

Yükseköğretime Bakış

2022

İZLEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU

YÜKSEKÖĞRETİME BAKIŞ 2022
İZLEME ve DEĞERLENDİRME RAPORU

Eğitim-Bir-Sen Yayınları: 118

Eğitim-Bir-Sen Adına Sahibi

Ali YALÇIN / Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni

Şükrü KOLUKISA / Genel Başkan Yardımcısı

Proje Yöneticisi

Atilla Olçum / Genel Başkan Yardımcısı

Yayın Kurulu

Ali Yalçın
Latif Selvi
Ramazan Çakırcı
Muammer Karaman
Şükrü Kolukisa
Hasan Yalçın Yayla
Atilla Olçum

tasarım. selim aytekin

baskı. semih ofset. 0312 341 40 75

baskı adedi. 3.000

baskı tarihi. 1. Baskı. Aralık 2022

ISBN. 978-625-7955-29-4

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/ANKARA

Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28

www.ebs.org.tr - e-posta: ebs@ebs.org.tr

Atıf için:

Yurdakul, S. ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Yükseköğretime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

YÜKSEKÖĞRETİME BAKIŞ 2022

İZLEME ve DEĞERLENDİRME RAPORU

Serkan Yurdakul
Sümeyye Ayyüce Şahin Demir

TAKDİM

Yükseköğretim sistemi bir ülkedeki bireylerin ve toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel hayatı ile ilgili birçok fikir verirken aynı zamanda bireylerin ve toplumların gelişimine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Nüfusun artması ve işgücü piyasalarının giderek bilgi temelli olması yükseköğretim sisteminin de önemini artırmaktadır. Bu nedenle ülkeler yükseköğretim sistemlerinin verimliliğini artırmak, kalitesini yükseltmek ve etkinliğini izlemek için çeşitli politikalar oluşturur ve uygularlar. Eğitimli insan kaynağı, yükseköğretime yönelik yapılan yatırımlar, yükseköğretimde bulunan öğrenci sayısı, işgücü piyasalarındaki yükseköğretim mezunu gibi veriler ülkeler hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır.

Türkiye'nin en büyük sivil toplum örgütü Eğitimciler Birliği Sendikası olarak biz, bilgi temelli toplumun ve yükseköğretim sistemini analiz etmenin önemini farkında olarak her sene yükseköğretim sistemini incelemekte ve analiz etmekteyiz. Bu amaca hizmet ederek hazırladığımız Yükseköğretime Bakış serimizi istikrarla 2017 yılından başlayarak her sene kamuoyuna sunmuştuk. Bu sene altıncısını hazırladığımız *Yükseköğretime Bakış 2022: İzleme ve Değerlendirme Raporu* ile hem Türkiye'deki güncel yükseköğretim sistemini hem de dünya örneklerini inceleyerek karşılaştırmalı analizlerde bulunma istikrarımızı sürdürerek Türkiye'de bir ilk olarak başladığımız bu işe devam etmekteyiz.

Raporumuzu uluslararası kuruluşların standartlarını kullanarak ve aynı zamanda veri temelli analiz ilkesi temelinde hazırlarken yükseköğretim sistemlerinin kapsamlı analizini yapmaktayız. Yükseköğretimde yaşanan değişim, süreçler ve sonuçların analizleri detaylı bir şekilde yapılırken *Yükseköğretime Bakış: 2022 İzleme ve Değerlendirme Raporu*'nda hem güncel veriler kullanılmakta hem de belirli periyotlarla yükseköğretim süreçleri kapsamlı ve detaylı analiz edilmektedir.

Türkiye'de yükseköğretim sisteminin incelendiği ve yükseköğretim politikalarının ele alındığı bu raporun başta yükseköğretim camiası olmak üzere ülkemize faydalı olacağını ümit ediyorum. Ayrıca bu raporu hazırlayan araştırma ekibimize ve veri talebimize olumlu cevap veren bütün kurumlara teşekkürlerimi iletiyorum.

Ali Yalçın
Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen
Genel Başkanı

ÖNSÖZ

Eğitim ve istihdam arasındaki uyum sadece eğitimin çıktılarını açıklamaya yardımcı olmaz. Aynı zamanda bir ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu da ortaya koyar. Eğitim sistemi içerisinde üretilen bilginin katma değere dönüşmesinde en önemli etken yetişmiş insan kaynağıdır. Bu nedenle ülkelerin teknoloji ve Ar-Ge faaliyetlerine önem vermesi ve nitelikli insan kaynağına yatırım yapması gerekmektedir. Hem Türkiye’de hem de dünyada yükseköğretime yönelik yapılan çalışmalar toplumların araştırıcı aklını ortaya koymada önemli bir yeri oluşturmaktadır. Ülkemizin de her alanda güçlü yatırım yapması ve diğer ülkelerle rekabet edebilmesi için yükseköğretime yönelik çalışmalarını artırması gerekmektedir.

Sendikacılığın sadece sahada yer almakla sınırlı olduğu görüşünü genişleterek hem teoride hem de pratikte güçlü sendikal anlayışını yaptığımız araştırma faaliyetleriyle devam ettiriyoruz. Eğitim-Bir-Sen olarak bu sene altıncısını hazırladığımız Yükseköğretime Bakış rapor serimizde, Türkiye’deki yükseköğretim sistemini hem güncel verilerle ele alıyoruz hem de var olan verilerle sürecini analiz ediyoruz. Mevcut yükseköğretim sisteminin hem durumunu hem de eğilimlerini ve olası sorunlarını ele alarak politika yapıcıların iyileştirme alanlarını da görmelerine yardımcı oluyoruz. Raporumuzda göstergeler hazırlanırken hem ulusal (TÜİK, MEB, YÖK, KYK vb.) hem de uluslararası (UNESCO, OECD, Scopus) birçok veri kaynağı kullanılmıştır. Böylece raporumuz hem Türkiye yükseköğretim sisteminin haritasını oluşturmada hem de başka ülkelerle karşılaştırma yapabilme perspektifine sahiptir. Bu haliyle elinizdeki Yükseköğretime Bakış rapor serisi, Türkiye yükseköğretimine ilişkin řu ana kadar hazırlanmış olan en kapsamlı ve özgün izleme raporudur.

Türkiye yükseköğretim sistemini inceleyen bu raporumuzun, yükseköğretim sisteminin iyileşmesine, gelişmesine, sorunlarının çözümüne ve daha etkin ve verimli bilim politikalarının üretilmesine katkı sunmasını temenni ediyoruz. Bu vesileyle raporumuzun hazırlanmasında emeği geçen yazarlarımız Serkan Yurdakul ve Sümeyye Ayyüce şahin Demir’e teşekkür ediyorum.

Atilla Olum
Eğitim-Bir-Sen
Genel Başkan Yardımcısı

İçindekiler

Takdim		5
Önsöz		7
İçindekiler		9
Şekil, Tablo ve Harita Listesi		11
Kısaltmalar Listesi		16
Giriş		17
Yönetici Özeti		21
BÖLÜM A	YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ	30
Gösterge A1	Ortaöğretimden mezun öğrenci sayısı kaçtır?	32
Gösterge A2	Yükseköğretime geçiş oranları nasıldır?	34
Gösterge A3	Yükseköğretim kontenjan sayıları kaçtır?	36
Bölüm A	Sonuç ve Öneriler	43
Bölüm A	Kaynaklar	44
BÖLÜM B	YÜKSEKÖĞRETİME ERİŞİM VE KATILIM	46
Gösterge B1	Yeni kayıt öğrenci sayısı kaçtır?	48
Gösterge B2	Yükseköğretim net okullaşma oranı kaçtır?	54
Gösterge B3	Yükseköğretim öğrenci sayısı kaçtır?	56
Gösterge B4	Açık ve uzaktan öğretim programlarındaki öğrenci sayısı kaçtır?	67
Gösterge B5	Yükseköğretime katılımında cinsiyet oranı kaçtır?	70
Gösterge B6	Yükseköğretimde engelli öğrenci sayısı kaçtır?	72
Gösterge B7	Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısı kaçtır?	73
Bölüm B	Sonuç ve Öneriler	77
Bölüm B	Kaynaklar	78
BÖLÜM C	EĞİTİMİN ÇIKTILARI	80
Gösterge C1	Nüfusun eğitimi ne düzeydedir?	82
Gösterge C2	Yükseköğretim mezun sayıları nasıl değişmiştir?	87
Gösterge C3	Yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranları ne düzeydedir?	92
Bölüm C	Sonuç ve Öneriler	98
Bölüm C	Kaynaklar	99
BÖLÜM D	ÖĞRETİM ELEMANLARI	100
Gösterge D1	Türkiye’de öğretim elemanı sayısı kaçtır?	102
Gösterge D2	Türkiye’de uluslararası öğretim elemanı sayısı kaçtır?	110
Gösterge D3	MEB aracılığıyla yurtdışında burslu lisansüstü eğitimi alıp göreve başlayan kaç kişi var?	113
Bölüm D	Sonuç ve Öneriler	115
Bölüm D	Kaynaklar	116

BÖLÜM E	EĞİTİM ORTAMLARI	118
Gösterge E1	Türkiye'deki yükseköğretim kurumu sayısı kaçtır?	120
Gösterge E2	Kurum başına düşen öğrenci ve öğretim üyesi sayısı kaçtır?	122
Gösterge E3	Öğretim elemanı ve üyesi başına düşen öğrenci sayısı kaçtır?	124
Gösterge E4	KYK yurt kapasitesi ne kadardır?	130
Gösterge E5	Yeşil Kampüs sıralaması nasıldır?	132
Bölüm E	Sonuç ve Öneriler	134
Bölüm E	Kaynaklar	135
BÖLÜM F	YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI	136
Gösterge F1	Bütçenin ve GSYH'nin ne kadarı yükseköğretim harcamalarına ayrılmaktadır?	138
Gösterge F2	Öğrenci başına ne kadar harcama yapılmaktadır?	143
Gösterge F3	Ekonomik sınıflandırmaya göre yükseköğretim ve AR-GE bütçe dağılımı nasıldır?	147
Gösterge F4	Öğrenciler ne tür kamu desteği almaktadır?	149
Bölüm F	Sonuç ve Öneriler	151
Bölüm F	Kaynaklar	152
BÖLÜM G	ÜNİVERSİTELERİN AKADEMİK VE YENİLİKÇİLİK PERFORMANSI	154
Gösterge G1	Türkiye'nin uluslararası akademik yayın performansı ne durumdadır?	156
Gösterge G2	Türkiye adresli bilimsel dergilerin uluslararası sıralaması ne durumdadır?	158
Gösterge G3	Türkiye'nin dünya üniversiteleri sıralamalarındaki durumu nasıldır?	161
Gösterge G4	Türkiye'nin AR-GE insan kaynağı ne durumdadır?	164
Gösterge G5	Türkiye'nin yenilikçi ekonomiler arasındaki performansı ne durumdadır?	167
Gösterge G6	Türkiye'nin patent performansı ne durumdadır?	169
Bölüm G	Sonuç ve Öneriler	172
Bölüm G	Kaynaklar	173

Şekil, Tablo ve Harita Listesi

Şekil A.1.1	Cinsiyete ve okul türüne göre ortaöğretimden mezun olanların sayısında yaşanan değişim (2017-2021)	32
Şekil A.1.2	OECD ülkelerinde program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı (%) (2020)	33
Şekil A.2.1	Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2013-2022)	34
Şekil A.2.2	Mezun olunan lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2022)	35
Şekil A.3.1	ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	36
Şekil A.3.2	Öğrenim düzeyine göre birinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2022)	38
Şekil A.3.3	Öğrenim düzeyine göre ikinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2022)	39
Şekil A.3.4	Öğrenim düzeyine göre üçüncü dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2022)	40
Tablo A.3.5	Öğrenim düzeyine göre üniversitelerin açıköğretim programları kontenjan sayıları (2022)	41
Şekil A.3.6	Yükseköğretimde önlisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	41
Şekil A.3.7	Yükseköğretimde lisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	42
Şekil B.1.1	Öğrenim düzeyine göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	48
Şekil B.1.2	Öğretim türüne göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	49
Şekil B.1.3	Öğrenim düzeyine göre yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	49
Şekil B.1.4	Öğrenim düzeyine göre ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	50
Şekil B.1.5	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrenci oranları (%) (2021)	51
Şekil B.1.6	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrenci oranları (%) (2021)	51
Tablo B.1.7	OECD ülkelerinde yükseköğretime yeni başlayanların öğrenim gördükleri alanlara göre dağılımı (%) (2020)	53
Şekil B.2.1	Cinsiyete göre yükseköğretimde net okullaşma oranlarında (%) yaşanan değişim (2012-2021)	54
Şekil B.2.2	OECD ülkelerinde yükseköğretimde 20-24 yaş arası net okullaşma oranları (%) (2020)	55
Şekil B.3.1	Öğrenim düzeyine göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011, 2016 ve 2021)	56
Şekil B.3.2	Yükseköğretim kurum türü ve öğretim türüne göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	57
Tablo B.3.3	Devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim düzeyi ve öğretim türüne göre öğrenci paylarında (%) yaşanan değişim (2011, 2016 ve 2021)	57

Tablo B.3.4	Kuruluş dalgalarına (dönemlerine) ve öğrenim düzeyine göre devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları ve oranları (%) (2021)	58
Şekil B.3.5	İllere göre devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin dağılımı (2021)	60
Şekil B.3.6	Birinci ve ikinci dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2021)	61
Şekil B.3.7	Üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2021)	62
Şekil B.3.8	Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayıları (2021)	63
Şekil B.3.9	İllere göre vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin oransal (%) dağılımı (2021)	64
Tablo B.3.10	Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 önlisans programına göre öğrenci sayıları (2021)	64
Tablo B.3.11	Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 lisans programına göre öğrenci sayıları (2021)	65
Tablo B.3.12	En çok öğrencisi olan ilk 10 yüksek lisans programına göre öğrenci sayıları (2021)	65
Tablo B.3.13	En çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programına göre öğrenci sayıları (2021)	66
Şekil B.4.1	Öğrenim düzeyine göre açıköğretim öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	67
Şekil B.4.2	Önlisans ve lisans öğrenci sayıları içinde açıköğretim öğrenci oranlarında (%) yaşanan değişim (2012-2021)	68
Tablo B.4.3	Açıköğretim programı uygulayan üniversitelerde öğrenim düzeyine göre öğrenci sayıları (2021)	68
Tablo B.4.4	Yükseköğretim kurum türü ve öğrenim düzeyine göre uzaktan öğretim öğrenci sayıları (2021)	69
Şekil B.5.1	Yeni kayıt yaptıran ve mevcut önlisans ve lisans öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2012-2021)	70
Şekil B.5.2	Yeni kayıt yaptıran ve mevcut lisansüstü öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2012-2021)	71
Tablo B.6.1	Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları (2020 ve 2021)	72
Tablo B.6.2	En çok engelli öğrencisi olan 4 üniversite (2020 ve 2021)	72
Şekil B.7.1	Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısında yaşanan değişim (2012-2021)	73
Tablo B.7.2	Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2020 ve 2021)	74
Tablo B.7.3	Öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2020 ve 2021)	74
Tablo B.7.4	Dört bin ve üzeri uluslararası öğrencisi olan üniversiteler (2021)	75
Tablo B.7.5	Geldikleri ülkelere göre Türkiye'deki uluslararası öğrencisi sayıları (2021)	75
Tablo B.7.6	Ülkelere göre ve dünyadaki toplam uluslararası öğrencisi sayıları ve payları (%) (2020)	76
Şekil C.1.1	Cinsiyete, 25+ ve 25-34 yaş gruplarına göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2017-2021)	82
Şekil C.1.2	Yaş gruplarına ve cinsiyete göre yükseköğretim mezunu oranları (%) (2021)	83
Şekil C.1.3	Bölgelere ve cinsiyete göre 25+ ve 25-34 yaş gruplarında yükseköğretim mezunu oranları (%) (2021)	83

Şekil	C.1.4	15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2008-2021)	84
Şekil	C.1.5	25-34 yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2008-2021)	85
Tablo	C.1.6	OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2011 ve 2021)	86
Şekil	C.2.1	Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezun sayılarında yaşanan değişim (2011, 2016 ve 2021)	87
Şekil	C.2.2	Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2012-2021)	87
Şekil	C.2.3	OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunları içerisinde kadınların payı (%) (2021)	88
Şekil	C.2.4	Öğretim türüne göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2012-2021)	89
Şekil	C.2.5	Öğrenim düzeyine göre açıköğretimden mezun olanların cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2012-2021)	89
Şekil	C.2.6	Öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	90
Tablo	C.2.7	En çok yüksek lisans ve doktora mezunu veren ilk on üniversite (2019, 2020 ve 2021)	91
Şekil	C.3.1	Eğitim düzeyine göre 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2017-2021)	92
Şekil	C.3.2	Cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2017-2021)	93
Şekil	C.3.3	Bölgelere ve cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2021)	94
Tablo	C.3.4	OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası cinsiyete göre yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları (%) (2011 ve 2021)	95
Tablo	C.3.5	OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları (%) (2021)	96
Şekil	C.3.6	OECD ülkelerinde 25-29 yaş arası yükseköğretim mezunu ne eğitimde ne istihdamda (NEET) olanların oranı (%) (2021)	97
Şekil	D.1.1	Öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2012-2021)	102
Şekil	D.1.2	Yükseköğretim kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	103
Şekil	D.1.3	Yükseköğretim kurum türüne ve akademik unvana göre öğretim üyesi sayılarında yaşanan değişim (2011, 2016 ve 2021)	103
Şekil	D.1.4	Yükseköğretim kurum türüne göre görev yapan öğretim üyesi ve öğretim elemanları içinde kadın öğretim üyesi ve öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2012-2021)	104
Tablo	D.1.5	Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyesi sayıları ve toplam içerisindeki payları (%) (2021)	105
Tablo	D.1.6	En çok öğretim üyesinin görev yaptığı devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında cinsiyete göre öğretim üyesi sayıları (2021)	105
Şekil	D.1.7	Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2021)	107
Şekil	D.1.8	Vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2021)	108
Şekil	D.1.9	OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları (2020)	109
Şekil	D.1.10	OECD ülkelerinde yükseköğretimde en az 50 yaşında olan öğretim elemanı oranları (%) (2020)	109

Şekil D.2.1	Unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2012-2021)	110
Şekil D.2.2	Unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı içinde kadın öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2012-2021)	111
Tablo D.2.3	Türkiye'de 15 ve üzerinde uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversiteler (2021)	112
Tablo D.2.4	Türkiye'de görev yapan uluslararası öğretim elemanlarının ülkelere göre dağılımı (2021)	112
Şekil D.3.1	YLSY kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları (2012-2021)	113
Şekil D.3.2	Öğrenim düzeyine göre YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim gören bursiyer sayıları (2018-2022)	114
Şekil E.1.1	Yıllara göre yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişim (1991-2022)	120
Şekil E.1.2	Türkiye'de devlet üniversitelerinin kurulma dalgalarına göre sayıları (2022)	121
Tablo E.1.3	Yükseköğretim kurum türüne göre birim sayıları (2022)	121
Şekil E.2.1	Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen ortalama öğrenci sayısında yaşanan değişim (2012-2021)	122
Şekil E.2.2	Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi sayısında yaşanan değişim (2012-2021)	123
Şekil E.2.3	Kurulma dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi ve öğrenci sayıları (2021)	123
Tablo E.3.1	OECD ülkelerinde yükseköğretim kurum türüne göre öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2020)	124
Şekil E.3.2	Öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	125
Şekil E.3.3	Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının birinci ve ikinci dalga devlet üniversitelerindeki dağılımı (2021)	127
Şekil E.3.4	Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerindeki dağılımı (2021)	128
Şekil E.3.5	Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının vakıf üniversitelerindeki dağılımı (2021)	129
Şekil E.4.1	Cinsiyete göre KYK yurt kapasitelerinde yaşanan değişim (2012-2021)	130
Şekil E.4.2	KYK yurt ve yurt başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim (2012-2021)	131
Tablo E.5.1	GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında ilk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye üniversitelerinin sıralaması (2020 ve 2021)	133
Şekil F.1.1	Gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2013-2022)	138
Şekil F.1.2	Kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim (milyon ₺) (2012-2021)	139
Şekil F.1.3	Finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişim (%) (2016-2020)	140
Şekil F.1.4	OECD ülkelerinde yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamaların GSYH içindeki payı (%) (2019)	140
Şekil F.1.5	OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı (%) (2019)	141
Tablo F.1.6	OECD ülkelerinde toplam yükseköğretim harcamalarının içinde kamu, özel (hanehalkı ve diğer özel harcamalar) ve uluslararası harcamaların oranı (%) (2019)	142

Şekil F.2.1	Devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2012-2021)	143
Şekil F.2.2	OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama (\$) (2019)	144
Şekil F.2.3	Birinci ve ikinci dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2022)	145
Şekil F.2.4	Üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2022)	146
Şekil F.3.1	Yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında yaşanan değişim (%) (2013-2022)	147
Şekil F.3.2	Merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda (%) yaşanan değişim (2013-2022)	148
Şekil F.3.3	OECD ülkelerinde yükseköğretim harcamaları içinde cari ve sermaye harcamalarının payı (%) (2019)	148
Şekil F.4.1	Bazı OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre ulusal öğrencilerin kamu üniversitelerinde yıllık ödediği ortalama harç miktarları (\$) (2019/20)	149
Şekil F.4.2	KYK'dan öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	150
Tablo G.1.1	Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları (2012-2021)	156
Tablo G.1.2	Web of Science verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları (2011-2020)	156
Tablo G.1.3	Scopus verilerine göre ülkelerin toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları (2020 ve 2021)	157
Tablo G.2.1	Yayın ve atıf sayıları ile etki değeri ortalamasına göre Clarivate Analytics Web of Science atıf veri tabanlarında (SCI, SSCI, AHCI) indekslenmekte olan Türkiye adresli bilimsel dergiler (2022)	159
Tablo G.2.2	Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilere ait veriler ve dünya sıralamaları (2021)	160
Tablo G.3.1	Time Higher Education dünya üniversiteleri sıralaması (2022)	161
Tablo G.3.2	ARWU dünya üniversiteleri sıralaması (2022)	162
Tablo G.3.3	QS dünya üniversiteleri sıralaması (2023)	162
Tablo G.3.4	URAP dünya üniversiteleri sıralaması (2021 ve 2022)	163
Şekil G.4.1	Türkiye'de sektöre göre Ar-Ge personeli sayılarında yaşanan değişim (2017-2021)	164
Şekil G.4.2	Sektöre ve cinsiyete göre Ar-Ge personeli sayıları (2021)	165
Tablo G.4.3	Nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısına göre ülke sıralamaları (2020)	166
Tablo G.5.1	Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları (2022)	167
Tablo G.5.2	Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre yıllar içindeki sıralaması (2011-2022)	168
Tablo G.6.1	Toplam patent başvuru sayısına göre ülke sıralamaları (2017-2020)	169
Tablo G.6.2	Menşesine göre PCT uluslararası patent başvuru sayıları (2018-2021)	170
Tablo G.6.3	PCT uluslararası patent başvuru sayısına göre seçilmiş kurumların dünya sıralaması (2020 ve 2021)	171

Kısaltmalar Listesi

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AHCI	Arts and Humanities Citation Index
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
ARWU	Dünya Üniversiteleri Akademik Sıralaması <i>Academic Ranking of World Universities</i>
AYT	Alan Yeterlilik Testi
bk.	Bakınız
CABİM	Cahit Arf Bilgi Merkezi
GII	Global Innovation Index
GSB	Gençlik ve Spor Bakanlığı
GSYH	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi
KYK	Kredi ve Yurtlar Kurumu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NEET	Ne Eğitimde Ne İstihdamda <i>Not in Education, Employment, or Training</i>
MYO	Meslek Yüksekokulu
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖSYS	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Sistemi
PCT	Patent İşbirliği Antlaşması <i>Patent Cooperation Treaty</i>
QS	Quacquarelli Symonds
SCI	Science Citation Index
SJR	SJImago Journal Rankings
SSCI	Social Sciences Citation Index
THE	Times Higher Education
TOBB ETÜ	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TZE	Tam Zamanlı Eşdeğeri
TYT	Temel Yeterlilik Testi
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>
URAP	Akademik Performansa Göre Üniversite Sıralaması <i>University Ranking by Academic Performance</i>
WIPO	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü <i>World Intellectual Property Organization</i>
WOS	Web of Science
YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı
YLSY	Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Yükseköğretime katılım, genç yetişkinlerin topluma tam olarak katkıda bulunmaları ve becerilerini geliştirmeleri için önemli bir rol oynar. Dolayısıyla yükseköğretime yeni girenlerin farklı eğitim alanları arasında nasıl dağıldığını analiz etmek, politika yapıcılar için öğrencilerinin farklı mesleki yollar arasında nasıl seçim yaptığını anlamak ve bazı profesyonel mesleklerde gelecekteki eksikliklerle mücadele etmek için belirli eylemler planlamalarına olanak tanır (OECD, 2022). Yükseköğretim, günümüzde ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişiminin temel itici gücüdür. Yükselen eğitim düzeyi, hem toplumun hem de bireylerin sosyoekonomik açıdan refahının artmasında önemli rol oynamaktadır. Bu yüzden ülkeler bireylerin yükseköğretim düzeyinde eğitim almalarının teşvik edilmesi ve nüfusun daha eğitilmiş olması için uygun alt yapı teşvikleri ve politika önerileri ortaya koymaktadırlar. Yükseköğretimden mezun olmanın sunacağı tablonun yanı sıra işgücü, istihdam ve işsizlik oranları bize mevcut sistem ve toplum arasındaki ilişkiyi anlamak adına da bir perspektif sunmaktadır.

Yükseköğretimde iyi yetişmiş doktoralı insan kaynağı ve Ar-Ge çalışmaları, üretilen bilginin katma değere dönüşmesinde en önemli etkidir. Bu ise ülkeler için verimlilik, inovasyon, katma değeri yüksek üretim, teknolojik gelişme, ekonomik büyüme ve uluslararası rekabet gücünün artması açısından hayati öneme sahiptir. Sonuçta ise hem yükseköğretim kurumlarının hem de Türkiye'nin yayın ve patent sayılarının artmasına dolayısıyla da uluslararası alanda görünürlüğünün de artmasına neden olacaktır.

Yükseköğretim sistemi içerisinde yaşanan değişimler ve yükseköğretimin çıktıları, toplumların ve bireylerin kalkınma düzeyleriyle bire bir ilişkilidir. Dolayısıyla eğitim ve ekonomi arasında var olan kaçınılmaz ilişki içerisinde yükseköğretim sistemi de bulunmaktadır. Ülkeler toplumsal ve ekonomik kalkınma ve bireysel gelişim için yükseköğretim sistemini geliştirici politikalar uygularlar. Bu nedenle yükseköğretim mezun oranları, mezun olanların profilleri ve istihdamla olan ilişkileri politikalara ve uygulamalara yön vericidir.

Yükseköğretim politikalarının objektif bir şekilde değerlendirilmesi için, hem yükseköğretime ilişkin verileri hem de uluslararası karşılaştırmaları bağımsız bir şekilde izlediğimiz Yükseköğretim Bakış rapor serisinin altıncısı olarak hazırlanan *Yükseköğretime Bakış 2022: İzleme ve Değerlendirme Raporu*, başta karar alıcılar olmak üzere araştırmacılar, basın mensupları ve genel okuyucuların sistemin durumunu, eğilimlerini ve olası müdahale ve iyileştirme alanlarını görmelerine yardımcı olacaktır.

Amaç ve Kapsam

Yıllık olarak yayımlanan Yükseköğretime Bakış rapor serisinin temel amacı, Türkiye’de yükseköğretim sisteminin mevcut durumu ve eğilimlerini, uluslararası karşılaştırmalarla birlikte kapsamlı ve bütüncül bir şekilde veriye dayalı olarak incelemek ve değerlendirmektir. *Yükseköğretime Bakış 2022: İzleme ve Değerlendirme Raporu* yedi bölümden oluşmaktadır. Yükseköğretime geçiş; yükseköğretime erişim ve katılım; eğitimin çıktıları; öğretim elemanları; eğitim ortamları; yükseköğretimin finansmanı ile üniversitelerin akademik ve yenilikçilik performansı. Her bölümde çeşitli sorulara cevap olacak göstergelere yer verilmiştir. Her bir gösterge ise ilgili veriler esas alınarak şekil, tablo veya haritalarla desteklenmiştir.

Yöntem

Bu rapor, nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel araştırma özelliğine sahiptir. Mevcut veriler ile eklenen veriler, stratejik olarak Türkiye’de yükseköğretim politikalarının oluşturulması ve geliştirilmesi sürecine katkı sağlama potansiyeli yüksek olanlar arasından belirlenmiştir. Araştırma geçmişten günümüze meydana gelen eğilimleri de ele aldığından hem kesitsel hem de boylamsal araştırma niteliğindedir. Veri analizinde tablolama teknikleri ile birlikte şekiller kullanılmıştır. Kullanılan teknikler arasında başlıca oran istatistikleri, sıklık ve yüzde dağılımları, merkezi eğilim ölçüleri, kategoriler arası karşılaştırmalar için çapraz tablo analizi bulunmaktadır. Ayrıca, tüm tablo ve şekillerdeki yıllar, öğretim yılının başlangıcını ifade etmektedir. Örneğin, 2021-2022 öğretim yılına ait veriler, tablo ve şekillerde 2021 olarak gösterilmiştir. Mezuniyete ilişkin verilerde ise öğretim yılının son yılı referans olarak alınmıştır. Yani 2020-2021 öğretim yılı sonunda mezun olanlar 2021 olarak gösterilmiştir.

Yükseköğretime Bakış 2022: İzleme ve Değerlendirme Raporu içerisinde, göstergelerdeki veriler ağırlıklı olarak son beş/on yılı/öğretim yılını kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Bazı göstergelerde ise beşer yıllık periyotlar halinde üç tarih ele alınarak devam edilmiştir (2011, 2016 ve 2021). Önceki raporda olduğu gibi bu raporda da, üniversiteler kuruluş yıllarına göre üç dalgaya ayrılarak ifade edilmiş ve bölünme sonucu yeni kurulan üniversitelerde bölündükleri üniversitenin kurulduğu dalgada gösterilmiştir. Bu kapsamda verilerin analizi iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada mevcut göstergelerde son durumun ortaya konması açısından veriler son beş/on yılı kapsayacak şekilde ve/veya beşer yıllık periyotlar (2011, 2016 ve 2021) halinde güncellenmiştir. Buna ilaveten yeni eklenen göstergelerde ulaşılabilen en eski tarihli veriye ulaşılarak görselleştirilmiştir. Daha sonra, güncellenen göstergelerle ilgili mevcut veriler derlenmiş veya ilgili kurum ve kuruluşların yayınlanmış raporlarından ve web sitelerinden toplanmıştır. Bu süreçte kurum ve kuruluşlar ile çok çeşitli kaynaklardan veriler derlenmiş ve analize hazır hale getirilmiştir. İkinci aşamada ise, bu göstergelerin değerlendirilmesine uygun olan verilerin sunum ve analiz teknikleri güncellenerek seçilmiştir. Verilerin derlenmesinde ve analizinde ortaya çıkabilecek maddi hataların önlenmesi için araştırma ekibi tarafından analizlerin ve verilerin kontrol edilmesi sağlanmıştır. Araştırma ekibi tarafından analiz/yorumlama aşamasında tutarsız gözükten veriler tespit edilip yeniden gözden geçirilmiş ve son olarak da metnin iç tutarlılığını sağlamak için son okuma ve tashih sürecinde tablo/şekil/ ile ana metin karşılaştırılmıştır.

Temel Veri Kaynakları

Yükseköğretime Bakış raporlarında kullanılan ve güncellenen veriler çok çeşitli kaynaklardan elde edilmiştir. Temel veri kaynağını; 1997-2012 yılları arası Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin her yıl yayımladığı Yükseköğretim İstatistikleri Kitabı verileri ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun web sitesindeki Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sisteminden derlenen veriler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2022) tarafından yıllık olarak yayımlanan Milli Eğitim İstatistikleri, Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) Genel Müdürlüğünden elde edilen veriler, Hazine ve Maliye Bakanlığı web sitesinden elde edilen veriler, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) web sitesinden elde edilen resmi veriler ile *Yükseköğretime Bakış 2022: İzleme ve Değerlendirme* raporundaki diğer veriler güncellenerek birçok göstergede kullanılmıştır. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nun veri tabanı kullanılarak işsizlik ve istihdam istatistikleri, eğitim harcamaları istatistikleri, yaş grupları ve bölgelere göre eğitim istatistikleri ile adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine erişilmiştir. Dolayısıyla tüm veriler çeşitli açık kaynaklardan derlenmiştir.

Uluslararası karşılaştırmalar için raporda kullanılan başlıca veri kaynakları, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD, 2022)'nin her yıl düzenli olarak yayımladığı *Bir Bakışta Eğitim* ile Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO, 2022)'nin İstatistik Enstitüsü web sitesi olmuştur. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) patent başvuru istatistikleri; SCIMAGO ve ULAKBİM veritabanları/verileri ülkelerin ve üniversitelerin akademik ve yenilikçilik performansını ortaya koymak üzere yararlanılan başlıca veri kaynakları arasında yer almıştır. Ayrıca, Times Higher Education (THE) dünya üniversiteleri sıralamaları, Academic Ranking of World Universities (ARWU), QS World Universities Rankings, ODTÜ Enformatik Enstitüsü (URAP) Laboratuvarı dünya ve Türkiye üniversiteleri sıralamaları verileri kullanılmıştır.

Kaynaklar

- MEB. (2022). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2021-2022*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- UNESCO. (2022). *UNESCO Institute for Statistics*. UNESCO. <http://data.uis.unesco.org/>

YÖNETİCİ ÖZETİ

BÖLÜM A: Yükseköğretime Geçiş

2017 yılında ortaöğretimden toplamda 1 milyon bin 8 kişi mezun olurken 2021/22 öğretim yılında bu sayı 1 milyon 593 bin 824 olmuştur. 2021 yılında genel ortaöğretimden 574 bin 303 erkek, 546 bin 967 kız olmak üzere toplamda 1 milyon 121 bin 270, mesleki ve teknik ortaöğretimden ise erkeklerde 250 bin 45, kızlarda 222 bin 509 olmak üzere toplamda 472 bin 554 kişi mezun olmuştur.

OECD ülkeleri ortalamasına göre ortaöğretimde genel programlardan mezun olanların %55'ini, mesleki programlardan mezun olanların ise %45'ini kızlar oluştururken Türkiye'de bu oranlar sırasıyla %52 ve % 47'dir. OECD ülkelerinin neredeyse dörtte üçünde mesleki programlardan mezun olan erkekler çoğunluktadır.

2013 ile 2016 yılları arasında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran neredeyse her iki kişiden biri bir yükseköğretim programına yerleşirken bu oran 2021 yılına kadar düşme eğiliminde olmuş ve her dört kişiden biri yerleşmiştir. 2022 yılında ise bu oran artmış ve ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuranların %31,8'i bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. 2013 yılında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran öğrencilerden %23,9'u lisans, %20,6'sı önlisans ve %4,8'i açıköğretim düzeyinde bir yükseköğretim programına yerleşirken 2022 yılında bu oranlar lisans düzeyinde %17,6'ya, önlisans düzeyinde %12,6'ya ve açıköğretim düzeyinde de %1,6'ya düşmüştür. Geçen yıla oranla 2022 yılında lisans ve önlisans düzeyinde yerleşen lise son sınıf düzeyindeki öğrencilerin oranı artmış olsa da 2016 ve öncesine göre oldukça düşük olduğu görülmektedir.

2013 yılında ÖSYS'ye başvuran aday sayısı 1 milyon 924 bin 547, yerleşen aday sayısı 877 bin 787 iken 2022 yılında başvuran sayısı son on yılın zirvesini yapmış ve 3 milyon 234 bin 318'e yükselmiş, yerleşen aday sayısı ise 1 milyon 5 bin 490 olmuştur. Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun 11 Şubat 2022 tarihinde "Yükseköğretim Kurulunun Yükseköğretim Kurumları Sınavına (YKS) İlişkin Aldığı Kararlar" başlık haberinde 2022 YKS'den itibaren önlisans ve lisans programlarını tercihte 150 ve 180 olan TYT ve AYT baraj puanları uygulamasını kaldırdığını duyurdu. Dolayısıyla 2022 yılında ÖSYS'ye başvuran aday sayısındaki artışın temel nedeni baraj puanları uygulamasının kaldırılması olarak ifade edilebilir. Buna karşın mevcut kontenjanların başvuran aday sayısındaki artışa oranla fazla artırılmadığı görülürken arz-talep arasındaki fark, 2022 yılında daha da artmış bulunmaktadır.

2021 yılında toplamda 148 bin 800 açıköğretim programı kontenjanı bulunurken, 2022 yılında 6 bin 133 artışla açıköğretim programı kontenjanı 154 bin 933 olmuştur. Bu kontenjanların %74'ü önlisans, %26'sı lisans kontenjanıdır. Bu açıköğretim kontenjanlarının %52'si Anadolu Üniversitesi, %28'i Atatürk Üniversitesi, %17'si İstanbul Üniversitesi ve %3'ü ise Ankara Üniversitesi'ne aittir.

2022 yılında ise ilk yerleştirmede 398 bin 187 önlisans kontenjanının 396 bin 704'ü dolmuş ve yalnızca bin 483'ü boş kalmıştır. İlk yerleştirme sürecinde önlisans kontenjanlarının neredeyse tamamı dolmuştur. Geriye kalan bu boş kontenjanlara kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirmede ilan edilen 83 bin 304 önlisans kontenjanının 72 bin 794'ü dolmuş ve 10 bin 510 kontenjan boş kalmıştır. Burada dikkat çeken husus ilk yerleştirme sürecinde yerleşen 80 binden fazla adayın kayıt yaptırmamasıdır. Ek yerleştirme sürecinde de yine kayıt yaptırmayanların olacağı ifade edilebilir.

BÖLÜM B: Yükseköğretime Erişim ve Katılım

2012 yılında önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yeni kayıt yaptıranların içerisindeki payı %45 iken 2021 yılında bu pay %52'ye yükselmiştir. 2017'den 2020'ye kadar toplam yeni kayıt öğrenci sayısı artış eğilimindeyken 2021 yılında bir önceki yıla göre düşüş yaşandığı görülmektedir.

2012 yılında yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 660 bin 464 iken açıköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 213 bin 486'dır. 2021 yılına gelindiğinde ise yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 862 bin 133'e, açıköğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı da 631 bin 958'e yükselmiştir. Hem yüz yüze öğretim programlarına hem de açıköğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları son on yılda artış eğilimi gösterdiği ortaya çıkarken 2021 yılında geçen yıla göre özellikle açıköğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısında ciddi bir düşüşün olduğu görülmektedir.

2012 yılında ikinci öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 91 bin 800, lisans programlarına 86 bin 424, toplamda ise 178 bin 224 iken 2021 yılında ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları önlisanssta 56 bin 618'e, lisanssta 30 bin 648'e ve toplamda 87 bin 266'ya düşmüştür. Son on yılda ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran toplam öğrenci sayısı 2015 yılında en fazla sayıya ulaşmışken yıllar itibarıyla sürekli azalma eğilimi göstermiştir. Bu sürekli azalmanın temel nedenleri arasında daha önceki raporlarda da ifade edildiği gibi Yükseköğretim Kurulu'nun ikinci öğretim kapsamındaki programların kontenjanlarını azaltması ve bu programlara olan talebin son yıllarda giderek azalması gösterilebilir.

2012 ile 2017 yılları arasında hem kadınlar hem de erkeklerin yükseköğretim net okullaşma oranları artış eğilimi göstermiştir. 2018 ve 2019 yıllarında kadınların yükseköğretimde net okullaşma oranlarında düşüş yaşanmış olsa da 2020 ve 2021 yıllarında artış göstermiştir. Erkeklerin net yükseköğretimde okullaşma oranları 2017 yılından itibaren sürekli düşüş eğilimi göstermiştir.

2021 yılında önlisans düzeyinde 3 milyon 250 bin 101, lisans düzeyinde 4 milyon 579 bin 47 ve lisansüstü düzeyinde ise 467 bin 811 öğrenci bulunmaktadır. 2011-2016 yılları arasında hem öğrenim düzeylerinde hem de toplam öğrenci sayısındaki artışın, 2016-2021 yılları arasındaki artışa göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Önlisans düzeyinde yıllar itibarıyla devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci oranı sürekli azalmış 2011 yılında %51,5 iken 2016 yılında %41,4'e, 2021 yılında ise %26,7'ye düşmüş-

tür. Buna karşılık önlisans düzeyinde açıköğretimin payı da bu yıllarda artmış ve 2021 yılında %73,3'e yükselmiştir. Lisans düzeyinde ise 2011 ve 2016 yıllarında yüz yüze ve açıköğretimdeki öğrenci paylarında fazla bir değişim olmasa da 2021 yılında değiştiği ve açıköğretim lehine geliştiği görülmektedir. 2021 yılı itibarıyla lisans düzeyinde öğrencilerin %53'ü açıköğretimdedir.

2011 yılında açıköğretimde önlisans öğrenci sayısı 749 bin 965, lisans öğrenci sayısı 1 milyon 506 bin 887 ve toplamda 2 milyon 256 bin 852 iken 2021 yılına gelindiğinde önlisans öğrenci sayısı 2 milyon 251 bin 781'e, lisans öğrenci sayısı 2 milyon 202 bin 347'ye ve toplamda açıköğretim öğrenci sayısı da 4 milyon 454 bin 128'e yükselmiştir.

2021 yılı itibarıyla Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin 53 bin 97'si Suriye, 28 bin 922'si Azerbaycan, 17 bin 10'u Irak, 15 bin 578'i Türkmenistan, 14 bin 886'sı İran, 11 bin 74'ü Somali, 9 bin 2'si Afganistan, 7 bin 847'si Mısır, 7 bin 714'ü Yemen, 6 bin 518'i Ürdün ve 88 bin 641'i ise diğer ülke uyrukludur. Türkiye'deki her beş uluslararası öğrenciden biri Suriye uyruklu iken her iki uluslararası öğrenciden biri Suriye, Azerbaycan, Irak, Türkmenistan veya İran uyrukludur.

BÖLÜM C: Eğitimin Çıktıları

25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranı erkeklerde 2017 yılında %21,2 iken bu oran 2021 yılına gelindiğinde %24,3 olarak gerçekleşmiştir. Kadınlarda 25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranı %16,2 iken 2021 yılında bu oran %20,1'e yükselmiş ve 25+ yaş grubunda toplam yükseköğretim mezunu oranına bakıldığında ise 2017 yılında %18,7 iken yıllar içerisinde artış göstererek 2021 yılında %22,2'ye yükselmiştir. 25-34 yaş grubu yükseköğretim mezunu oranlarına bakıldığında 2017 yılında erkeklerde %32,4 iken 2021 yılında %37,8'e, kadınlarda bu oran 2017 yılında %32,5 iken 2021'de %41,4'e, toplamda ise 2017 yılında %32,5 iken 2021 yılında %39,6'ya yükselmiştir. Özellikle 25+34 yaş grubunda 2017 yılında erkek ve kadınlarda yükseköğretim mezunu oranı aynı iken yıllar itibarıyla kadınların oranı erkeklere göre daha fazla artış göstermiştir.

2021 yılında 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı bakımından OECD ortalaması erkeklerde %41, kadınlarda %53 ve toplamda %47'dir. Türkiye verilerine bakıldığında erkeklerde %38, kadınlarda %42 olmak üzere toplamda 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı %40'tır. 2011'den 2021 yılına geçen on yıllık sürede OECD ülkeleri arasında yükseköğretim mezunu oranını en fazla artıran ülke Türkiye (21 puan) olmasına rağmen hala OECD ülkeleri ortalamasının 7 puan altındadır.

Yükseköğretim mezunu sayısı 2011 yılında 146 bin 230 iken 2016 yılında 316 bin 034'e, 2021 yılında ise 512 bin 216'ya yükselmiştir. 10 yıl içerisindeki değişime bakıldığında önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunu oranı üç katını aşmıştır. Lisans düzeyinde 2011 yılında 248 bin 811 kişi mezun olmuşken, 2016 yılında 437 bin 446'ya, 2021 yılında ise 575 bin 654'e yükselmiştir. 2011-2016 yılı arası lisans düzeyinde mezun olanların sayısında yaşanan artış 2016-2021 yılı arasındaki değişimin yaklaşık iki buçuk katına denk gelmektedir. Mezun sayısındaki artış hızının 2016-2021 yıllarında azalarak devam ettiği görülmektedir.

2012 yılında 25 bin 704 olan yüksek lisans mezun sayısı, 2017 yılında 48 bin 683'e, 2019 yılında 86 bin 251'e yükselmiş ve 2021 yılına gelindiğinde 70 bin 396 olarak gerçekleşmiştir. 2017-2019 yılları arasında yüksek lisans mezun sayılarında ciddi bir artış yaşanırken 2020 yılında düşüş, 2021 yılında ise artış yaşanmıştır. 2021 yılında doktora mezun sayısı ise 8 bin 857 olarak gerçekleşmiştir.

Genel lise mezunlarının işsizlik oranları 2017 yılında %13,3 iken 2019 yılında %16,1 2021 yılında ise %14,1 olarak gerçekleşmiştir. Lise dengi bir meslek okul mezunlarının 2017 yılında işsizlik oranı %11,9 iken 2019 yılında %15,3 ve 2021 yılına gelindiğinde ise bu oran %12,9 olmuştur. Yükseköğretim mezunlarının 15 yaş üstü işsizlik oranlarına bakıldığında 2017 yılında %12,7 iken 2019 yılında %13,7 ve 2021 yılında ise %12,4 olarak gerçekleşmiştir.

2017 yılında yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı %70,1 iken 2019 yılında %68,4 ve 2021 yılına gelindiğinde ise %67 olmuştur. Lise dengi meslek okul mezunlarının 2017 yılında istihdam oranı %58,2, 2019 yılında %55,2 ve 2021 yılında ise % 55,6'dır. Genel lisede mezunlarının istihdam oranları ise 2017 yılında %47,6, 2019 yılında %45,5, 2021 yılında ise %44,7 olarak gerçekleşmiştir.

2021 yılı 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu istihdam oranlarına bakıldığında OECD ortalaması erkeklerde %88, kadınlarda %82 olmak üzere toplamda %84'tür. Türkiye verilerine bakıldığında 2011 yılından 2021 yılına 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu erkeklerde istihdam oranı %86'dan %83'e; kadınlarda aynı yıllarda %66'dan %59'a; toplamda ise %77'den %71'e gerileyerek OECD ortalamasının altında kalmıştır. Buna ilaveten 2011 yılından 2021 yılına 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu istihdam oranını en fazla yükselten ülke 11 puan artış ile Macaristan iken 9 puan ile Japonya, 7 puan ile Yeni Zelanda takip etmektedir.

25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında 2011 yılından 2021 yılına düşüş yaşayan ülkeler ise 7 puan düşüş ile Estonya, 6 puan ile Türkiye ve 5 puan ile Kosta Rika'dır.

25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu eğitimde ne istihdamda olanların (NEET) oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması %16,1 iken bu oranın en yüksek olduğu ülke %32,2 ile Türkiye'dir. Daha sonra 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu NEET oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla Kolombiya (%31,5), Kosta Rika (%29,7), İtalya (%27,1) ve Şili (%26,1) iken en düşük olan ülkeler ise Hollanda (%4,6), Norveç (%8,1), İzlanda (%8,4) ve Slovenya (%9,2)'dir.

BÖLÜM D: Öğretim Elemanları

2012 yılında 31 bin 389 öğretim görevlisi bulunurken 2021 yılında 38 bin 392'ye yükselmiştir. Araştırma görevlisi sayılarına bakıldığında 2012 yılında 40 bin 873 iken 2021 yılında 52 bin 497'ye, öğretim üyesi sayısı ise 2012 yılında 55 bin 179 iken 2021 yılında 93 bin 913'e yükselmiştir. Toplam öğretim elemanı sayısı 2012 yılında 127 bin 441 iken 2021 yılında 184 bin 702'ye yükselmiştir. Öğretim üyesi sayısındaki artış, araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi kadrolarına göre daha fazladır ve giderek aralarındaki makas açılmaktadır.

Devlet üniversitelerinde görev yapan öğretim üyeleri içinde kadınların payı 2012 yılında %33 iken 2021 yılında %39'a yükselmiş, kadın öğretim elemanı oranına bakıldığında ise 2012 yılında %41 iken 2021 yılında %44'e yükselmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'larda kadın öğretim üyesi oranı 2012'de %37 iken 2021'de %46'ya yükselmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'lardaki kadın öğretim elemanı oranlarına bakıldığında ise 2012'de %50 iken 2021'e gelindiğinde %54'e yükselmiştir.

Yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranı OECD ülkeleri ortalaması %44,9'dur. Kadın öğretim elemanı oranı %50'nin üzerinde bulunan ülkeler sırasıyla Litvanya (%59,1), Letonya (%54,6), Finlandiya (%52,7), Yeni Zelanda (%52,3), Belçika (%50,7) ve ABD (%50,6)'dir. Türkiye'de yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim elemanı oranı OECD ortalamasının biraz üstünde olup %45,1'dir. Buna ilaveten en düşük kadın öğretim elemanı oranına sahip OECD ülkeleri ise Güney Kore (%35,8), Lüksemburg (%35,6) ve Japonya (%29,9)'dir.

Yüksek lisans düzeyinde öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların sayısı 2012 yılında 96 iken artış ve azalışlar ile birlikte 2021 yılında 196'ya yükselmiştir. Doktora düzeyinde öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların sayısı ise 2012 yılında 36 iken 2017 yılına kadar sürekli artmış ve 217'ye yükselmiş ardından 2020 yılına kadar düşüş yaşanmış ve 106 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise 2020'ye göre artış yaşanmış ve doktora düzeyinde öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların sayısı 127 olmuştur.

BÖLÜM E: Eğitim Ortamları

1991-2005 yılları arasında devlet üniversitelerinin sayısı 28'den 53'e yükselirken vakıf üniversitesi sayısı 1'den 3'e yükselmiştir. 1995-2005 yılları arası devlet yükseköğretim kurumlarının sayısı aynı kalırken vakıf yükseköğretim kurumlarının sayısı 3'ten 26'ya yükselmiştir. Vakıf yükseköğretim kurumlarının sayısı yıllar itibarıyla artışlar göstermiş ve 2022 yılında 79 olarak gerçekleşmiştir. Devlet yükseköğretim kurumları 2006 yılından itibaren artış göstermiştir. 2006 yılında 68 olan devlet yükseköğretim kurumlarının sayısı 2022 yılı itibarıyla 129 olmuştur. Son beş yıllık süreçte yükseköğretim kurum sayılarının neredeyse aynı kaldığı görülmektedir.

Yükseköğretim kurumları başına düşen öğrenci sayısı devlette 2012 yılında 23 bin 32 iken yıllar içerisinde artış ve azalışlar ile 2021 yılına gelindiğinde 24 bin 899 olarak gerçekleşmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'larda kurum başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında 2012 yılında 3 bin 828 iken yıllar içerisinde artış göstererek 2021 yılında 8 bin 839 olarak gerçekleşmiştir.

Yükseköğretim kurum türüne göre öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı OECD ülkelerinde kamu yükseköğretim kurumlarında ortalama 15 iken özel yükseköğretim kurumlarında ortalama 17'dir. Kamu yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı Kolombiya'da 32, Belçika'da 27, İrlanda ve Türkiye'de 22'dir. Özel yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı Danimarka'da 28, Kolombiya ve Türkiye'de 23'tür. Türkiye'de yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı OECD ülkeleri ortalamalarının çok üzerindedir. Bu durum devam eden öğretim elemanı açığı sorununu ortaya koymaktadır.

2021 yılı verilerine göre birinci dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 37 iken ikinci dalgada 46 ve üçüncü dalgada 40'tır. Birinci, ikinci ve üçüncü dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında önemli ölçüde farklılaşmanın olduğu görülmektedir.

2012/13 öğretim yılında 882 yurt bulunurken yıllar içerisinde artış ve azalışlarla 2021/22 öğretim yılında yurt sayısı 979'a yükselmiştir. Yurt başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında 2012/13 öğretim yılında yurt başına düşen öğrenci sayısı 345 iken 2021/22 öğretim yılına gelindiğinde ciddi bir artış yaşanmış ve yurt başına düşen öğrenci sayısı 776'ya yükselmiştir.

BÖLÜM F: Yükseköğretimin Finansmanı

Yükseköğretim bütçesinin GSYH oranı 2013 yılında %0,89 iken 2016 yılına kadar artış eğilimi göstermiş ve %0,93 olarak gerçekleşmiştir. Daha sonra ise 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve %0,76 olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılında ise ek bütçe dâhil yükseköğretime ayrılan bütçenin GSYH'ye oranının yükselmesi ve %0,84 olması ön görülmektedir. Genel olarak bakıldığında gerçekleşen veriler üzerinden yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında 2015-2020 yılları arasında yaşanan düşüşün, her ne kadar 2022 yılı öngörülen olsa da 2020 yılından sonra artış eğilimine girdiği söylenebilir.

Yükseköğretim harcamaları, 2012 yılından 2021 yılına kadar sürekli olarak artış eğilimi göstermiştir. 2012 yılında 14,57 milyar TL olan nominal yükseköğretim harcamaları, 2021 yılında 55,03 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretime yapılan kamusal harcamalar incelendiğinde ise 2012 yılından 2018 yılına kadar gerçekleşen artışa rağmen, 2019 ve 2020 yıllarında düşüş yaşandığı görülmektedir. 2021 yılı sabit fiyatlarıyla 2012 yılında 49,84 milyar TL olan yükseköğretime yapılan kamusal harcamalar, 2018'de 66,35 milyar TL, 2019 yılında 61,76 milyar TL, 2020 yılında ise 60,87 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalara bakıldığında Lüksemburg 52 bin \$, ABD 35 bin \$, Birleşik Krallık 30 bin \$, İsveç 26 bin \$, Norveç 25 bin \$, Kanada ve Danimarka 22 bin \$, Avusturya, Belçika, Hollanda ve Avustralya 21 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların en yüksek olduğu ülkelerdir. Yunanistan 3 bin \$, Kolombiya 5 bin \$, Meksika 7 bin \$, Türkiye 9 bin \$ ve Şili 10 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların en düşük olduğu ülkelerdir. Yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların OECD ülkeleri ortalaması ise 18 bin \$'dır.

2013 yılında 706 bin 512 öğrenci öğrenim kredisi alırken bu sayı 2017 yılına kadar artış eğilimi göstermiş ve 1 milyon 163 bin 467 olarak gerçekleşmiştir. Sonrasında 2020 yılına kadar aynı sayılarda öğrenci öğrenim kredisi almıştır. 2020 yılında öğrenim kredi alan öğrenci sayısı 1 milyon 144 bin 70 iken 2021 yılında 976 bin 465'e, 2022 yılında ise 859 bin 479'a gerilemiştir.

BÖLÜM G: Üniversitelerin Akademik ve Yenilikçilik Performansı

Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayılarına bakıldığında 2017 ve 2018 yılları hariç 2012 ile 2021 yılları arasında Türkiye'nin yayın sayıları sürekli artış eğilimi göstermiştir. Türkiye'nin 2012 yılında toplam 36 bin 941 yayını bulunmakta olup bu yayınlarda uluslararası işbirliği payı %19,04 iken dünya içerisindeki payı ise %1,34'tür. 2021 yılında ise toplam yayın sayısı

67 bin 150'ye, bu yayınlarda uluslararası işbirliği payı %27,81'e, bu yayınların dünya içerisindeki payı ise %1,77'ye yükselmiştir. Türkiye uluslararası yayın sayısını artırırken hem bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payını hem de bu yayınların dünya içerisindeki payını artırmıştır.

THE 2022 sıralamasında ilk 10'a bakıldığında İngiltere'den 2 (Oxford ve Cambridge) üniversite ve ABD'den 8 üniversitesi bulunmaktadır. Sıralamada ilk 401-500 arasında Türkiye'den Çankaya Üniversitesi yer almaktadır. 501-600 arasında Koç ve Sabancı, 601-800 arasında Bilkent, Hacettepe, İTÜ ve ODTÜ, 801-1000 arasında ise Bahçeşehir, Boğaziçi, İstanbul Cerrahpaşa ve İstanbul Medeniyet üniversiteleri bulunmaktadır. Türkiye'den toplamda 66 üniversite bu sıralamaya katılmış olup diğer üniversiteler 1000 ve üzerinde bir sıralamada yer almaktadır. THE 2022 sıralamasında ilk 10'a giren üniversitelerle Türkiye'den ilk 1000 arasına giren üniversiteler sıralama kriterlerine göre karşılaştırıldığında; Türkiye'deki üniversitelerin öğrenci-öğretim elemanı oranlarının nispeten yüksek olduğu, uluslararası öğrenci oranının daha düşük olduğu, atıf performansı -Çankaya Üniversitesi hariç-, araştırma ve uluslararası görünümünün nispeten daha düşük olduğu ve bazı üniversiteler hariç sanayi gelirlerinin nispeten iyi olduğu görülmektedir.

2017 yılında ticari kuruluşlarda 87 bin 918, kamu kurumlarında 11 bin 345 ve yükseköğretim kurumlarında 54 bin 289 tam zamanlı Ar-Ge personeli bulunurken 2021 yılında bu Ar-Ge personeli sayıları ticari kuruluşlarda 149 bin 569'a, kamu kurumlarında 9 bin 658'e, yükseköğretim kurumlarında ise 62 bin 584'e yükselmiştir. Türkiye'de Toplam Ar-Ge personelinin %67,4'ü ticari kuruluşlarda, %4,4'ü kamu kurumlarında, %28,2'si ise yükseköğretim kurumlarındadır. Türkiye'nin Ar-Ge personeli sayılarında artış söz konusu olmasına rağmen nüfusuna oranla yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

- Yükseköğretimdeki oluşturulan kontenjanların arz-talep dengesine, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına ve ülkenin kalkınma hedeflerine yönelik analizlerin yapılması ve ileride ihtiyaç duyulması muhtemel alanlara yönelik de çalışmaların yapılması gerekmektedir.
- 2021 yılı itibarıyla yükseköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 1 milyon 494 bin 167 olup yükseköğretimdeki öğrenci sayısı artmaktadır. Ancak bu artışın temel sebebine bakıldığında açıköğretimden kaynaklandığı görülmektedir. Yüz yüze öğrenci sayılarında son dört yıldır bir durağanlaşma mevcuttur. Bu nedenle yükseköğretim sisteminin daha kaliteli ve nitelikli büyüebilmesi ve artan yükseköğrenim talebine cevap verebilmesi için yüz yüze öğretim programlarına yönelik planlamalar yapılmalıdır. Tercih edilebilir yüz yüze öğretim programlarındaki kontenjanlar artırılmalıdır.
- Lisansüstü düzeyde kadın öğrenci sayısını artırmaya ve teşvik edilmeye yönelik politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- Türkiye'nin uluslararası öğrenci sayısı bakımından Dünyada ilk sıralarda yerini alabilmesi için yükseköğretime yönelik talebi artırıcı politikalar uygulamalı ve uluslararası öğrencilerin çeşitliliğini artıracak teşvik politikaları geliştirmelidir.
- Türkiye, 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı 2020 yılında %35 iken 2021 yılında %40'a yükseltmiştir. Buna ilaveten son on yıllık süreç içerisinde 25-34 yaş yükseköğretim mezunu oranını en fazla artıran OECD ülkesidir ancak OECD ülkeleri ortalaması olan %47'nin hala altındadır. Dolayısıyla yükseköğretim mezun sayılarının artırılmasına yönelik politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.

- 2021 yılında yükseköğretim mezunları arasında açıköğretim mezunu oranı %40,5 iken yüzde öğretim mezunu oranı %59,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu nedenle yükseköğretim sistemi içerisinde açıköğretimin payının artışı gündeme alınması ve ilgili analizler yapılarak bu alana ilişkin gerekli politikaların oluşturulması sağlanmalıdır.
- Türkiye’de yüksek lisans mezun sayısının artış hızı yavaşlamıştır. Nitelikli ve eğitilmiş insan gücü, ülkelerin ekonomik ve sosyal durumları için çok önemlidir. Bu nedenle Türkiye’de yükseköğretim sistemi içerisinde lisansüstü eğitime yönelik teşvik edici ve destekleyici mekanizmalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarına bakıldığında Türkiye OECD ülkeleri sıralamasında son sırada yer almaktadır. Türkiye’de yükseköğretim mezunlarının istihdam edilmesini artırıcı yönde politikalara ağırlık verilmeli ve mevcut uygulamalar gözden geçirilmelidir.
- OECD ülkeleri arasında 25-29 yaş arası yükseköğretim mezunu NEET oranı en yüksek olan Türkiye’dir. 25-29 yaş arası yükseköğretim mezunu olup ne eğitimde ne istihdam olanların Türkiye’de oranı %32,2 iken OECD ortalaması %16,1’dir. Bu nedenle Türkiye’de ne eğitimde ne istihdamda olanlara yönelik gerekli analizler yapılmalı ve NEET oranını düşürecek politikalar geliştirilmelidir.
- OECD ülkeleri içerisinde Türkiye en genç öğretim elemanı oranına sahip ülkelerin başında gelmekte olup öğretim elemanlarının %80’i 50 yaş altındadır. Daha açık bir ifade ile Türkiye, yükseköğretimde daha genç öğretim gücüne sahip ülkelerin başında gelmektedir. Yükseköğretim sistemi içerisinde genç odaklı öğretim mekanizmalarının artmasına, eğitim ve araştırma kalitesinin gelişmesine yönelik teşvik uygulamaları yeniden gözden geçirilmeli ve artırılmalıdır.
- Üniversiteler içerisinde kadın öğretim elemanı oranlarına bakıldığında üniversiteler arasında ciddi oranda farklılaşmalar gözükmemektedir. Bu durumun nedenleri araştırılmalı ve bununla birlikte kadın öğretim üyelerinin düşük olduğu bölge ve üniversitelerde teşvik mekanizmaları oluşturulup uygulanmalıdır.
- Türkiye’de uluslararası öğretim üyesi oranı diğer ülkelere göre oldukça düşüktür ve belirli üniversitelerde uluslararası öğretim elemanlarının fazla olduğu görülmektedir. Bütün yükseköğretim kurumlarında uluslararası öğretim elemanı çeşitliliğinin oluşturulması ve niceliksel artışı oluşturacak stratejiler ve politikalar oluşturularak uygulanmalıdır.
- Yükseköğretimde çeşitliliğin sağlanabilmesi ve araştırmanın aynı zamanda eğitimin kalitesinin artabilmesi için yurtdışı burs programlarının sayısının artırılması ve YÖK doktora burslarının kapasitesi ve verimliliğinin gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- Türkiye yükseköğretim kurumları içerisinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında hem devlet hem de vakıf üniversitelerinde OECD ortalamalarının oldukça üstündedir. Bu nedenle devam eden öğretim elemanı ihtiyacına yönelik çalışmalar yapılmalı ve üniversitelerdeki öğretim elemanı ihtiyacı giderilmelidir.

- Mevcut öğretim elemanı sayılarının yetersiz olması nedeniyle ortaya çıkan yükseköğretimdeki personel ihtiyacına yönelik çözümler ve teşvik politikaları uygulanmalıdır.
- 2012/13 öğretim yılından 2021/22 öğretim yılına yurt sayısı 345'ten 776'ya neredeyse iki katından fazla artmış ancak yurt başına düşen öğrenci sayısı sabit kalmıştır. Bu nedenle öğrenci sayısının her yıl artması göz önüne alınarak ihtiyaca yönelik yurtlar planlanmalı ve yapılmalıdır. Yapılacak olan yurtların arz-talep dengesine bağlı olarak konumları ve büyüklüğü oluşturulmalıdır.
- Türkiye GSYH'si içinden yükseköğretime %1,6 oranında yaptığı harcama ile OECD ülkeleri ortalaması olan %1,5'in biraz üzerinde harcama yapmıştır. Buna ilaveten toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamaları bakımından Türkiye hem OECD ülkeleri ortalamasının oldukça üzerinde hem de en yüksek pay ayıran ülkelerin içinde yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye yükseköğretim sisteminde yakaladığı performansı devam ettirmesi ve daha iyi performans göstermesi için yükseköğretime ayırdığı bütçeyi daha da artırmalıdır.
- Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalar, yıllar itibarıyla öğrenci sayısındaki artışa da bağlı olarak düşüş eğilimindedir. Yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar, OECD ülkeleri ortalamasına yükseltilmelidir.
- 2013 yılından itibaren merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş 2021 ve 2022 yıllarında artmıştır. Önceki yıllara göre bu artış yeterli olmayıp merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay daha da artırılmalıdır.
- Türkiye'nin artış ivmesinde olan bilimsel yayın sayısını daha da artırmak ve daha nitelikli uluslararası yayınlar çıkarmasını sağlamak için mevcut teşvik mekanizmaları gözden geçirilmeli ve yeni teşvik politikaları geliştirilmelidir.
- Türkiye'nin son yıllarda hem patent hem de PCT başvuru sayıları artış eğilimindedir. Türkiye menşei patent ve PCT başvuru sayılarını daha da artırmak için hem yükseköğretime hem de özel kurumlara uygulanan mevcut teşvik mekanizmalarının gözden geçirilmesi ve yeni teşvik mekanizmalarının oluşturulması gerekir.
- Türkiye'nin son yıllarda uluslararası alanda akademik ve yenilikçilik performansını artırdığı görülmektedir. Bu performansını daha da artırması için mevcut insan kaynakları politikalarının geliştirilmesi ve etkinliğinin desteklenmesi gerekirken mevcut akademik araştırmanın yeniden yapılandırılmasına ve daha fazla desteklenmesine de ihtiyaç vardır.
- Türkiye'nin Ar-Ge kapasitesini daha da geliştirmesi için doktoralı araştırmacı ve akademisyen sayısını artırmaya yönelik mevcut politikalarını gözden geçirmesi ve yeni teşvik mekanizmaları üretmesi gerekmektedir.

BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ

GÖSTERGE A1	Ortaöğretimden mezun öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE A2	Yükseköğretime geçiş oranları nasıldır?
GÖSTERGE A3	Yükseköğretim kontenjan sayıları kaçtır?
BÖLÜM A	Sonuç ve Öneriler

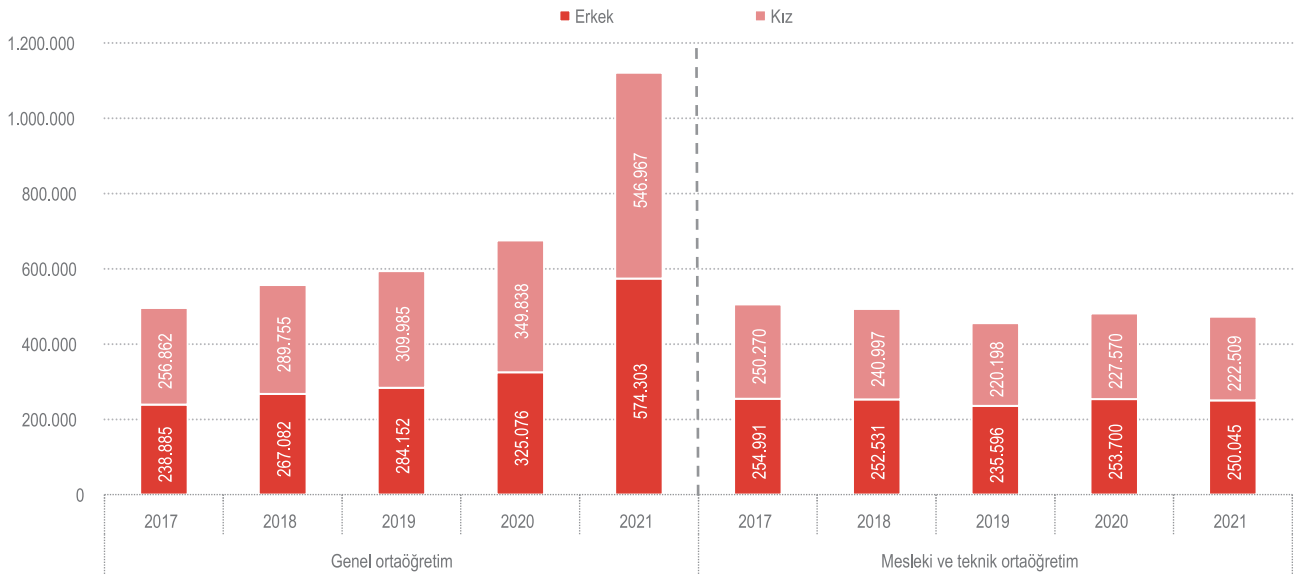
Birçok ülkede zorunlu olmayan genel ve mesleki yolları içeren lise eğitimi, öğrencileri daha ileri eğitim seviyelerine veya işgücü piyasasına girmeye hazırlamayı amaçlar. Buna ilaveten işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan beceriler daha fazla bilgiye dayalı hale geldikçe ve çalışanların hızla değişen küresel ekonominin belirsizliklerine uyum sağlamaları gerektiğinden, lise eğitiminden mezun olmak tüm ülkelerde giderek daha önemli hale gelmiştir (OECD, 2022). Yükseköğretime ilk kez gireceklerin her yıl değişen çok farklı yükseköğrenim seçimleri, yükseköğretim programlarının arzını etkilemektedir. Bu seçimleri anlamak, yükseköğretim sistemini ve kaynaklarını daha verimli kullanmak için çok önemlidir.

Bu bölüm altında, Türkiye’de ortaöğretimden mezun sayıları yıllar itibarıyla cinsiyete göre ele alınacak ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleriyle karşılaştırmalı analiz edilecektir. Daha sonra ise Türkiye’de ortaöğretimden yükseköğretime geçiş oranları incelenecek ve ardından yükseköğretim kontenjanları detaylı olarak ele alınacaktır.

Bu gösterge altında, yükseköğretimin öğrenci kaynağını oluşturan ortaöğretimden mezun sayıları cinsiyet ve okul türüne göre incelenmiş ve OECD ülkelerinde orta-

öğretimde program türüne göre mezun olanlar arasında kızların payı karşılaştırmalı olarak ayrıntılı sunulmuştur.

Şekil A.1.1 Cinsiyete ve okul türüne göre ortaöğretimden mezun olanların sayısında yaşanan değişim (2017-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

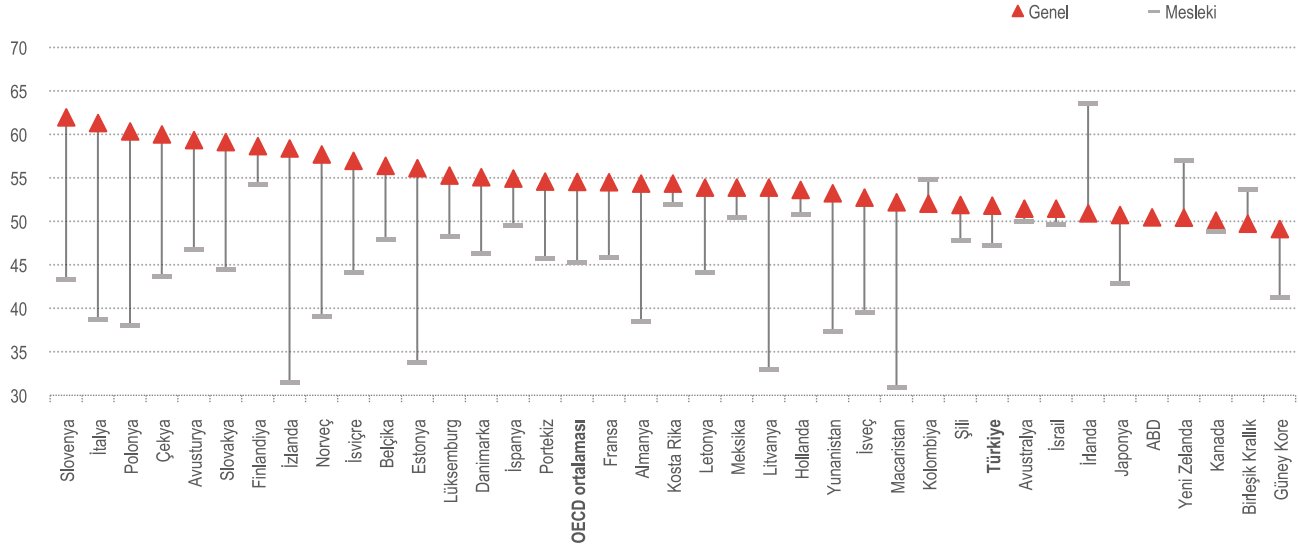
Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir. Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı imam hatip liselerine ilişkin mezun sayıları, MEB istatistiklerinde mesleki ve teknik ortaöğretim mezun sayıları içinde gösterildiğinden burada da aynı şekilde gösterilmiştir.

Şekil A.1.1'de 2017 ile 2021 yılları arasında cinsiyete ve okul türüne göre ortaöğretimden mezun olanların sayısında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2017 yılında genel ortaöğretimden 238 bin 885 erkek, 256 bin 862 kız olmak üzere toplamda 495 bin 747 kişi mezun olurken 2021 yılında 574 bin 303 erkek, 546 bin 967 kız, toplamda ise 1 milyon 121 bin 270 kişi mezun olmuştur. Mesleki ve teknik ortaöğretimden 2017 yılında 254 bin 991 erkek, 250 bin 270 kız olmak üzere toplamda 505 bin 261 kişi mezun olurken bu mezun sayıları 2021 yılında erkeklerde 250 bin 45, kızlarda 222 bin 509 ve toplamda 472 bin 554 olmuştur. Ortaöğretimden 2017 yılında toplamda 1 milyon bin 8 kişi mezun olurken 2021 yılında 1 milyon 593 bin 824 kişi mezun olmuştur. Burada 2020/21 öğretim yılında genel ortaöğretimden mezun olanların önceki yıllara göre çok daha fazla olmasının temel nedeni, Covid-19 pandemi sürecinde açıköğretim

lisesi sınavlarının uzaktan online olarak yapılması ve sadece ilgili sınıf haricindeki dersleri de alıp sınava giriliyor olması sonucunda mezun sayısının artmasıdır.

2020 yılında OECD ülkelerinde program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı Şekil A.1.2'de gösterilmiştir. Genel ve mesleki programlardaki cinsiyet dengesi ülkeler arasında önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Buna göre Güney Kore ve Birleşik Krallık hariç hemen hemen tüm ülkelerde, kadınlar genel programlardan mezunların en az yarısını oluştururken Slovenya (%62), İtalya (%61), Polonya ve Çekya (%60)'da %60 ve üzerindedir. OECD ülkelerinde mesleki programlardan mezun olan kızların payı ise İrlanda (%64), Yeni Zelanda (%57), Kolombiya (%55), Finlandiya ve Birleşik Krallık (%54), Kosta Rika (%52), Hollanda (%51), Meksika ve Avustralya (%50)'da %50

Şekil A.1.2 OECD ülkelerinde program türüne göre ortaöğretimden mezun olanlar arasında kızların payı (%) (2020)

Kaynak: (OECD, 2022).

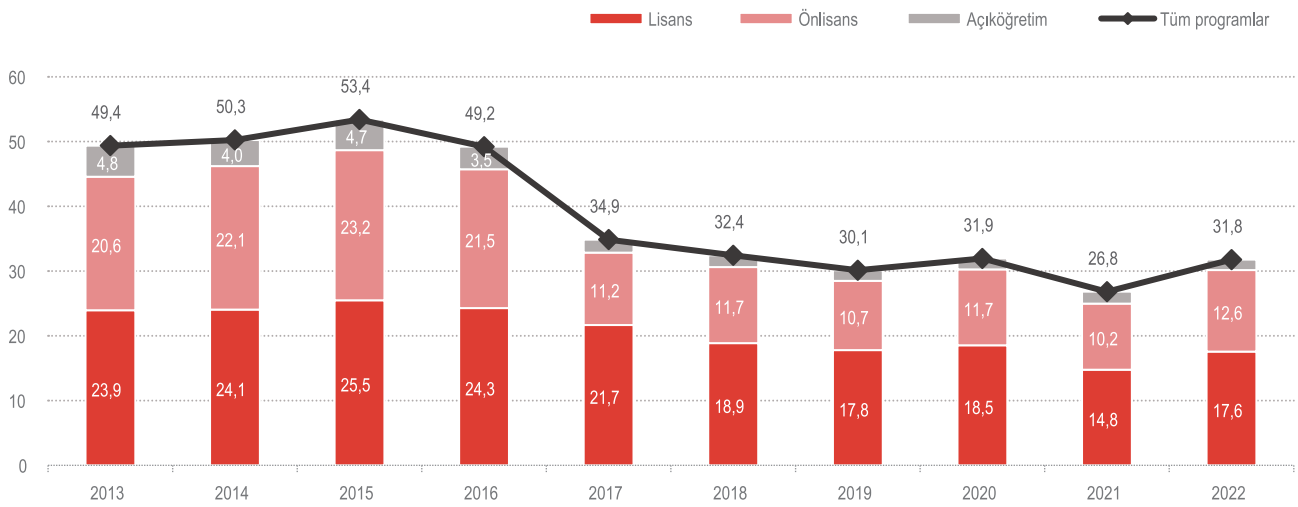
ve üzerindedir. OECD ülkelerinin neredeyse dörtte üçünde mesleki programlardan mezun olan erkekler çoğunluktadır. Bununla birlikte, ülkeler arasında çok fazla farklılıklar olup mesleki programlardan mezun olan kadınların oranı Estonya, Macaristan, İzlanda

ve Litvanya'da %34 veya daha azdır. OECD ülkeleri ortalamasına göre ortaöğretimde genel programlardan mezun olanların %55'ini, mesleki programlardan mezun olanların ise %45'ini kızlar oluştururken Türkiye'de bu oranlar sırasıyla %52 ve %47'dir.

Bu göstergede ilk önce Türkiye'de ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrenci oranları ayrıntılı incelenmiştir. Daha sonra ise ortaöğretimde okul

türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranları ele alınmıştır.

Şekil A.2.1 Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2013 ile 2022 yılları arasında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim Şekil A.2.1'de verilmiştir. Buna göre 2013 ile 2016 yılları arasında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran neredeyse her iki kişiden biri bir yükseköğretim programına yerleşirken bu oran 2021 yılına kadar düşme eğiliminde olmuş ve her dört kişiden biri yerleşmiştir. 2022 yılında ise bu oran artmış ve ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuranların %31,8'i bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. 2013 yılında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran öğrencilerden %23,9'u lisans, %20,6'sı önlisans ve %4,8'i açıköğretim düzeyinde bir yükseköğretim programına yerleşirken 2022 yılında bu oranlar lisans düzeyinde %17,6'ya, önlisans düzeyinde %12,6'ya ve açıköğretim düzeyinde de %1,6'ya düşmüştür. Geçen yıla oranla 2022 yılında lisans ve önlisans

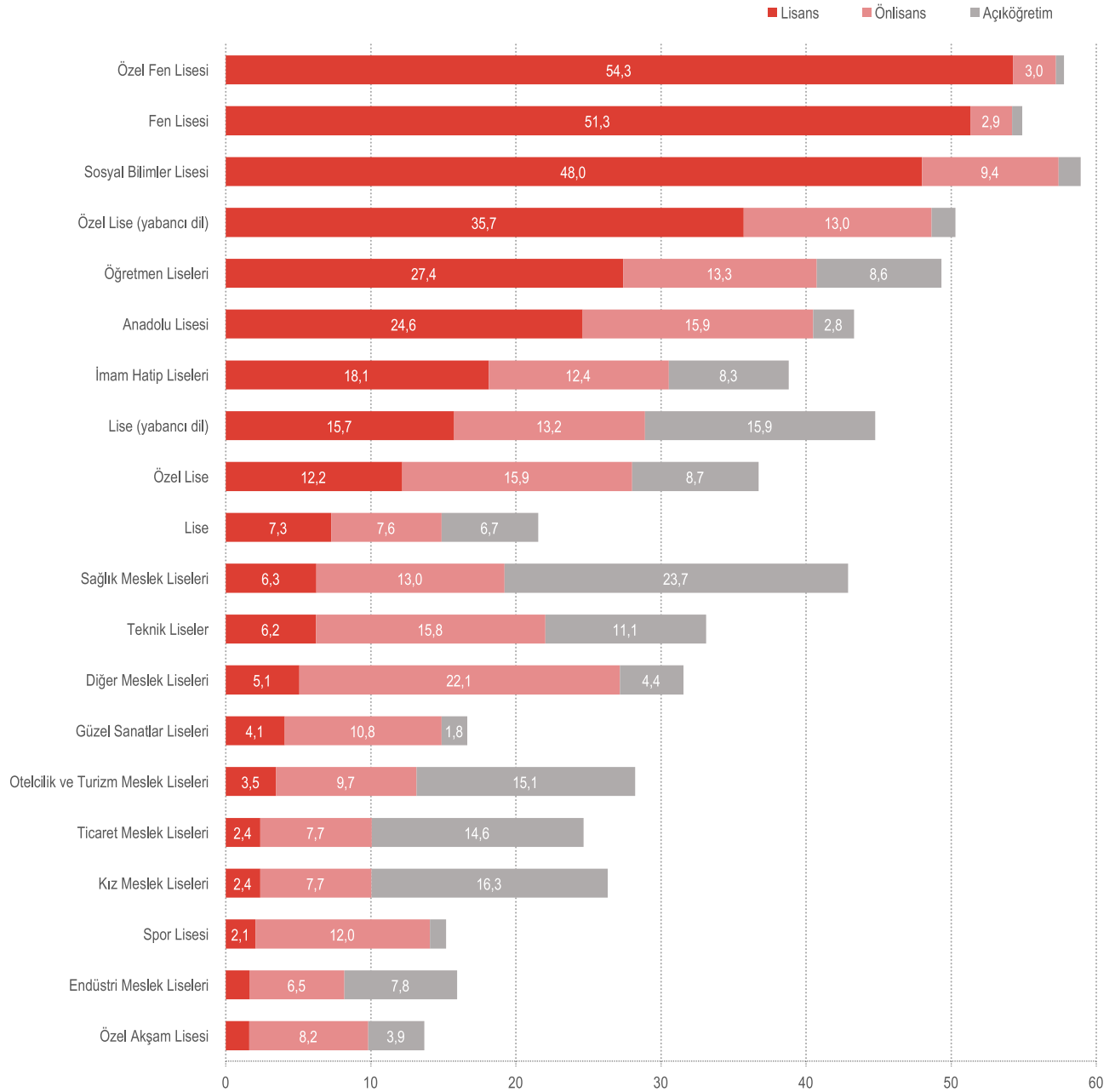
düzeyinde yerleşen lise son sınıf düzeyindeki öğrencilerin oranı artmış olsa da 2016 ve öncesine göre oldukça düşük olduğu görülmektedir.

2022 yılında mezun olunan lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı Şekil A.2.2'de gösterilmiştir. Buna göre 2022 yılında üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı sırasıyla en fazla olanlar sosyal bilimler lisesi (%58,9), özel fen lisesi (%57,8), fen lisesi (%54,9) ve yabancı dil ağırlıklı özel lise (%50,3) mezunu olanlar olup %50'nin üzerinde bir yerleşme oranına sahiptirler. Lisans düzeyinde en fazla yerleşme oranı %54,3 ile özel fen lisesi mezunu olanlarda olup daha sonra sırasıyla %51,3 ile fen lisesi, %48 ile sosyal bilimler lisesi ve %35,7 ile yabancı dil ağırlıklı özel lise mezunu olanlardır. Önlisans düzeyinde diğer meslek lisesi çıkışlılar

(%22,1), Anadolu lisesi ve özel lise (%15,9) ile teknik lise (%15,8) mezunu olanlar en fazla yerleşme oranına sahiptir. Açıköğretime en fazla yerleşme oranına sahip olanlar ise sağlık meslek lisesi (%23,7), kız meslek lisesi (%16,3),

yabancı dil ağırlıklı lise (%15,9), otelcilik ve turizm meslek lisesi (%15,1) ve ticaret meslek lisesi (%14,6) mezunlarıdır.

Şekil A.2.2 Mezun olunan lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2022)

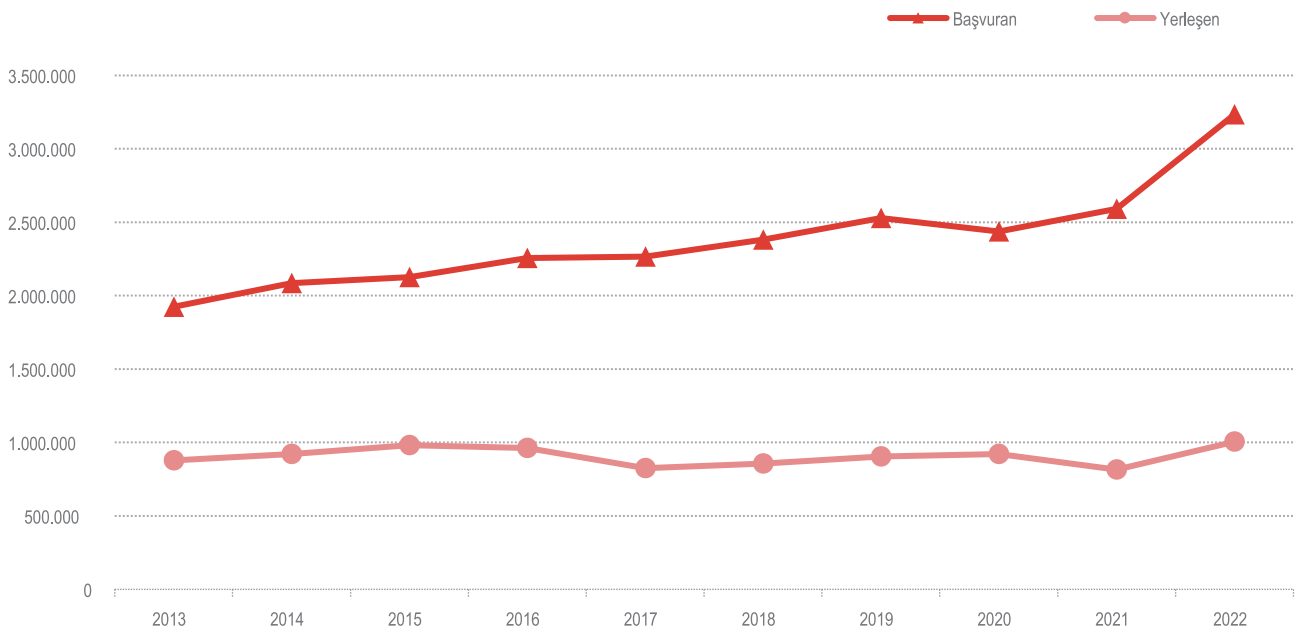

Kaynak: ÖSYM tarafından yayınlanan 2022 YKS yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu göstergede ilk önce Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS)'ne başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Daha sonra, öğrenim düzeyine göre üniversitelerin kontenjan sayıları incelen-

miştir. Son olarak ise yükseköğretimde önlisans ve lisans programlarının kontenjanları ile boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Şekil A.3.1 ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile ÖSYM verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2013 ile 2022 yılları arasında ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim Şekil A.3.1'de verilmiştir. Buna göre, 2013 yılında ÖSYS'ye başvuran aday sayısı 1 milyon 924 bin 547, yerleşen aday sayısı 877 bin 787 iken 2022 yılında başvuran sayısı son on yılın zirvesini yapmış ve 3 milyon 234 bin 318'e yükselmiş, yerleşen aday sayısı ise 1 milyon 5 bin 490 olmuştur. Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nin 11 Şubat 2022 tarihinde "Yükseköğretim Kurulunun Yükseköğretim Kurumları Sınavına (YKS) İlişkin Aldığı Kararlar" başlık haberinde 2022 YKS'den itibaren önlisans ve lisans programlarını tercihte 150 ve 180 olan TYT ve AYT baraj puanları uygulamasını kaldırdığını duyurdu (YÖK, 2022). Dolayısıyla 2022 yılında ÖSYS'ye başvuran aday sayısındaki artışın temel nedeni baraj puanları uygulamasının kaldırılması

olarak ifade edilebilir. Buna karşın mevcut kontenjanların başvuran aday sayısındaki artışa oranla fazla artırılmadığı görülürken arz-talep arasındaki fark, 2022 yılında daha da artmış bulunmaktadır.

Şekil A.3.2'de 2022 yılında öğrenim düzeyine göre birinci dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan sayıları verilmiştir. ÖSYM'nin 2022 yılı yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzundan elde edilen verilere göre, toplamda en çok kontenjana sahip Anadolu (84.143), Atatürk (55.847) ve İstanbul (34.083) üniversiteleridir. Bu üniversitelerin kontenjanlarının yüksek olmasının temel nedeni, açıköğretim programlarının bulunması ve bu programların kontenjanlarının yüksek olmasıdır (bk. Tablo A.3.5). Birinci dalgada kurulan diğer üniver-

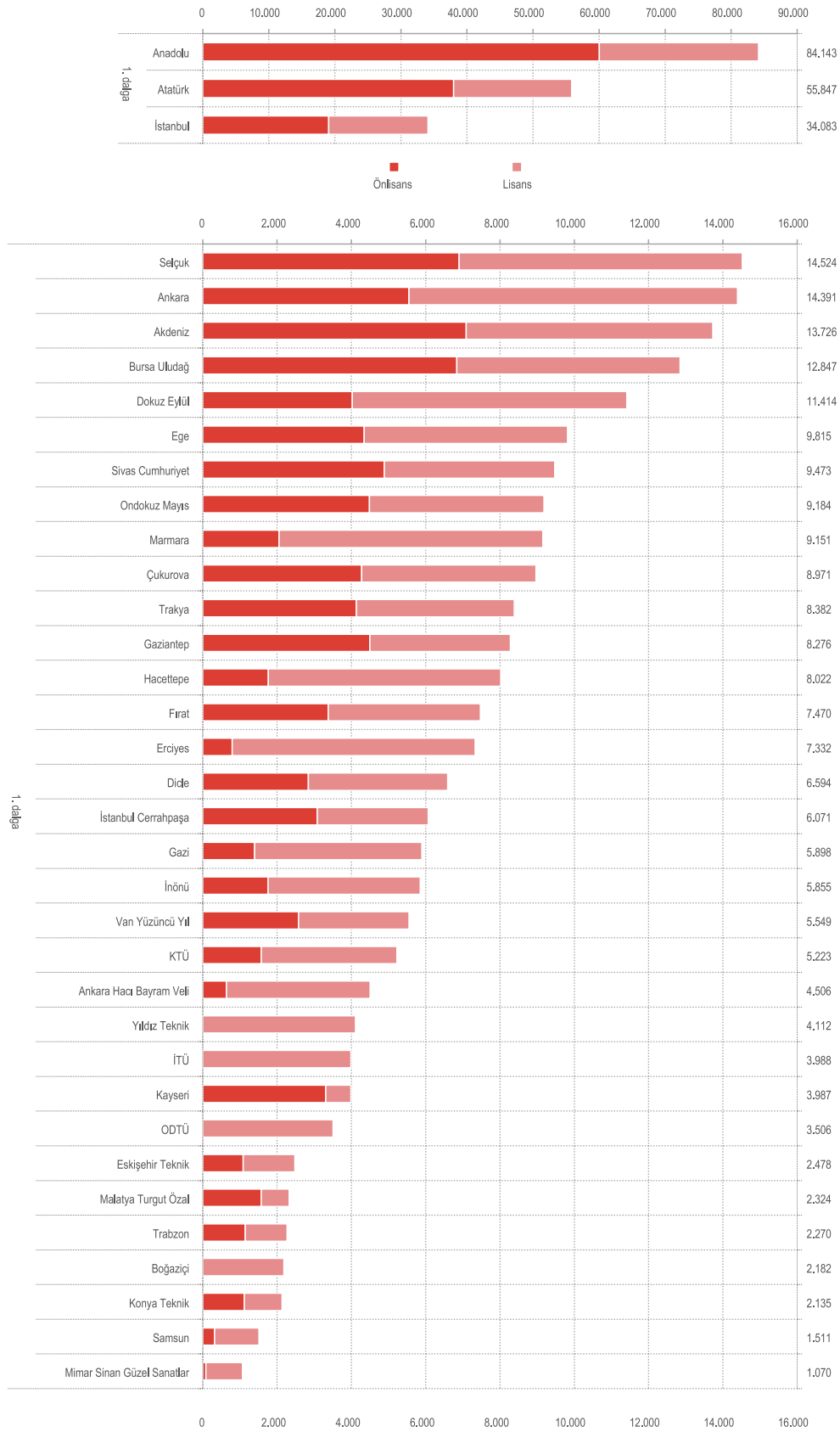
sitelerin kontenjanları önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Bu üniversiteler arasında en çok kontenjana sahip Selçuk (14.524), Ankara (14.391), Akdeniz (13.726), Bursa Uludağ (12.847) ve Dokuz Eylül (11.414) üniversiteleriyken en az kontenjana sahip Mimar Sinan Güzel Sanatlar (1.070), Samsun (1.511), Konya Teknik (2.135) Boğaziçi (2.182), Trabzon (2.270), Malatya Turgut Özal (2.324), ve Eskişehir Teknik (2.478) üniversiteleridir. Açıköğretim programı uygulayan üniversiteler hariç birinci dalgada kurulan üniversitelerde en çok önlisans kontenjanı Akdeniz (7.091), Selçuk (6.899) ve Bursa Uludağ (6.836) üniversitelerinde iken en çok lisans kontenjanı ise Ankara (8.837), Selçuk (7.625), Dokuz Eylül (7.393) ve Marmara (7.098) üniversitelerindedir. Açıköğretim programı uygulayan üniversiteler hariç birinci dalgada kurulan üniversitelerde önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından daha fazla olan üniversitelerin başında sırasıyla Bursa Uludağ, Malatya Turgut Özal ve Gaziantep üniversiteleri gelmektedir.

2022 yılında öğrenim düzeyine göre ikinci dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan sayıları Şekil A.3.3'te verilmiştir. İkinci dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan dağılımı da önemli ölçüde farklılaşmaktadır. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında Kocaeli (12.088), Aydın Adnan Menderes (11.674), Manisa Celal Bayar (10.631), Pamukkale (9.815), Çanakkale Onsekiz Mart (9.756) ve Muğla Sıtkı Koçman (9.202) en çok kontenjana sahip üniversitelerdir. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok önlisans kontenjanı Aydın Adnan Menderes

(6.609), Kocaeli (6.529) ve Isparta Uygulamalı Bilimler (6.350) üniversitelerindeyken en çok lisans kontenjanı ise Sakarya (5.712), Kocaeli (5.559) ve Pamukkale (5.446) üniversitelerindedir. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından daha fazla olan üniversitelerin başında sırasıyla Isparta Uygulamalı Bilimler, Sakarya Uygulamalı Bilimler, Kütahya Dumlupınar, Aydın Adnan Menderes, K.Maraş Sütçü İmam, Mersin ve Tokat Gaziosmanpaşa gelmektedir.

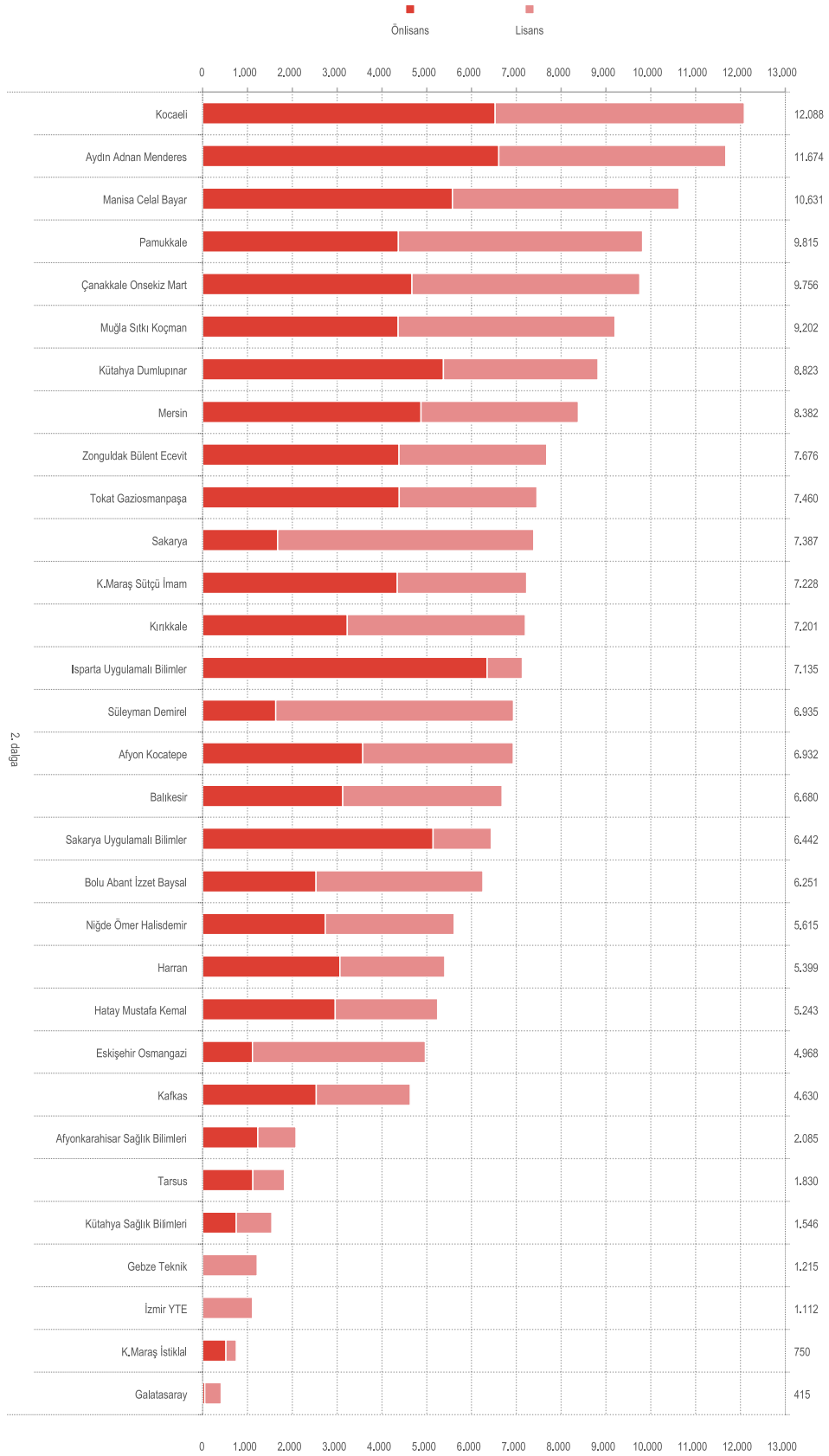
2022 yılında öğrenim düzeyine göre üçüncü dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan sayıları Şekil A.3.4'te gösterilmiştir. Üçüncü dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan dağılımı da önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Buna göre üçüncü dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok kontenjana sahip Burdur Mehmet Akif Ersoy (8.759), Karabük (7.476), Necmettin Erbakan (6.931), Giresun (6.931) ve Tekirdağ Namık Kemal (6.619) üniversiteleridir. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok önlisans kontenjanı Burdur Mehmet Akif Ersoy (5.019), Giresun (4.526), Karabük (3.965) ve Tekirdağ Namık Kemal (3.939) üniversitelerindeyken en çok lisans kontenjanı ise Necmettin Erbakan (5.536) ve Karabük (3.511) üniversitelerindedir. Üçüncü dalgada kurulan üniversiteler arasında önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından daha fazla olan üniversitelerin başında sırasıyla Giresun, Amasya, Gümüşhane, Batman ve Bitlis Eren gelmektedir.

Şekil A.3.2 Öğrenim düzeyine göre birinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2022)

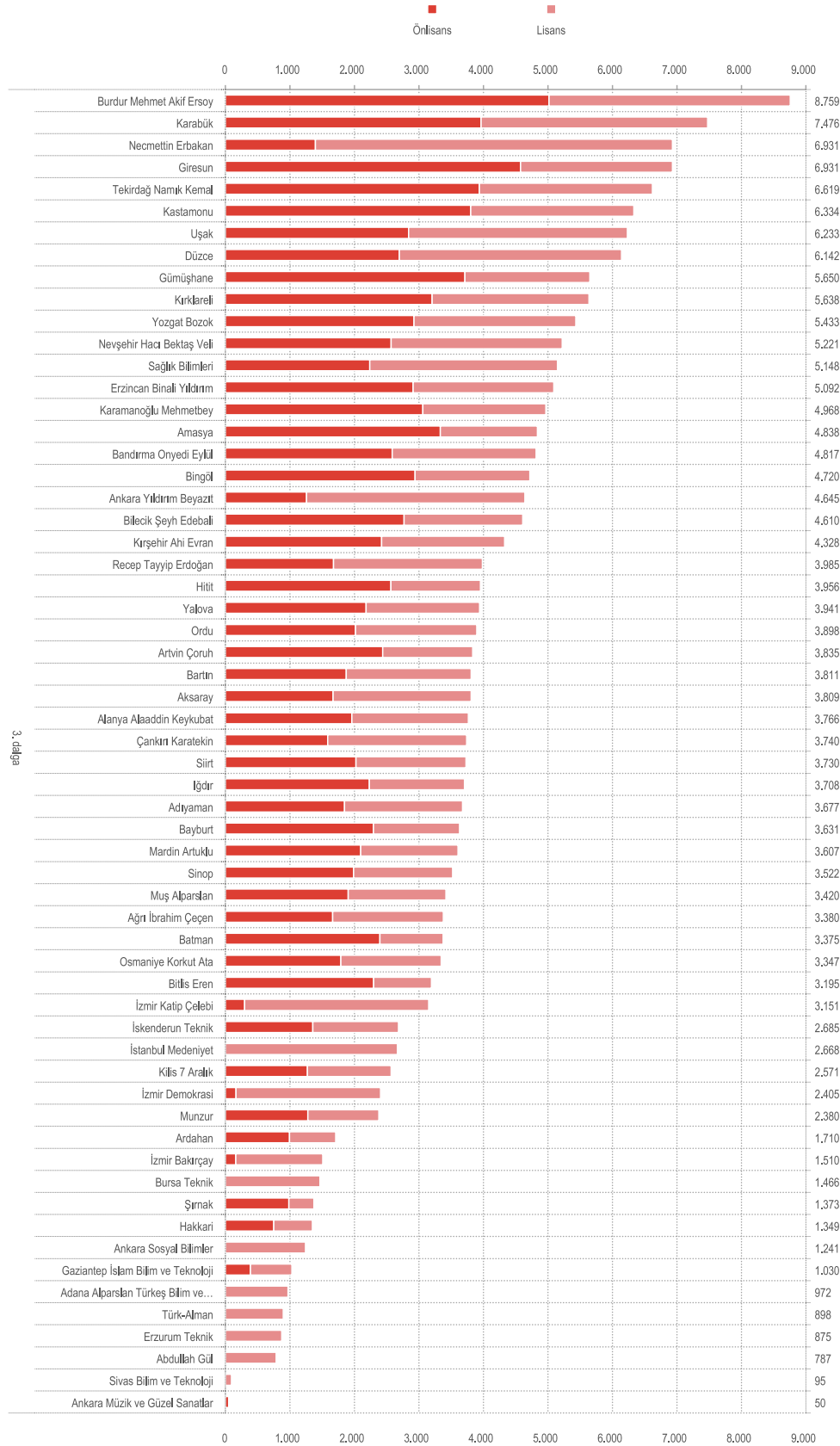
Kaynak: (ÖSYM, 2022a).

Şekil A.3.3 Öğrenim düzeyine göre ikinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2022)

Kaynak: (ÖSYM, 2022a).

Şekil A.3.4 Öğrenim düzeyine göre üçüncü dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2022)

Kaynak: (ÖSYM, 2022a).

Tablo A.3.5 Öğrenim düzeyine göre üniversitelerin açıköğretim programları kontenjan sayıları (2022)

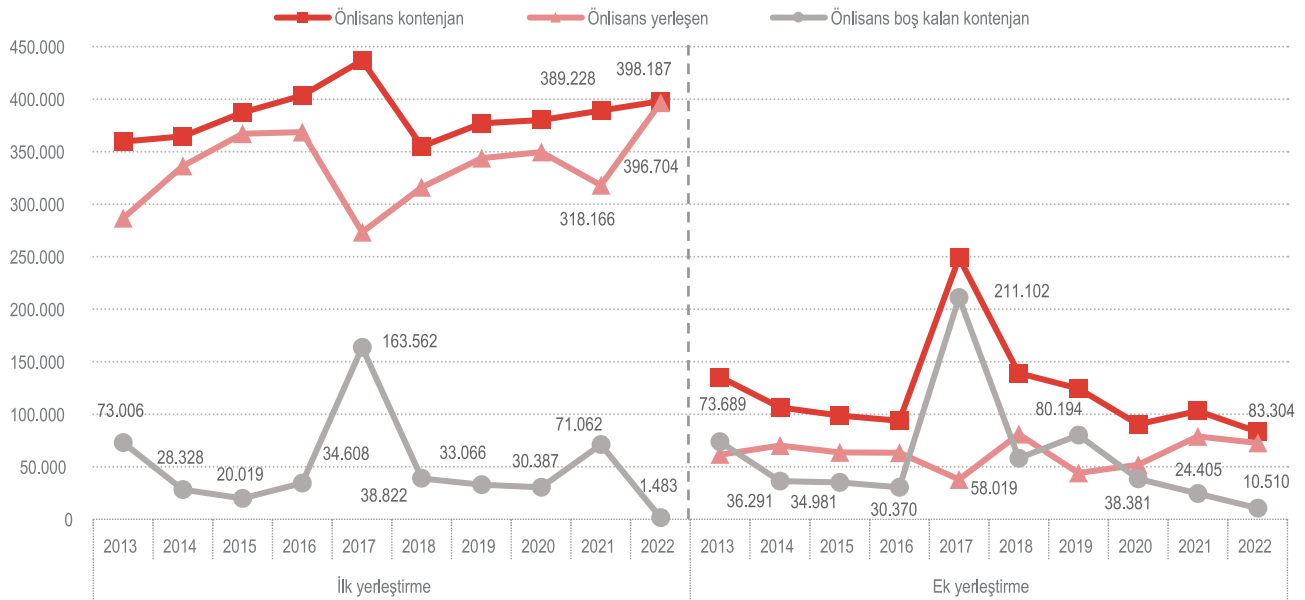
	Önlisans	Lisans	Toplam
Anadolu Üniversitesi	59.200	21.000	80.200
Atatürk Üniversitesi	33.000	10.300	43.300
İstanbul Üniversitesi	18.910	7.800	26.710
Ankara Üniversitesi	2.920	1.803	4.723
Toplam	114.030	40.903	154.933

Kaynak: (ÖSYM, 2022a).

Tablo A.3.5'te 2022 yılında öğrenim düzeyine göre üniversitelerin açıköğretim programları kontenjan sayıları gösterilmiştir. 2021 yılında toplamda 148 bin 800 açıköğretim programı kontenjanı bulunurken (ÖSYM, 2021), 2022 yılında 6 bin 133 artışla açıköğretim programı kontenjanı 154 bin 933 olmuştur. Bu kontenjanların %74'ü önlisans, %26'sı lisans kontenjanıdır. Bu açıköğretim kontenjanlarının %52'si Anadolu Üniversitesi, %28'i Atatürk Üniversitesi, %17'si İstanbul Üniversitesi ve %3'ü ise Ankara Üniversitesi'ne aittir.

2013 ile 2022 yılları arasında yükseköğretimde önlisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim Şekil A.3.6'da verilmiştir. Bilindiği üzere ilk yerleştirme sonrasında boş kalan ve kayıt yapılmayan kontenjanlara ek yerleştirme imkânı sunulmaktadır. Buna göre 2013 yılında ilk yerleştirmede 359 bin 628 önlisans kontenjanının 286 bin 622'si dolmuş ve 73 bin 6'ı boş kalmıştır. Bu boş kalan kontenjanlara kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirmede ilan edilen 135 bin 290 önlisans kontenjanının 61 bin 601'i dolmuş ve 73 bin 689 kontenjan boş kalmıştır. 2022 yılında ise ilk yerleştirmede 398 bin 187 önlisans kontenjanının 396 bin 704'ü dolmuş ve yalnızca bin 483'ü boş kalmıştır. İlk yerleştirme sürecinde önlisans kontenjanlarının neredeyse tamamı dolmuştur. Geriye kalan bu boş kontenjanlara kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirmede ilan edilen 83 bin 304 önlisans kontenjanının 72 bin 794'ü dolmuş ve 10 bin 510 kontenjan boş kalmıştır. Burada dikkat çeken husus ilk yerleştirme sürecinde yerleşen 80 binden fazla adayın kayıt yaptırmamasıdır. Ek yerleştirme sürecinde de yine kayıt yaptırmayanların olacağı ifade edilebilir.

Tablo A.3.6 Yükseköğretimde önlisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

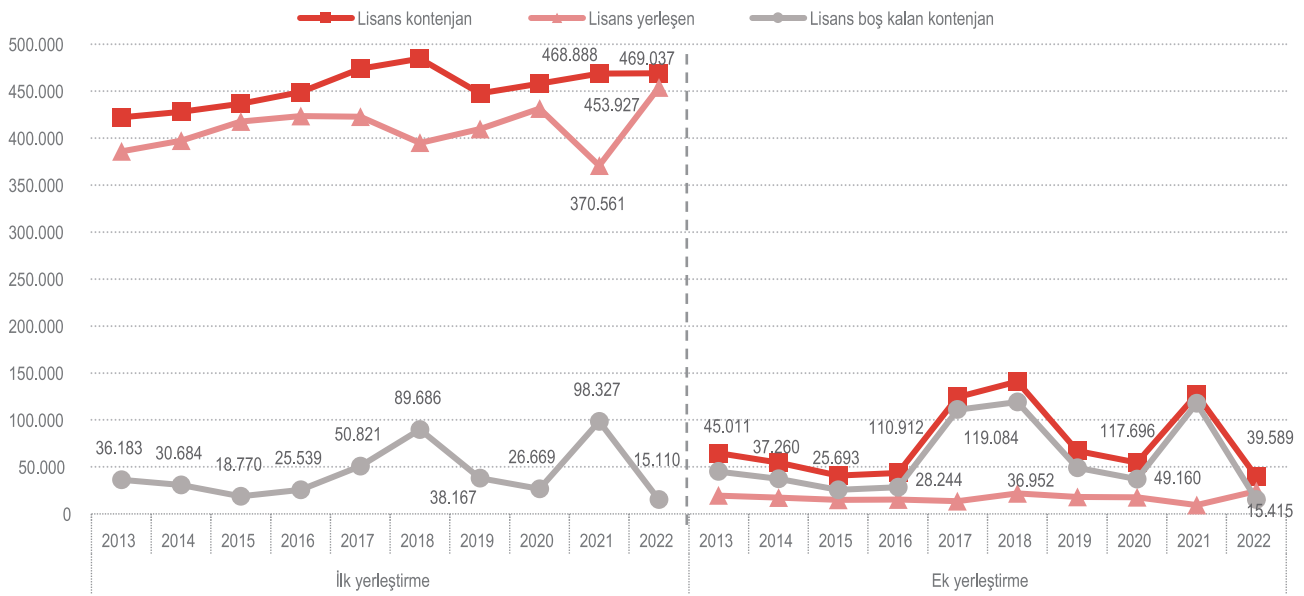

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan ÖSYM yerleştirme ve ek yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil A.3.7'de 2013 ile 2022 yılları arasında yükseköğretimde lisans programlarının kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2013 yılında ilk yerleştirmede 421 bin 979 lisans kontenjanının 385 bin 795'i dolmuş ve 36 bin 183'ü boş kalmıştır. Ek yerleştirme sürecinde ise 64 bin 468 lisans kontenjanının 19 bin 457'si dolmuş ve 45 bin 11 kontenjan boş kalmıştır. 2022 yılında ilk yerleştirmede 469 bin 37 lisans kontenjanının 453 bin 927'si dolmuş ve 15 bin 110'u boş kalmıştır. Ek yerleştirme sürecinde ise

toplam 39 bin 589 lisans kontenjanının 24 bin 174'ü dolmuş ve 15 bin 415'i boş kalmıştır. 2021 yılında her dört lisans kontenjanından sadece üçüne yerleştirme yapılabilmişken 2022 yılında bu oran hayli artmış ve lisans kontenjanlarının yaklaşık %96,7'sine yerleştirme yapılmıştır. Lisans düzeyinde hem ilk yerleştirmede hem de ek yerleştirmede boş kalan kontenjanların programları incelendiğinde ise ağırlıklı olarak mühendislik programlarının boş kaldığı görülmektedir (ÖSYM, 2022a, 2022b).

Şekil A.3.7 Yükseköğretimde lisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan ÖSYM yerleştirme ve ek yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

- Türkiye’de 2021 yılında ortaöğretimden toplamda 1 milyon 500 bini aşkın öğrenci mezun olmuştur. Genel ortaöğretimde bu sene mezun oranlarında yaşanan artışın sebeplerinden birisi Covid-19 pandemisi nedeniyle açıköğretim sınavlarının uzaktan online olarak yapılması sonucunda mezun sayılarının artışıdır. ÖSYS’ye başvuran aday sayısı 3 milyon 234 bin 318 iken yerleşen öğrenci sayısı 1 milyon 5 bin 490’dır. Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran adayların %17,6’sı bir lisans programına, %12,6’sı bir önlisans programına %1,6’sı bir açıköğretim programına yerleşmiş ve toplamda başvuran öğrencilerin %31,8’i bir yükseköğretim programına girmiştir. Daha açık bir ifade ile ortaöğretimden yeni mezun olmuş her üç öğrenciden neredeyse birisi bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Bu durum yükseköğretim sistemi içerisinde arz-talep dengesinde bir uyum sorununun olduğunu ve Türkiye eğitim sisteminin de en kronik sorunu olduğunu göstermektedir (Çelik vd., 2017; Çetinsaya, 2014; Gür, 2016; World Bank, 2007; YÖK, 2007). Dolayısıyla yükseköğretim sistemine artan taleple birlikte kontenjan artışına yönelik planlamalar yapılmalı ve uygulanmalıdır.
- Yükseköğretim sistemi içerisinde baraj puanının kaldırılmasından sonra var olan boş kontenjan çokluğunun (Yurdakul vd., 2021) 2022 yılında azalmasının ardından mevcut diğer bir husus olan mezuniyet sonrasında işgücü piyasasında yer bulabilmek, kamudaki istihdam olanakları gibi hususlara yönelik var olan kaygılar devam etmektedir. Bu nedenle yükseköğretimdeki oluşturulan kontenjanların arz-talep dengesine, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına ve ülkenin kalkınma hedeflerine yönelik analizlerin yapılması ve ileride ihtiyaç duyulması muhtemel alanlara yönelik de çalışmaların yapılması gerekmektedir.
- Lise son sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin üniversiteye giriş sınavına başvurup herhangi bir yükseköğretim programına girme oranları çok düşüktür. Başvuran öğrencilerin %31,8’i herhangi bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Mevcut verilere bakıldığında bu oranin yıllara göre düşmesi ve her üç öğrenciden neredeyse birinin yükseköğretim sistemine dâhil olması kaygı vericidir. Bu nedenle bu düşüşün nedenleri araştırılmalı ve bu nedenlere yönelik gerekli politika tedbirleri alınarak hayata geçirilmelidir.

- Çelik, Z., Yurdakul, S., Bozgeyikli, H., & Gümüş, S. (2017). *Eğitime bakış 2017: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Gür, B. S. (2016). *Democratization and massification of higher education in Turkey and challenges ahead*. (CSHE.3.16; Research & Occasional Paper Series). University of California, Berkeley. <http://www.cshe.berkeley.edu/publications/democratization-and-massification-higher-education-turkey-and-challenges-ahead>
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- ÖSYM. (2021). *2021 yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu*. ÖSYM. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2021/YKS/kntkilavuz05082021.pdf>
- ÖSYM. (2022a). *2022 yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu*. ÖSYM. <https://www.osym.gov.tr/TR,23885/2022-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>
- ÖSYM. (2022b). *2022 yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) yükseköğretim programlarına ek yerleştirme kılavuzu*. ÖSYM. <https://www.osym.gov.tr/TR,23958/2022-yks-ek-yerlestirme-kilavuz-ve-tablolar.html>
- Word Bank. (2007). *Turkey: Higher education policy study, volume 1. Strategic directions for higher education in Turkey* (World Bank Other Operational Studies Sy 7628). The World Bank. <http://ideas.repec.org/p/wbk/wboper/7628.html>
- YÖK. (2007). *Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi*. Yükseköğretim Kurulu.
- YÖK. (2022). *YÖK'ten YKS'ye ilişkin alınan kararlar*. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/yok-ten-yks-ye-iliskin-kararlar.aspx>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

B

YÜKSEKÖĞRETİME ERİŞİM ve KATILIM

GÖSTERGE B1	Yeni kayıt öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B2	Yükseköğretim net okullaşma oranı kaçtır?
GÖSTERGE B3	Yükseköğretim öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B4	Açık ve uzaktan öğretim programlarındaki öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B5	Yükseköğretime katılımında cinsiyet oranı kaçtır?
GÖSTERGE B6	Yükseköğretimde engelli öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B7	Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısı kaçtır?
BÖLÜM B	Sonuç ve Öneriler

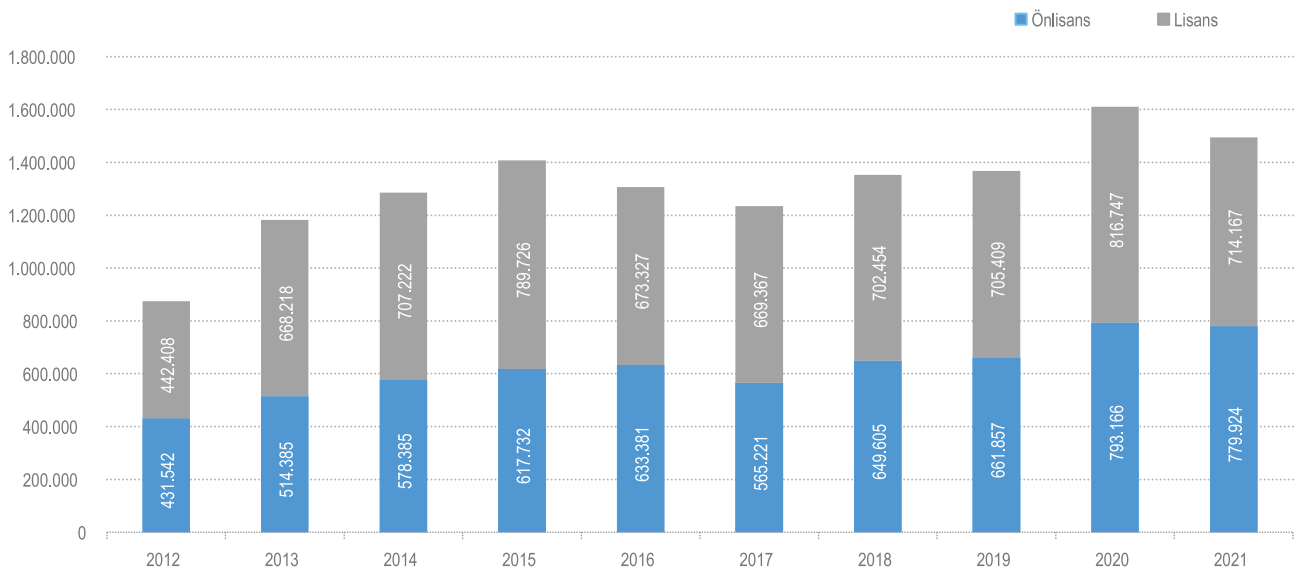
Yükseköğretime katılım, genç yetişkinlerin topluma tam olarak katkıda bulunmaları için becerilerini geliştirmede önemli bir rol oynar. Öğrencilerin profilleri ve akademik yetenekleri çok çeşitli olabilmektedir. Dolayısıyla yükseköğretime yeni girenlerin farklı eğitim alanları arasında nasıl dağıldığını analiz etmek, politika yapıcıların, öğrencilerinin farklı mesleki yollar arasında nasıl seçim yaptığını anlamalarına ve bazı profesyonel mesleklerde gelecekteki eksikliklerle mücadele etmek için belirli eylemler planlamalarına olanak tanır (OECD, 2022).

Bu bölümde, cinsiyete, yükseköğretim kurum türüne (devlet, vakıf ve vakıf MYO), öğrenim düzeyine (önlisans, lisans, lisansüstü) ve öğretim türüne (yüz yüze öğretim, ikinci öğretim, açıköğretim ve uzaktan öğretim) göre yeni kayıt yaptıran ve öğrenim gören öğrenci sayılarındaki değişimler ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Buna ilaveten, yükseköğretimde cinsiyet oranı, okullaşma oranı, engelli ve uluslararası öğrenci sayıları detaylı olarak incelenecektir.

Bu göstergede ilk önce yükseköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları öğrenim düzeyine ve öğretim türüne göre ayrıntılı incelenmiştir. Daha sonra yüz yüze programlar ile ikinci öğretime yeni kayıt yaptıranlar, öğre-

nim düzeyine göre ele alınmıştır. Son olarak ise eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans ve lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin oranları analiz edilmiştir.

Şekil B.1.1 Öğrenim düzeyine göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

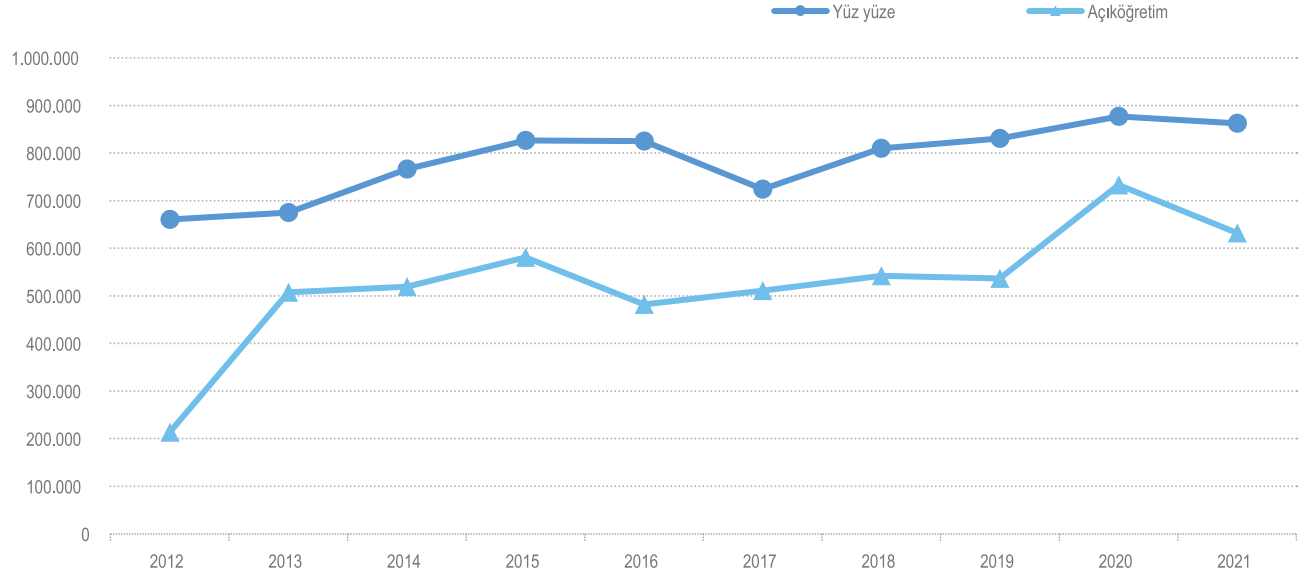
Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

Şekil B.1.1'de 2012 ile 2021 yılları arasında öğrenim düzeyine göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2012 ile 2021 yılları arasında yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı önlisans düzeyinde 431 bin 542'den 779 bin 924'e, lisans düzeyinde 442 bin 408'den 714 bin 167'ye, toplamda ise 873 bin 950'den 1 milyon 494 bin 91'e yükselmiştir. 2012 yılında önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yeni kayıt yaptıranların içerisindeki payı %45 iken 2021 yılında bu pay %52'ye yükselmiştir. 2017'den 2020'ye kadar toplam yeni kayıt öğrenci sayısı artış eğilimindeyken 2021 yılında bir önceki yıla göre düşüş yaşandığı görülmektedir. Bu düşüşün temel

nedeni açıköğretime (ikinci üniversite ağırlıklı) yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısının düşmesi gösterilebilir (bk. Şekil B.1.2).

Şekil B.1.2'de 2012 ile 2021 yılları arasında öğretim türüne göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2012 yılında yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 660 bin 464 iken açıköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 213 bin 486'dır. 2021 yılına gelindiğinde ise yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 862 bin 133'e, açıköğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı da 631 bin 958'e yükselmiştir. Hem

Şekil B.1.2 Öğretim türüne göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

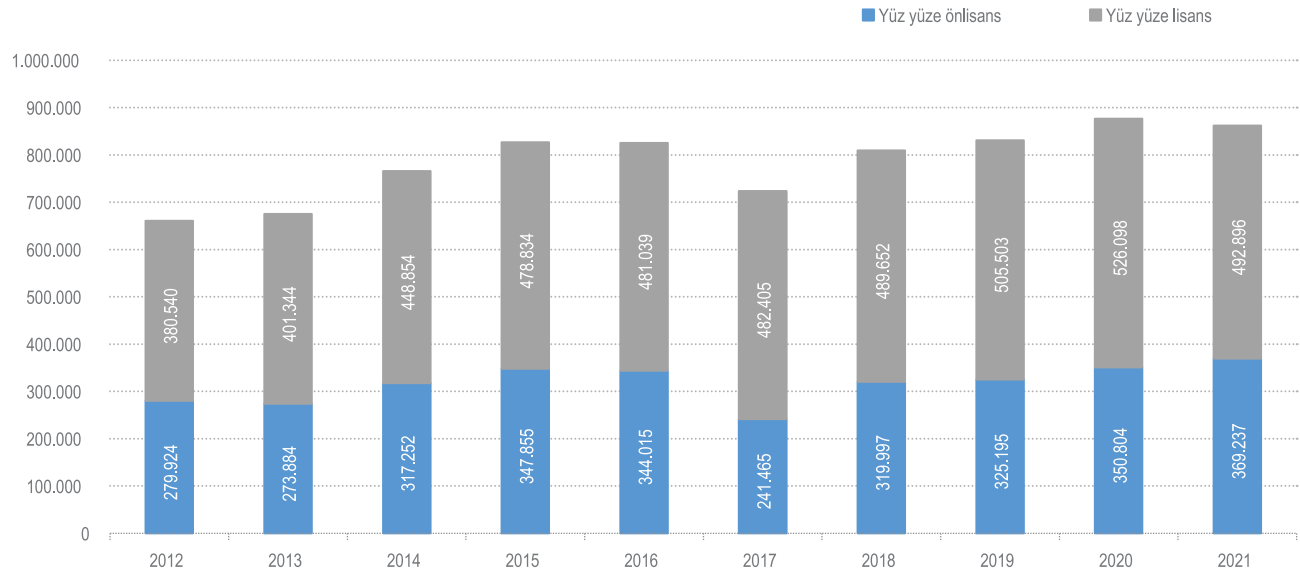
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Not: Uzaktan öğretime yeni kayıt yaptıran 19.700 öğrenci, yüz yüze öğrenci sayıları içerisinde gösterilmiştir.

yüz yüze öğretim programlarına hem de açıköğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları son on yılda artış eğilimi gösterdiği ortaya çıkarken 2021 yılında

geçen yıla göre özellikle açıköğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısında ciddi bir düşüşün olduğu görülmektedir.

Şekil B.1.3 Öğrenim düzeyine göre yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

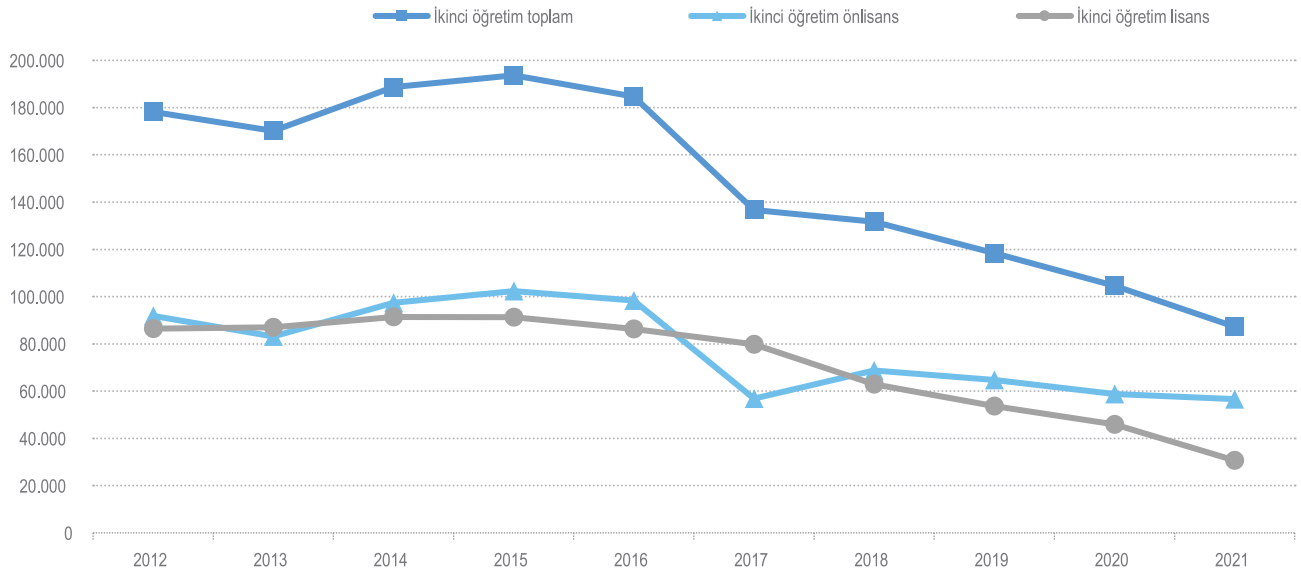

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2012 ile 2021 yılları arasında öğrenim düzeyine göre yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil B.1.3'te verilmiştir. Buna göre 2012 ile 2021 yılları arasında yüz yüze öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı 279 bin 924'ten 369 bin 237'ye, lisans

programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı da 380 bin 540'tan 492 bin 896'ya yükselmiştir. Yüz yüze öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yüz yüze öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenciler içerisindeki payı son on yıldaki en yüksek seviyesine ulaşmış ve %42,8 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil B.1.4 Öğrenim düzeyine göre ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

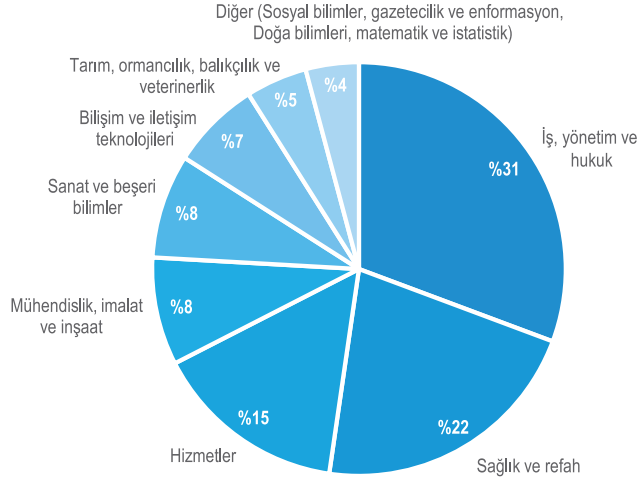
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil B.1.4'te 2012 ile 2021 yılları arasında öğrenim düzeyine göre ikinci öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2012 yılında ikinci öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 91 bin 800, lisans programlarına 86 bin 424, toplamda ise 178 bin 224 iken 2021 yılında ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları önlisansa 56 bin 618'e, lisansta 30 bin 648'e ve toplamda 87 bin 266'ya düşmüştür. Son on yılda ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran toplam öğrenci sayısı 2015 yılında en fazla sayıya ulaşmışken yıllar itibarıyla sürekli azalma eğilimi göstermiştir. Bu sürekli azalmanın temel nedenleri arasında daha önceki raporlarda da ifade edildiği gibi Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) ikinci öğretim

kapsamındaki programların kontenjanlarını azaltması ve bu programlara olan talebin son yıllarda giderek azalması gösterilebilir.

2020/21 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin oranları Şekil B.1.5'te verilmiştir. Buna göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin %31'i iş, yönetim ve hukuk alanında, %22'si sağlık ve refah alanında, %15'i hizmetler alanında, %8'i mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %8'i sanat ve beşeri bilimler alanında, %7'si bilişim ve iletişim teknolojileri alanında, %5'i tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %4'ü ise diğer eğitim ve öğretim alanlarında yer alan programlara kayıt yaptırmıştır.

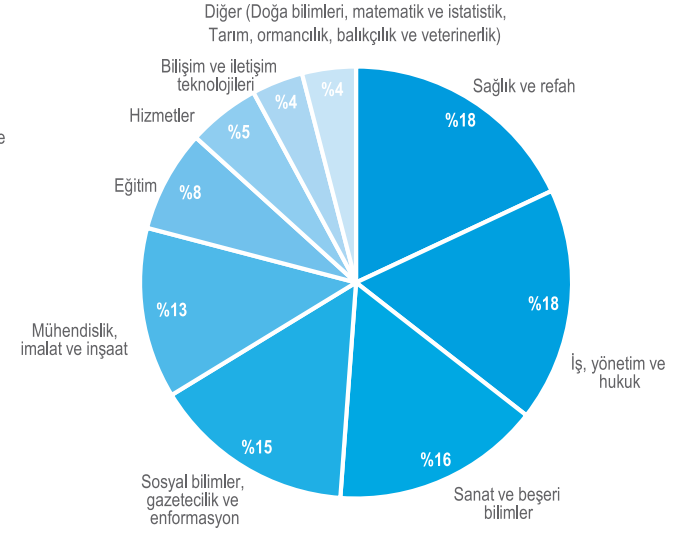
Şekil B.1.5 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre ön lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrenci oranları (%) (2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

Şekil B.1.6 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrenci oranları (%) (2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

Şekil B.1.6'da 2020/21 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin oranları gösterilmiştir. Buna göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin %18'i sağlık ve refah alanında, %18'i iş, yönetim ve hukuk alanında, %16'sı sanat ve beşeri bilimler alanında, %15'i

sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %13'ü mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %8'si eğitim alanında, %5'i hizmetler alanında, %4'ü bilişim ve iletişim teknolojileri alanında, %4'ü ise diğer eğitim ve öğretim alanlarında yer alan programlara kayıt yaptırmıştır.

Tablo B.1.7'de 2020 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretime yeni başlayanların öğrenim gördükleri alanlara göre dağılımı verilmiştir. 2020 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde yükseköğretime yeni başlayanlar arasında eğitim alanını en çok tercih edenlerin oranı İsrail (%19), Slovakya, Norveç ve İzlanda (%13) ülkelerindeyken en az tercih edenlerin oranı Litvanya, Kanada ve Fransa (%3) ile Türkiye ve Portekiz (%4) ülkelerinde olup OECD ülkeleri ortalaması %8'dir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında sanat ve beşeri bilimler alanını en çok tercih edenlerin oranı İtalya (%20), Japonya ve Güney Kore (%16) ülkelerindeyken en az tercih edenlerin oranı Şili, Meksika ve Kolombiya (%4) ülkelerindedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında sanat ve beşeri bilimler alanında öğrenim görenlerin Türkiye'deki oranı %13 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %10'un üzerindedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanını tercih edenlerin oranı ülkelere göre farklılaşmakta olup %4 ile %17 arasında gerçekleşmektedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında öğrenim görenlerin Türkiye'deki oranı %8 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %10'un altındadır. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında iş, yönetim ve hukuk alanını tercih edenlerin oranı ülkelere göre aşırı farklılaşmakta olup %13 ile %41 arasında değişmektedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında iş, yönetim ve hukuk alanında öğrenim görenlerin Türkiye'deki oranı %28 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %24'ün üzerindedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanını tercih edenlerin

oranı ülkelere göre farklılaşmakta olup %2 ile %12 arasında değişmektedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında öğrenim görenlerin Türkiye'deki oranı %3 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %6'nın altındadır. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında bilişim ve iletişim teknolojileri alanını tercih edenlerin oranı doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanını tercih edenlerin oranına benzer bir dağılım göstermekte OECD ülkelerinde %2 ile %10 arasında değişmektedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında bilişim ve iletişim teknolojileri alanında öğrenim görenlerin Türkiye'deki oranı %3 ve OECD ülkeleri ortalaması da %6'dır. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında mühendislik, imalat ve inşaat alanını tercih edenlerin oranı ülkelere göre farklılaşmakta olup %8 ile %22 arasında değişmektedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında mühendislik, imalat ve inşaat alanında öğrenim görenlerin Türkiye'deki oranı %12 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %15'in altındadır. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında sağlık ve refah alanını tercih edenlerin oranı ülkelere göre aşırı farklılaşmakta olup %5 ile %23 arasında değişmektedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında sağlık ve refah alanında öğrenim görenlerin Türkiye'deki oranı %19 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %14'ün oldukça üzerindedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında hizmetler alanını tercih edenlerin oranı ülkelere göre farklılaşmakta olup %11'in altında değişim göstermektedir. Yükseköğretime yeni başlayanlar arasında hizmetler alanında öğrenim görenlerin Türkiye'deki oranı %8 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %5'in üstündedir.

Tablo B.1.7 OECD ülkelerinde yükseköğretime yeni başlayanların öğrenim gördükleri alanlara göre dağılımı (%) (2020)

	Eğitim	Sanat ve beşeri bilimler	Sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon	İş, yönetim ve hukuk	Doğa bilimleri, matematik ve istatistik	Bilişim ve iletişim teknolojileri	Mühendislik, imalat ve inşaat	Sağlık ve refah	Hizmetler
Belçika	7	10	11	25	4	4	13	23	1
Finlandiya	5	9	5	21	4	9	19	22	5
Şili	10	4	4	23	2	5	21	20	7
Avustralya	9	11	6	32	5	7	8	19	2
Danimarka	5	9	9	30	5	6	12	19	3
Türkiye	4	13	8	28	3	3	12	19	8
Litvanya	3	11	9	28	5	7	16	17	2
Slovakya	13	7	11	19	5	6	14	16	7
İsviçre	8	8	7	27	8	4	16	16	4
Norveç	13	11	14	17	5	6	11	16	5
Japonya	8	16	8	20	3		17	16	9
Güney Kore	7	16	6	13	5	5	21	16	11
Letonya	5	7	8	30	3	8	14	16	8
Kanada	3	8	9	22	12	6	13	16	7
İrlanda	7	14	6	24	9	7	10	16	5
Hollanda	7	7	15	28	7	5	10	15	5
İspanya	12	11	8	20	5	6	13	15	8
İzlanda	13	12	14	19	6	4	11	15	4
İsveç	11	13	11	16	6	6	19	15	3
OECD ortalaması	8	10	10	24	6	6	15	14	5
Birleşik Krallık	6	13	16	27	8	6	9	13	0
Çekya	11	9	9	19	7	7	15	13	7
Portekiz	4	11	12	24	6	3	18	13	7
Fransa	3	14	9	30	11	3	13	12	4
Yeni Zelanda	7	14	11	21	12	6	10	12	4
Estonya	7	14	7	21	7	10	14	12	5
Meksika	11	4	8	33	3	5	18	11	3
Slovenya	8	8	9	20	6	6	19	11	9
Macaristan	9	10	11	24	4	9	13	11	7
Polonya	7	11	12	23	5	6	15	11	9
Yunanistan	6	12	14	20	10	4	16	11	3
Lüksemburg	12	10	11	27	8	10	9	10	0
Avusturya	12	9	7	24	7	6	19	8	6
İtalya	5	20	15	16	11	2	17	8	4
İsrail	19	7	17	16	8	8	17	8	0
Almanya	9	10	7	25	9	7	22	7	3
Kolombiya	8	4	10	41	2	6	18	5	3

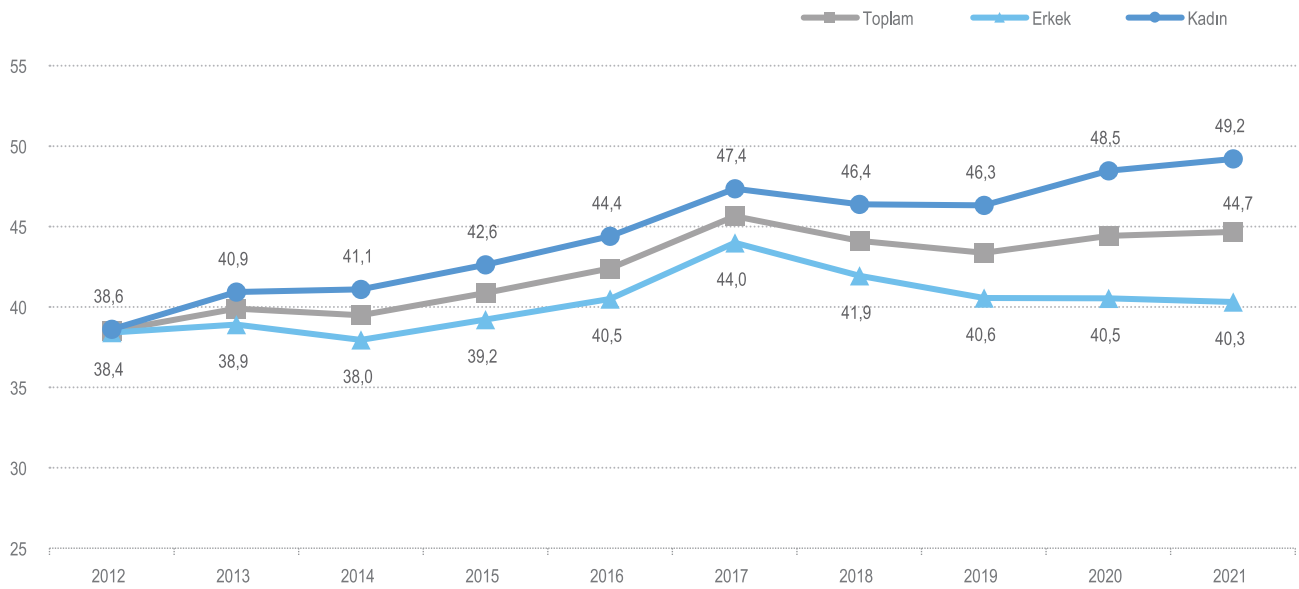
Kaynak: OECD (2022).

Not: Ülkeler sağlık ve refah alanına göre sıralanmıştır.

Bu göstergede, yükseköğretim net okullaşma oranlarında yaşanan değişim cinsiyete göre incelenmiştir. Bilindiği üzere yükseköğretim net okullaşma oranı, yükseköğretimde 18-22 yaş grubundaki öğrenci sayısının, aynı yaş grubundaki çağ nüfusuna bölünüp 100'le çarpılmasıyla

elde edilmektedir (MEB, 2022). Net okullaşma oranının en yüksek değeri teorik olarak %100 olup ilgili çağ nüfusundaki gençlerin tamamının yükseköğretimde olduğu anlamına gelir.

Şekil B.2.1 Cinsiyete göre yükseköğretimde net okullaşma oranlarında (%) yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.2.1'de 2012 ile 2021 yılları arasında cinsiyete göre yükseköğretimde net okullaşma oranlarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2012 ile 2017 yılları arasında hem kadınlar hem de erkeklerin yükseköğretim net okullaşma oranları artış eğilimi göstermiştir. 2018 ve 2019 yıllarında kadınların yükseköğretimde net okullaşma oranlarında düşüş yaşanmış olsa da 2020 ve 2021 yıllarında artış göstermiştir. Erkeklerin net yükseköğretimde okullaşma oranları 2017 yılından itibaren sürekli düşüş eğilimi göstermiştir. Buna ilaveten 2012 yılından itibaren kadınların net okullaşma oranı erkeklerin net okullaşma oranını geçmiş olup (Yurdakul vd., 2021), ara-

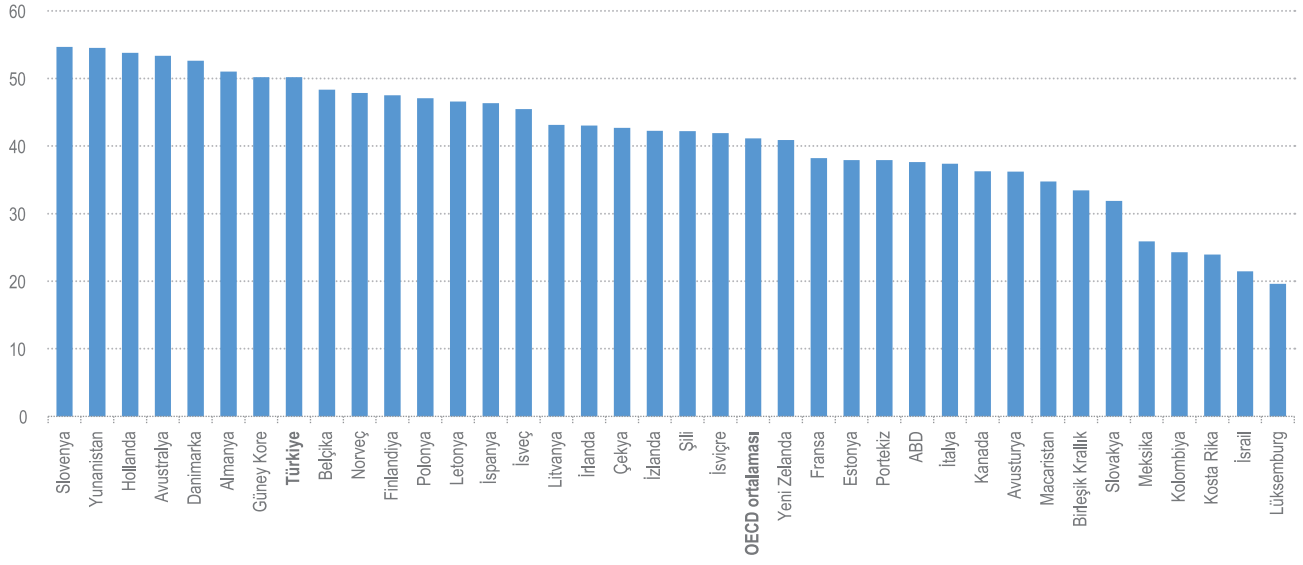
daki makas her yıl artarak devam etmiştir. 2021 yılında yükseköğretimde erkeklerde net okullaşma oranı %40,3, kadınlarda %49,2, toplamda ise %44,7'dir. Dolayısıyla 18-22 yaş grubundaki her iki kadından biri, her beş erkekten ise üçü yükseköğrenim almaktadır.

Şekil B.2.2'de 2020 yılında OECD ülkelerinde yükseköğretimde 20-24 yaş arası net okullaşma oranları verilmiştir. Buna göre OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde 20-24 yaş arası net okullaşma oranı Slovenya ve Yunanistan (%55), Hollanda (%54), Avustralya ve Danimarka (%53), Almanya (%51), Güney Kore ve Türkiye (%50)'de %50 ve üzerindedir. Yükseköğretimde 20-24 yaş arası net okul-

laşma oranı Lüksemburg (%20), İsrail (%21), Kosta Rika ve Kolombiya (%24) ile Meksika (%26)'da %26 ve altın-

dadır. Yükseköğretimde 20-24 yaş arası net okullaşma oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması %41'dir.

Şekil B.2.2 OECD ülkelerinde yükseköğretimde 20-24 yaş arası net okullaşma oranları (%) (2020)

Kaynak: OECD (2022).

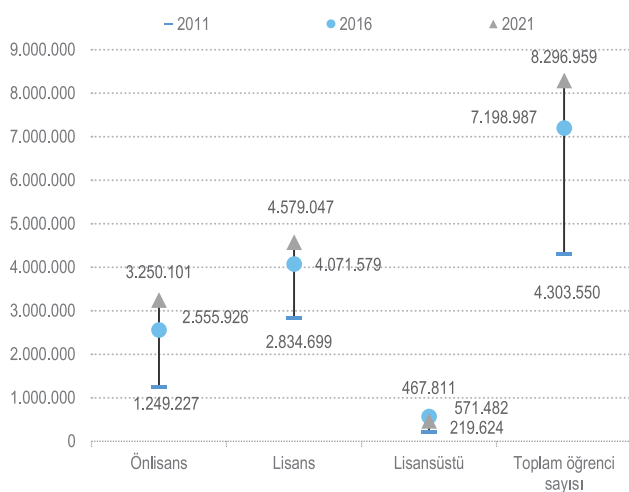
Bu gösterge altında, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına kayıtlı öğrenci sayıları ilk önce öğrenim düzeyine, kurum türüne, öğretim türüne, illere, kuruluş dalgalarına (dönemlerine) göre ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Daha sonra ise yüz yüze öğretimde en çok öğrencisi olan ön-lisans ve lisans programlarına kayıtlı öğrenci sayıları ile en çok öğrencisi olan yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrenci sayıları ayrıntılı analiz edilmiştir.

Şekil B.3.1'de 2011, 2016 ve 2021 yılları için öğrenim düzeyine göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2011 yılında yükseköğretimdeki toplam öğrenci sayısı 4 milyon 303 bin 560 iken 2016 yılında 7 milyon 198 bin 987'ye yükselmiştir. 2020 yılında 8 milyon 240 bin 997 olan toplam öğrenci sayısı (YÖK, 2022a) 2021/22 öğretim yılında yaklaşık 56 bin artarak 8 milyon 296 bin 959'a yükselmiştir. 2011 yılında ön-lisans düzeyindeki öğrenci sayısı 1 milyon 249 bin 227, lisans düzeyindeki öğrenci sayısı 2 milyon 834 bin 699 ve lisansüstü düzeyindeki öğrenci sayısı 219 bin 624 iken 2016 yılında ön-lisans düzeyinde öğrenci sayısı 2 milyon

555 bin 926'ya, lisans düzeyinde 4 milyon 71 bin 579'a ve lisansüstü düzeyinde 571 bin 482'ye, 2021 yılında ise bu öğrenci sayıları ön-lisans düzeyinde 3 milyon 250 bin 101'e, lisans düzeyinde 4 milyon 579 bin 047'ye ve lisansüstü düzeyinde ise 467 bin 811'e yükselmiştir. 2011-2016 yılları arasında hem öğrenim düzeylerinde hem de toplam öğrenci sayısındaki artışın, 2016-2021 yılları arasındaki artışa göre daha fazla olduğu görülmektedir.

2012-2021 yılları arasında yükseköğretim kurum türü ve öğretim türüne göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil B.3.2'de verilmiştir. Buna göre son on yıldaki yükseköğretim öğrenci sayıları incelendiğinde, 2012 yılında vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayısı 294 bin 773, açıköğretimdeki öğrenci sayısı 2 milyon 256 bin 852, devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayısı 2 milyon 372 bin 315 iken 2021 yılında bu öğrenci sayıları vakıf yükseköğretim kurumlarında 680 bin 599'a, açıköğretimde 4 milyon 454 bin 128'e, devlet yüz yüze eğitimde ise 3 milyon 162 bin 232'ye yükselmiştir. Burada dikkat çeken en önemli husus 2012-2016 yılları arasında açıköğretimdeki öğrenci sayısı ile devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayısı aynı seviyelerde gitmesine rağmen 2017 yılından itibaren 2021 yılına kadar açıköğretim öğrenci sayıları sürekli artış eğilimi göstermiş, devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayıları ise az da olsa düşüş eğilimi göstermiştir. Dolayısıyla son yıllarda yükseköğretimdeki öğrenci sayısındaki artışın başlıca nedeni, açıköğretim öğrenci sayısındaki artış olduğu görülmektedir.

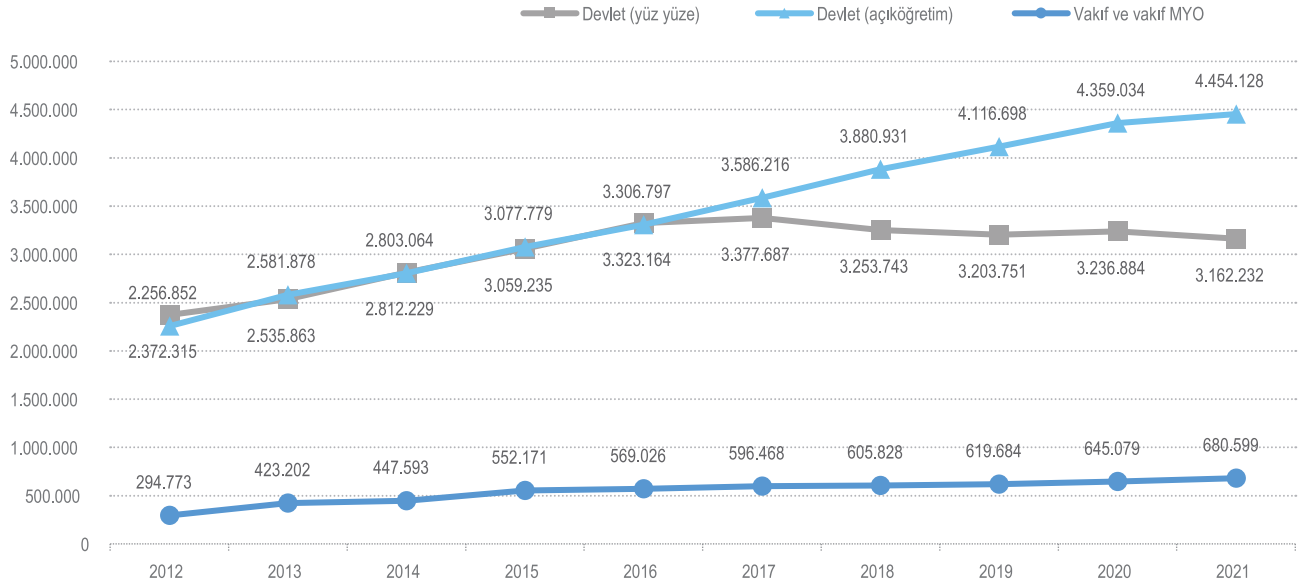
Şekil B.3.1 Öğrenim düzeyine göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011, 2016 ve 2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

Şekil B.3.2 Yükseköğretim kurum türü ve öğretim türüne göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2011, 2016 ve 2021 yılları için devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim düzeyi ve öğretim türüne göre öğrenci paylarında yaşanan değişim Tablo B.3.3'te verilmiştir. Buna göre önlisans düzeyinde yıllar itibarıyla devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci oranı sürekli azalmış 2011 yılında %51,5 iken 2016 yılında %41,4'e, 2021 yılında ise %26,7'ye düşmüştür. Buna

karşılık önlisans düzeyinde açıköğretimin payı da bu yıllarda artmış ve 2021 yılında %73,3'e yükselmiştir. Lisans düzeyinde ise 2011 ve 2016 yıllarında yüz yüze ve açıköğretimdeki öğrenci paylarında fazla bir değişim olmasa da 2021 yılında değiştiği ve açıköğretim lehine geliştiği görülmektedir. 2021 yılı itibarıyla lisans düzeyinde öğrencilerin %53'ü açıköğretimdedir.

Tablo B.3.3 Devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim düzeyi ve öğretim türüne göre öğrenci paylarında (%) yaşanan değişim (2011, 2016 ve 2021)

	Devlet (yüz yüze)			Devlet (açıköğretim)		
	2011	2016	2021	2011	2016	2021
Önlisans	51,5	41,4	26,7	48,5	58,6	73,3
Lisans	48,8	49,4	47,0	51,2	50,6	53,0

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.3.4'te 2021 yılında kuruluş dalgalarına (dönemlerine) göre devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları ve oranları gösterilmiştir. Buna göre devlet yükseköğretim kurumlarında önlisans düzeyinde 791 bin 139, lisans düzeyinde 1 milyon 919 bin 529, yüksek lisans düzeyinde 279 bin 126, doktora düzeyinde ise 97 bin 844 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin kuruluş dalgaları/dönemleri bakımından üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde; önlisans düzeyinde öğrencilerin %31,5'i birinci dalgada kurulan üniversitelerdeyken %33'ü ikinci dalgada, %35,6'sı ise üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Lisans düzeyindeki öğrencilerin %45,8'i birinci dalgada, %26,8'i ikinci dalgada ve %27,4'ü üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Her iki yüksek lisans öğrencisinden biri birinci dalgada kurulan üniversitelerdeyken %23,1'i ikinci dalgada, %26,9'u ise üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Doktora düzeyindeki öğrencilerin büyük bir çoğunluğu olan %70,9'u birinci dalgada kurulan üniversitelerdeyken %16,6'sı ikinci dalgada ve %12,5'i üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Dolayısıyla lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki öğrencilerin çoğunluğunun birinci dalgada kurulan üniversitelerde olduğu görülmektedir.

2021/22 öğretim yılında illere göre devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin sayısı Şekil B.3.5'te gösterilmiştir. Buna göre, 100 binin üzerinde devlet yükseköğretim kurumu öğrencisi bulunan illerin başında sırasıyla

İstanbul (291.503), Ankara (247.178), İzmir (153.853) ve Konya (111.219) gelmektedir. Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencileri barındıran illerin yine sırasıyla bu iller olduğu görülmektedir (bk. Şekil B.3.9). Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun İstanbul'da olduğu dikkate alındığında, İstanbul'da toplam 816 bin 104 öğrenci bulunmaktadır. Dolayısıyla hem devlet hem de vakıf yükseköğretim kurumları dikkate alındığında sırasıyla Ankara'da 323 bin 743, İzmir'de 175 bin 919, Konya'da ise 120 bin 829 yükseköğretim öğrencisi bulunmaktadır. 10 binin altında devlet yükseköğretim kurumu öğrencisi bulunan iller ise sırasıyla Hakkâri (3.230), Şırnak (4.506), Ardahan (5.546), Tunceli (6.293), Kilis (9.572) ve Bitlis (9.801)'tir.

Şekil B.3.6'da 2021/22 öğretim yılı için birinci ve ikinci dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları verilmiştir. Burada dikkati çeken en önemli husus her iki dalgada kurulan üniversitelerin öğrenci dağılımları incelendiğinde öğrenci sayıları üniversitelere göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Birinci dalgada kurulan Bursa Uludağ (67.173), Marmara (66.747), Akdeniz (64.037), Selçuk (63.221), Ankara (61.318) ve Dokuz Eylül (61.073) üniversitelerinde 60 binin üzerinde öğrenci bulunmaktadır. Buna ilaveten Hacettepe, Ege, Atatürk ve İstanbul üniversitelerinin ise 50-60 bin arasında öğrencisi vardır. Birinci dalgada kurulan ve en az öğrencisi bulunan üniversiteler ise Malatya Turgut Özal (4.849), Samsun

Tablo B.3.4 Kuruluş dalgalarına (dönemlerine) ve öğrenim düzeyine göre devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları ve oranları (%) (2021)

	Önlisans öğrenci sayısı	Lisans öğrenci sayısı	Yüksek lisans öğrenci sayısı	Doktora öğrenci sayısı	Önlisans öğrenci oranı	Lisans öğrenci oranı	Yüksek lisans öğrenci oranı	Doktora öğrenci oranı
1992 öncesi kurulan ve bölünen üniversiteler (1. dalga, 36 üniversite)	248.989	878.675	139.602	69.363	31,5	45,8	50,0	70,9
1992-1994 arası kurulan ve bölünen üniversiteler (2. dalga, 31 üniversite)	260.935	514.467	64.540	16.202	33,0	26,8	23,1	16,6
2006 ve sonrası kurulan üniversiteler (3. dalga, 62 üniversite)	281.415	526.387	74.984	12.279	35,6	27,4	26,9	12,5
Toplam	791.339	1.919.529	279.126	97.844	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

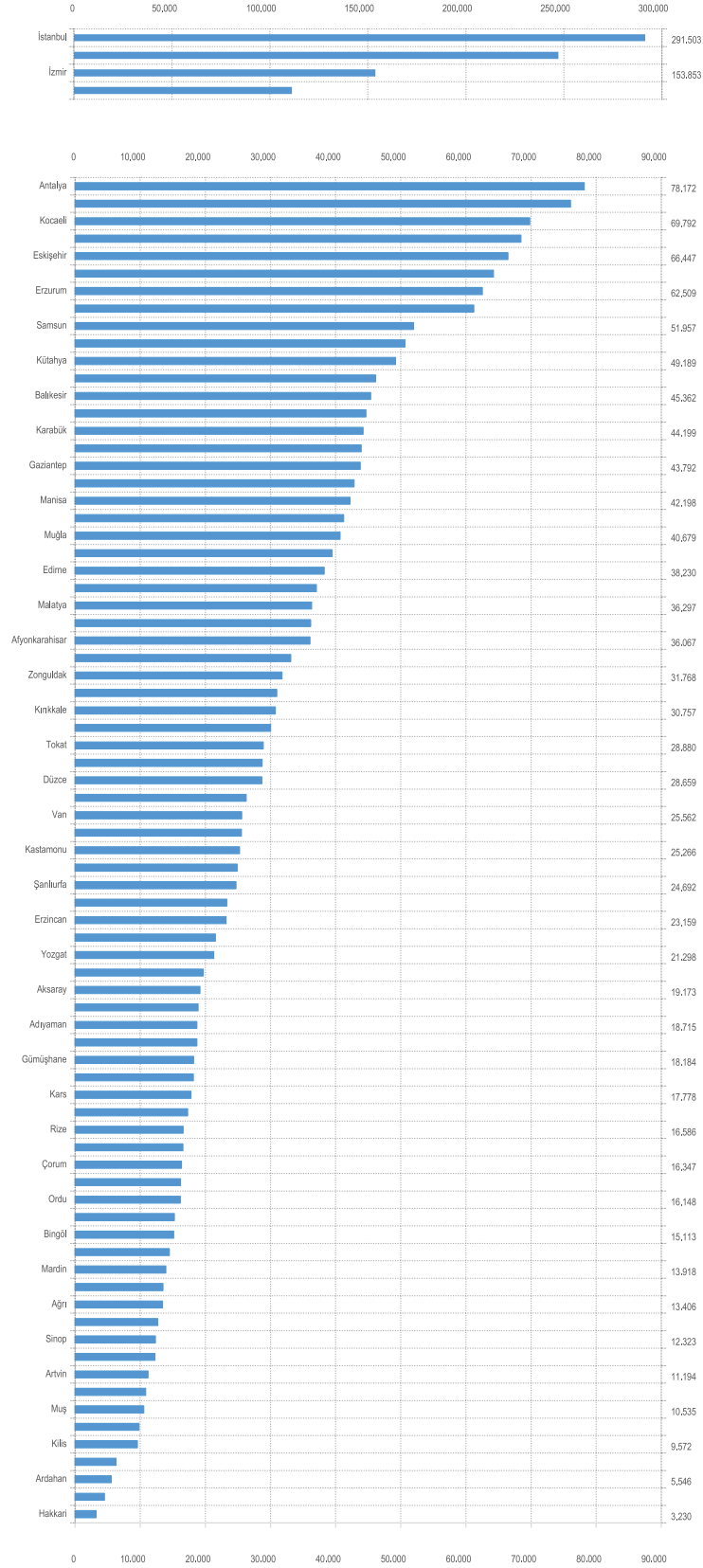
(4.935), Mimar Sinan Güzel Sanatlar (9.628), Trabzon (10.755), Kayseri (11.882), Konya Teknik (12.314), Eskişehir Teknik (13.832) ve Boğaziçi (15.835) üniversiteleridir. İkinci dalgada kurulmuş üniversiteler arasında yer alan Kocaeli Üniversitesinin öğrenci sayısı 60 bin 777 iken Aydın Adnan Menderes, Kütahya Dumlupınar, Çanakkale Onsekiz Mart, Pamukkale, Sakarya, Manisa Celal Bayar ve Muğla Sıtkı Koçman üniversitelerinin öğrenci sayıları 40-46 bin arasında değişmektedir. İkinci dalgada yer alan ve en az öğrencisi bulunan üniversiteler ise Kahraman Maraş İstiklal (1.446), Tarsus (3.555), Galatasaray (4.317), Kütahya Sağlık Bilimleri (4.440), İzmir YTE (6.618), Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri (6.736) ve Gebze Teknik (9.015) üniversiteleridir.

2021/22 öğretim yılında üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları Şekil B.3.7'de gösterilmiştir. Şekildeki verilere göre, üçüncü dalgada kurulan Karabük (44.199), Necmettin Erbakan (35.684) ve Burdur Mehmet Akif Ersoy (30.953) üniversitelerinde 30 binin

üzerinde öğrenci bulunurken, Düzce (28.659), Tekirdağ Namık Kemal (26.250), Uşak (25.540) ve Kastamonu (25.266) üniversitelerinde ise 25-30 bin arası öğrenci bulunmaktadır. Üçüncü dalgada kurulan ve en az öğrenci bulunan üniversiteler ise Sivas Bilim ve Teknoloji (103), Ankara Müzik ve Güzel sanatlar (575), Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji (1.760), Abdullah Gül (2.905), Hakkâri (3.230) ve Türk-Alman (3.560) üniversiteleridir.

Şekil B.3.8'de 2021/22 öğretim yılında vakıf yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları verilmiştir. Öğrenci sayısı bakımından vakıf yükseköğretim kurumları önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Vakıf üniversitelerinin öğrenci sayısı 420 ile 39 bin arasında; vakıf meslek yüksekokullarının öğrenci sayısı ise 142 ile 5 bin 130 arasında değişmektedir. En çok öğrencisi bulunan vakıf üniversiteleri sırasıyla İstanbul Medipol (38.861), İstanbul Aydın (37.932), İstanbul Gelişim (34.305), Beykent (29.853) ve Bahçeşehir (27.245) üniversiteleridir.

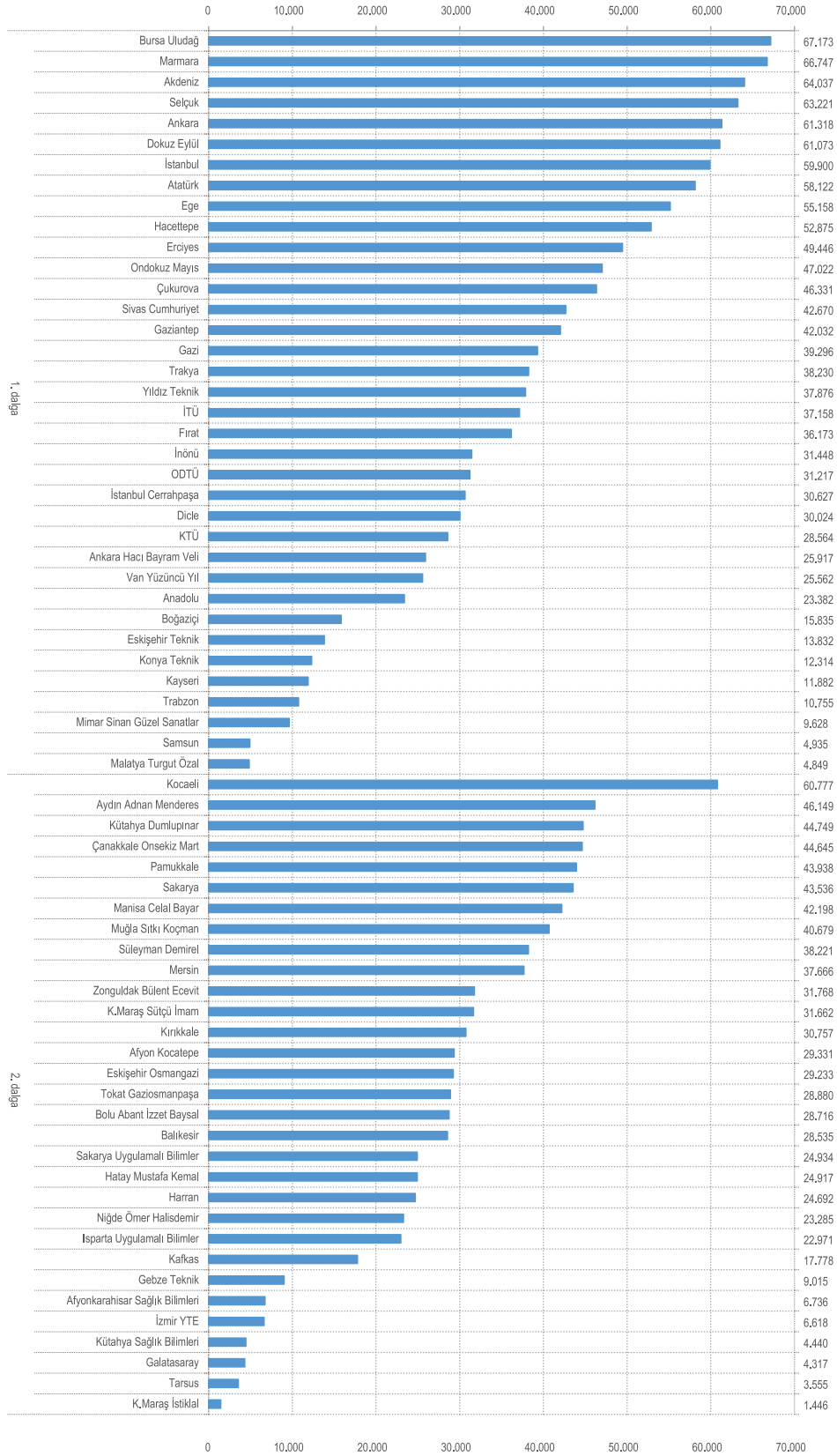
Şekil B.3.5 İllere göre devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin dağılımı (2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

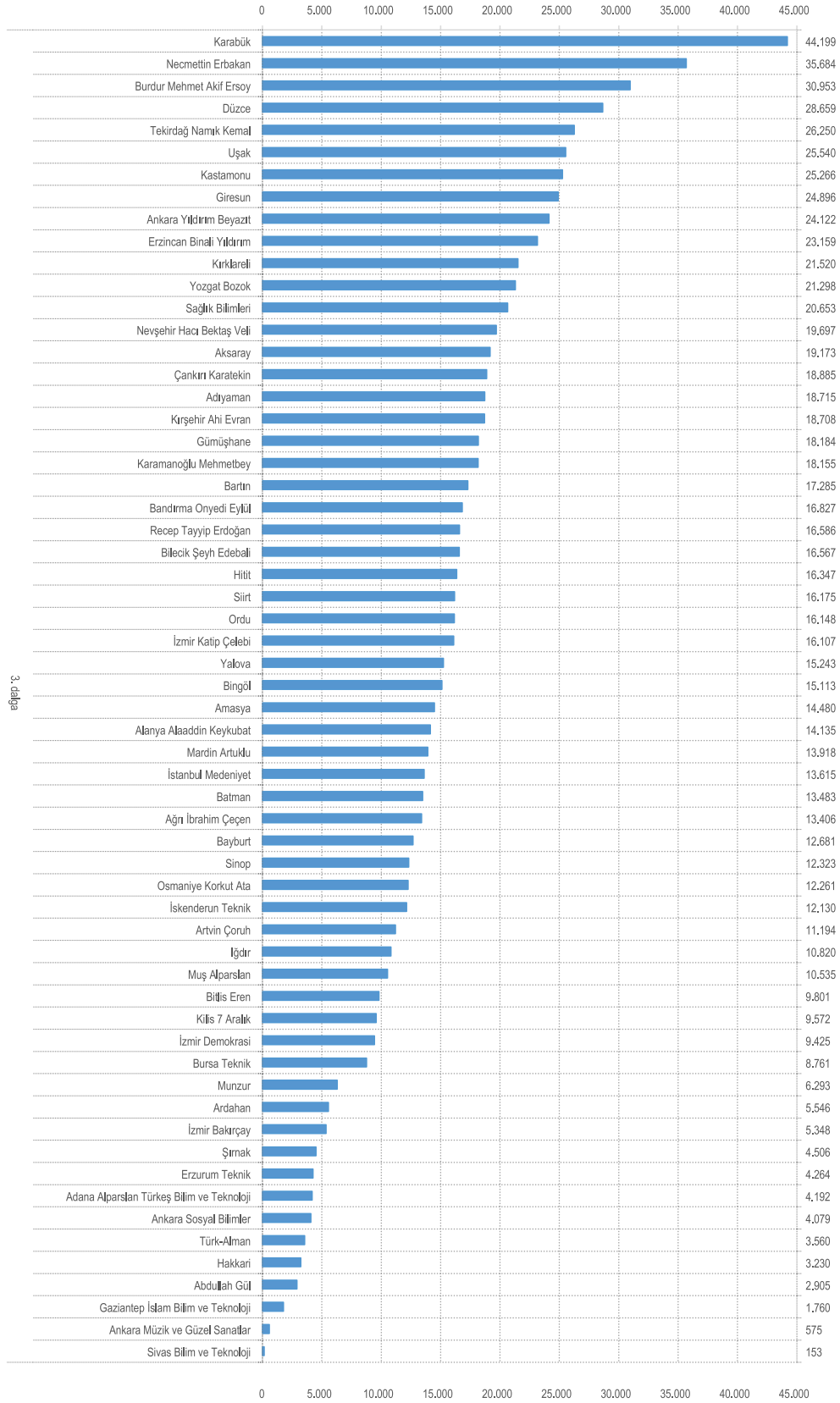
Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

Şekil B.3.6 Birinci ve ikinci dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

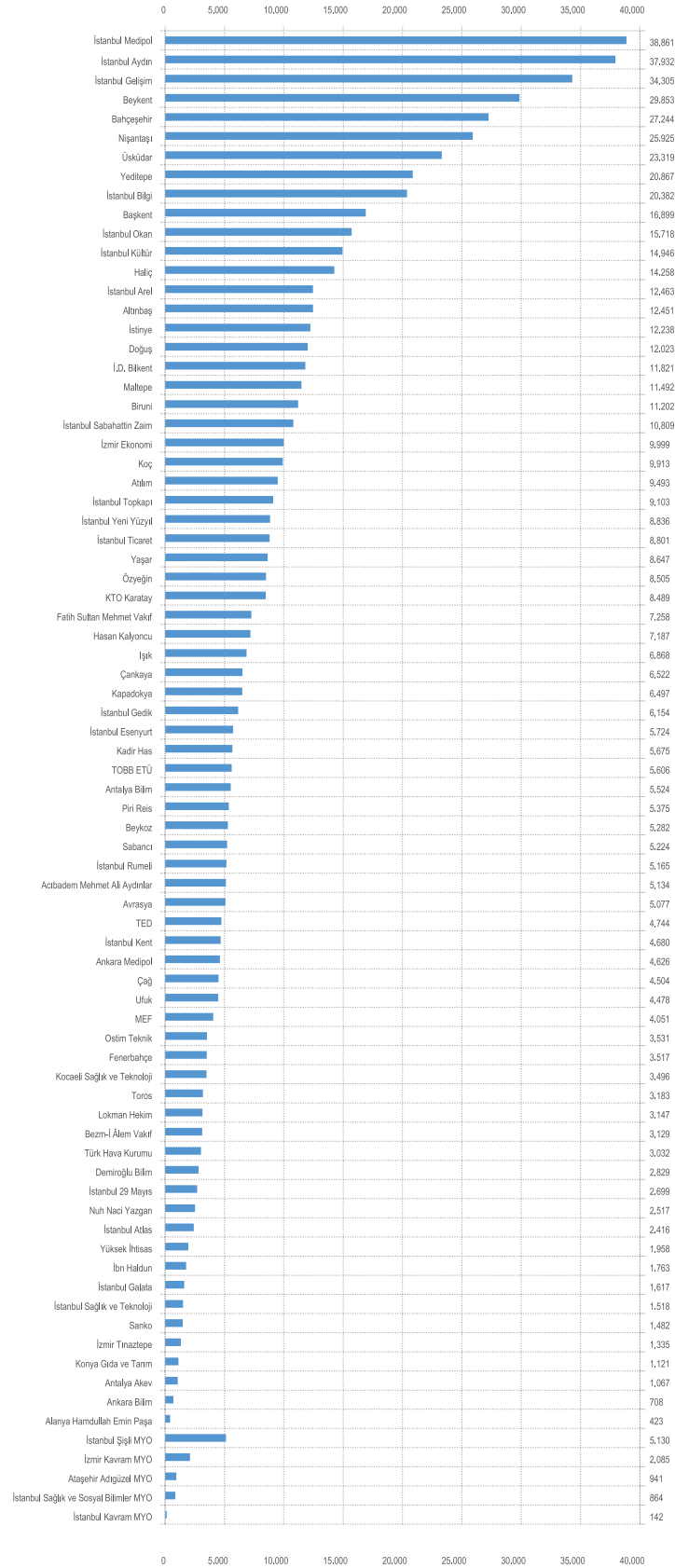
Şekil B.3.7 Üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

Şekil B.3.8 Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayıları (2021)

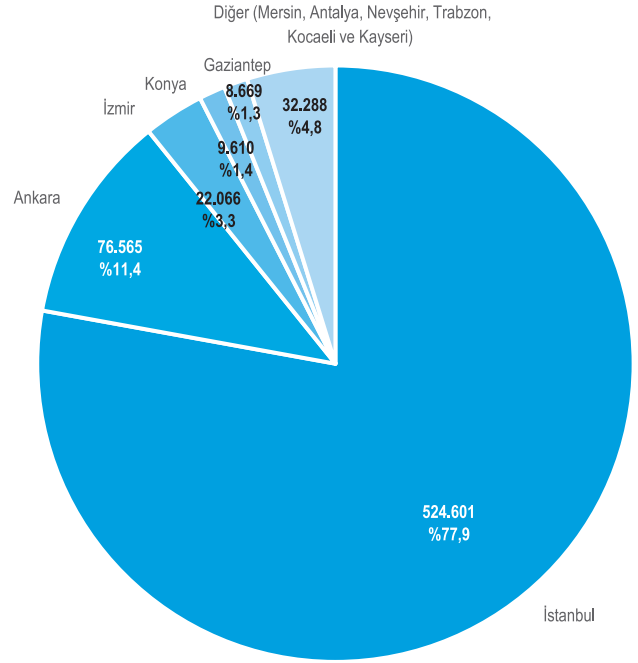

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2021 yılında illere göre vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin oransal dağılımı Şekil B.3.9'da gösterilmiştir. Buna göre vakıf yükseköğretim kurumlarının büyük çoğunluğunun İstanbul'da olmasından dolayı vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin de %77,9 gibi büyük bir çoğunluğu İstanbul'dadır. Daha sonra sırasıyla vakıf yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin %11,4'ü Ankara'da, %3,3'ü İzmir'de, %1,4'ü Konya'da, %1,3'ü Gaziantep'te, %4,8'i ise Mersin, Antalya, Nevşehir, Trabzon, Kocaeli ve Kayseri illerindedir.

2021/22 öğretim yılı için yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 önlisans programına göre öğrenci sayıları Tablo B.3.10'da verilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi olan önlisans programı bilgisayar programcılığı gelirken daha sonra sırasıyla muhasebe ve vergi uygulamaları, çocuk gelişimi, ilk ve acil yardım, bankacılık ve sigortacılık, tıbbi laboratuvar teknikleri, inşaat teknolojisi, işletme yönetimi, elektrik, tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik önlisans programları gelmektedir. Kadın öğrencilerin çocuk gelişimi, ilk ve acil yardım ile tıbbi laboratuvar teknikleri önlisans programlarında sayısının erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Şekil B.3.9 İllere göre vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin oransal (%) dağılımı (2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.3.10 Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 önlisans programına göre öğrenci sayıları (2021)

Önlisans programı (yüz yüze)	Erkek	Kadın	Toplam
Bilgisayar Programcılığı	34.723	9.656	44.379
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	19.144	17.171	36.315
Çocuk Gelişimi	3.603	30.018	33.621
İlk ve Acil Yardım	12.247	20.284	32.531
Bankacılık ve Sigortacılık	14.315	15.225	29.540
Tıbbi Laboratuvar Teknikleri	7.582	16.491	24.073
İnşaat Teknolojisi	20.317	3.662	23.979
İşletme Yönetimi	13.769	8.997	22.766
Elektrik	21.687	562	22.249
Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik	7.364	13.354	20.718

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.3.11 Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 lisans programına göre öğrenci sayıları (2021)

Lisans programı (yüz yüze)	Erkek	Kadın	Toplam
Tıp	54.009	54.777	108.786
İlahiyat	28.917	47.635	76.552
İşletme	48.125	28.003	76.128
Hemşirelik	22.685	52.573	75.258
Hukuk	36.285	38.348	74.633
Bilgisayar Mühendisliği	52.936	16.443	69.379
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	49.955	9.382	59.337
Makine Mühendisliği	51.785	6.139	57.924
İktisat	31.348	20.570	51.918
İnşaat Mühendisliği	40.702	8.214	48.916

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.3.11'de 2021/22 öğretim yılında yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 lisans programına göre öğrenci sayıları gösterilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi olan lisans programı 108 bin 786 öğrenciyle tıp programıdır. Tıp programından sonra en çok öğrencisi olan lisans programları sırasıyla ilahiyat, işletme, hemşirelik, hukuk, bilgisayar mühendisliği, elektrik-elektronik mühendisliği, makine mühendisliği, iktisat ve inşaat mühendisliğidir. Kadın öğrenciler ağırlıklı olarak ilahiyat ve hemşirelik lisans programlarında yer alırken erkekler ise ağırlıklı olarak işletme, bilgisayar mühendisliği, elektrik-elektronik mühendisliği, makine mühendisliği, iktisat ve inşaat mühendisliği programlarında öğrenim görmektedir.

2021 yılında en çok öğrencisi olan ilk 10 yüksek lisans programına göre öğrenci sayıları Tablo B.3.12'de verilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi olan yüksek lisans programı işletme olup 13 bin 836 öğrencisi bulunmaktadır. Daha sonra sırasıyla temel İslam bilimleri, makine mühendisliği, inşaat mühendisliği, elektrik-elektronik mühendisliği, tarih, iş sağlığı ve güvenliği, bilgisayar mühendisliği özel hukuk ve iktisat yüksek lisans programları gelmektedir. Özel hukuk yüksek lisans programı hariç bu en çok öğrencisi olan yüksek lisans programlarının tamamında erkek öğrenciler kadınlardan daha fazladır.

Tablo B.3.12 En çok öğrencisi olan ilk 10 yüksek lisans programına göre öğrenci sayıları (2021)

Yüksek lisans programı	Erkek	Kadın	Toplam
İşletme	8.515	5.321	13.836
Temel İslam Bilimleri	5.102	3.065	8.167
Makine Mühendisliği	5.878	1.094	6.972
İnşaat Mühendisliği	4.793	1.736	6.529
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	4.359	1.260	5.619
Tarih	2.996	2.544	5.540
İş Sağlığı ve Güvenliği	3.861	1.597	5.458
Bilgisayar Mühendisliği	3.939	1.469	5.408
Özel Hukuk	2.452	2.850	5.302
İktisat	2.974	2.062	5.036

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.3.13'te 2021/22 öğretim yılında en çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programına göre öğrenci sayıları gösterilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi bulunan doktora programı 4 bin 290 ile işletmedir. Daha sonra sırasıyla temel İslam bilimleri (2.802), makine mühendisliği (2.427), bilgisayar mühendisliği (2.033), tarih (1.993), iktisat (1.985), elektrik-elektronik mühendisliği (1.890), özel hukuk (1.852) Türk dili ve edebiyatı (1.826) ve inşaat mühendisliği (1.800) doktora programları gelmektedir. En çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programlarından Türk

dili ve edebiyatı ile özel hukuk doktora programları hariç diğerlerinde erkek öğrenciler kadın öğrencilerden çok daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. En çok öğrencisi olan ilk 10 lisans, yüksek lisans ve doktora programları incelendiğinde ise yarısından çoğunun aynı programlar olduğu görülürken en çok öğrencisi olan ilk 10 yüksek lisans ve doktora programları incelendiğinde ise iş sağlığı ve güvenliği ile Türk dili ve edebiyatı programları hariç hepsi aynı programlar olduğu görülmektedir.

Tablo B.3.13 En çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programına göre öğrenci sayıları (2021)

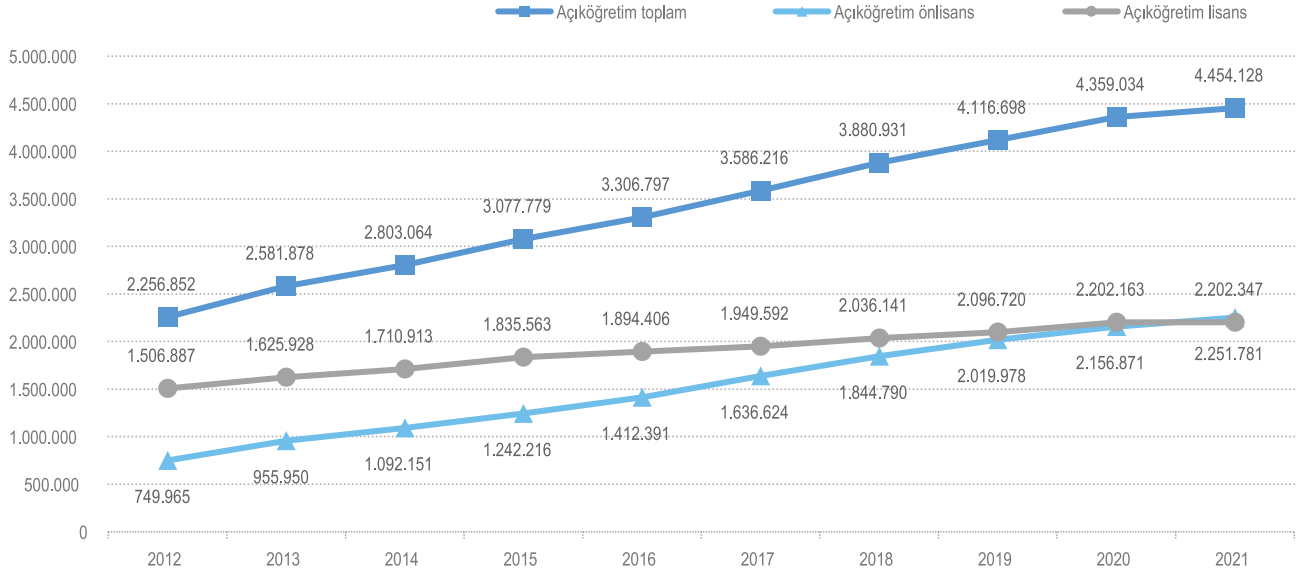
Doktora programı	Erkek	Kadın	Toplam
İşletme	2.481	1.809	4.290
Temel İslam Bilimleri	2.156	646	2.802
Makine Mühendisliği	2.055	372	2.427
Bilgisayar Mühendisliği	1.495	538	2.033
Tarih	1.141	852	1.993
İktisat	1.156	829	1.985
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	1.531	359	1.890
Özel Hukuk	911	941	1.852
Türk Dili ve Edebiyatı	800	1.026	1.826
İnşaat Mühendisliği	1.336	464	1.800

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2021/22 öğretim yılı itibarıyla Anadolu Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesinde açıköğretim, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesinde ise açık ve uzaktan eğitim fakülteleri bulunmaktadır. Bununla birlikte Anadolu Üniversitesi bünyesinde İktisat ve İşletme Fakülteleri de açıköğretim kapsamındaki programlarda yer almaktadır. Açıköğretim kapsamındaki bu fakülteler aynı zamanda,

yükseköğretim kurumundan mezun veya hâlen yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere sınavsız olarak ikinci üniversite adı altında bir açıköğretim programına kayıt imkânı da tanımaktadır. Bu göstergede açıköğretim öğrenci sayıları, uzaktan öğretim öğrenci sayıları ve ikinci üniversite kapsamında öğrenim gören öğrenci sayıları ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir.

Şekil B.4.1 Öğrenim düzeyine göre açıköğretim öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil B.4.1'de 2012-2021 yılları arasında öğrenim düzeyine göre açıköğretim öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, açıköğretimde hem önlisans hem de lisans düzeyindeki toplam öğrenci sayıları son on yıldır sürekli artış eğilimi göstermiş ve önlisans düzeyindeki toplam öğrenci sayısındaki artış daha fazla olup 2021 yılında lisans düzeyindeki öğrenci sayısını geçmiş durumdadır. 2011 yılında açıköğretimde önlisans öğrenci sayısı 749 bin 965, lisans öğrenci sayısı 1 milyon 506 bin 887 ve toplamda 2 milyon 256 bin 852 iken 2021 yılına gelindiğinde önlisans öğrenci sayısı 2 milyon 251 bin 781'e, lisans öğrenci sayısı 2 milyon 202 bin 347'ye ve

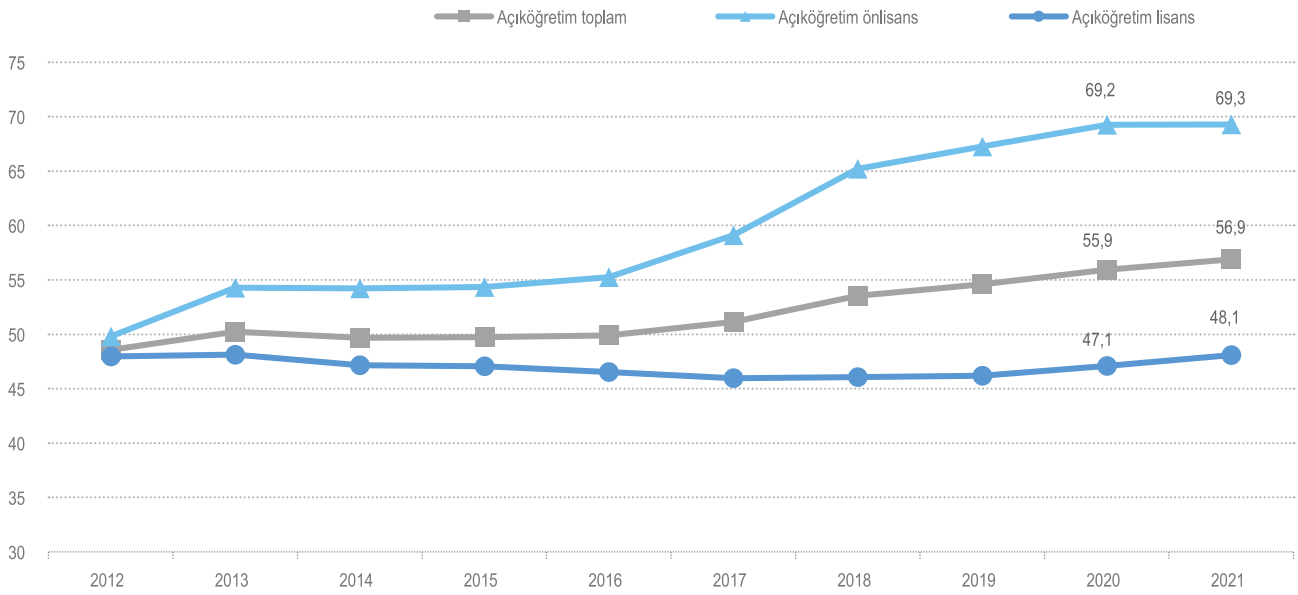
toplamda açıköğretim öğrenci sayısı da 4 milyon 454 bin 128'e yükselmiştir.

Şekil B.4.2'de 2012 ile 2021 yılları arasında önlisans ve lisans öğrenci sayıları içinde açıköğretim öğrenci oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, yükseköğretimde önlisans düzeyindeki öğrenciler içinde açıköğretim önlisans oranı 2012 yılında %49,8 iken 2021 yılında %69,3'e yükselmiştir. Lisans düzeyindeki öğrenciler içinde açıköğretim lisans öğrenci oranı 2012 yılında %48 iken yıllar itibarıyla artış ve azalışlar yaşanmış ve %48,1 ile neredeyse aynı seviyede kalmıştır. Yükseköğretimde

önlisans ve lisans düzeyindeki toplam öğrencilerin içinde açıköğretim önlisans ve lisans toplam öğrenci oranı ise %56,9 olarak gerçekleşmiştir. Sadece devlet yükseköğretim kurumlarında önlisans düzeyindeki öğrenciler içinde açıköğretim önlisans öğrenci oranı %73,3'tür (bk. Tablo

B.3.3). Dahası yükseköğretimde açıköğretim öğrenci sayısı her geçen yıl artmakta olup 2021/22 öğretim yılı itibarıyla devlet yükseköğretim kurumlarındaki önlisans ve lisans düzeyindeki öğrencinin %61,7'si açıköğretimde öğrenim görmektedir (YÖK, 2022b).

Şekil B.4.2 Önlisans ve lisans öğrenci sayıları içinde açıköğretim öğrenci oranlarında (%) yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Tablo B.4.3'te 2021 yılında açıköğretim programı uygulayan üniversitelerde öğrenim düzeyine göre öğrenci sayıları verilmiştir. 2021/22 öğretim yılı itibarıyla Anadolu,

Ankara, Atatürk ve İstanbul üniversiteleri açıköğretim programı uygulayan üniversitelerdir. Toplam 4 milyon 454 bin 128 açıköğretim öğrencisinin %78,9'u olan 3 mil-

Tablo B.4.3 Açıköğretim programı uygulayan üniversitelerde öğrenim düzeyine göre öğrenci sayıları (2021)

Üniversite / fakülte	Önlisans			Lisans			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Anadolu Üniversitesi - Açıköğretim Fakültesi	805.541	932.336	1.737.877	199.583	233.299	432.882	1.005.124	1.165.635	2.170.759
Anadolu Üniversitesi - İktisat Fakültesi	-	-	-	390.690	256.495	647.185	390.690	256.495	647.185
Anadolu Üniversitesi - İşletme Fakültesi	-	-	-	438.712	256.348	695.060	438.712	256.348	695.060
Ankara Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi	-	-	-	1.035	697	1.732	1.035	697	1.732
Atatürk Üniversitesi - Açıköğretim Fakültesi	171.448	206.210	377.658	52.868	56.855	109.723	224.316	263.065	487.381
İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi	46.168	90.078	136.246	89.710	226.055	315.765	135.878	316.133	452.011
Toplam	1.023.157	1.228.624	2.251.781	1.172.598	1.029.749	2.202.347	2.195.755	2.258.373	4.454.128

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

yon 513 bin 4 öğrencisi Anadolu Üniversitesinin açıköğretim, iktisat ve işletme fakültelerinde kayıtlıdır. Geriye kalan açıköğretim öğrencilerinin %0,04'ü Ankara Üniversitesi'ne, %10,9'u Atatürk Üniversitesi'ne, %10,1'i ise İstanbul Üniversitesi'ne kayıtlıdır. Bu açıköğretim verilerine sınavsız ikinci üniversite kapsamında açıköğretime kayıtlı öğrencilerin verileri de bulunmaktadır. Açıköğretim önlisans düzeyinde kadın öğrenciler erkek öğrencilere oranla daha fazla iken lisans düzeyinde erkek öğrenciler kadın öğrencilere oranla daha fazladır.

2021/22 öğretim yılında yükseköğretim kurum türü ve öğrenim düzeyine göre uzaktan öğretim öğrenci sayıları Tablo B.4.4'te gösterilmiştir. Buna göre 2021/22 öğretim yılında hem devlet hem de vakıf yükseköğretim kurumla-

Tablo B.4.4 Yükseköğretim kurum türü ve öğrenim düzeyine göre uzaktan öğretim öğrenci sayıları (2021)

	Önlisans	Lisans	Yüksek lisans
Devlet	28.178	30.757	15.459
Vakıf	2.483	149	21
Toplam	30.661	30.906	15.480

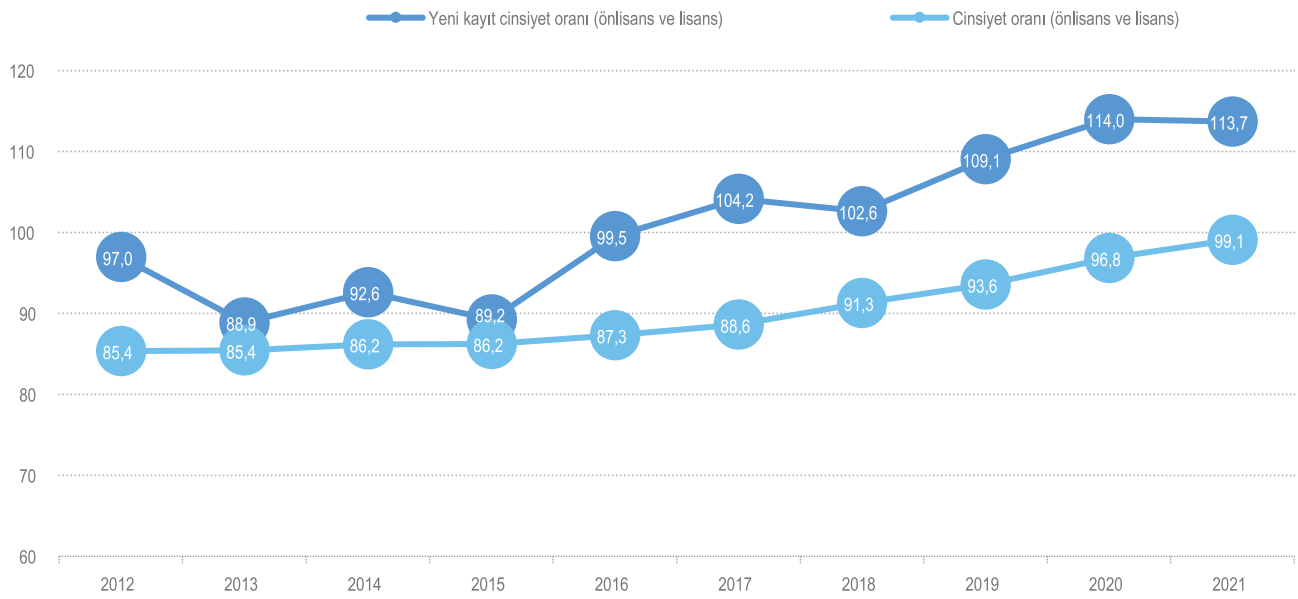
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

rında önlisans düzeyinde 30 bin 661, lisans düzeyinde 30 bin 906, yüksek lisans düzeyinde ise 15 bin 454 uzaktan öğretim öğrencisi bulunmaktadır. Bu uzaktan öğretim öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%96,6) devlet yükseköğretim kurumlarına kayıtlıdır.

Bu gösterge altında yükseköğretime yeni kayıt yaptıran ve öğrenim görmekte olan öğrencilerinin cinsiyet oranları ele alınmıştır. Cinsiyet oranı, kadın yükseköğretim öğrenci sayısının, erkek yükseköğretim öğrenci sayısına bö-

lünüp 100 ile çarpılmasıyla elde edilmektedir. Bu oran, herhangi bir öğretim yılında kadın okullaşma oranının, erkek okullaşma oranına göre görece büyüklüğünü ifade etmektedir (MEB, 2022).

Şekil B.5.1 Yeni kayıt yaptıran ve mevcut önlisans ve lisans öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.
Not: Açıköğretim dâhildir.

2012 ile 2021 yılları arasında yeni kayıt yaptıran ve mevcut önlisans ve lisans öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim Şekil B.5.1'de gösterilmiştir. Buna göre, 2012 yılında önlisans ve lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 97 kadın öğrenci kayıt yaptırmışken kadın öğrencilerin sayısı 2017 yılından itibaren erkekleri geçmiş ve 2021 yılında her 100 erkek öğrenciye karşılık 114 kadın öğrenci kayıt yaptırmıştır. Son 10 yıldır önlisans ve lisans düzeyindeki mevcut toplam öğrenci içerisinde kadın öğrencilerin sayısı sürekli artış eğilimi göstermiş, 2012 yılında önlisans ve lisans düzeyinde mevcut yükseköğretim öğrencileri arasında her 100 erkek öğrenciye karşılık 85 kadın öğrenci

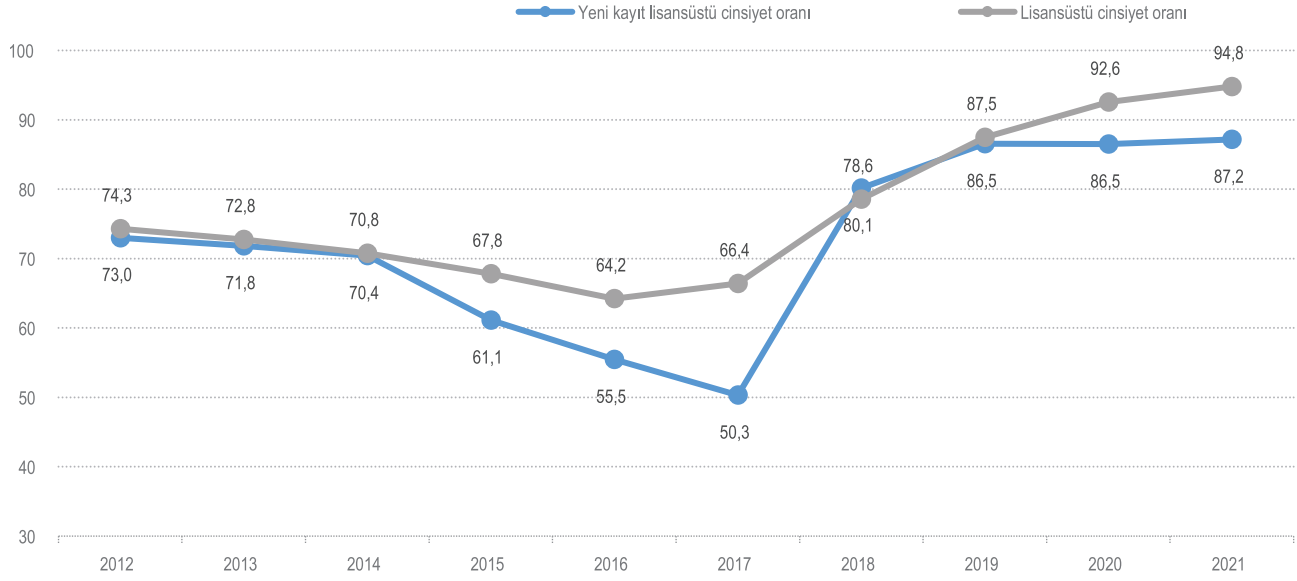
öğrenim görürken 2021 yılında bu oran her 100 erkek öğrenciye karşılık 99 kadın öğrenim görmektedir. Dolayısıyla 2017 yılından itibaren yükseköğretime her yıl yeni kayıt yaptıran kadınların sayısı erkeklerden daha fazla olup bu durum mevcut öğrenciler arasında da kadınların oranını her yıl artırmaktadır.

Şekil B.5.2'de 2012 ile 2021 yılları arasında yeni kayıt yaptıran ve mevcut lisansüstü öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, son on yıldır hem yeni kayıt yaptıran öğrenciler hem de mevcut lisansüstü öğrenciler arasında erkek öğrencilerin sayısı kadın öğrencilerden fazladır. 2012 yılından 2017 yılına kadar

kadın öğrencilerin sayısı sürekli azalma eğilimi göstermiş daha sonra ise 2021 yılına kadar artış eğiliminde olmuştur. 2021 yılı itibarıyla lisansüstü düzeyde yeni kayıt yaptıran 100 erkek öğrenciye karşılık 87 kadın yeni kayıt

yaptırmıştır. Mevcut lisansüstü öğrenciler arasında ise 100 erkeğe öğrenciye karşılık 95 kadın öğrenci öğrenim görmektedir. Yükseköğretimde kadın öğrencilerin sayısı her geçen yıl artmaktadır.

Şekil B.5.2 Yeni kayıt yaptıran ve mevcut lisansüstü öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Bu gösterge altında, yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları ile en çok engelli öğrencisi bulunan üç üniversiteye ilişkin veriler ayrıntılı analiz edilmiştir. Engelli öğrencilerin çoğu yüz yüze öğ-

renim için üniversiteye ulaşım ve barınma noktasında problemler yaşayabilmeleri durumundan dolayı, genellikle açıköğretim programı uygulayan üniversiteleri tercih etmektedir.

Tablo B.6.1 Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları (2020 ve 2021)

	2020			2021		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Devlet	35.813	17.316	53.129	35.942	18.531	54.473
Vakıf ve Vakıf MYO	564	539	1.103	582	612	1.194
Toplam	36.377	17.855	54.232	36.524	19.143	55.667

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2020 ve 2021 yıllarında yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları Tablo B.6.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2021 yılı itibarıyla 54 bin 473'ü devlet, bin 194'ü vakıf yükseköğretim kurumlarında olmak üzere toplamda 55 bin 667 engelli öğrenci yükseköğretime kayıtlıdır. Engelli kadınların yükseköğretime erişimi erkeklerle göre daha az olmasına rağmen geçen yıla göre 2021 yılında engelli kadın öğrencilerin sayısı daha fazla artmıştır.

Tablo B.6.2'de 2020 ve 2021 yıllarında en çok engelli öğrencisi olan üç üniversiteye ilişkin bilgiler verilmiştir. Buna göre engelli öğrencilerin büyük bir çoğunluğu olan 37 bin 980 öğrenci Anadolu Üniversitesi'ne, 7 bin 589 öğrenci Atatürk Üniversitesi'ne, 4 bin 368 öğrenci İstanbul Üniversitesi'ne ve 539 öğrenci de Ankara Üniversitesi'ne kayıtlıdır. Anadolu Üniversitesi hariç diğer üç üniversitedeki engelli öğrenci sayıları geçen yıla göre 2021 yılında artış göstermiştir. Engelli öğrenciler, yüz yüze programlarda ulaşım, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamamasından dolayı genelde açıköğretim programları olan üniversiteleri tercih etmektedir.

Tablo B.6.2 En çok engelli öğrencisi olan 4 üniversite (2020 ve 2021)

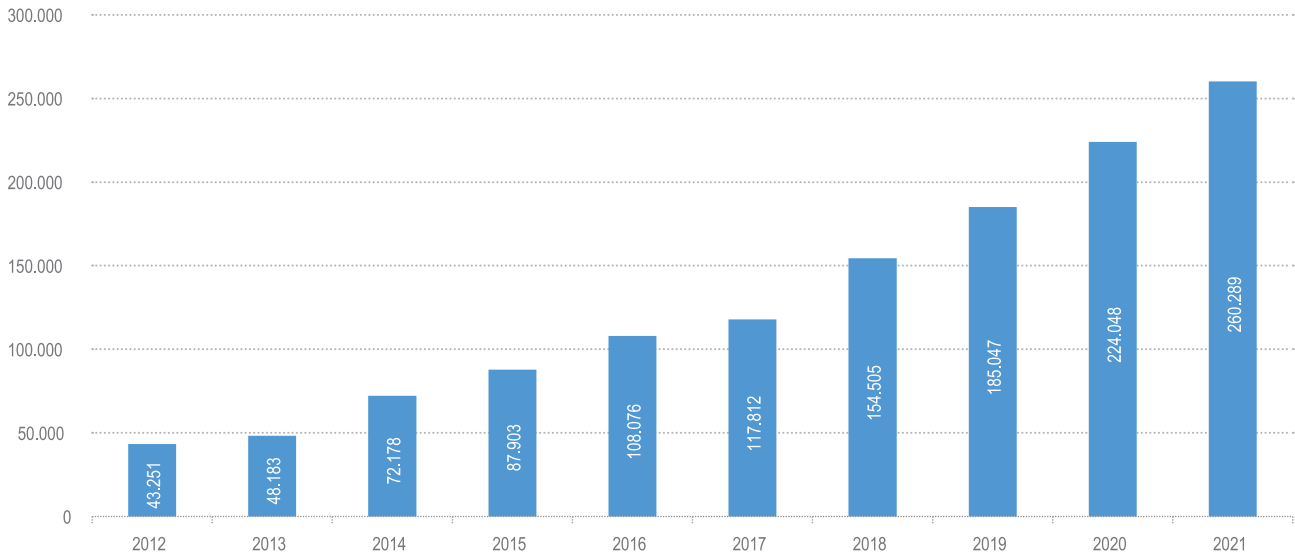
Üniversite	2020			2021		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Anadolu	25.993	11.906	37.899	25.539	12.441	37.980
Atatürk	4.572	2.283	6.855	4.937	2.652	7.589
İstanbul	2.075	1.632	3.707	2.439	1.929	4.368
Ankara	262	196	458	296	243	539

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında, ilk önce Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin sayıları incelenmiştir. Daha sonra kurum türüne, öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları analiz edilmiştir. Son olarak

ise uluslararası öğrencilerin öğrenim gördüğü üniversiteye ve uyruklarına göre dağılımları ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Şekil B.7.1 Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2012 ile 2021 yılları arasında Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısında yaşanan değişim Şekil B.7.1'de verilmiştir. Buna göre, Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısı 2012 ile 2021 yılları arasında hızlı bir artış eğilimi göstermiştir. Yükseköğretimde uluslararası öğrenci sayısı 2012 yılında 43 bin 251 iken, 2021 yılında 260 bin 289'a yükselmiştir. Türkiye son 10 yılda yükseköğretimde uluslararası öğrenci sayısını 6 katına çıkarmış, 2021 yılında ise geçen yıla göre uluslararası öğrenci sayısını %16,2 artırmıştır.

Tablo B.7.2'de 2020 ve 2021 yıllarında yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayısı gösterilmiştir. Buna göre 2021/22 öğretim yılı itibarıyla devlet yükseköğretim kurumlarında 195 bin 378, vakıf

yükseköğretim kurumlarında 64 bin 911 uluslararası öğrenci bulunmaktadır. Yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören uluslararası kadın öğrencilerin payı 2020 yılında %36,2 iken 2021 yılında %37,7'ye yükselmiştir. Buna ilaveten uluslararası öğrencilerin vakıf yükseköğretim kurumlarındaki payı 2020 yılında %22,7 iken 2021 yılında %25'e yükselmiştir.

2020 ve 2021 yıllarında öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları Tablo B.7.3'te gösterilmiştir. Buna göre 2021 yılı itibarıyla yükseköğretim ön-lisans düzeyinde 33 bin 306, lisans düzeyinde 185 bin 732, yüksek lisans düzeyinde 30 bin 499, doktora düzeyinde ise 10 bin 752 uluslararası öğrenci öğrenim görmekte-

Tablo B.7.2 Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2020 ve 2021)

	2020/21			2021/22		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Devlet	111.299	61.852	173.151	123.122	72.256	195.378
Vakıf ve vakıf MYO	31.699	19.198	50.897	38.986	25.925	64.911
Toplam	142.998	81.050	224.048	162.108	98.181	260.289

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

dir. Dolayısıyla uluslararası öğrencilerin %12,8'i önlisans düzeyinde, %71,4'i lisans düzeyinde, %11,7'si yüksek lisans düzeyinde ve %4,1'i de doktora düzeyinde öğrenim görmektedir. 2021 yılında geçen yıla göre uluslararası öğrenci sayısında en fazla artış 27 bin 194 ile lisans düzeyinde olurken tüm öğrenim düzeylerinde artış yaşanmıştır.

2021/22 öğretim yılında dört bin ve üzeri uluslararası öğrencisi olan üniversitelere ilişkin bilgiler Tablo B.7.4'te

gösterilmiştir. Buna göre 2021/22 öğretim yılı itibarıyla en çok uluslararası öğrencisi olan Anadolu Üniversitesi (15.755)'dir. Daha sonra sırasıyla Karabük (11.931), İstanbul (8.281), Kütahya Dumlupınar (8.281), Atatürk (6.692), Bahçeşehir (5.790), Altınbaş (5.629), Bursa Uludağ (5.473), İstanbul Aydın (5.110), Sakarya (4.960), Çankırı Karatekin (4.769), Ondokuz Mayıs (4.722), Ankara (4.626), Trakya (4.377), İstanbul Gelişim (4.216) ve İstanbul Medipol (4.033) üniversiteleri 4 bin ve üzerinde uluslararası öğrenciye sahiptir.

Tablo B.7.3 Öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2020 ve 2021)

	2020/21			2021/22		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Önlisans	16.998	10.946	27.944	19.585	13.721	33.306
Lisans	101.032	57.506	158.538	115.974	69.758	185.732
Yüksek lisans	18.393	9.402	27.795	19.457	11.042	30.499
Doktora	6.575	3.196	9.771	7.092	3.660	10.752
Toplam	142.998	81.050	224.048	162.108	98.181	260.289

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.7.4 Dört bin ve üzeri uluslararası öğrencisi olan üniversiteler (2021)

Üniversite	Erkek	Kadın	Toplam
Anadolu Üniversitesi	9.199	6.556	15.755
Karabük Üniversitesi	8.997	2.934	11.931
İstanbul Üniversitesi	4.195	4.086	8.281
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	6.122	2.159	8.281
Atatürk Üniversitesi	3.278	3.414	6.692
Bahçeşehir Üniversitesi	3.448	2.342	5.790
Altınbaş Üniversitesi	3.818	1.811	5.629
Bursa Uludağ Üniversitesi	3.259	2.214	5.473
İstanbul Aydın Üniversitesi	3.237	1.873	5.110
Sakarya Üniversitesi	3.079	1.881	4.960
Çankırı Karatekin Üniversitesi	3.496	1.273	4.769
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2.972	1.750	4.722
Ankara Üniversitesi	2.540	2.086	4.626
Trakya Üniversitesi	2.177	2.200	4.377
İstanbul Gelişim Üniversitesi	2.595	1.621	4.216
İstanbul Medipol Üniversitesi	1.919	2.114	4.033

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2021 yılında geldikleri ülkelere göre Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayıları Tablo B.7.5'te verilmiştir. Buna göre 2021 yılı itibarıyla Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin 53 bin 97'si Suriye, 28 bin 922'si Azerbaycan, 17 bin 10'u Irak, 15 bin 578'i Türkmenistan, 14 bin 886'sı İran, 11 bin 74'ü Somali, 9 bin 2'si Afganistan,

7 bin 847'si Mısır, 7 bin 714'ü Yemen, 6 bin 518'i Ürdün ve 88 bin 641'i ise diğer ülke uyrukludur. Türkiye'deki her beş uluslararası öğrenciden biri Suriye uyrukludur iken her iki uluslararası öğrenciden biri Suriye, Azerbaycan, Irak, Türkmenistan veya İran uyrukludur.

Tablo B.7.5 Geldikleri ülkelere göre Türkiye'deki uluslararası öğrencisi sayıları (2021)

	Erkek	Kadın	Toplam
Suriye	31.666	21.431	53.097
Azerbaycan	20.181	8.741	28.922
Irak	11.000	6.010	17.010
Türkmenistan	8.607	6.971	15.578
İran	6.958	7.928	14.886
Somali	7.685	3.389	11.074
Afganistan	6.930	2.072	9.002
Mısır	5.277	2.570	7.847
Yemen	6.342	1.372	7.714
Ürdün	4.620	1.898	6.518
Diğer	52.842	35.799	88.641

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2020 yılında ülkelere göre ve dünyada uluslararası öğrenci sayıları ve payları Tablo B.7.6'da verilmiştir. Buna göre en çok uluslararası öğrenci sayısına sahip ülke 957 bin 475 ile ABD olup toplam uluslararası öğrenci sayısı içindeki dünya payı ise %15'tir. Bu en çok uluslararası öğrenci sayısını sırasıyla 550 bin 877 ile Birleşik Krallık, 458 bin 279 ile Avusturalya, 368 bin 717 ile Almanya ve 323

bin 157 ile Kanada ülkeleri takip etmektedir. Türkiye'nin 2020 yılı uluslararası öğrenci sayısı 185 bin 47 olmakla birlikte dünyadaki uluslararası öğrenci payı %2,9'dur. 2021/2022 öğretim yılı verilerine göre Türkiye'nin uluslararası öğrenci sayısı 260 bin 289 (bk. Şekil E.7.1) olup güncel OECD verileri geldiğinde Türkiye bu alanda Dünyada ilk 10 ülke arasına girmesi muhtemeldir.

Tablo B.7.6 Ülkelere göre ve dünyadaki toplam uluslararası öğrencisi sayıları ve payları (%) (2020)

Ülke	Uluslararası öğrenci sayısı	Dünya payı
ABD	957.475	15,0
Birleşik Krallık	550.877	8,7
Avusturalya	458.279	7,2
Almanya	368.717	5,8
Kanada	323.157	5,1
Rusya	282.922	4,4
Fransa	252.444	4,0
Çin	225.100	3,5
Birleşik Arap Emirlikleri	215.975	3,4
Japonya	202.907	3,2
Türkiye	185.047	2,9
Hollanda	124.876	2,0
Arjantin	121.577	1,9
Güney Kore	111.568	1,8
Malezya	89.193	1,4
İspanya	82.269	1,3
Avusturya	75.870	1,2
Suudi Arabistan	69.005	1,1
Polonya	62.091	1,0
Ukrayna	61.026	1,0
İtalya	58.508	0,9
İsviçre	57.972	0,9
Singapur	54.982	0,9
Belçika	54.080	0,9
Dünya Toplam	6.361.963	-

Kaynak: UNESCO (2022) veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Rusya ve Japonya'nın verileri 2019 yılına aittir. Tabloda 50 bin ve üzeri uluslararası öğrencisi bulunan ülkeler alınmıştır.

- Türkiye’de ve dünyada yükseköğretime olan talep her geçen gün artarken Türkiye’nin yükseköğretime erişim oranları da artmaktadır. 20-24 yaş arası yükseköğretimde net okullaşma oranı OECD ortalaması %41 olup Türkiye’nin bu oranı %50’dir. 2021 yılı itibarıyla yükseköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 1 milyon 494 bin 167 olup yükseköğretimdeki öğrenci sayısı artmaktadır. Ancak bu artışın temel sebebine bakıldığında açıköğretimden kaynaklandığı görülmektedir. Yüz yüze öğrenci sayılarında son dört yıldır bir duraganlaşma mevcuttur. 2019 yılında 830 bin 698 olan yüz yüze öğrenci sayısı 2020 yılında 876 bin 902’ye yükselmiş ardından 2021 yılında 862 bin 133’e gerilemiştir. Bu nedenle yükseköğretim sisteminin daha kaliteli ve nitelikli büyüebilmesi ve artan yükseköğrenim talebine cevap verebilmesi için yüz yüze öğretim programlarına yönelik planlamalar yapılmalıdır. Tercih edilebilir yüz yüze öğretim programlarındaki kontenjanlar artırılmalıdır.
- Yükseköğretim sistemi içerisinde açıköğretim öğrenci sayısının yıllar içerisinde arttığı görülmektedir. Yeni kayıt yaptıran öğrenci oranlarına bakıldığında açıköğretimde 2020 yılında 733 bin 11 olan kayıt sayısı 2021 yılında 633 bin 958’e düşse de yükseköğretimdeki payının hala çok fazla olduğu görülmektedir. 2021 yılında 149 bin olan açıköğretim kontenjan sayısı 2022’de 154 bine yükselmiştir. Kontenjan sayısı ile açıköğretimdeki öğrenci sayısının arasındaki uçurum, yükseköğretim kurumlarında bulunan ya da mezun olan öğrencilerin sınavsız ikinci üniversite adı altında açıköğretim programlarına kayıt yapabilmeye imkânlarından dolayı oluşmaktadır. Türkiye’de yükseköğretim sisteminin nitelikli büyüebilmesi için sistem içerisinde açıköğretimin payının azaltılmasına yönelik politikalara ihtiyaç vardır.
- Yükseköğretimde okullaşma oranlarına bakıldığında kadınların okullaşma oranı erkeklerden daha fazladır (Yurdakul vd., 2021). Yükseköğretim sistemi içerisinde yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 114 kadın öğrenci kayıt yaptırmaktadır. Ancak bu artışa rağmen lisansüstü seviyesine bakıldığında yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 87 kadın öğrenci kayıt yaptırmaktadır. Lisansüstü düzeyde kadın öğrenci sayısını artırmaya ve teşvik edilmeye yönelik politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- Türkiye’de yükseköğretim sistemi içerisinde bulunan uluslararası öğrenci sayısı 2021 yılında 260 bin 289 olup yükseköğretim sistemi içerisinde payı %2’dir. Türkiye’ye uluslararası öğrenci en fazla Suriye, Azerbaycan, Irak ve Türkmenistan’dan gelmektedir. AB’den gelen öğrenci sayısı ise çok azdır. Türkiye’nin uluslararası öğrenci sayısı bakımından Dünyada ilk sıralarda yerini alabilmesi için yükseköğretime yönelik talebi artırıcı politikalar uygulamalı ve uluslararası öğrencilerin çeşitliliğini artıracak teşvik politikaları geliştirmelidir.

- MEB. (2022). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2021–2022*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- UNESCO. (2022). *UNESCO Institute for Statistics*. <http://data.uis.unesco.org/>
- YÖK. (2021). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- YÖK. (2022a). *YÖK'ten YKS'ye ilişkin alınan kararlar*. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/yok-ten-yks-ye-iliskin-kararlar.aspx>
- YÖK. (2022b). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

GÖSTERGE C1	Nüfusun eğitimi ne düzeydedir?
GÖSTERGE C2	Yükseköğretim mezun sayıları nasıl değişmiştir?
GÖSTERGE C3	Yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranları ne düzeydedir?
BÖLÜM C	Sonuç ve Öneriler

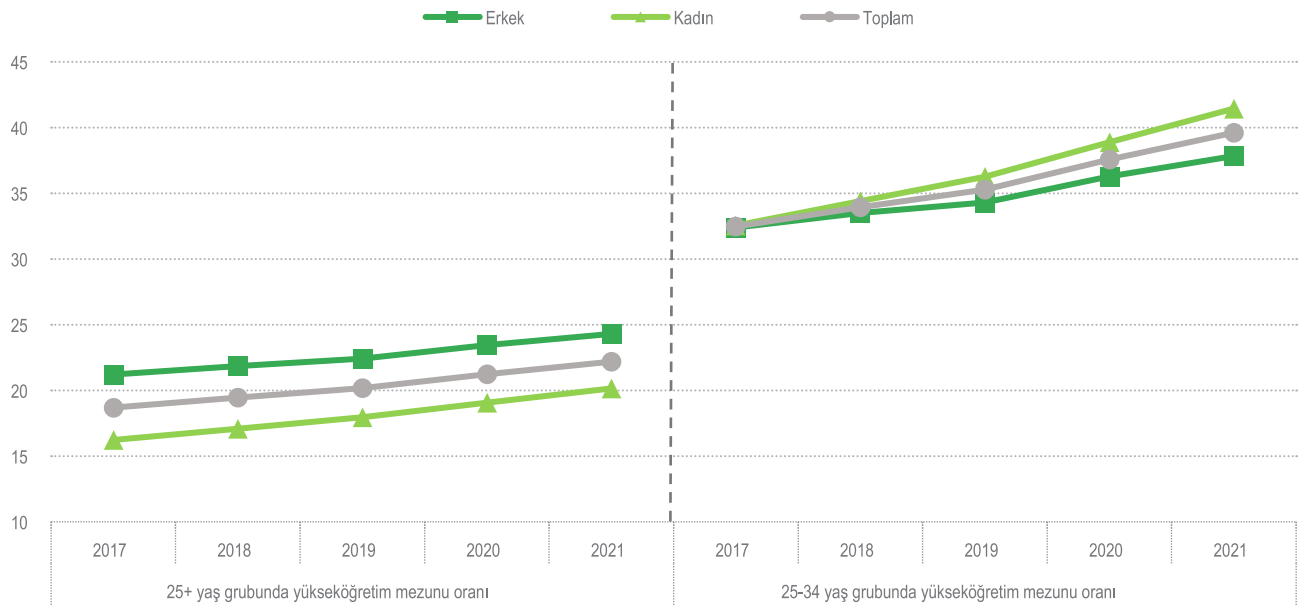
Yükseköğretim sistemi içerisinde yaşanan değişimler ve yükseköğretimin çıktıları toplumların ve bireylerin kalkınma düzeyleriyle ilgili bilgiler de sunmaktadır (OECD, 2022). Eğitim ve ekonomi arasında var olan kaçınılmaz ilişki içerisinde yükseköğretim sistemi de bulunmaktadır. Ülkeler toplumsal ve ekonomik kalkınma ve bireysel gelişim için yükseköğretim sistemini geliştirici politikalar uygularlar. Bu nedenle yükseköğretim mezun oranları, mezun olanların profilleri ve istihdamla olan ilişkileri politikalara ve uygulamalara yön vericidir.

Bu bölümde Türkiye’de yükseköğretim mezun oranları, mezun olanların cinsiyet, öğrenim türü gibi değişkenlerle mevcut verileri incelenerek mezun profili ortaya konulacak, ardından mezunların istihdam ve işsizlik oranlarıyla birlikte işgücü piyasalarında güncel durumu analiz edilecektir. Türkiye verileri OECD verileriyle birlikte sunularak ülkeler arası karşılaştırmalar yapılacaktır.

Bu gösterge altında güncel veriler ile yükseköğretim mezunu oranlarındaki değişim; cinsiyete, bölgelere ve yaş gruplarına göre incelenmiştir. Buna ilaveten Ekonomik

Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri ile güncel veriler karşılaştırmalı bir biçimde ele alınarak analiz edilmiştir.

Şekil C.1.1 Cinsiyete, 25+ ve 25-34 yaş gruplarına göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2017-2021)

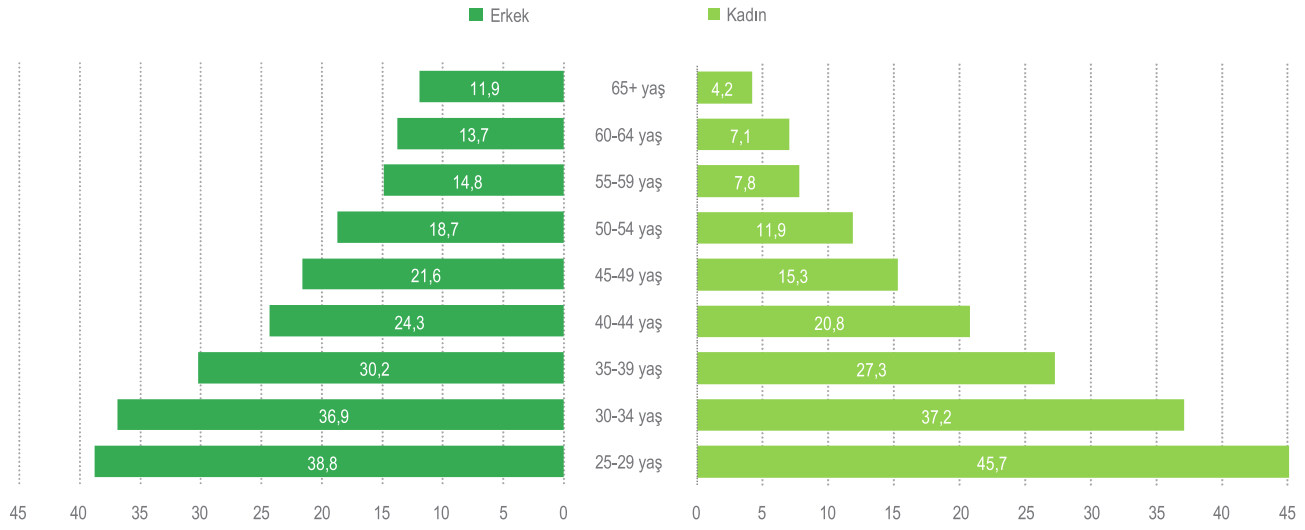
Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil C.1.1'de 2017- 2021 yılları arasında cinsiyete, 25+ ve 25-34 yaş gruplarına göre yükseköğretim mezunu oranlarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Şekle göre 25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranı erkeklerde 2017 yılında %21,2 iken bu oran 2021 yılına gelindiğinde %24,3 olarak gerçekleşmiştir. Kadınlarda 25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranı %16,2 iken 2021 yılında bu oran %20,1'e yükselmiş ve 25+ yaş grubunda toplam yükseköğretim mezunu oranına bakıldığında ise 2017 yılında %18,7 iken yıllar içerisinde artış göstererek 2021 yılında %22,2'ye yükselmiştir. 25-34 yaş grubu yükseköğretim mezunu oranlarına bakıldığında 2017 yılında erkeklerde %32,4 iken 2021 yılında %37,8'e, kadınlarda bu oran 2017 yılında %32,5 iken 2021'de %41,4'e, toplamda ise 2017 yılında %32,5 iken 2021 yılında %39,6'ya

yükselmiştir. Özellikle 25+34 yaş grubunda 2017 yılında erkek ve kadınlarda yükseköğretim mezunu oranı aynı iken yıllar itibarıyla kadınların oranı erkeklere göre daha fazla artış göstermiştir.

2021 yılında yaş gruplarına ve cinsiyete göre yükseköğretim mezunu oranları Şekil C.1.2'de verilmiştir. Burada dikkati çeken en önemli husus 35 ve üzeri yaş gruplarında yükseköğretim mezunu erkeklerin oranı kadınların oranından fazla iken 25-34 yaş arası genç yetişkinlerde yükseköğretim mezunu kadınların oranı erkekleri geçmiştir. Buna göre 25-29 yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranı kadınlarda %45,7, erkeklerde ise %38,8 olarak gerçekleşmiştir. 30-34 yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranı kadınlarda %37,2 iken erkeklerde

Şekil C.1.2 Yaş gruplarına ve cinsiyete göre yükseköğretim mezunu oranları (%) (2021)

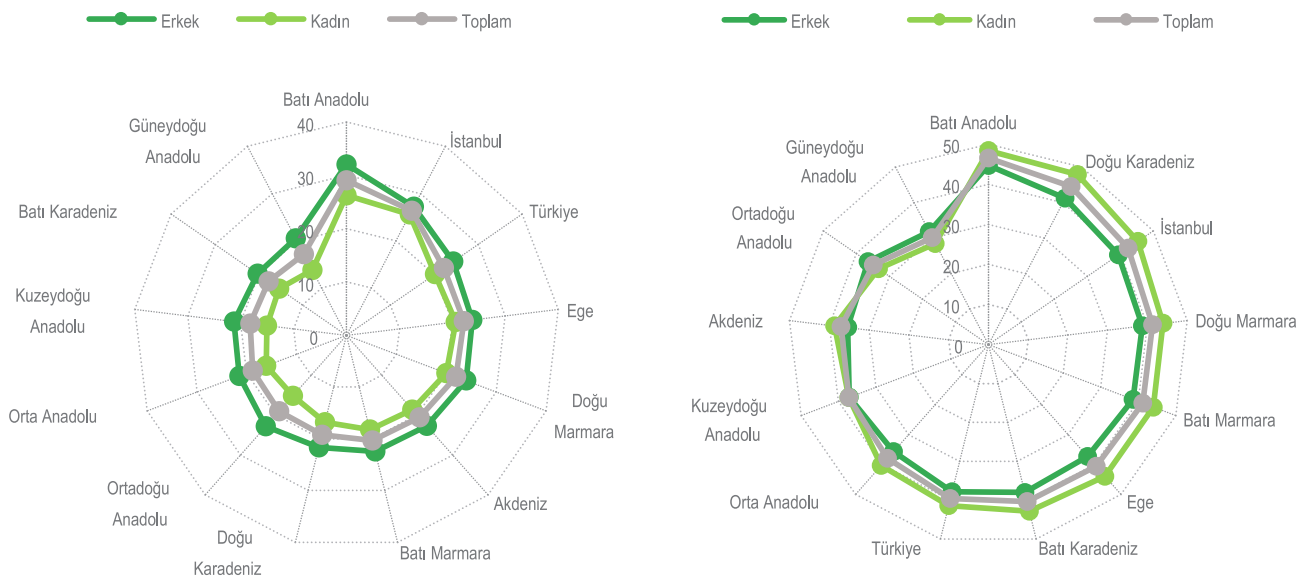

Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

%36,9'dur. 2020 yılında 25-29 yaş grubunda yükseköğretim mezunu kadınların oranı %40,5 ve erkeklerin oranı %35,2 olarak gerçekleşmişti (Yurdakul vd., 2021). 2021 yılında 25-29 yaş grubunda aradaki fark kadınlar lehine daha da artmıştır. Yükseköğretim mezunu oranlarında kadınların payı giderek artma eğilimindedir.

2021 yılı bölgelere ve cinsiyete göre 25+ ve 25-34 yaş gruplarında yükseköğretim mezunu oranları Şekil C.1.3'te verilmiştir. Buna göre 25 ve üzeri yaş grubunda erkeklerde yükseköğretim mezunu oranı en yüksek bölge %32 ile Batı Anadolu iken en düşük bölge Batı Karadeniz (%20,3)'dir. Batı Anadolu ile Batı Karadeniz ara-

Şekil C.1.3 Bölgelere ve cinsiyete göre 25+ ve 25-34 yaş gruplarında yükseköğretim mezunu oranları (%) (2021)

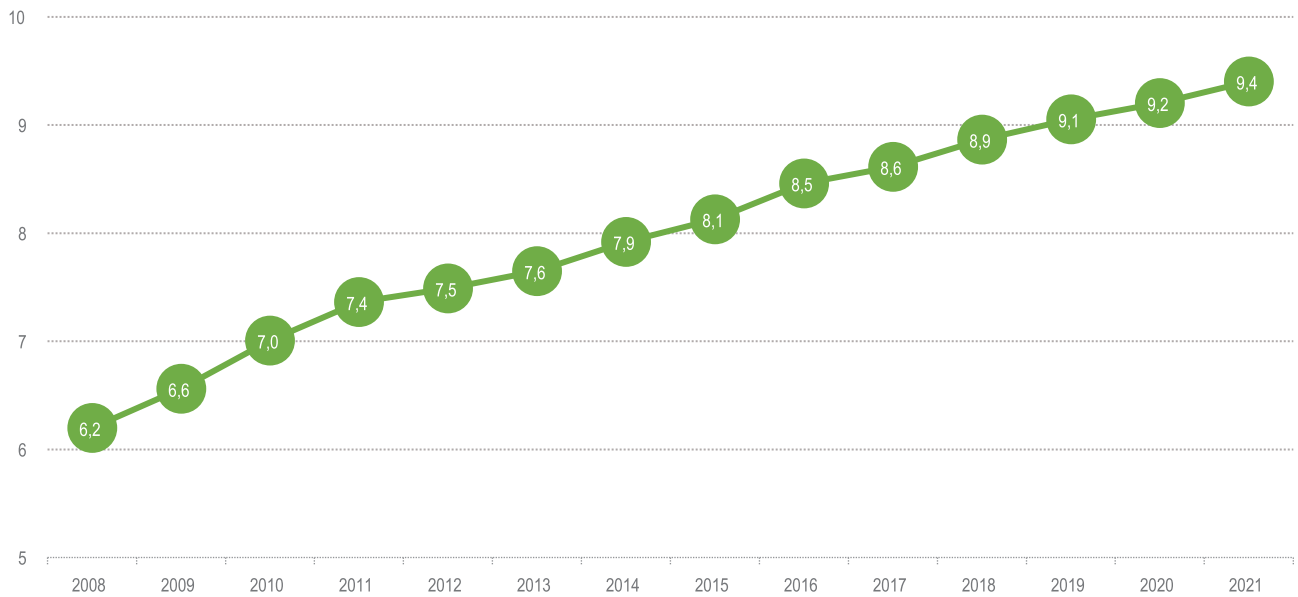
Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

sındaki mezun oranı farkı %11,7'dir. 2020 yılı verilerine bakıldığında bu fark %8,8 olarak gerçekleşmiş (Yurdakul vd., 2021) olup bu fark, 2021 yılında daha da artmıştır. Kadınlarda yükseköğretim mezunu oranı en yüksek olan bölge %26,3 ile Batı Anadolu iken, en düşük orana sahip bölge ise %13,8 ile Güneydoğu Anadolu'dur. Bu iki bölge arasında kadın mezun oranları arasındaki fark 2020 yılı verilerinde %9,3 (Yurdakul vd., 2021) iken bu yıl %12,5'e yükselmiştir. Daha açık bir ifade ile hem kadınlarda hem de erkeklerde yükseköğretim mezunu oranları bakımından bölgeler arası en yüksek ve en düşük arasındaki fark bir önceki yıla göre artmıştır. Buna ilaveten Türkiye geneli 25 ve üzeri yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranlarına bakıldığında erkeklerde %24,3, kadınlarda %20,1 ve toplamda bu oran 22,2'dir. 25 ve üzeri yaşta Türkiye geneli yükseköğretim mezunu oranının üstünde Batı Anadolu (29,1) ve İstanbul (26,4) bölgeleri bulunurken, Doğu Marmara (21,9), Akdeniz (20,6), Batı Marmara (20,3), Doğu Karadeniz (19,2), Ortadoğu Anadolu (19), Orta Anadolu (18,8), Kuzeydoğu Anadolu (18,2), Batı Karadeniz (17,8) ve Güneydoğu Anadolu (17,2) bölgeleri ise ortalamanın altındadır. 25-34 yaş aralığında bölgelere göre mezuniyet oranlarına bakıldığında erkeklerde en yüksek oran Batı Anadolu (%44,7) iken en düşük

oran Güneydoğu Anadolu (31,8) olup aralarındaki fark %12,8'dir. Kadınlarda ise bölgelere göre mezun oranlarına bakıldığında en yüksek oran %48,4 ile Batı Anadolu iken en düşük oran %28,4 ile Güneydoğu Anadolu olup aradaki fark %20'dir. 25-34 yaş grubunda da bir önceki yıla göre 2021 yılında hem erkeklerde hem de kadınlarda bölgelere göre yükseköğretim mezunu oranları arasındaki fark artmıştır. 25-34 yaş grubunda Türkiye geneli yükseköğretim mezunu oranları erkeklerde %37,8 ve kadınlarda 41,4 iken toplamda bu oran %39,6 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye geneli 25-34 yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranının üstünde olan bölgeler Batı Anadolu (%46,6), Doğu Karadeniz (%44,5), İstanbul (%42,4), Doğu Marmara (%41,3), Batı Marmara (%41,2), Ege (%40,6), Batı Karadeniz (%40,4) iken, Orta Anadolu (%38), Kuzeydoğu Anadolu (37,2), Akdeniz (%37), Ortadoğu Anadolu (%34,9) ve Güneydoğu Anadolu (%30,1) bölgeleri ise altındadır.

2008 ile 2021 yılları arasında 15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı verileri Şekil C.1.4'te gösterilmiştir. TÜİK'te bitirilen eğitim yılına ilişkin veriler 2008 yılından itibaren bulunmaktadır. Dolayısıyla bu gösterge ilk defa verildiği için ilk hesaplanabilen yıldan itibaren veriler verilmiştir.

Şekil C.1.4 15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2008-2021)

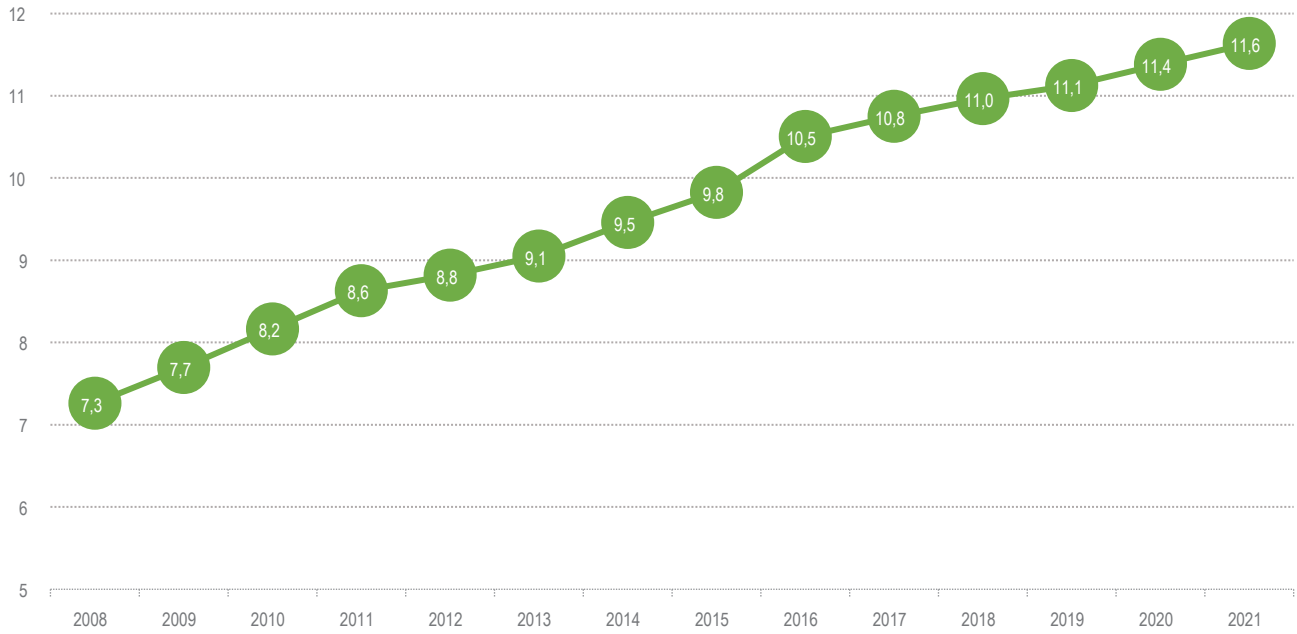
Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Buna göre Türkiye’de 15 ve üzeri yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı 2008 yılında 6,2; 2013 yılında 7,6; 2018 yılında 8,9 iken 2021 yılına gelindiğinde yıllar içerisinde düzenli artış göstererek 9,4 yıl olarak gerçekleşmiştir.

2008 ile 2021 yıllarında 25-34 yaş arasındaki nüfusun ortalama eğitim yılı Şekil C.1.5’te verilmiştir. Şekle göre 2008 yılında 25-34 yaş arasındaki genç yetişkinlerin ortalama eğitim yılı 7,3 iken 2013 yılında 9,1’e, 2018 yılında 11’e ve 2021 yılında ise 11,6 yıla yükselmiştir. 2012 yılında 4+4+4 eğitim sistemi kapsamında ortaöğretim zorunlu olması ve yükseköğretime olan talebin yıllar itibarıyla artması dolayısıyla genç yetişkinlerin ortalama eğitim yılı daha hızlı artmaya başlamıştır. 15 ve üzeri yaştaki nüfusun 2008-2012 yılları arasındaki eğitim yılı ortalama 3,2 yıl artarken aynı yıllar arasında 25-34 yaşta nüfusun eğitim yılı ise ortalama 4,3 yıl artmıştır.

2011 ve 2021 yılları için OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında yaşanan değişim Tablo C.1.6’da gösterilmiştir. Buna göre 2021 yılında 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı bakımından OECD ortalaması erkeklerde %41, kadınlarda %53 ve toplamda %47’dir. Türkiye verilerine bakıldığında erkeklerde %38, kadınlarda %42 olmak üzere toplamda 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı %40’tır. 2011’den 2021 yılına geçen on yıllık sürede OECD ülkeleri arasında yükseköğretim mezunu oranını en fazla artıran ülke Türkiye (21 puan) olmasına rağmen hala OECD ülkeleri ortalamasının 7 puan altındadır. Bu sıralamayı Portekiz (20 puan), Şili (20 puan), Hollanda (16 puan), İzlanda (16 puan) ve Lüksemburg (16 puan) takip etmektedir. En düşük artışın olduğu ülkeler ise İsrail (1 puan), Finlandiya (1), Estonya (4 puan) ve İzlanda (4 puan) olup OECD ülkeleri ortalaması artışı ise 9 puan olmuştur.

Şekil C.1.5 25-34 yaşta nüfusun ortalama eğitim yılı (2008-2021)

Kaynak: TÜİK’in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo C.1.6 OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2011 ve 2021)

	Erkek		Kadın		Toplam	
	2011	2021	2011	2021	2011	2021
Güney Kore	60	63	67	76	64	69
Kanada	48	58	64	75	56	66
Japonya	55	62	63	68	59	65
İrlanda	40	59	54	67	47	63
Lüksemburg	45	59	49	68	47	63
Litvanya	40	48	57	68	48	57
Birleşik Krallık	45	54	48	61	47	57
Hollanda	36	51	44	60	40	56
Norveç	39	46	55	65	47	55
Avusturalya	38	46	51	62	45	54
İsviçre	38	50	38	54	38	52
ABD	38	46	48	57	43	51
Fransa	39	46	47	54	43	50
İspanya	35	43	46	54	40	49
İsveç	35	41	51	58	43	49
Danimarka	31	41	47	58	39	49
Slovenya	24	37	44	61	34	48
OECD ortalaması	33	41	43	53	38	47
Portekiz	22	38	32	56	27	47
İsrail	38	35	52	57	45	46
Letonya	24	36	46	55	35	46
Yunanistan	28	38	38	51	33	44
Estonya	30	33	49	54	39	43
İzlanda	29	34	47	51	38	42
Avusturya	32	38	37	47	35	42
Polonya	31	31	47	50	39	41
Şili	22	37	23	44	22	41
Türkiye	20	38	18	42	19	40
Finlandiya	31	34	48	47	39	40
Slovakya	21	28	31	51	26	39
Almanya	26	34	30	38	28	36
Çekya	22	27	28	43	25	35
Macaristan	23	27	34	39	28	33
Kosta Rika	24	28	28	33	26	30
İtalya	16	22	26	34	21	28
Meksika	18	26	19	28	19	27
Kolombiya		26		34		30
İtalya	16	23	25	35	21	29
Meksika	17	25	18	26	18	25

Kaynak: OECD (2022).

Bu gösterge altında öğrenim düzeylerine, öğretim türüne ve cinsiyete göre yükseköğretim oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna ilaveten öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim de ele alınmıştır.

Şekil C.2.1'de öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezunu sayılarında yaşanan değişim 2011, 2016 ve 2021 yılları verilerine göre verilmiştir. Buna göre önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunu sayısı 2011 yılında 146 bin 230 iken 2016 yılında 316 bin 034'e, 2021 yılında ise 512 bin 212'ye yükselmiştir. 10 yıl içerisindeki değişime bakıldığında önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunu oranı üç katını aşmıştır. Lisans düzeyinde 2011 yılında 248 bin 811 kişi mezun olmuşken, 2016 yılında 437 bin 446'ya, 2021 yılında ise 575 bin 654'e yükselmiştir. 2011-2016 yılı arası lisans düzeyinde mezun olanların sayısında yaşanan artış 2016-2021 yılı arasındaki değişimin yaklaşık iki buçuk katına denk gelmektedir. Mezun sayısındaki artış hızının 2016-2021 yıllarında azalarak devam ettiği görülmektedir. Buna ilaveten 2011 yılında önlisans

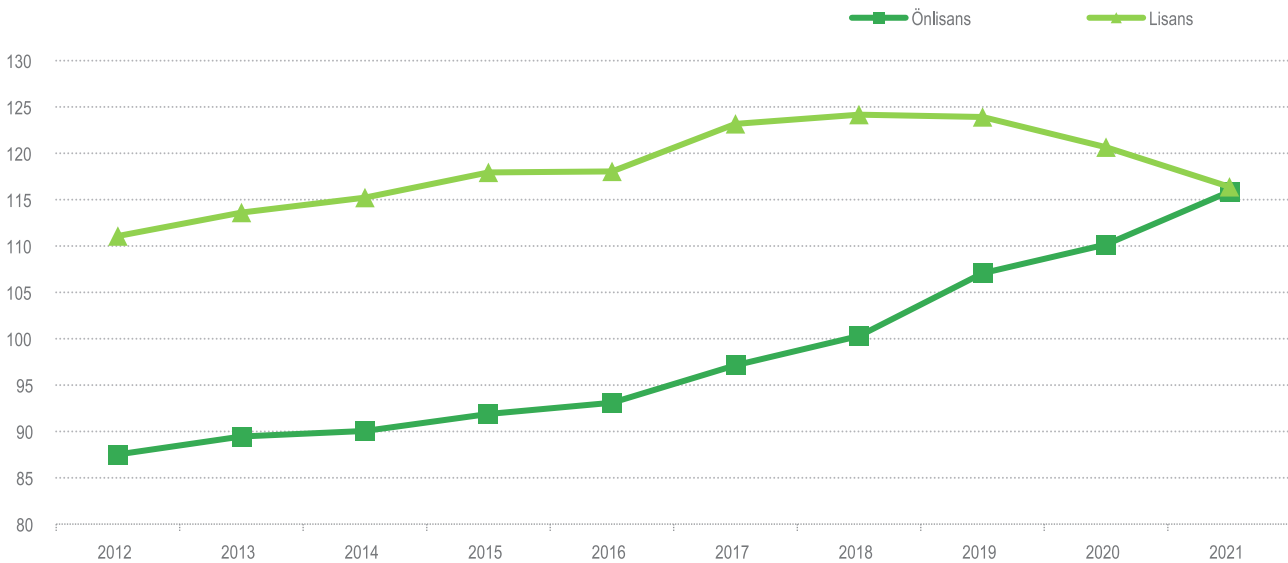
ve lisans düzeyi mezun sayılarına bakıldığında yaklaşık 100 bin fark bulunurken yıllar içerisinde bu fark azalarak yaklaşık yarısına gerilemiştir.

Şekil C.2.1 Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezun sayılarında yaşanan değişim (2011, 2016 ve 2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.2.2 Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2012-2021)

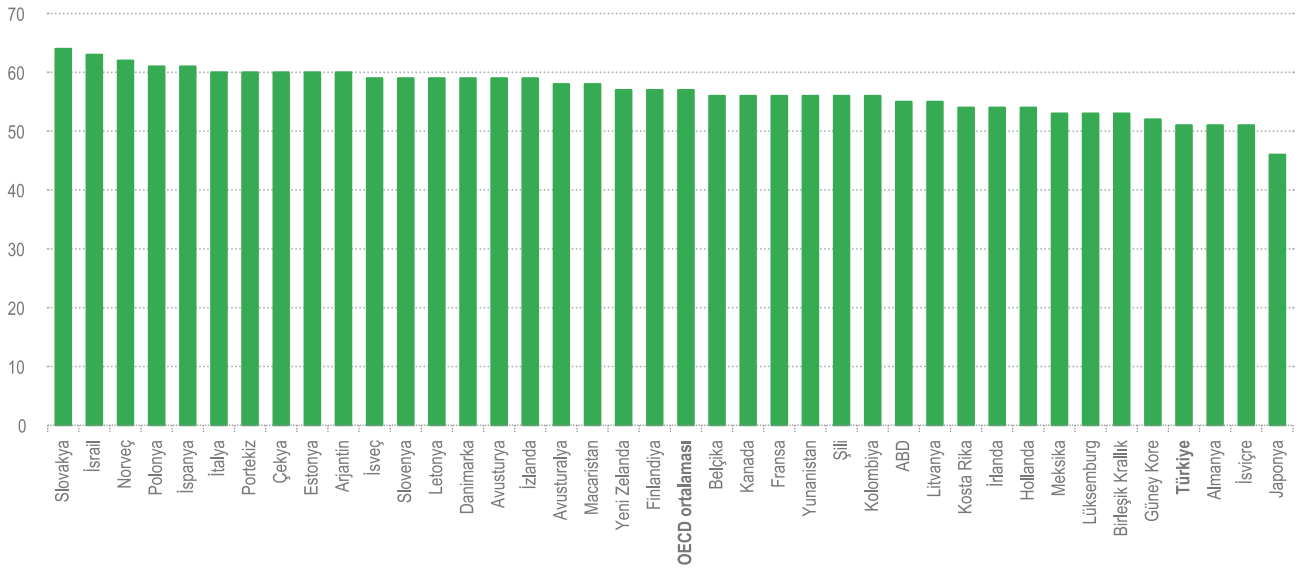

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2012-2021 yılları arası öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarında yaşanan değişim Şekil C.2.2'de verilmiştir. Buna göre önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarındaki değişime bakıldığında 2012 yılından 2017 yılına kadar erkeklerin kadınlara oranla daha fazla mezun olduğu görülürken 2018 yılından sonra kadınların erkeklere oranla daha fazla mezun olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifade

ile 2012 yılında her 100 erkeğe karşılık 88 kadın mezun olurken bu oran 2017 yılına gelindiğinde her 100 erkeğe karşılık 97 kadın, 2021 yılına gelindiğinde ise 100 erkeğe karşılık 116 kadın mezun olmuştur. Lisans düzeyinde yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarına bakıldığında her 100 erkek mezununa karşılık 2012 yılında 111 kadın mezun olmuş iken 2017 yılında 123 kadın, 2021 yılına gelindiğinde ise 116 kadın mezun olmuştur.

Şekil C.2.3 OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunları içerisinde kadınların payı (%) (2021)

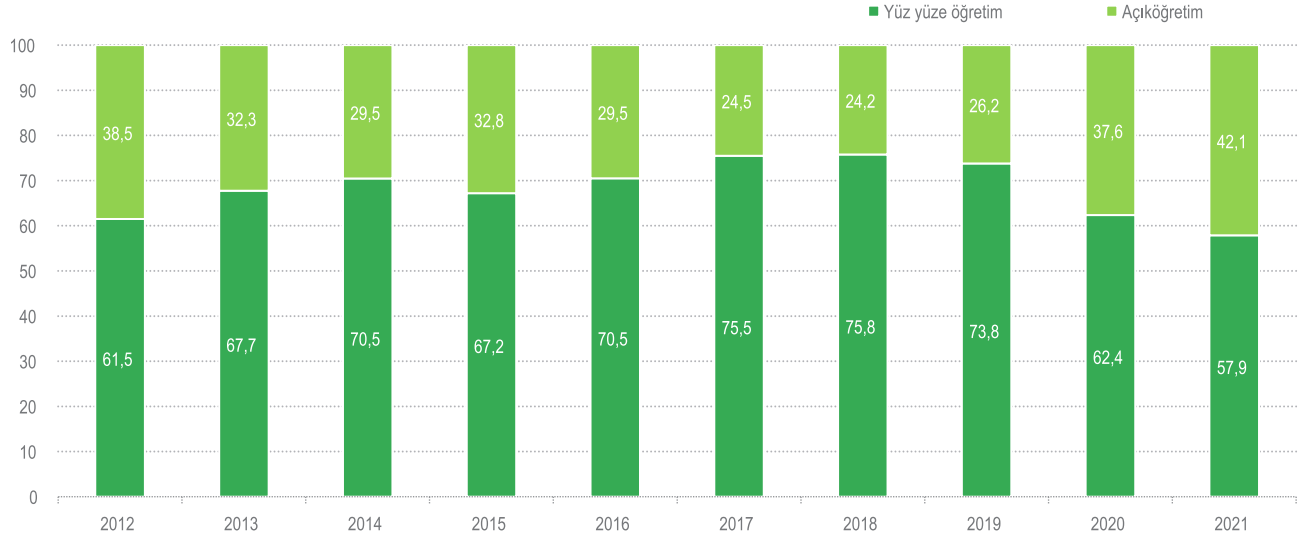

Kaynak: OECD (2022).

2021 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunları içerisinde kadınların payı Şekil C.2.3'te gösterilmiştir. 2021 yılı verilerine göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunları içerisinde kadınların oranına bakıldığında OECD ülkeleri ortalaması %57 iken Türkiye'de %51'dir. Şekle göre göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunları içerisinde kadınların oranı Slovakya (%64), İsrail (%63), Norveç (%62), Polonya (%61), İspanya (%61), İtalya (%60), Portekiz (%60), Çekya (%60), Estonya (%60) ve Arjantin (%60) ülkelerinde %60'ın üstündeyken ABD (%55), Litvanya (%55), Kosta Rika (%54), İrlanda (%54), Hollanda (%54), Meksika (%53), Lüksemburg (%53), Birleşik Krallık (%53), Güney Kore (%52), Türkiye (%51), Almanya (%51), İsviçre (%51) ve Japonya (%51) ülkelerinde %55'in altındadır.

Şekil C.2.4'te öğretim türüne göre yükseköğretim mezunu oranlarında yaşanan değişim 2012-2021 yılı verilerine göre verilmiştir. Buna göre 2012 ile 2018 yılları arasında 2015 yılı hariç yüz yüze öğretim oranlarında artış görülürken 2019 yılı itibarıyla sürekli düşüş yaşandığı ve açıköğretim oranlarının arttığı görülmektedir. Şekle göre 2012 yılında yükseköğretimde yüz yüze öğretimden mezun olanların oranı %61,5 iken 2017 yılına gelindiğinde %75,5'e yükselmiş ancak 2021 yılına gelindiğinde bu oran %57,9'a gerilemiştir. Açıköğretim mezunu olanların paylarına bakıldığında 2012 yılında %38,5 iken 2017 yılına gelindiğinde %24,5'gerilediği ancak 2021 yılına gelindiğinde %42,1'e yükseldiği görülmektedir. 2019 yılı itibarıyla yüz yüze öğretim ciddi bir düşüş yaşarken açıköğretim oranları da ciddi bir biçimde artış göstermiştir.

Şekil C.2.4 Öğretim türüne göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2012-2021)

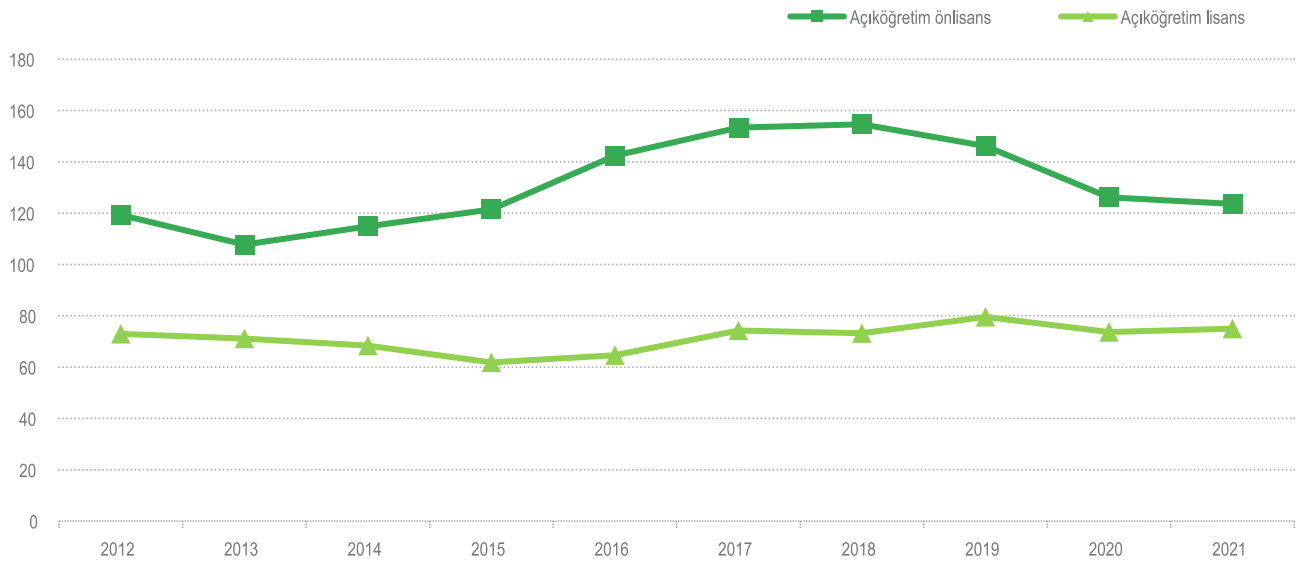

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.2.5'te 2012-2021 yılları arası öğrenim düzeyine göre açıköğretimden mezun olanların cinsiyet oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre açıköğretim önlisans mezunlarının cinsiyet oranlarına bakıldığında 2012 yılında bu oran her 100 erkeğe karşılık 119 kadın mezun olurken 2013 yılında 108 kadın mezun olmuş, 2017 yılına gelindiğinde 153'e yükselmiş 2021 yılına ge-

lindiğinde ise her 100 erkeğe karşılık 124 kadın mezun olmuştur. Açıköğretim lisans düzeyinde mezun olanların cinsiyet oranına bakıldığında 2012 ile 2021 yılları arasında artış ve azalışlar sonucu 2021 yılına gelindiğinde 2012'ye göre az bir oranda artışın olduğu görülmektedir. Şekle göre 2012 yılında cinsiyet oranı 73 iken 2017 yılına gelindiğinde 74 olmuş ve 2021 yılına gelindiğinde ise 75

Şekil C.2.5 Öğrenim düzeyine göre açıköğretimden mezun olanların cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

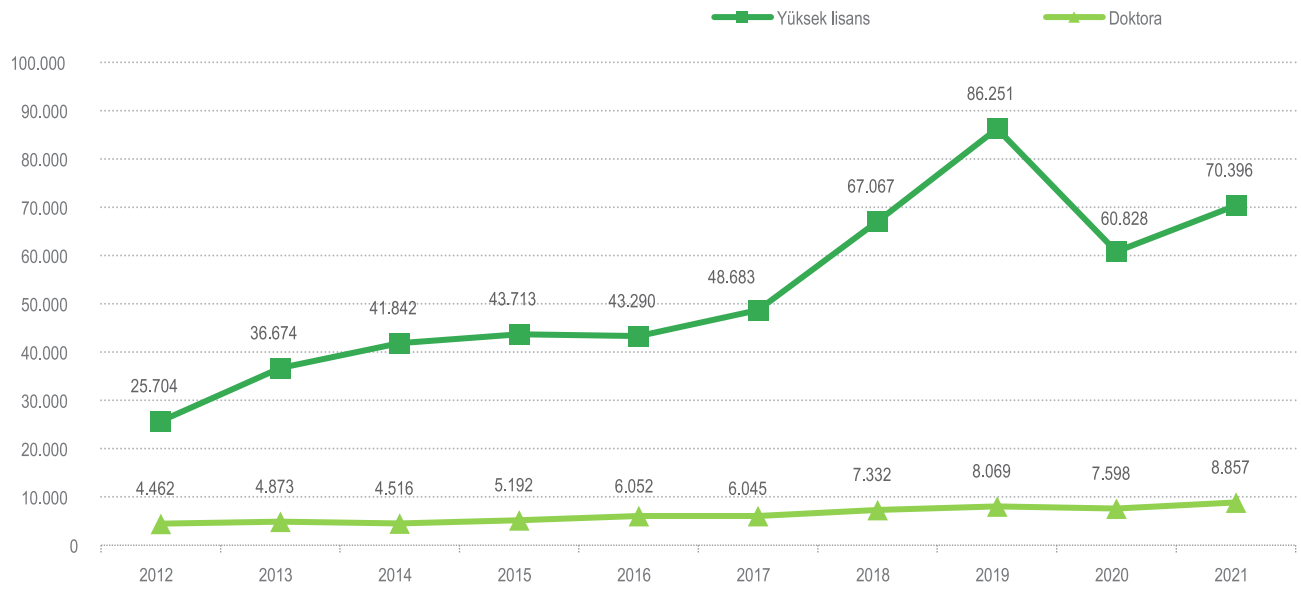
şeklinde gerçekleşmiştir. Daha açık bir ifade ile 2021 yılı itibarıyla açıköğretim lisans düzeyinde her 100 erkek öğrenciye karşılık 75 kadın mezun olmuştur.

Şekil C.2.6'da 2012-2021 yılları arası öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Yüksek lisans mezun sayılarına bakıldığında 2012 yılında 25 bin 704 olan yüksek lisans mezun sayısı, 2017 yılında 48 bin 683'e, 2019 yılında 86 bin 251'e yükselmiş ve 2021 yılına gelindiğinde 70 bin 396 olarak gerçekleşmiştir. 2017-2019 yılları arasında yüksek lisans mezun sayılarında ciddi bir artış yaşanırken 2020 yılında düşüş, 2021 yılında ise artış yaşanmıştır. Bunun temel nedenlerinden birisinin Covid-19 pandemisi olduğu söylenilebilir. Doktora düzeyinde mezun olanların sayılarına bakıldığında da 2012 yılında 4 bin 462 iken 2017 yılında 6 bin 45, 2021 yılına gelindiğinde ise 8 bin 857 şeklinde gerçekleşmiştir.

Doktora düzeyinde de 2019 sonrasında bir düşüş yaşansa da 2021 yılında artış yaşanmıştır.

2019, 2020 ve 2021 yılları en çok yüksek lisans ve doktora mezunu veren ilk on üniversite Tablo C.2.7'de verilmiştir. Buna göre 2021 yılı yüksek lisans düzeyinde mezun veren ilk on üniversiteye bakıldığında Kütahya Dumlupınar 4 bin 167 ile birinci, 2 bin 554 ile Marmara ikinci, bin 610 ile Yıldız Teknik Üniversitesi üçüncüdür. İlk on üniversite içerisinde dokuz adet devlet üniversitesi bulunurken yalnız onuncu sırada bir tane vakıf üniversitesi bulunmaktadır. En çok doktora mezunu veren üniversitelere bakıldığında 2021 yılı verilerine göre 500 öğrenci ile Gazi birinci, 480 öğrenci ile Ankara ikinci, 421 öğrenci ile İstanbul Üniversitesi üçüncü sıradadır. Buna ilaveten doktora mezunu veren ilk on üniversitenin tamamı devlet üniversitelerinden oluşmaktadır.

Şekil C.2.6 Öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo C.2.7 En çok yüksek lisans ve doktora mezunu veren ilk on üniversite (2019, 2020 ve 2021)

Üniversite	Türü	Yüksek lisans mezun sayısı			Üniversite	Türü	Doktora mezun sayısı		
		2019	2020	2021			2019	2020	2021
Kütahya Dumlupınar Üniv.	Devlet	645	989	4.167	Gazi Üniversitesi	Devlet	524	439	500
Marmara Üniversitesi	Devlet	3.893	2.420	2.554	Ankara Üniversitesi	Devlet	395	403	480
Yıldız Teknik Üniversitesi	Devlet	1.673	1.251	1.610	İstanbul Üniversitesi	Devlet	491	366	421
Sakarya Üniversitesi	Devlet	1.869	1.067	1.497	Hacettepe Üniversitesi	Devlet	435	345	353
İstanbul Üniversitesi	Devlet	2.457	1.209	1.449	Marmara Üniversitesi	Devlet	269	286	297
Anadolu Üniversitesi	Devlet	936	1.026	1.447	Atatürk Üniversitesi	Devlet	283	232	243
Hacettepe Üniversitesi	Devlet	1.611	1.076	1.302	ODTÜ	Devlet	234	207	233
Ankara Üniversitesi	Devlet	1.383	1.838	1.250	İTÜ	Devlet	231	162	228
Gaziantep Üniversitesi	Devlet	1.191	833	1.227	Ege Üniversitesi	Devlet	252	230	219
Bahçeşehir Üniversitesi	Vakıf	1.609	1.445	1.179	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Devlet	127	116	196

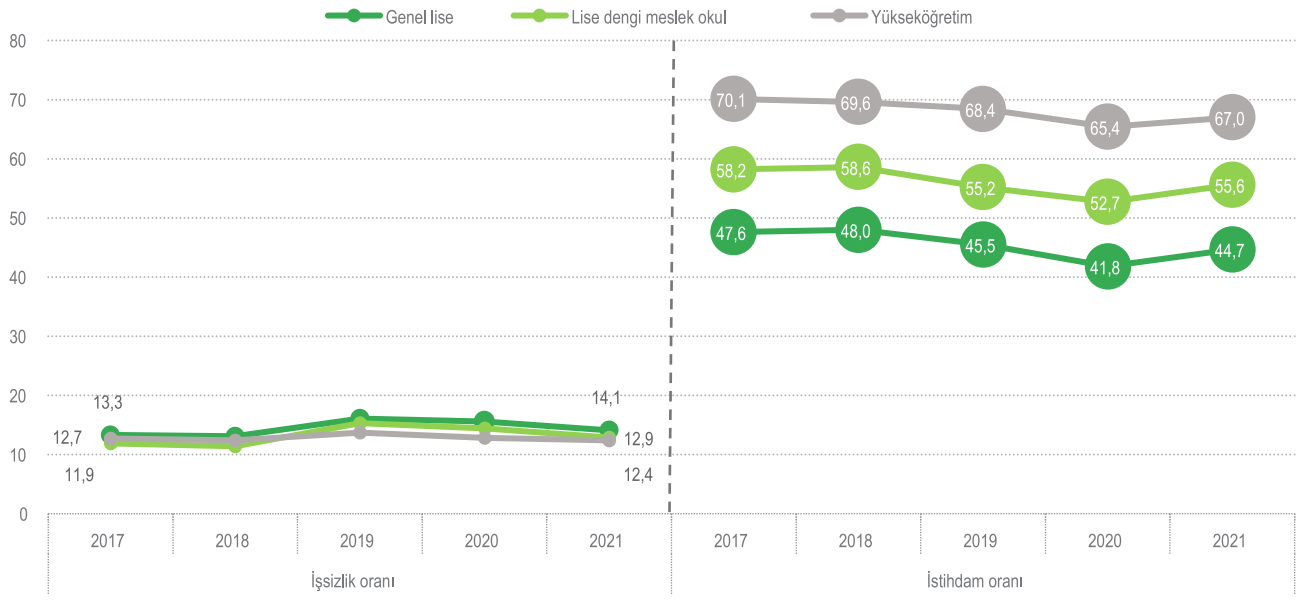
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

YÜKSEKÖĞRETİM MEZUNLARININ İŞSİZLİK VE İSTİHDAM ORANLARI NE DÜZEYDEDİR?

Bu gösterge altında eğitim düzeyine, cinsiyete ve bölgelere göre 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Buna ilaveten Ekonomik

Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) verilerine göre ülkelerin belirli yaş gruplarına göre işsizlik ve istihdam oranları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Şekil C.3.1 Eğitim düzeyine göre 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2017-2021)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil C.3.1'de 2017-2021 yılları arası eğitim düzeyine göre 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre genel lise mezunlarının işsizlik oranları 2017 yılında %13,3 iken 2019 yılında %16,1 2021 yılında ise %14,1 olarak gerçekleşmiştir. Lise dengi bir meslek okul mezunlarının 2017 yılında işsizlik oranı %11,9 iken 2019 yılında %15,3 ve 2021 yılına gelindiğinde ise bu oran %12,9 olmuştur. Yükseköğretim mezunlarının 15 yaş üstü işsizlik oranlarına bakıldığında 2017 yılında %12,7 iken 2019 yılında %13,7 ve 2021 yılında ise %12,4 olarak gerçekleşmiştir. Eğitim düzeyine göre istihdam verilerine bakıldığında yükseköğretim mezunlarının 2017 yılında istihdam oranı %70,1 iken 2019 yılında %68,4 ve 2021 yılına gelindiğinde ise %67

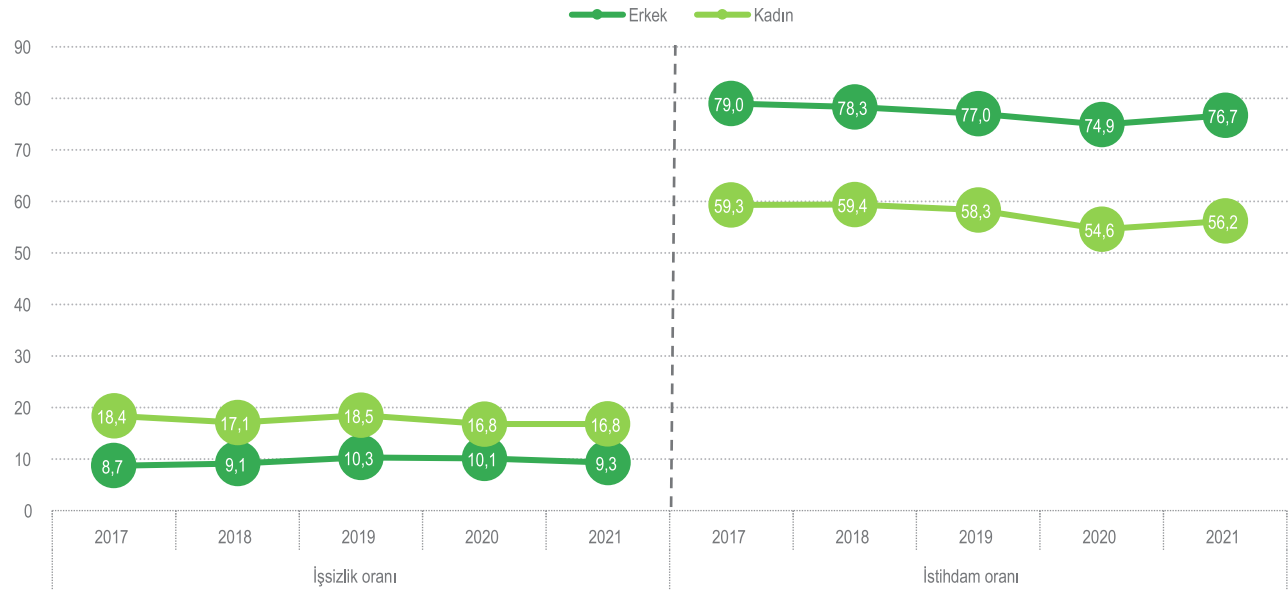
olmuştur. Lise dengi meslek okul mezunlarının 2017 yılında istihdam oranı %58,2, 2019 yılında %55,2 ve 2021 yılında ise %55,6'dır. Genel lisede mezunlarının istihdam oranları ise 2017 yılında %47,6, 2019 yılında %45,5, 2021 yılında ise %44,7 olarak gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunlarının genel lise veya lise dengi bir meslek okul mezunlarına göre hem işsizlik oranlara daha düşük hem de istihdam oranları daha yüksektir.

2017-2021 yılları arası cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında yaşanan değişim Şekil C.3.2'de verilmiştir. Buna göre yükseköğretim mezunu erkeklerde işsizlik oranı 2017 yılında %8,7 iken 2019 yılında %10,3'e yükselmiş 2021

yılına gelindiğinde ise %9,3 olarak gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunu kadınlarda ise işsizlik oranı 2017 yılında %18,4 iken 2019 yılında %18,5 olmuş ve 2021 yılına gelindiğinde ise %16,8'e gerilemiştir. Yükseköğretim mezunlarının İstihdam oranlarına bakıldığında erkekler-

de 2017 yılında %79 iken 2019 yılında %77, 2021 yılına gelindiğinde ise %76,7 olarak gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunu kadınlarda ise 2017 yılında istihdam oranı %59,3 iken 2019 yılında %58,3 olup 2021 yılına gelindiğinde %56,2 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil C.3.2 Cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2017-2021)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil C.3.3'te 2021 yılında bölgelere ve cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Bölgelere göre yükseköğretim mezunu erkeklerin işsizlik oranlarına bakıldığında en yüksek oran %14,9 ile Güneydoğu Anadolu'da iken en düşük oran %6,8 ile Batı Marmara'dadır. İki bölge arasındaki fark 7,7 puandır. Güneydoğu Anadolu (%14,5), Ortadoğu Anadolu (%11,7), Orta Anadolu (%9,9), Doğu Karadeniz (%9,8), Akdeniz (%10,4), Kuzeydoğu Anadolu (%8,7) ve Ege (%9,6) bölgelerinde işsizlik oranı Türkiye ortalamasının üstünde iken, Batı Karadeniz (%8), Batı Anadolu (%9,1), İstanbul (%8,3), Doğu Marmara (%7,6) ve Batı Marmara (%6,8) bölgeleri ise altındadır. Yükseköğretim mezunu kadınlarda işsizlik oranı en yüksek olduğu bölge %22,6 ile Güneydoğu Anadolu iken en düşük olduğu bölge %13,6 ile Batı Marmara'dır. İki bölge arasında işsizlik oranı farkı 9 puandır. Bir önceki seneye göre

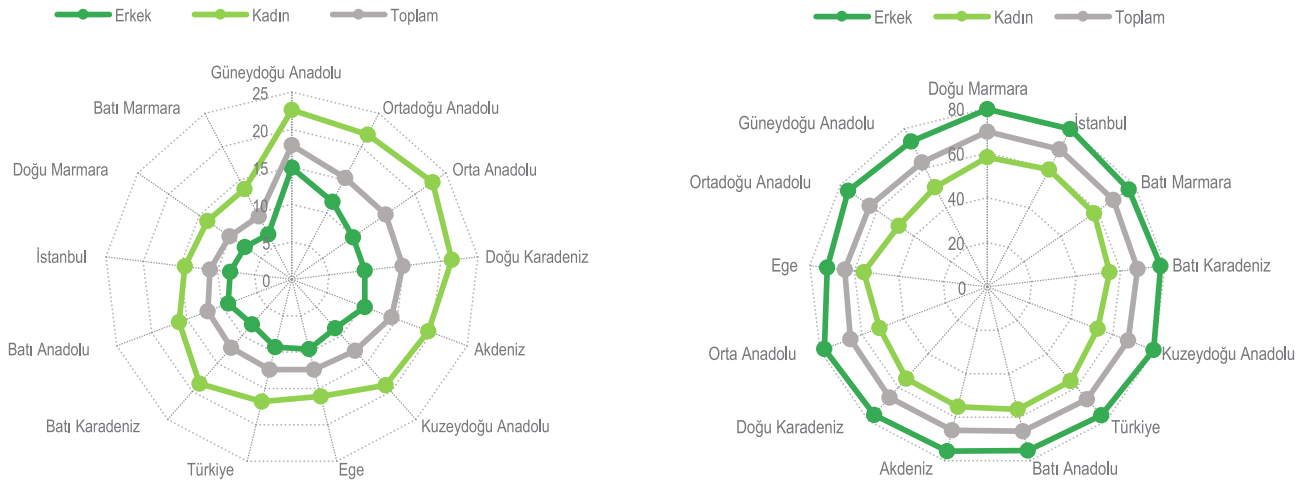
bölgeler arası kadın ve erkek işsizlik oranları arasındaki farkta düşüş gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunlarının istihdam oranının en yüksek olduğu bölge Doğu Marmara (%69,5) iken en düşük olduğu bölge Güneydoğu Anadolu (%62,9)'dur. İki bölge arasındaki fark %6,6'dır. Buna ilaveten kadın ve erkek istihdam oranlarında en fazla farkın olduğu bölge Ortadoğu Anadolu'dur. Erkek istihdamı %75,7 iken kadın istihdamı %48,1'dir ve aradaki fark 27,6 puandır.

2011 ve 2021 yılları için OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası cinsiyete göre yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları Tablo C.3.4'te verilmiştir. Tabloya göre 2021 yılı 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu istihdam oranlarına bakıldığında OECD ortalaması erkeklerde %88, kadınlarda %82 olmak üzere toplamda ortalama %84'tür. Türkiye verilerine bakıldığında 2011 yılından 2021 yılı-

na 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu erkeklerde istihdam oranı %86'dan %83'e; kadınlarda aynı yıllarda %66'dan %59'a; toplamda ise %77'den %71'e gerileyerek OECD ortalamasının altında kalmıştır. Buna ilaveten 2011 yılından 2021 yılına 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu istihdam oranını en fazla yükselten ülke 11

puan artış ile Macaristan iken 9 puan ile Japonya, 7 puan ile Yeni Zelanda takip etmektedir. 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında 2011 yılından 2021 yılına düşüş yaşayan ülkeler ise 7 puan düşüş ile Estonya, 6 puan ile Türkiye ve 5 puan ile Kosta Rika'dır.

Şekil C.3.3 Bölgelere ve cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2021)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo C.3.4 OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası cinsiyete göre yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları (%) (2011 ve 2021)

	Erkek		Kadın		Toplam	
	2011	2021	2011	2021	2011	2021
Litvanya	91	93	87	90	89	91
Hollanda	92	93	92	89	92	91
Polonya	91	95	82	88	85	91
Macaristan	91	93	72	89	80	91
İsviçre	92	92	82	89	87	91
Birleşik Krallık	89	93	83	88	86	90
Yeni Zelenda	89	93	78	86	83	90
Japonya	92	94	72	84	81	89
Belçika	90	90	88	89	89	89
Norveç	91	88	88	88	89	88
Almanya	93	91	86	86	89	88
İrlanda	83	90	81	87	82	88
Slovenya	91	90	87	87	89	88
Fransa	90	89	84	86	87	87
Finlandiya	91	89	77	86	83	87
Avusturalya	92	91	80	84	85	87
Letonya	90	91	82	84	85	87
Avusturya	89	89	85	84	87	87
İsveç	88	87	85	85	86	86
Lüksemburg	-	89	-	84	89	86
Danimarka	87	87	84	84	85	86
Kanada	87	87	81	84	84	85
Estonya	89	92	72	81	78	85
İsrail	83	86	81	83	82	85
OECD ortalaması	88	88	79	82	83	84
İzlanda	88	89	83	81	85	84
Portekiz	80	80	83	86	82	84
ABD	87	87	78	81	82	84
Slovakya	88	90	69	79	77	83
Şili	91	83	81	77	86	79
Meksika	87	86	75	74	81	79
Kosta Rika	86	85	82	74	84	79
İspanya	79	80	75	77	77	78
Kolombiya	-	85	-	72	-	78
Çekya	91	94	63	66	76	78
Güney Kore	85	80	65	73	75	76
Türkiye	86	83	66	59	77	71
İtalya	71	71	66	70	68	70
Yunanistan	73	75	67	65	69	69

Kaynak: OECD (2022).

Tablo C.3.5 OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları (%) (2021)

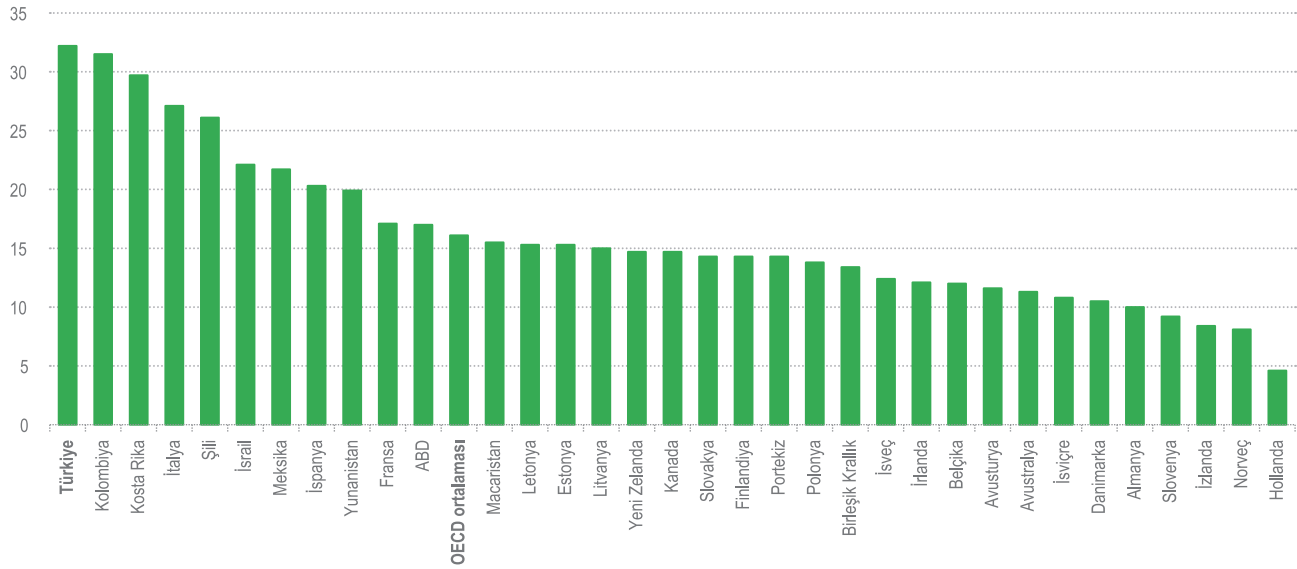
	Önlisans	Lisans	Yüksek lisans	Doktora	Toplam
Polonya	76	89	91	97	91
Macaristan	91	89	92	99	91
Litvanya	-	88	92	96	90
Portekiz	78	83	92	95	90
Slovenya	86	89	91	94	90
Norveç	83	90	93	95	89
İsveç	82	89	93	94	89
İzlanda	85	87	92	93	89
Hollanda	90	87	91	96	89
Yeni Zelanda	90	89	88	89	89
İsviçre	-	88	89	93	89
Almanya	88	87	89	93	88
Slovakya	-	76	90	92	88
Finlandiya	82	88	90	-	88
Danimarka	87	86	90	93	88
Estonya	83	86	89	92	87
Belçika	86	85	89	95	87
İsrail	84	86	90	92	87
Çekya	89	82	88	94	87
Birleşik Krallık	82	87	88	91	86
Fransa	85	84	89	91	86
Avusturya	85	80	89	93	86
Japonya	82	89	-	-	86
Letonya	82	86	86	97	86
Lüksemburg	81	81	89	89	86
İrlanda	81	86	88	92	86
Avustralya	81	86	88	95	86
OECD ortalaması	81	84	89	93	85
İtalya	70	75	85	92	82
Kanada	79	83	87	-	82
İspanya	79	80	84	87	81
Kosta Rika	72	83	89	-	81
ABD	75	80	85	88	81
Şili	73	83	91	-	80
Meksika	72	78	86	92	78
Güney Kore	76	77	86	-	77
Kolombiya	-	87	-	-	77
Yunanistan	71	73	84	93	76
Türkiye	63	75	82	91	72

Kaynak: OECD (2022).

Tablo C.3.5'te 2021 yılında OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları verilmiştir. Tabloya göre 25-64 yaş arası önlisans mezunlarının istihdam oranı OECD ülkeleri ortalaması %81, lisans mezunlarının istihdam oranı %84, yüksek lisans mezunlarının istihdam oranı %89, doktora mezunlarının istihdam oranı %93, toplam yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı ise %85'tir. OECD ülkelerinde yükseköğretim mezunu istihdam oranı en yüksek ülke %91 ile Polonya'dır. Buna karşın yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı %72 ile en düşük OECD ülkesi Türkiye olup, öğrenim düzeyine göre istihdam oranları önlisans düzeyinde %63, lisans düzeyinde %75, yüksek lisans düzeyinde %82, doktora düzeyinde ise %91'dir.

Şekil C.3.6'da 2021 yılında OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu ne eğitimde ne istihdamda olanların oranları verilmiştir. Buna göre ne 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu eğitimde ne istihdamda olanların (NEET) oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması %16,1 iken bu oranın en yüksek olduğu ülke %32,2 ile Türkiye'dir. Daha sonra 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu NEET oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla Kolombiya (%31,5), Kosta Rika (%29,7), İtalya (%27,1) ve Şili (%26,1) iken en düşük olan ülkeler ise Hollanda (%4,6), Norveç (%8,1), İzlanda (%8,4) ve Slovenya (%9,2)'dir.

Şekil C.3.6 OECD ülkelerinde 25-29 yaş arası yükseköğretim mezunu ne eğitimde ne istihdamda (NEET) olanların oranı (%) (2021)

Kaynak: OECD (2022).

- Türkiye, 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı 2020 yılında %35 iken 2021 yılında %40'a yükseltmiştir. Buna ilaveten son on yıllık süreç içerisinde 25-34 yaş yükseköğretim mezunu oranını en fazla artıran OECD ülkesidir. 2011 yılında bu oran %19 iken 2021 yılında %40'tır. Türkiye son on yıllık süreçte yükseköğretim mezunu oranını en fazla artıran ülke olmasına rağmen OECD ülkeleri ortalaması olan %47'nin hala altındadır. Dolayısıyla yükseköğretim mezun sayılarının artırılmasına yönelik politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- Yükseköğretim sistemi içerisinde yüz yüze öğretim mezunu oranı özellikle son iki yıldır azalmakta olup açıköğretim mezunu oranlarında ciddi bir artış söz konusudur. 2021 yılında yükseköğretim mezunları arasında açıköğretim mezunu oranı %42,1 iken yüz yüze öğretim mezunu oranı %57,9 olarak gerçekleşmiştir. Daha önceki raporlarda da ifade edildiği gibi açıköğretimin yükseköğretim sistemi içerisindeki payının artması sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle yükseköğretim sistemi içerisinde açıköğretimin payının artışı gündeme alınması ve ilgili analizler yapılarak bu alana ilişkin gerekli politikaların oluşturulması sağlanmalıdır.
- Yükseköğretim sisteminin önemli çıktılarından birisi lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişimdir. Türkiye'de yüksek lisans mezun sayısı 2019 yılında 86 bin 251'e yükselmiş ve 2021 yılına gelindiğinde 70 bin 396 olarak gerçekleşmiştir. 2017-2019 yılları arasında yüksek lisans mezun sayılarında ciddi bir artış yaşanırken 2020 yılında düşüş, 2021 yılında ise artış yaşanmıştır. Doktora mezun sayısına bakıldığında 2021 yılında bu sayı bir önceki yıla göre az bir miktarda artarak 8 bin 857'ye yükselmiştir. Nitelikli ve eğitilmiş insan gücü, ülkelerin ekonomik ve sosyal durumları için çok önemlidir. Bu nedenle Türkiye'de yükseköğretim sistemi içerisinde lisansüstü eğitime yönelik teşvik edici ve destekleyici mekanizmalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarına bakıldığında Türkiye OECD ülkeleri sıralamasında son sırada yer almaktadır. Önlisans mezunu istihdam oranı %63, lisans mezunu istihdam oranı %75, yüksek lisans mezunu istihdam oranı %83, doktora mezunu istihdam oranı ise %91 olmak üzere Türkiye'nin toplam yükseköğretim mezunu istihdam oranı %72'dir. Ancak tüm öğrenim düzeylerinden mezunların istihdam oranları bakımından OECD ülkeleri ortalamaları daha yüksektir. Türkiye'de yükseköğretim mezunlarının istihdam edilmesini artırıcı yönde politikalara ağırlık verilmeli ve mevcut uygulamalar gözden geçirilmelidir.
- OECD ülkeleri arasında 25-29 yaş arası yükseköğretim mezunu NEET oranı en yüksek olan Türkiye'dir. 25-29 yaş arası yükseköğretim mezunu olup ne eğitimde ne istihdam olanların Türkiye'de oranı %32,2 iken OECD ortalaması %16,1'dir. Bu nedenle Türkiye'de ne eğitimde ne istihdamda olanlara yönelik gerekli analizler yapılmalı ve NEET oranını düşürecek politikalar geliştirilmelidir.

Gür, B. S., & Yurdakul, S. (2020). *Yükseköğretime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>

Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM **D**

ÖĞRETİM ELEMANLARI

GÖSTERGE D1	Türkiye’de öğretim elemanı sayısı kaçtır?
GÖSTERGE D2	Türkiye’de uluslararası öğretim elemanı sayısı kaçtır?
GÖSTERGE D3	MEB aracılığıyla yurtdışında burslu lisansüstü eğitimi alıp göreve başlayan kaç kişi var?
BÖLÜM D	Sonuç ve Öneriler

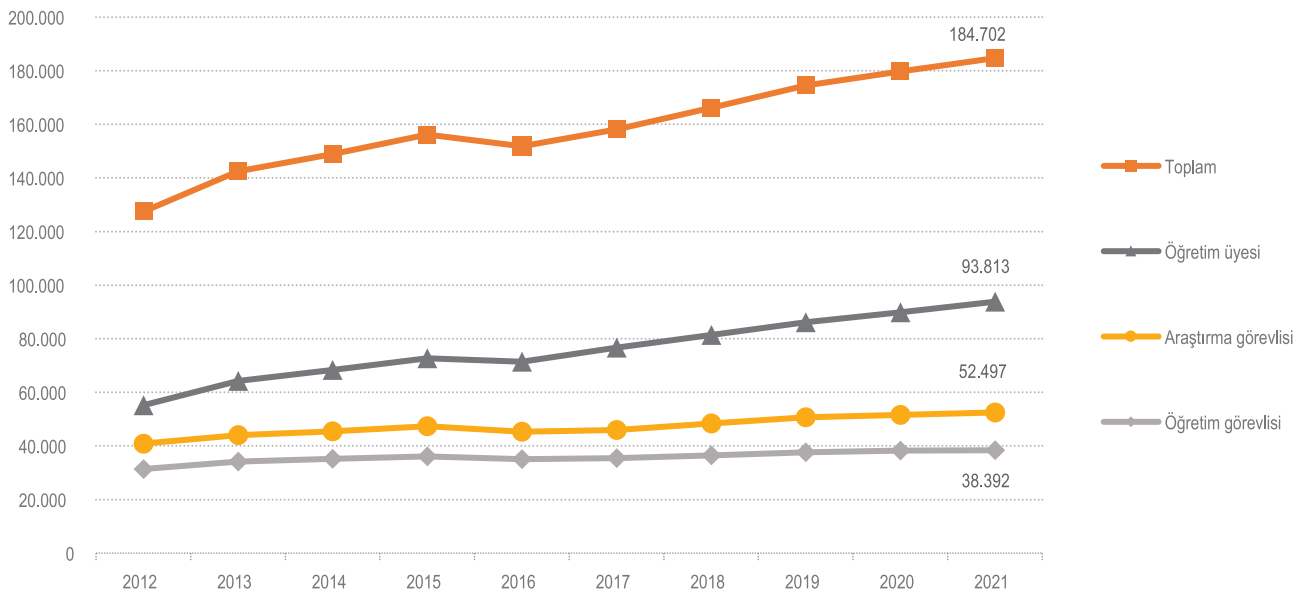
Ülkelerin yükseköğretimde gelişmişlik düzeyleri çeşitli göstergelerle belirlenebilirken bu göstergelerden birisi de öğretim elemanlarının sayısı, yaş dağılımı gibi hususlardır (OECD, 2022). Yaş dağılımı, çalışma koşulları gibi durumlar ülkeler arasındaki yükseköğretim sisteminin kalitesini gösterirken ülkeler arası farklılaşmanın da incelenmesi için önemlidir.

Bu bölümde, Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanları, kurum türü, cinsiyet, akademik unvan değişkenlerine göre ele alınacaktır. Ardından Türkiye’de uluslararası öğretim elemanı sayıları, gelinen ülke ve bulunulan üniversiteye göre incelenecektir. Son olarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) aracılığıyla yurtdışında öğrenim görmek amacıyla burslu giden öğrencilerin mevcut durumu ve göreve geri dönme talebinde bulunan ve mecburi hizmetine başlayanların sayıları verilecektir.

Bu gösterge altında, yükseköğretim kurumlarında bulunan öğretim elemanlarının mevcut durumu ele alınmıştır. İlk önce kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim ile akademik unvanlarına göre öğretim üyesi sayılarında yaşanan değişim ele alın-

mıştır. Daha sonra kadın öğretim üyesi ve elemanı oranları kurum türüne ve üniversitelere göre incelenmiştir. Son olarak ise Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak ilgili veriler analiz edilmiştir.

Şekil D.1.1 Öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2012-2021)

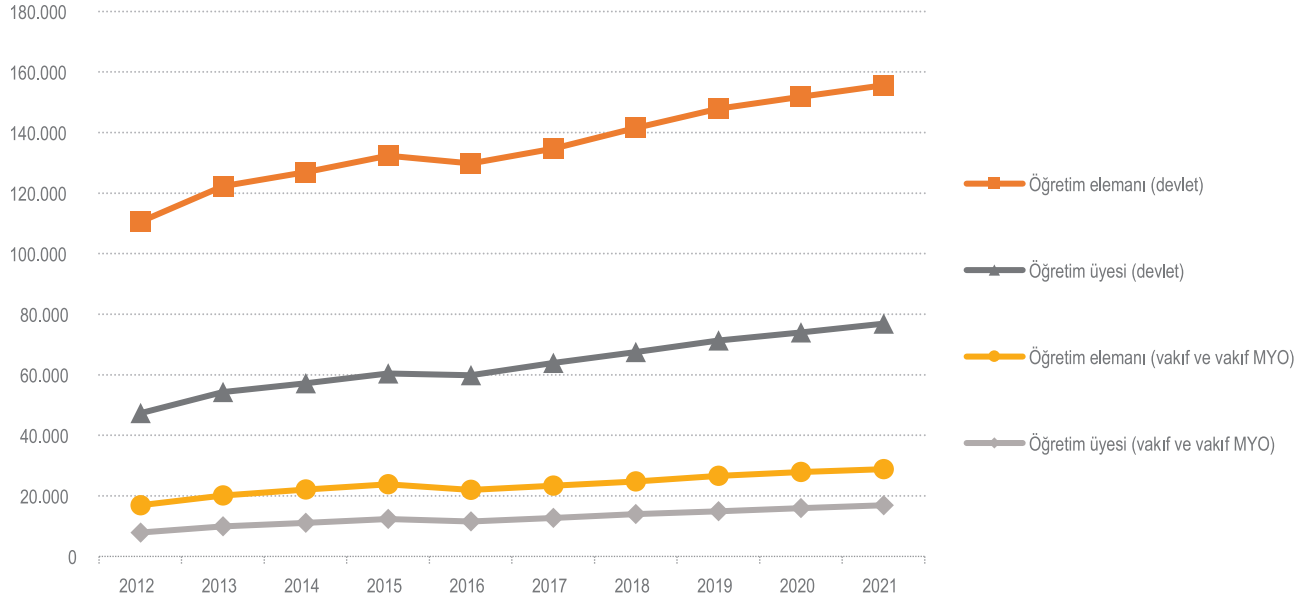
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil D.1.1'de 2012-2021 yılları arasında öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim gösterilmiştir. Şekle göre 2012 yılında 31 bin 389 öğretim görevlisi bulunurken 2021 yılında 38 bin 392'ye yükselmiştir. Araştırma görevlisi sayılarına bakıldığında 2012 yılında 40 bin 873 iken 2021 yılında 52 bin 497'ye, öğretim üyesi sayısı ise 2012 yılında 55 bin 179 iken 2021 yılında 93 bin 913'e yükselmiştir. Toplam öğretim elemanı sayısı 2012 yılında 127 bin 441 iken 2021 yılında 184 bin 702'ye yükselmiştir. Öğretim üyesi sayısındaki artış, araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi kadrolarına göre daha fazladır ve giderek aralarındaki makas açılmaktadır. Özellikle araştırma görevlisi kadroları öğretim üyesi kadrolarını beslemektedir.

Bu nedenle bu oranlar gözden geçirilmelidir (Gür ve Yurdakul, 2020).

Şekil D.1.2'de 2012-2021 yılları arasında yükseköğretim kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre öğretim elemanı sayılarına bakıldığında devlet üniversitelerinde 2012 yılında 110 bin 537 öğretim elemanı bulunurken 2017'de bu sayı 134 bin 689 olup, 2021 yılına gelindiğinde 155 bin 634 şeklinde gerçekleşmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'larda ise 2012 yılında 16 bin 904 öğretim elemanı bulunurken 2017 yılında 23 bin 409'e, 2021 yılında ise 28 bin 819'a yükselmiştir. Öğretim üyesi sayılarına bakıldı-

Şekil D.1.2 Yükseköğretim kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

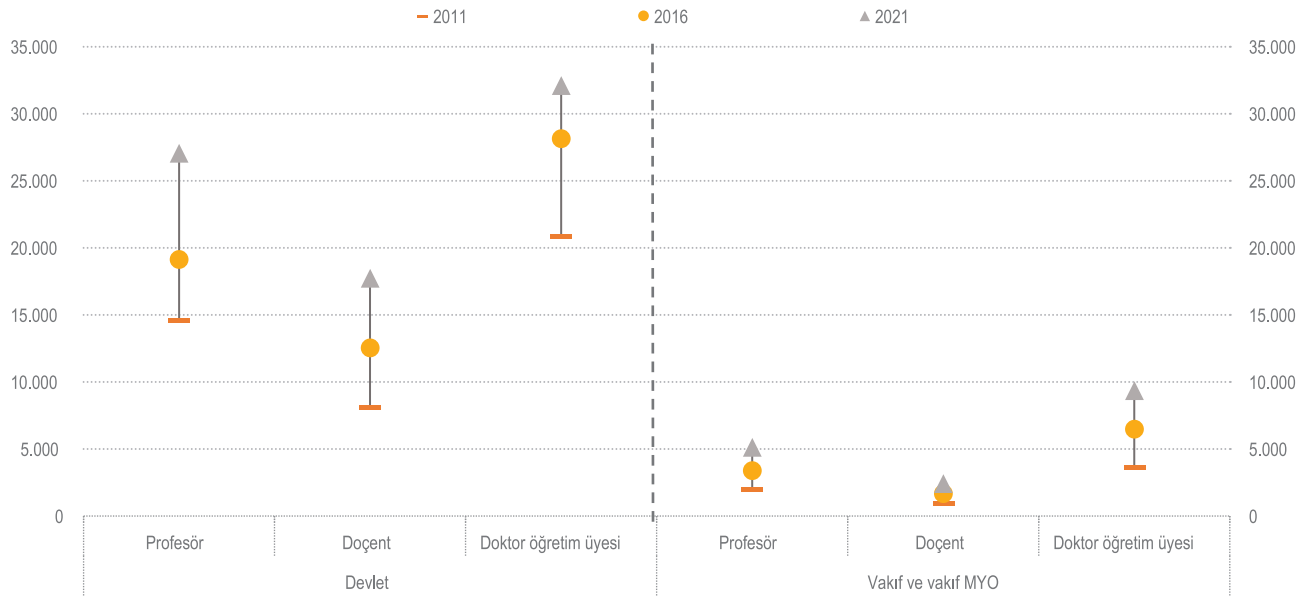

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

ğında ise devlet üniversitelerinde 2012 yılında 47 bin 294 iken 2017 yılında bu sayı 63 bin 881 olmuş, 2021 yılına gelindiğinde ise 76 bin 885 olarak gerçekleşmiştir. Vakıf

ve vakıf MYO'larda ise öğretim üyesi sayılarına bakıldığında 2012 yılında 7 bin 885 öğretim üyesi bulunurken 2021 yılına gelindiğinde 16 bin 893'e yükselmiştir.

Şekil D.1.3 Yükseköğretim kurum türüne ve akademik unvana göre öğretim üyesi sayılarında yaşanan değişim (2011, 2016 ve 2021)

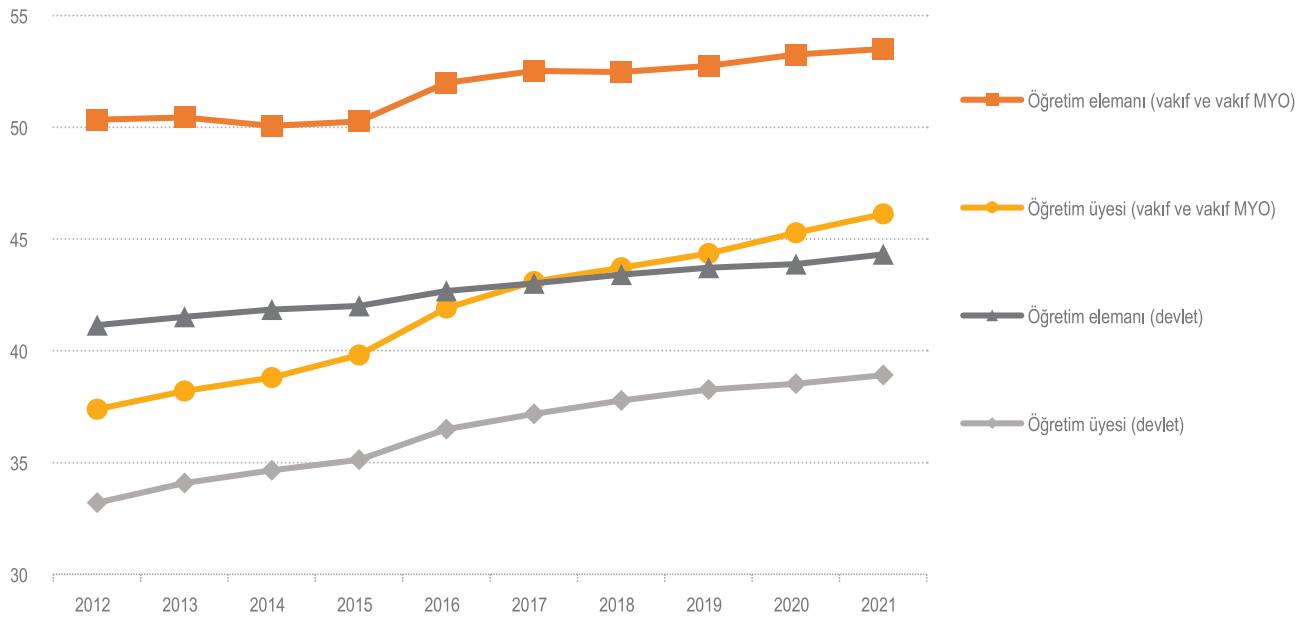

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2011, 2016 ve 2021 yılları arasında yükseköğretim kurum türüne ve akademik unvana göre öğretim üyesi sayılarında yaşanan değişim Şekil D.1.3'te verilmiştir. Şekle göre devlet üniversitelerinde profesör sayısı 2011 yılında 14 bin 578, 2016 yılında 19 bin 141, 2021 yılında ise 27 bin 57'dir. Doçent sayısına bakıldığında ise 2011 yılında 8 bin 53, 2016 yılında 12 bin 545, 2021 yılında ise 17 bin 728'dir. Son olarak doktor öğretim üyesi sayısına bakıldığında 2011 yılında 20 bin 801, 2016 yılında 28 bin 140,

2021 yılında ise 32 bin 100 olarak gerçekleşmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'lardaki değişime bakıldığında profesör sayısı 2011'de bin 979, 2016 yılında 3 bin 391, 2021 yılında ise 5 bin 122'dir. Doçent sayılarına bakıldığında 2011 yılında 932, 2016 yılında bin 655, 2021 yılında ise 2 bin 416'ya yükselmiş olup doktor öğretim üyesi sayısına bakıldığında 2011 yılında 3 bin 612, 2016 yılında 6 bin 485, 2021 yılında ise 9 bin 355 olmuştur.

Şekil D.1.4 Yükseköğretim kurum türüne göre görev yapan öğretim üyesi ve öğretim elemanları içinde kadın öğretim üyesi ve öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil D.1.4'te 2012-2021 yılları arası yükseköğretim kurum türüne göre görev yapan öğretim üyesi ve öğretim elemanları içinde kadın öğretim üyesi ve öğretim elemanı oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. Şekle göre devlet üniversitelerinde görev yapan öğretim üyeleri içinde kadınların payı 2012 yılında %33 iken 2021 yılında %39'a yükselmiş, kadın öğretim elemanı oranına bakıldığında ise 2012 yılında %41 iken 2021 yılında %44'e yükselmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'larda kadın öğretim üyesi oranı 2012'de %37 iken 2021'de %46'ya yükselmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'lardaki kadın öğretim elemanı oranlarına bakıldığında ise 2012'de %50 iken 2021'e geldiğinde %54'e yükselmiştir.

Tablo D.1.5'te 2021 yılı verilerine göre birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyesi sayıları ve toplam içerisindeki payları verilmiştir. Buna göre birinci dalgada kurulan üniversitelerin öğretim üyesi sayısının toplam öğretim üyesi içerisindeki payı %46,7 iken ikinci dalgada kurulan üniversitelerin öğretim üyesi sayısının toplam içerisindeki payı %24, üçüncü dalgada kurulan üniversitelerin öğretim üyesi sayısının toplam içerisindeki payı ise %29,3'tür. Daha açık bir ifade ile birinci dalgada kurulan üniversitelerin öğretim üyesi sayısı toplam öğretim üyesi sayısının neredeyse yarısına tekabül etmektedir. Bunun sebebi olarak birinci dalgada kurulan üniversitelerin daha köklü yapılarının olması sebebiyle daha fazla fakülte ve öğrenciye sahip olmaları ifade edilebilir.

Tablo D.1.5 Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyesi sayıları ve toplam içerisindeki payları (%) (2021)

	Öğretim üyesi sayısı	Öğretim üyesi payı
1992 öncesi kurulan ve bölünen üniversiteler (1. dalga, 36 üniversite)	35.876	46,7
1992-1994 arası kurulan ve bölünen üniversiteler (2. dalga, 31 üniversite)	18.480	24,0
2006 ve sonrası kurulan üniversiteler (3. dalga, 62 üniversite)	22.529	29,3
Toplam	76.885	100,0

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo D.1.6'da en çok öğretim üyesinin görev yaptığı devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında cinsiyete göre öğretim üyesi sayıları 2021 yılı verilerine göre verilmiştir. Tabloya göre devlet üniversiteleri içerisinde ilk beş üniversiteye bakıldığında Sağlık Bilimleri Üniversitesinde bin 517 erkek ve 955 kadın olmak üzere toplam 2 bin 472 öğretim üyesi, İstanbul Üniversitesinde 990 erkek ve 980 kadın olmak üzere toplamda bin 970 öğretim üyesi,

Marmara Üniversitesinde 971 erkek ve 878 kadın olmak üzere toplam bin 849 öğretim üyesi, Hacettepe Üniversitesinde 780 erkek ve bin 47 kadın olmak üzere toplamda bin 827 öğretim üyesi, Ankara Üniversitesinde ise 925 erkek ve 844 kadın olmak üzere toplamda bin 769 öğretim üyesi bulunmaktadır. Sadece Hacettepe'de kadın öğretim üyesi sayısı erkek öğretim üyesi sayısından açık bir şekilde fazladır. Vakıf üniversitelerinde ilk beş üniver-

Tablo D.1.6 En çok öğretim üyesinin görev yaptığı devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında cinsiyete göre öğretim üyesi sayıları (2021)

Devlet üniversitesi	Erkek	Kadın	Toplam	Vakıf üniversitesi	Erkek	Kadın	Toplam
Sağlık Bilimleri	1.517	955	2.472	Başkent	407	477	884
İstanbul	990	980	1.970	İstanbul Medipol	432	385	817
Marmara	971	878	1.849	İstanbul Aydın	356	297	653
Hacettepe	780	1.047	1.827	Yeditepe	271	315	586
Ankara	925	844	1.769	İstanbul Gelişim	304	209	513
Ege	824	834	1.658	Beykent	276	235	511
Dokuz Eylül	804	769	1.573	Bahçeşehir	254	252	506
Gazi	864	701	1.565	Koç	269	188	457
Atatürk	1.036	519	1.555	İstanbul Okan	226	217	443
Akdeniz	798	556	1.354	Maltepe	214	228	442
Selçuk	825	429	1.254	İstinye	231	168	399
Bursa Uludağ	680	517	1.197	Nişantaşı	213	165	378
Ondokuz Mayıs	775	421	1.196	İ.D. Bilkent	260	109	369
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	644	514	1.158	Üsküdar	206	157	363
Erciyes	747	393	1.140	Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar	165	186	351
İTÜ	702	432	1.134	Biruni	169	147	316
Çanakkale Onsekiz Mart	654	432	1.086	İstanbul Yeni Yüzyıl	166	142	308
Çukurova	620	440	1.060				
Pamukkale	609	439	1.048				
Kocaeli	589	436	1.025				
Necmettin Erbakan	710	304	1.014				

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

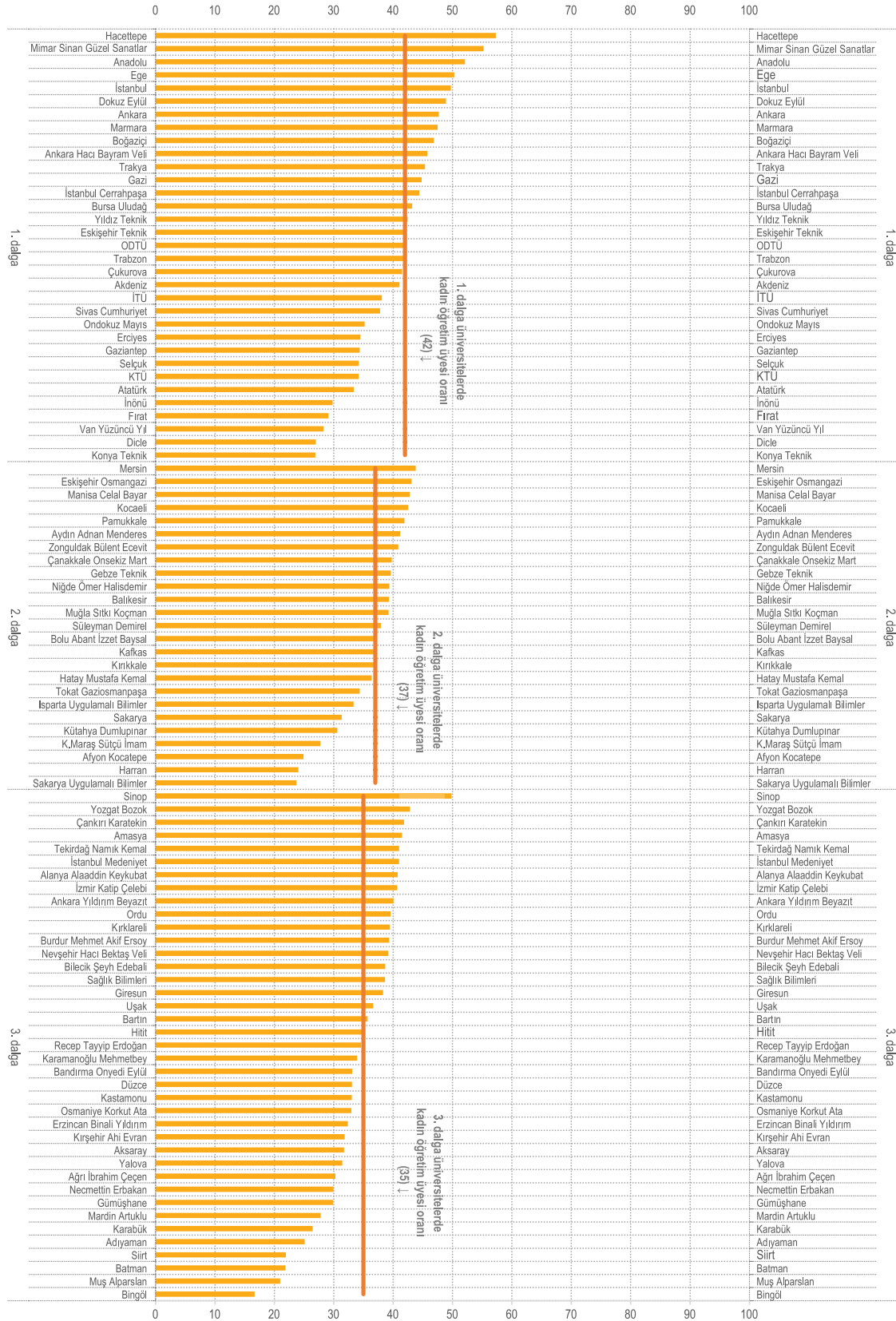
Not: Tabloda devlet yükseköğretim kurumlarında bin ve üzeri, vakıf yükseköğretim kurumlarında ise 300 ve üzeri öğretim üyesi olanlar yer almaktadır.

siteye bakıldığında Başkent Üniversitesinde 407 erkek ve 477 kadın olmak üzere toplamda 844 öğretim üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesinde 432 erkek ve 385 kadın olmak üzere toplamda 817 öğretim üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesinde 356 erkek ve 297 kadın olmak üzere toplamda 653 öğretim üyesi, Yeditepe Üniversitesinde 271 erkek ve 315 kadın olmak üzere 586 öğretim üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesinde 304 erkek ve 209 kadın olmak üzere toplam 513 öğretim üyesi bulunmaktadır.

2021 yılına göre birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları Şekil D.1.7'de verilmiştir. Buna göre birinci dalga üniversitelerde en fazla kadın öğretim üyesi oranı sırasıyla Hacettepe (%57), Mimar Sinan Güzel Sanatlar (%55), Anadolu (%52), Ege (%50), İstanbul (%50) üniversiteleriyken, ikinci dalgada kurulan üniversitelerde ise sırasıyla Mersin (%44), Eskişehir Osmangazi (%43), Manisa Celal Bayar (%43), Kocaeli (%43), Pamukkale (%42), Aydın Ad-

nan Menderes (%41) ve Zonguldak Bülent Ecevit (541) üniversitelerindedir. Üçüncü dalgada kurulan üniversitelerde ise en fazla kadın öğretim üyesi oranı sırasıyla Sınop (%50), Yozgat Bozok (%43), Çankırı Karatekin (%42), Amasya (%42), Tekirdağ Namık Kemal (%41), İstanbul Medeniyet (%41), Alanya Alaaddin Keykubat (%41) ve İzmir Kâtip Çelebi (%41) üniversitelerindedir. Burada önemli olan husus ise her dalganın kendi içerisinde yaşamış olduğu farklılaşmadır. Her dalganın içerisindeki oranlara bakıldığında birinci dalganın içerisinde ikinci dalgadan daha az orana sahip üniversiteler, üçüncü dalganın içerisinde ise ikinci dalgadan daha fazla kadın öğretim üyesi oranına sahip üniversiteler bulunmaktadır. Bunun temel nedeni ise şehirlerin kalkınma seviyeleri ile açıklanabilir. Kalkınma oranı daha yüksek bölgelerde kadın öğretim üyesi oranları daha yüksektir. Birinci dalgada kurulan üniversitelerde ortalama kadın öğretim üyesi oranı %42, ikinci dalgada %37 ve üçüncü dalgada ise %35'tir.

Şekil D.1.7 Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2021)

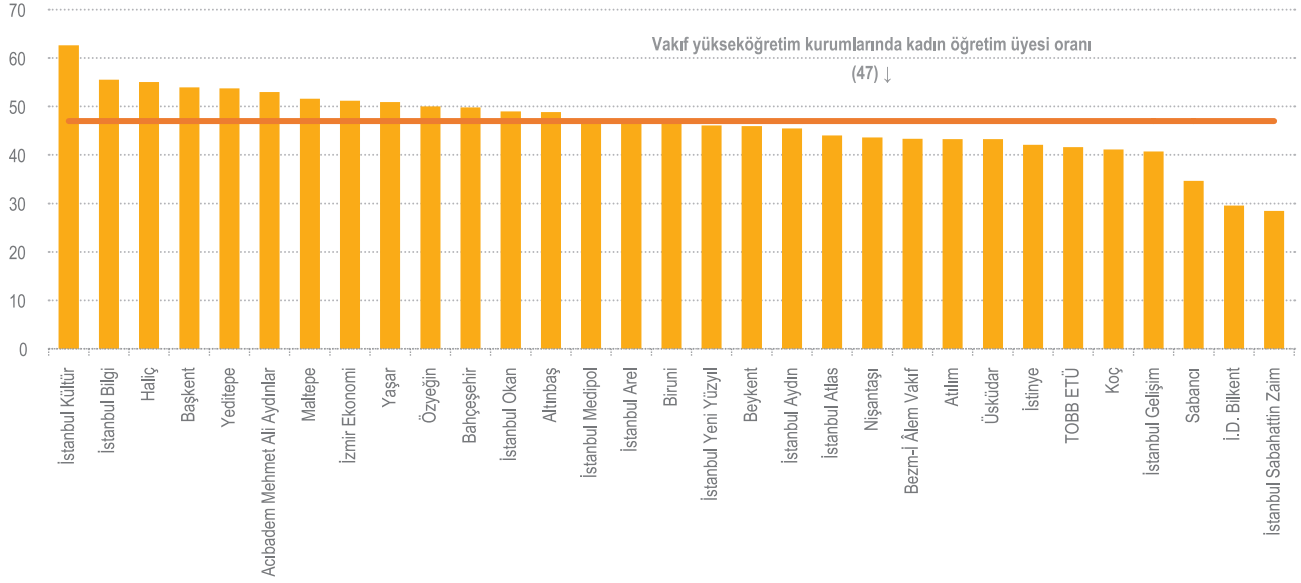

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Şekilde devlet yükseköğretim kurumlarında 250 ve üzeri öğretim üyesi olanlar yer almaktadır.

Şekil D.1.8'de 2021 yılında vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları gösterilmiştir. Buna göre İstanbul Kültür (%63), İstanbul Bilgi (%56), Haliç (%55), Başkent (%54), Yeditepe (%54), Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar (%53), Maltepe (%52), İzmir Ekonomi (%51),

Yaşar (%51), Özyeğin (%50) ve Bahçeşehir (%50) üniversitelerinde kadın öğretim üyesi oranı %50 ve üzerindedir. Vakıf yükseköğretim kurumlarında ortalama kadın öğretim üyesi oranı %47'dir.

Şekil D.1.8 Vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2021)

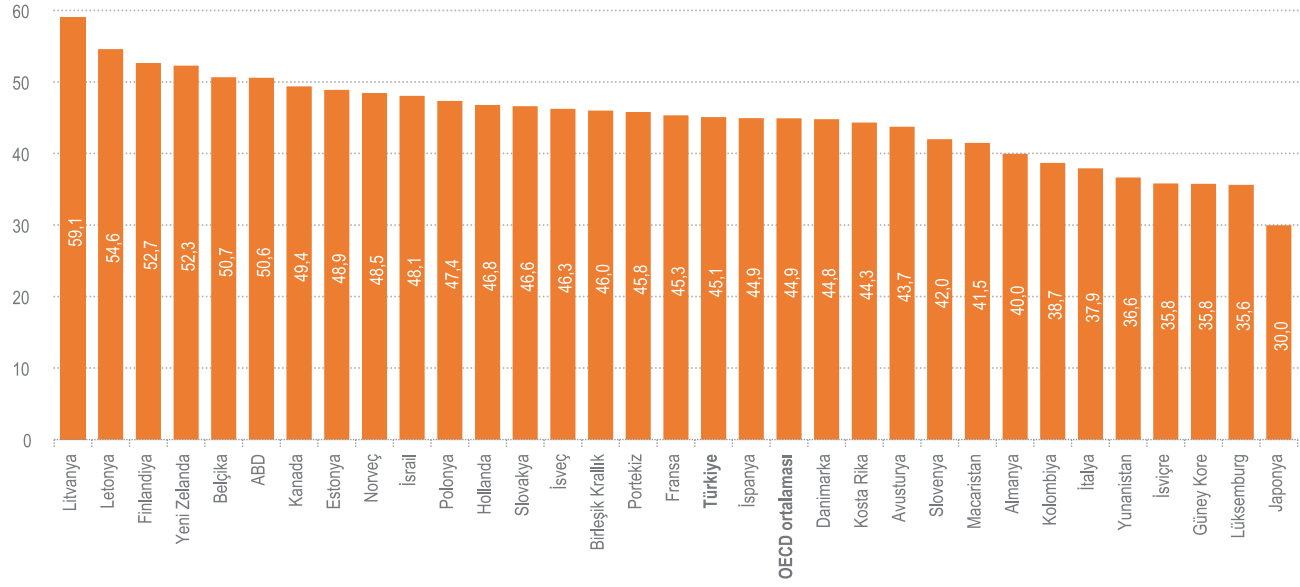
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Şekilde vakıf yükseköğretim kurumlarında 200 ve üzeri öğretim üyesi olanlar yer almaktadır.

Şekil D.1.9'da OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları 2020 yılı verilerine göre verilmiştir. Buna göre yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranı OECD ülkeleri ortalaması %44,9'dur. Kadın öğretim elemanı oranı %50'nin üzerinde bulunan ülkeler sırasıyla Litvanya (%59,1), Letonya (%54,6), Finlandiya (%52,7), Yeni Zelanda (%52,3), Belçika (%50,7) ve ABD (%50,6)'dır. Türkiye'de yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim elemanı oranı OECD ortalamasının biraz üzerinde olup %45,1'dir. Buna ilaveten en düşük kadın öğretim elemanı oranına sahip OECD ülkeleri ise Güney Kore (%35,8), Lüksemburg (%35,6) ve Japonya (%29,9)'dır.

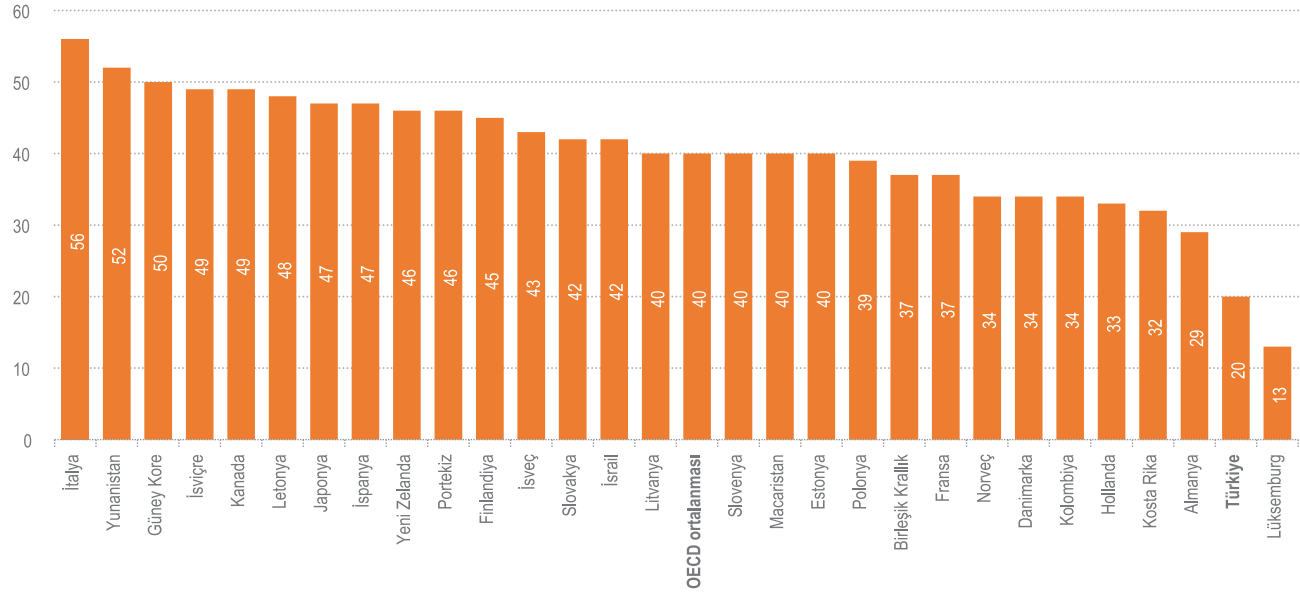
Şekil D.1.10'da 2020 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde yükseköğretimde en az 50 yaşında olan öğretim elemanı oranları verilmiştir. Buna göre 50 ve üzeri yaşta öğretim elemanı oranlarına bakıldığında %50 ve üzerindeki İtalya (%56), Yunanistan (%52) ve Güney Kore (%50) bulunurken, %30'un altında Almanya (%29), Türkiye (%20) ve Lüksemburg (%13) bulunmaktadır. 50 ve üzeri yaşta öğretim elemanı oranı OECD ülkeleri ortalaması ise %40'tır. Türkiye OECD ülkeleri arasında daha genç bir akademik insan kaynağına sahip olan ülkelerin başında gelmektedir.

Şekil D.1.9 OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları (2020)

Kaynak: OECD (2022).

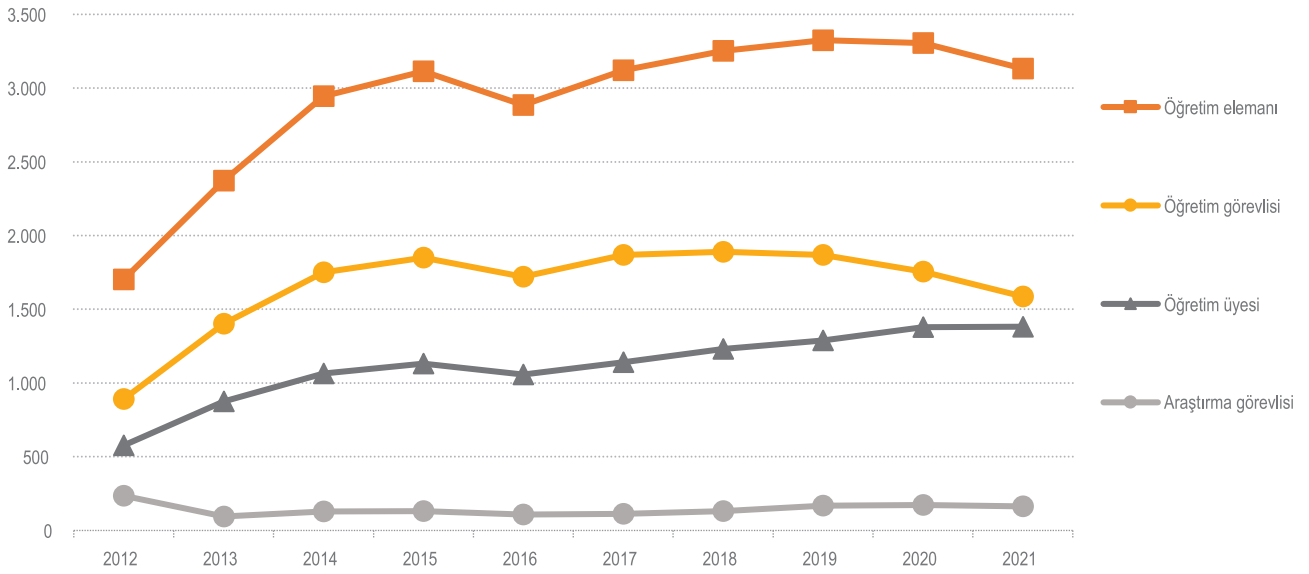
Şekil D.1.10 OECD ülkelerinde yükseköğretimde en az 50 yaşında olan öğretim elemanı oranları (%) (2020)

Kaynak: OECD (2022).

Bu gösterge altında unvan, cinsiyet, geldikleri ülke ve buldukları üniversite değişkenlerine göre uluslararası öğretim elemanı sayılarında yaşanan değişimler ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

Şekil D.2.1 Unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

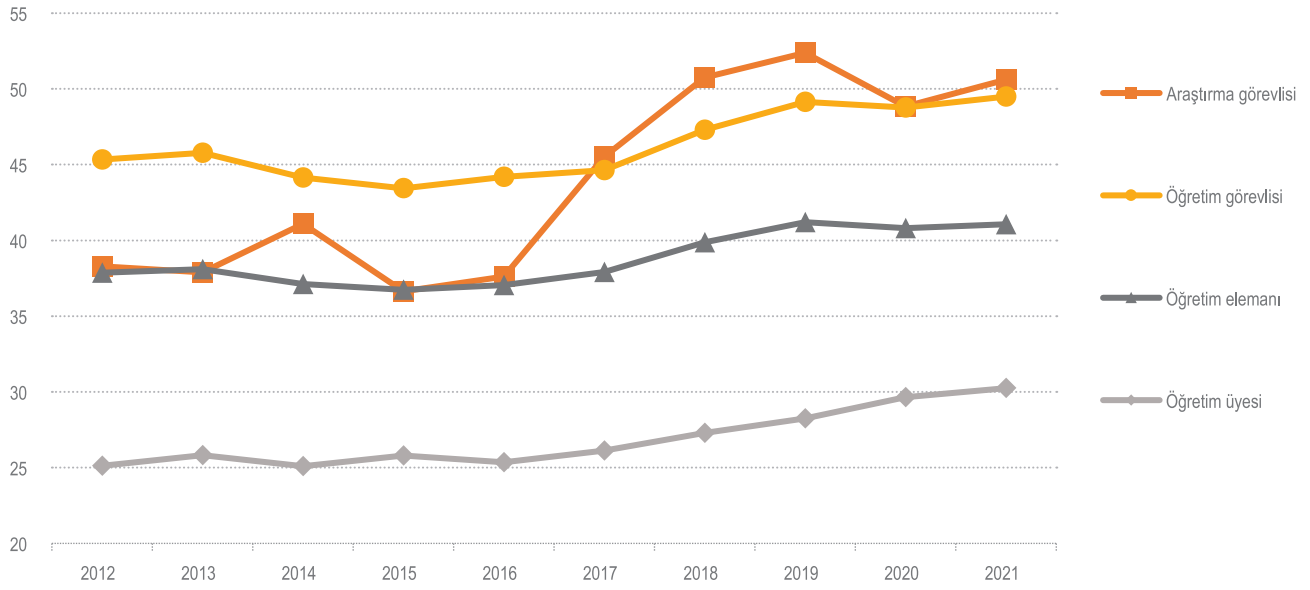
Şekil D.2.1'de 2012-2021 yılları arası unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre uluslararası öğretim elemanı sayısı 2012 yılında bin 703 iken 2021 yılına gelindiğinde artışlar ve düşüşler yaşayarak 3 bin 132 olmuş, uluslararası öğretim görevlisi sayısı 2012 yılında 891 iken 2021 yılında bin 586, uluslararası öğretim üyesi sayısı 577 iken 2021 yılında bin 382, uluslararası araştırma görevlisi sayısı ise 2012'de 235 iken 2021'de 164 olmuştur. Yıllar itibarıyla artış ve azalışlar yaşansa da uluslararası öğretim elemanlarında öğretim görevlisi ve araştırma görevlisi unvanlarında 2020'den 2021'e bir düşüş yaşanırken öğretim üyesi sayısı sadece üç kişi artmıştır.

Şekil D.2.2'de 2012-2021 yılları arasında unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı içinde kadın öğretim elemanı oranında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre uluslararası araştırma görevlisi içinde kadın araştırma görevlisi oranı 2012 yılında %38 iken 2021 yılında %51'e yükselmiştir. Uluslararası kadın öğretim üyesi oranına bakıldığında 2012 yılında %25 iken, 2021 yılında %30'a yükselmiştir. Uluslararası kadın öğretim görevlisi oranına bakıldığında ise 2012 yılında %45 iken 2021 yılında %49'a yükselmiştir. Uluslararası öğretim elemanı içinde kadın öğretim elemanı oranı ise 2012 yılında %38 iken 2021 yılında %41'e yükselmiştir. Zaman içerisinde uluslararası öğretim elemanlarının tüm unvanlardaki kadın sayısı artış eğilimi göstermiştir.

Tablo D.2.3'te 2021 yılı verilerine göre Türkiye'de 15 ve üzerinde uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversiteler verilmiştir. Tabloya göre 15 ve üzeri uluslararası öğretim üyesi çalıştıran toplam 22 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Bu kurumlardan 12'si vakıf 10'u devlet yükseköğretim kurumudur. En fazla uluslararası öğretim

üyesi bulunduran ilk beş üniversiteye bakıldığında İhsan Doğramacı Bilkent (99 öğretim üyesi), ODTÜ (59 öğretim üyesi), İstanbul Gelişim (53 öğretim üyesi), Karabük (48 öğretim üyesi) ve Boğaziçi (42 öğretim üyesi) üniversiteleri gelmektedir.

Şekil D.2.2 Unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı içinde kadın öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Tablo D.2.4'te 2021 yılında Türkiye'de görev yapan uluslararası öğretim elemanlarının ülkelere göre dağılımı verilmiştir. Tabloya göre Türkiye'de görev yapan öğretim elemanları en fazla İran (390), ABD (296), Suriye (264),

Azerbaycan (254) ve Birleşik Krallık (175) ülkelerinden gelmiştir. Türkiye'de bulunan uluslararası öğretim elemanlarının yaklaşık yarısı sıralamada ilk altı ülkeden gelen öğretim elemanlarından oluşmaktadır.

Tablo D.2.3 Türkiye'de 15 ve üzerinde uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversiteler (2021)

Üniversite adı	Kurum türü	Uluslararası öğretim üyesi
İ.D. Bilkent	Vakıf	99
ODTÜ	Devlet	59
İstanbul Gelişim	Vakıf	53
Karabük	Devlet	48
Boğaziçi	Devlet	42
İstanbul Aydın	Vakıf	37
Koç	Vakıf	28
İstanbul Sabahattin Zaim	Vakıf	26
Gaziantep	Devlet	25
Yeditepe	Vakıf	25
Türk-Alman	Devlet	23
İstinye	Vakıf	23
İstanbul Medipol	Vakıf	22
Sabancı	Vakıf	22
Erciyes	Devlet	21
İTÜ	Devlet	21
İbn Haldun	Vakıf	21
Mardin Artuklu	Devlet	20
İstanbul	Devlet	19
Marmara	Devlet	15
Antalya Bilim	Vakıf	15
Bahçeşehir	Vakıf	15

Kaynak: Türkiye'de 15 ve üzerinde uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversiteler (2021)

Tablo D.2.4 Türkiye'de görev yapan uluslararası öğretim elemanlarının ülkelere göre dağılımı (2021)

	Öğretim üyesi	Öğretim görevlisi	Araştırma görevlisi	Öğretim elemanı (Toplam)
İran	222	162	6	390
ABD	96	198	2	296
Suriye	108	153	3	264
Azerbaycan	120	66	68	254
Birleşik Krallık	48	127	-	175
Almanya	79	77	12	168
Mısır	45	64	1	110
Kıbrıs	55	34	18	107
Rusya	31	48	-	79
Irak	38	37	3	78
Yunanistan	34	18	5	57
İtalya	21	33	-	54
Ukrayna	20	34	-	54
Ürdün	21	28	1	50
Kanada	16	30	1	47
Pakistan	34	12	-	46
Filistin	26	15	2	43
Fransa	18	21	1	40
Kırgızistan	16	19	5	40
Diğer	334	410	36	780
Toplam	1.382	1.586	164	3.132

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

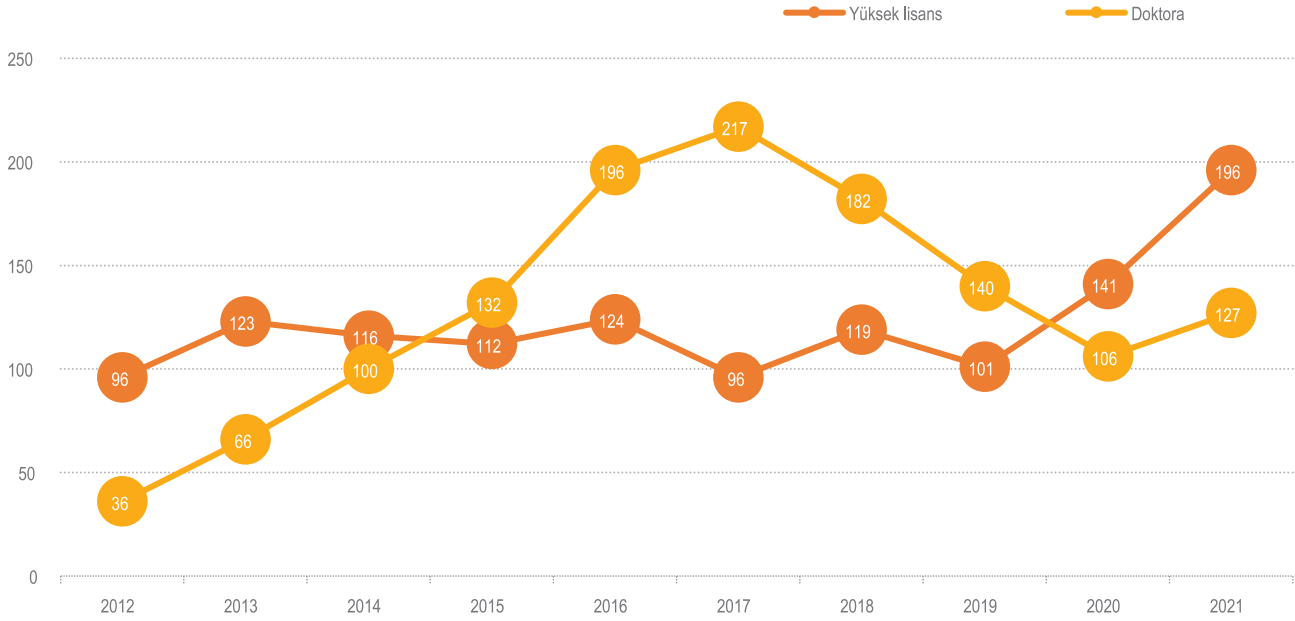
Not: Tabloda 40 ve üzeri öğretim elemanı olan ülkeler yer almaktadır.

MEB ARACILIĞIYLA YURTDIŞINDA BURLU LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİ ALIP GÖREVE BAŞLAYAN KAÇ KİŞİ VAR?

Bu gösterge altında MEB aracılığıyla yurtdışında burslu olanlar içerisinde Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme

(YLSY) kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları ve öğrenim düzeyine göre bursiyer sayıları incelenmiştir.

Şekil D.3.1 YLSY kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları (2012-2021)

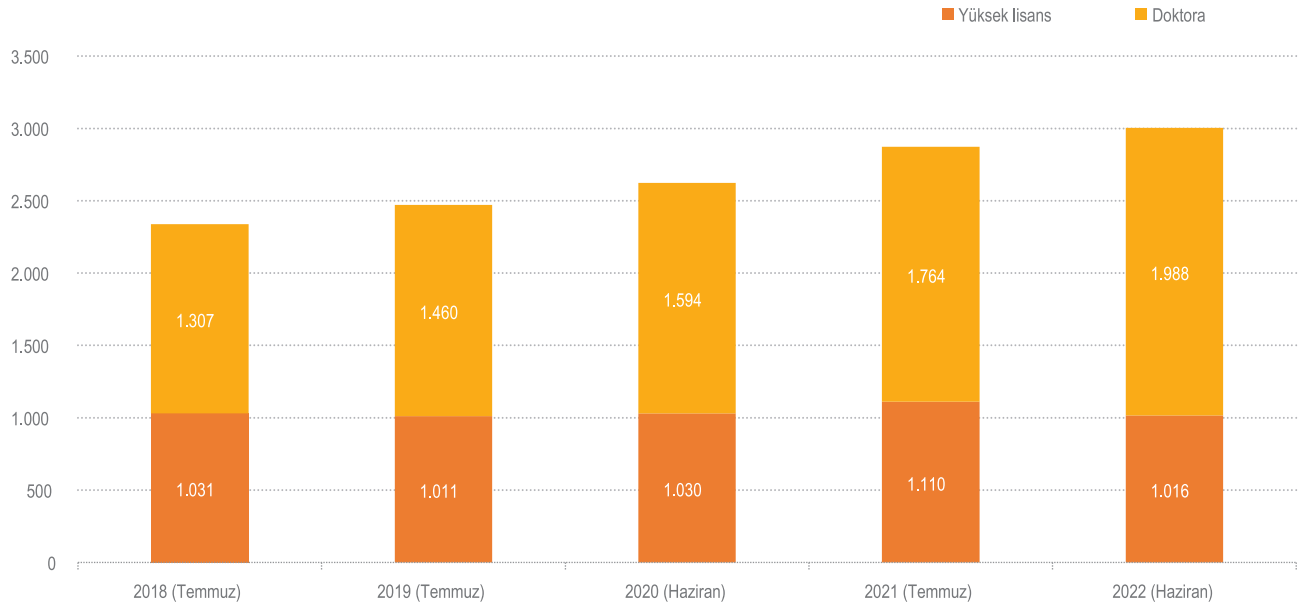
Kaynak: MEB verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil D.3.1'de 2012-2021 yılları arasında YLSY kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları verilmiştir. Buna göre yüksek lisans düzeyinde öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların sayısı 2012 yılında 96 iken artış ve azalışlar ile birlikte 2021 yılında 196'ya yükselmiştir. Doktora düzeyinde öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların sayısı ise 2012 yılında 36 iken 2017 yılına kadar sürekli artmış ve 217'ye yükselmiş ardından 2020 yılına kadar düşüş yaşanmış ve 106 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise 2020'ye göre artış yaşanmış ve doktora düzeyinde öğrenimini tamamlayıp

görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların sayısı 127 olmuştur.

2018 ile 2022 yılları arasında öğrenim düzeyine göre YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim gören bursiyer sayıları Şekil D.3.2'de gösterilmiştir. Buna göre 2018 yılında bin 31 yüksek lisans ve bin 307 doktora düzeyinde YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim gören bursiyer bulunurken 2022 yılı Haziran ayı itibarıyla bin 16 yüksek lisans bin 988 doktora düzeyinde bursiyer YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim görmektedir. Yıllar içerisinde doktora bursiyer sayılarındaki artış daha fazla yaşanmıştır.

Şekil D.3.2 Öğrenim düzeyine göre YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim gören bursiyer sayıları (2018-2022)

Kaynak: MEB verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

- OECD ülkeleri içerisinde Türkiye en genç öğretim elemanı oranına sahip ülkelerin başında gelmekte olup öğretim elemanlarının %80'i 50 yaş altındadır. Daha açık bir ifade ile Türkiye, yükseköğretimde genç öğretim gücüne sahip ülkelerin başında gelmektedir. Yükseköğretim sistemi içerisinde genç öğretim gücüne sahip olmak araştırma ve geliştirme noktasında olumlu iken aynı zamanda eğitimin kalitesinin artmasına da yardımcı olmaktadır. Yükseköğretim sistemi içerisinde genç odaklı öğretim mekanizmalarının artmasına, eğitim ve araştırma kalitesinin gelişmesine yönelik teşvik uygulamaları yeniden gözden geçirilmeli ve artırılmalıdır.
- Üniversiteler içerisinde kadın öğretim elemanı oranlarına bakıldığında üniversiteler arasında ciddi oranda farklılaşmalar olduğu gözükmemektedir. Bu durumun nedenleri araştırılmalı ve bununla birlikte kadın öğretim üyelerinin düşük olduğu bölge ve üniversitelerde teşvik mekanizmaları oluşturulup uygulanmalıdır.
- Türkiye'de uluslararası öğretim üyesi oranı diğer ülkelere göre oldukça düşüktür ve belirli üniversitelerde uluslararası öğretim elemanlarının fazla olduğu görülmektedir. Bütün yükseköğretim kurumlarında uluslararası öğretim elemanı çeşitliliğinin oluşturulması ve niceliksel artışı oluşturacak stratejiler ve politikalar oluşturularak uygulanmalıdır.
- Türkiye'de yurtdışı öğrenimi görmek üzere burs programı ile giden öğrenci sayılarına bakıldığında yüksek lisans oranlarında bir miktar düşüş ve doktora öğrenci sayılarında artış meydana gelmiştir. Doktora öğrenci sayısı artmasına rağmen yeterli değildir. Yükseköğretimde çeşitliliğin sağlanabilmesi ve araştırmanın aynı zamanda eğitimin kalitesinin artabilmesi için yurtdışı burs programlarının sayısının artırılması ve YÖK doktora burslarının kapasitesi ve verimliliğinin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. Organisation for Economic Co-operation and Development.

Gür, B. S., & Yurdakul, S. (2020). *Yükseköğretime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>

Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

EĞİTİM ORTAMLARI

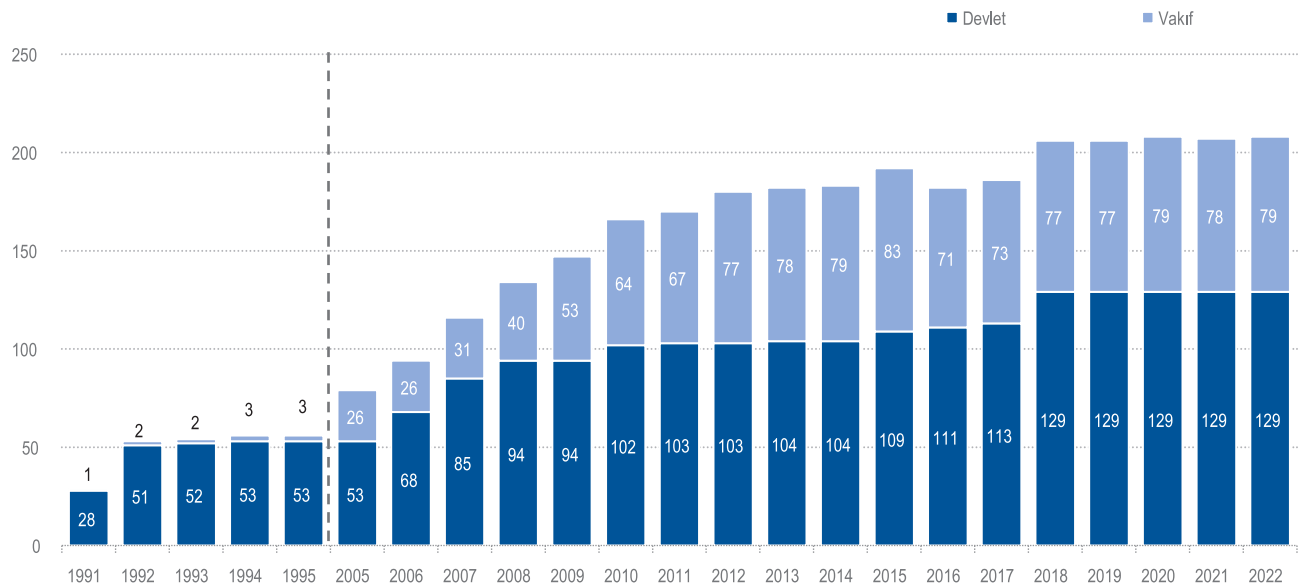
GÖSTERGE E1	Türkiye'deki yükseköğretim kurumu sayısı kaçtır?
GÖSTERGE E2	Kurum başına düşen öğrenci ve öğretim üyesi sayısı kaçtır?
GÖSTERGE E3	Öğretim elemanı ve üyesi başına düşen öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE E4	KYK yurt kapasitesi ne kadardır?
GÖSTERGE E5	Yeşil Kampüs sıralaması nasıldır?
BÖLÜM E	Sonuç ve Öneriler

Eğitim ortamı, öğretim elemanları ve öğrencileri doğrudan etkilemek ile birlikte eğitimin kalitesinin ortaya konulmasında ve açıklamasında önemlidir (OECD, 2022). Bu nedenle bu bölümde yükseköğretim sistemi içerisindeki eğitim ortamları hem Türkiye verileri hem de OECD verileri ile ele alınacaktır. Dolayısıyla bu bölüm içerisinde ilk önce yükseköğretim kurumları, üniversite başına düşen öğrenci sayıları, öğretim elemanı/üyesi başına düşen öğrenci sayıları verilmiştir. Ardından Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) içerisinde yurt kapasiteleri, yurt başına düşen öğrenci sayıları analizleri yapılmıştır. Son olarak dünyada ve Türkiye’de yeşil kampüs sıralaması verilmiştir. Bu bölüm içerisinde bulunan göstergelerde açıköğretim öğrenci sayıları hesaplamalara dâhil edilmemiştir.

Bu gösterge altında ilk önce devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarının yıllar içerisindeki sayıları, devlet yükseköğretim kurumlarının kurulma dalgalarına/dönem-

lerine göre sayıları ve bu yükseköğretim kurumlarındaki mevcut birim sayıları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Şekil E.1.1 Yıllara göre yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişim (1991-2022)

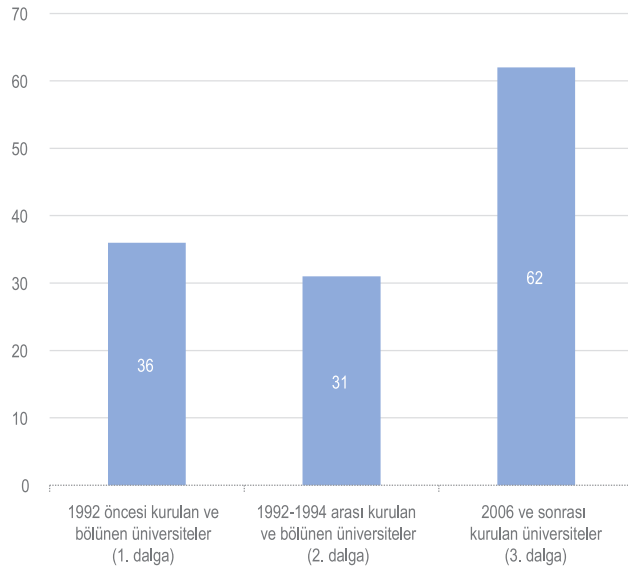

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

1991 ile 2022 yılları arasında yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişim Şekil E.1.1'de gösterilmiştir. Şekle göre 1991-2005 yılları arasında devlet üniversitelerinin sayısı 28'den 53'e yükselirken vakıf üniversitesi sayısı 1'den 3'e yükselmiştir. 1995-2005 yılları arası devlet yükseköğretim kurumlarının sayısı aynı kalırken vakıf yükseköğretim kurumlarının sayısı 3'ten 26'ya yükselmiştir. Vakıf yükseköğretim kurumlarının sayısı yıllar itibarıyla artışlar göstermiş ve 2022 yılında 79 olarak gerçekleşmiştir. Devlet yükseköğretim kurumları 2006 yılından itibaren artış göstermiştir. 2006 yılında 68 olan devlet yükseköğretim kurumlarının sayısı 2022 yılı itibarıyla 129 olmuştur. Son beş yıllık süreçte yükseköğretim kurum sayılarının neredeyse aynı kaldığı görülmektedir.

Şekil E.1.2'de 2022 yılı itibarıyla Türkiye'de devlet üniversitelerinin kurulma dalgalarına göre sayıları verilmiştir. Buna göre 2022 yılı itibarıyla 1992 öncesi kurulan ve bölünün birinci dalga yükseköğretim kurum sayısı 36 iken, 1992-1994 yılları arası kurulan ve bölünen ikinci dalga yükseköğretim kurum sayısı 31, 2006 ve sonrası kurulan üçüncü dalga yükseköğretim kurum sayısı ise 62'dir. 2018 yılına kadar yükseköğretim sisteminde devlet üniversiteleri üç farklı dalgada/dönemde kurulmuşlardır (Gür vd., 2018). 2018 yılı itibarıyla toplamda bölünen 14 yükseköğretim kurumunun öğrenci, öğretim elemanı sayısı ve eğitim ortamları kurulduğu dalga içerisinde verilmiştir. Temelde bu durumun nedeni ise üniversitelerinin yeni kurulmuş gibi görülmelerine karşın köklü bir yapıya sahip olmalarından kaynaklanmaktadır.

Şekil E.1.2 Türkiye'de devlet üniversitelerinin kurulma dalgalarına göre sayıları (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo E.1.3'te 2022 yılında yükseköğretim kurum türüne göre birim sayıları gösterilmiştir. Tabloya göre 2022 yılında yükseköğretim kurum türüne göre devlette 127 aktif ve 2 pasif olmak üzere 129 üniversite, bin 496 fakülte, 266 yüksekokul, 3 bin 246 araştırma ve uygulama merkezi, 15 bin 712 bölüm, 30 bin 237 anabilim dalı, 6 bin 873 bilim dalı, 6 bin 162 önlisans programı, 7 bin 48 lisans programı, 12 bin 649 yüksek lisans programı ve 10 bin 601 doktora programı bulunmaktadır. 74 aktif vakıf üniversitesi içerisinde 487 fakülte, 89 yüksekokul, 832 araştırma ve uygulama merkezi, 3 bin 519 bölüm, 3 bin 873 anabilim dalı, bin 489 önlisans programı, bin 987 lisans programı, 3 bin 183 yüksek lisans programı, 670 doktora programı bulunmaktadır. Buna ilaveten 4 aktif vakıf MYO'larda 74 bölüm, 94 önlisans programı ve 5 araştırma merkezi bulunmaktadır.

Tablo E.1.3 Yükseköğretim kurum türüne göre birim sayıları (2022)

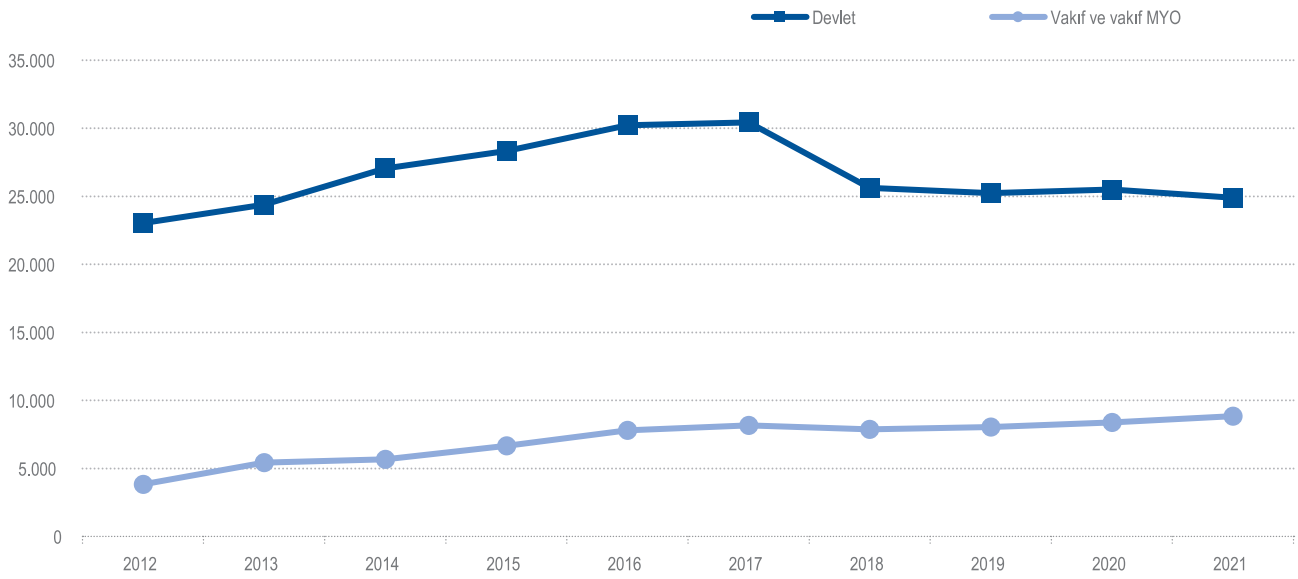
	Devlet		Vakıf		Vakıf MYO		Toplam		Toplam
	Aktif	Pasif	Aktif	Pasif	Aktif	Pasif	Aktif	Pasif	
Üniversite	127	2	74	1	4	0	205	3	208
Fakülte	1.496	21	487	10	0	0	1.983	31	2.014
Yüksekokul	266	3	89	2	0	0	355	5	360
MYO	906	10	111	1	4	0	1.021	11	1.032
Enstitü	434	3	155	0	0	0	589	3	592
Araştırma ve uygulama merkezi	3.246	0	832	0	5	0	4.083	0	4.083
Bölüm	15.712	0	3.519	0	74	0	19.305	0	19.305
Anabilim dalı	30.237	0	3.871	0	0	0	34.108	0	34.108
Bilim dalı	6.873	0	616	0	0	0	7.489	0	7.489
Önlisans programı	6.162	2.389	1.489	228	94	16	7.745	2.633	10.378
Lisans programı	7.048	224	1.987	10	0	0	9.035	234	9.269
Yüksek lisans programı	12.649	39	3.183	0	0	0	15.832	39	15.871
Doktora programı	10.601	17	670	1	0	0	11.271	18	11.289
Sanatta yeterlilik programı	122	0	14	0	0	0	136	0	136

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır (Eylül 2022).

Bu göstergede öncelikle devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları içerisinde kurum başına düşen öğrenci ve öğretim elemanı sayılarında yaşanan değişim mevcut

veriler ile ele alınmıştır. Ardından kurulma dalgalarına göre yükseköğretim kurumları başına düşen öğrenci ve öğretim elemanı sayıları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Şekil E.2.1 Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen ortalama öğrenci sayısında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

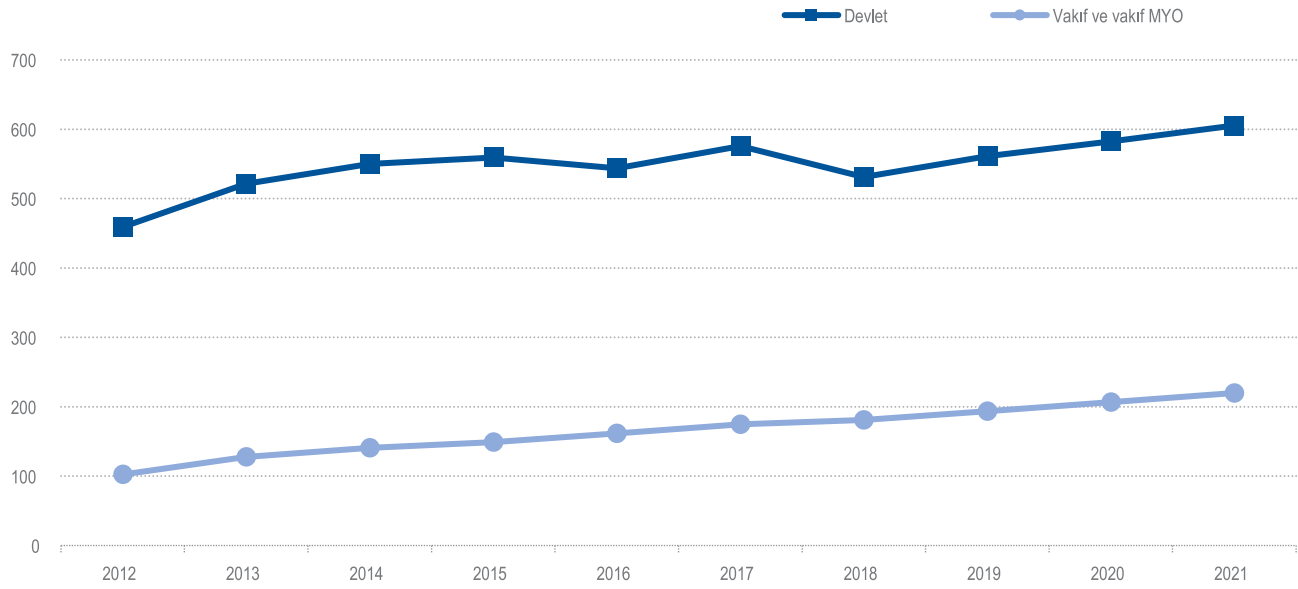
Şekil E.2.1'de devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen ortalama öğrenci sayısında yaşanan değişim 2012-2021 yılları verilerine göre verilmiştir. Şekle göre yükseköğretim kurumları başına düşen öğrenci sayısı devlette 2012 yılında 23 bin 32 iken yıllar içerisinde artış ve azalışlar ile 2021 yılına gelindiğinde 24 bin 899 olarak gerçekleşmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'larda kurum başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında 2012 yılında 3 bin 828 iken yıllar içerisinde artış göstererek 2021 yılında 8 bin 839 olarak gerçekleşmiştir.

2012 ve 2021 yılları arası devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi sayısında yaşanan değişim Şekil E.2.2'de gösterilmiştir. Buna göre yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi

sayısında yaşanan değişime bakıldığında devlette bu sayı 2012 yılında 459 iken yıllar içerisinde artış ve azalışlar ile 2021 yılında 605'e yükselmiştir. Vakıf üniversitelerinde kurum başına düşen öğretim üyesi sayısına bakıldığında ise 2012 yılında 102 iken 2021 yılında 220'ye yükselmiştir.

Şekil E.2.3'te kurulma dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi ve öğrenci sayıları 2021 verilerine göre verilmiştir. Şekle göre üniversite başına düşen öğretim üyesi sayısına bakıldığında birinci dalgada kurulan üniversitelerde bu sayı 997 iken ikinci dalgada 596, üçüncü dalgada ise 375'tir. Üniversite başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında birinci dalgada kurulan üniversitelerde bu sayı 37 bin

Şekil E.2.2 Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi sayısında yaşanan değişim (2012-2021)

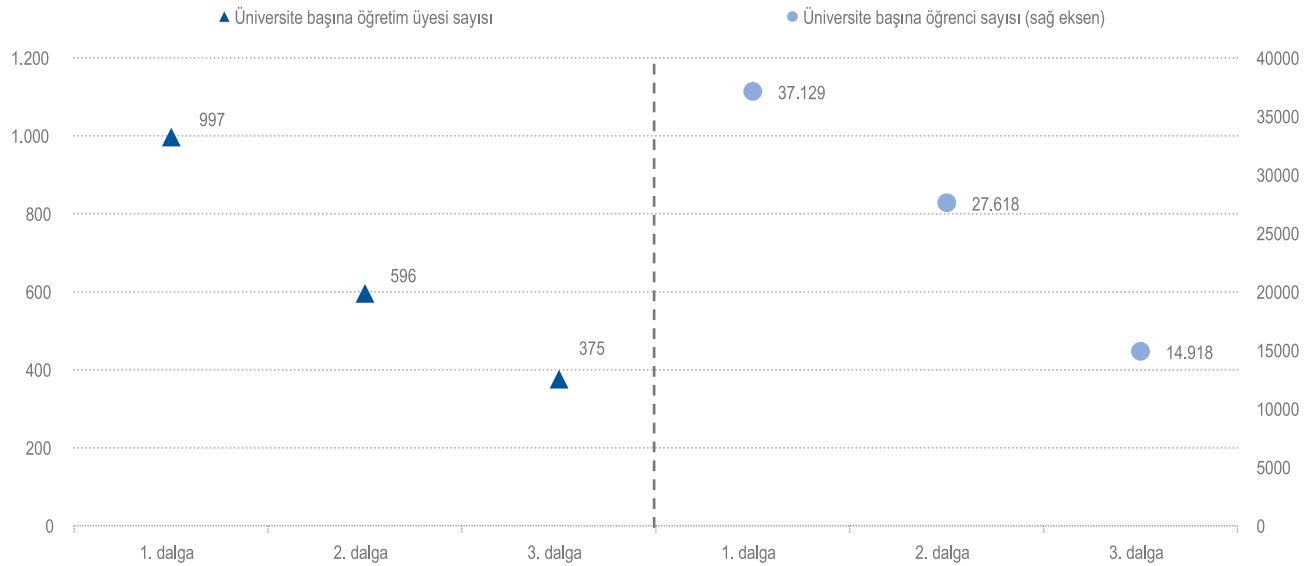

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2021'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

129 iken ikinci dalgada 27 bin 618 ve üçüncü dalgada 14 bin 918'dir. Birinci dalgada kurulan üniversiteler kuruluş yılı ve mevcut durumları ile daha köklü olmaları

sebebiyle bu sayılar birinci dalgada ikinci dalgaya göre, ikinci dalgada ise üçüncü dalgaya göre yüksektir.

Şekil E.2.3 Kurulma dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi ve öğrenci sayıları (2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge içerisinde ilk önce OECD ülkelerinde yükseköğretim kurum türüne göre öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları ele alınmıştır. Ardından öğretim

üyesi başına düşen öğrenci sayıları üniversitelere göre ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

Tablo E.3.1 OECD ülkelerinde yükseköğretim kurum türüne göre öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2020)

	Kamu yükseköğretim kurumları	Özel yükseköğretim kurumları
Kolombiya	32	23
Belçika	27	16
İrlanda	22	-
Türkiye	22	23
İtalya	21	20
Meksika	20	20
Arjantin	19	-
Yeni Zelanda	17	14
Fransa	17	-
Çekya	16	16
Danimarka	16	28
Kosta Rika	16	-
OECD ortalaması	15	17
Litvanya	15	16
Avusturya	15	12
ABD	15	11
Portekiz	15	14
Hollanda	15	14
İsviçre	14	-
Slovenya	14	11
Letonya	14	17
Finlandiya	12	18
Estonya	12	22
İspanya	12	17
Macaristan	11	12
Almanya	11	18
Slovakya	11	16
Polonya	11	31
İsveç	10	11
Norveç	8	19
Lüksemburg	5	-
Birleşik Krallık	-	13

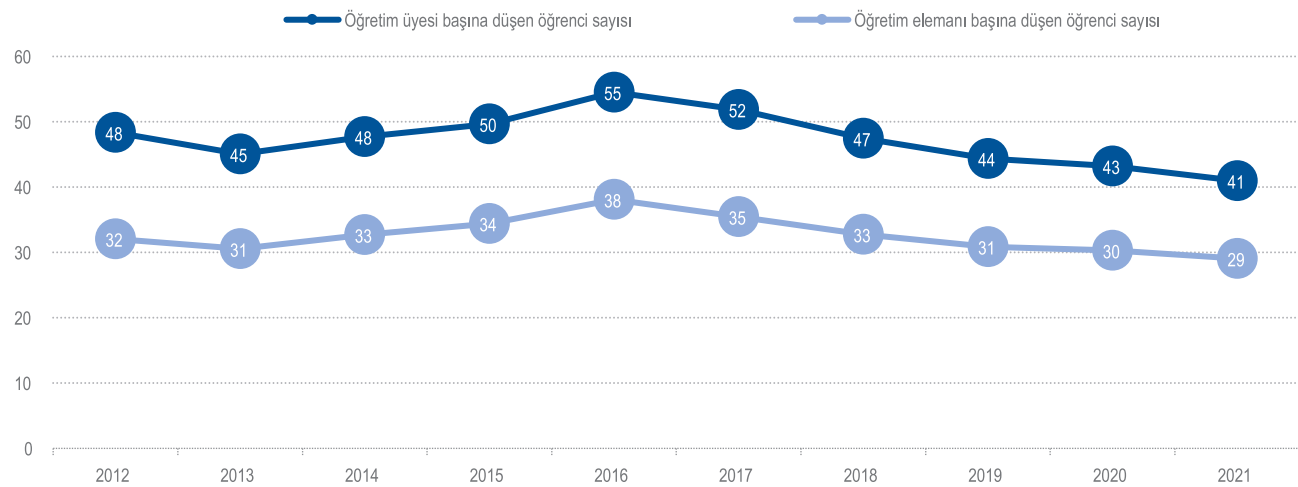
Kaynak: OECD (2022).

Tablo E.3.1’de 2020 yılında OECD ülkelerinde yükseköğretim kurum türüne göre öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları verilmiştir. Şekle göre yükseköğretim kurum türüne göre öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı OECD ülkelerinde kamu yükseköğretim kurumlarında ortalama 15 iken özel yükseköğretim kurumlarında ortalama 17’dir. Kamu yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı Kolombiya’da 32, Belçika’da 27, İrlanda ve Türkiye’de 22’dir. Özel yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı Danimarka’da 28, Kolombiya ve Türkiye’de 23’tür. Türkiye’de yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı OECD ülkeleri ortalamalarının çok üzerindedir. Bu du-

rum devam eden öğretim elemanı açığı sorununu ortaya koymaktadır (Gür & Yurdakul, 2020).

Şekil E.3.2’de 2012 ile 2021 yılları arasında öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 48 iken 2016 yılında 55’e yükselmiş daha sonra 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve 41 olarak gerçekleşmiştir. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında ise 2012 yılında 32 iken 2016 yılında 38’e yükselmiş ardından 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve 29’a gerilemiştir.

Şekil E.3.2 Öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

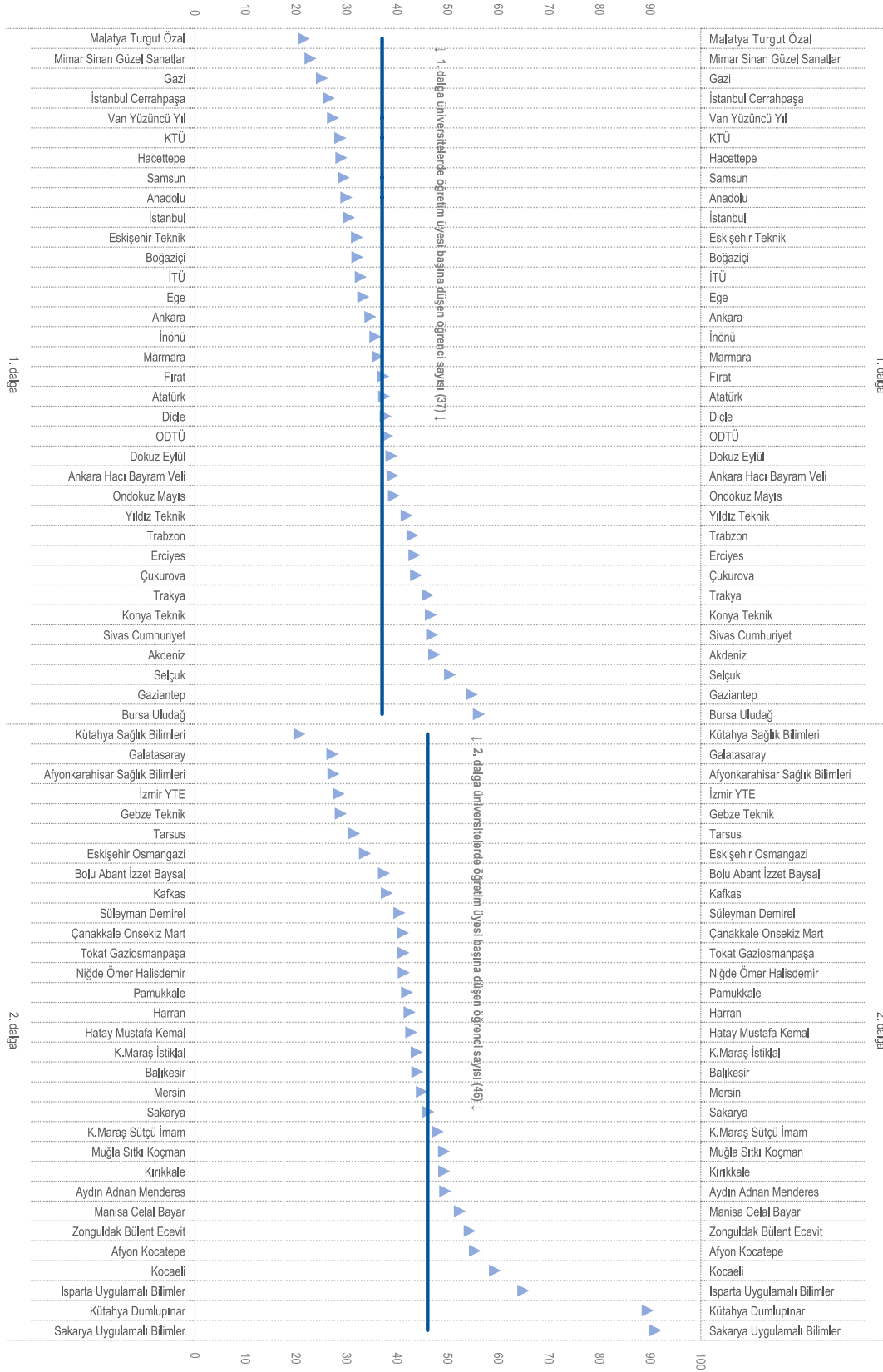
Şekil E.3.3’te öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının birinci ve ikinci dalga devlet üniversitelerindeki dağılımı 2021 yılı verilerine göre verilmiştir. Buna göre birinci dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 37 iken ikinci dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 46’dır. Birinci ve ikinci dalgada kurulan üniversiteler arasında belirgin bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Birinci dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen öğrenci

sayılarına bakıldığında Bursa Uludağ (56), Gaziantep (55), Selçuk (50), Akdeniz (47), Sivas Cumhuriyet (47), Konya Teknik (47), Trakya (46), Çukurova (44), Erciyes (43), Trabzon (43) ve Yıldız Teknik (42) üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 40 ve üzerindedir. İstanbul (30), Anadolu (30), Samsun (29), Hacettepe (29), KTÜ (29), Van Yüzüncü Yıl (27), İstanbul Cerrahpaşa (26), Gazi (25), Mimar Sinan Güzel Sanatlar (23) ve Malatya Turgut Özal (22) üniversitelerinde ise öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 30 ve altındadır.

Şekil E.3.4'te 2021 verilerine göre öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerindeki dağılımı verilmiştir. Buna göre üçüncü dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 40'dır. Üçüncü dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında Karabük (679), İskenderun Teknik (65), Kırklareli (63) ve Bayburt (61) üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 60'ın üzerindeyken, Recep Tayyip Erdoğan (30), Munzur (28), İstanbul Medeniyet (27), İzmir Bakırçay (27), İzmir Katip Çelebi (27), Erzurum Teknik (25), Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknik (25), Hakkari (23), Ankara Sosyal Bilimler (23), Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar (11) ve Sağlık Bilimler (8) üniversitelerinde ise 30 ve altındadır.

Şekil E.3.5'te 2021 yılı verilerine göre öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının vakıf üniversitelerindeki dağılımı gösterilmiştir. Şekle göre vakıf üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 39'dur. Vakıf üniversiteleri arasında öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayıları dağılımında ciddi farklılaşmalar olduğu görülmektedir. Kapadokya (78), İstanbul Topkapı (71), İstanbul Kültür (70), İstanbul Bilgi (69), Nişantaşı (69), Çağ (67) ve İstanbul Gelişim (67) üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 65 ve üzeriyken, Sanko (15), Ankara Bilim (15), Acıbadem Mehmet Ali (15), Bezm-i Âlem (13), İstanbul Atlas (12), İzmir Tınaztepe (12), Yüksek İhtisas (11) ve İstanbul Sağlık ve Teknoloji (9) üniversitelerinde 15 ve altındadır.

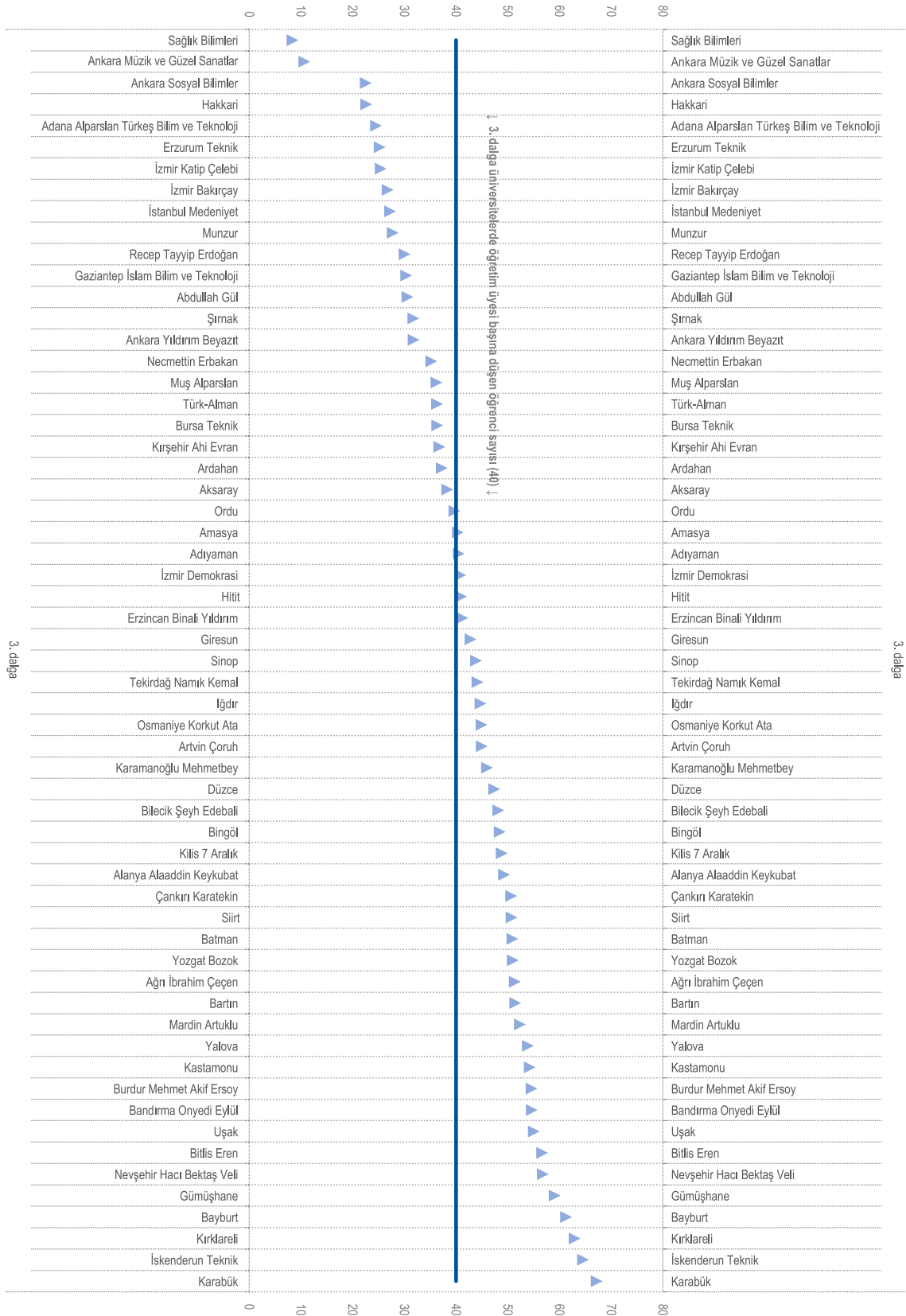
Şekil E.3.3 Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının birinci ve ikinci dalga devlet üniversitelerindeki dağılımı (2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Öğrenci sayısı 11.882 ve öğretim üyesi sayısı 101 olan Kayseri Üniversitesi bu grafiğe ve hesaplamalara dâhil edilmemiştir.

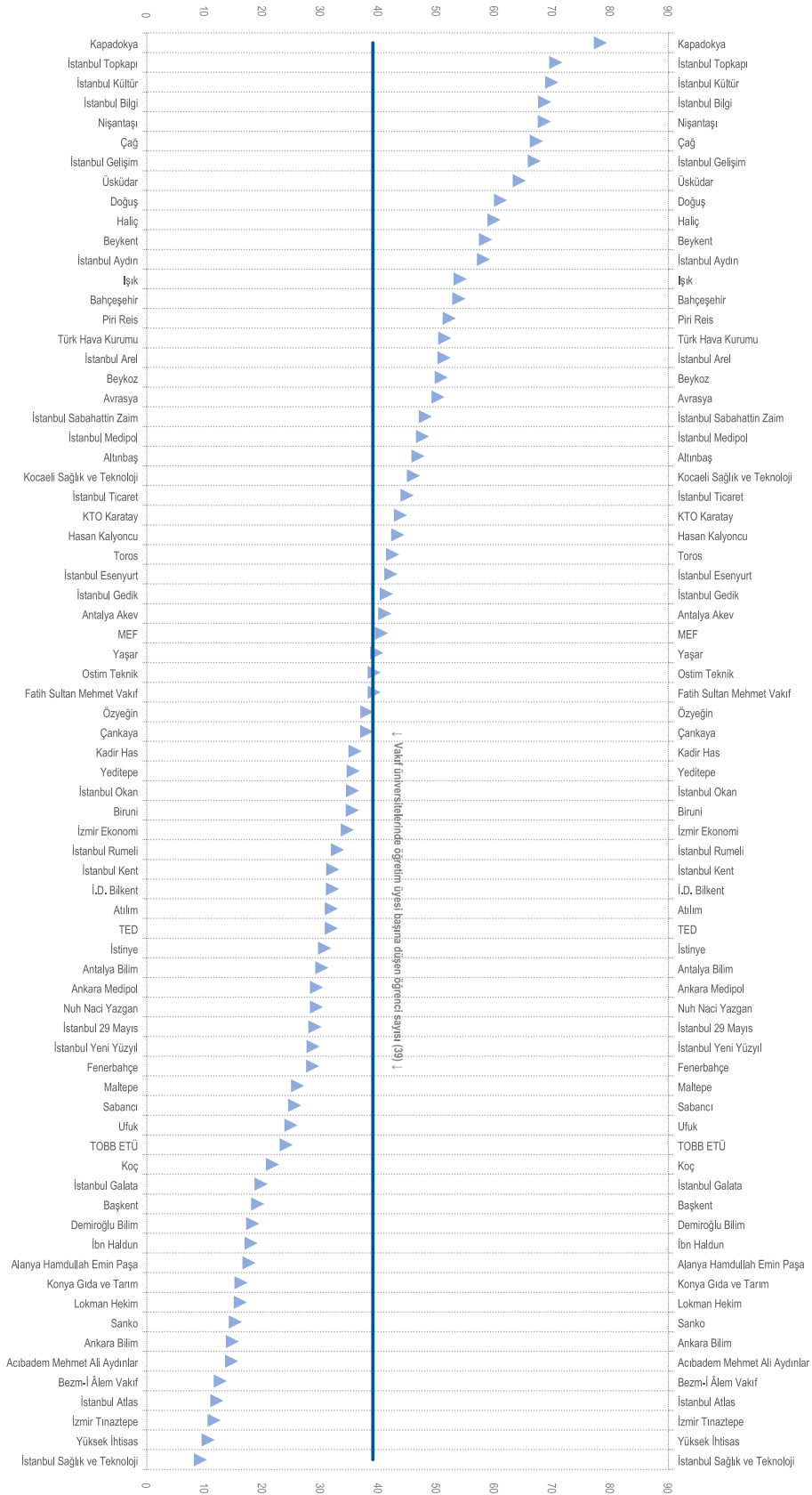
Şekil E.3.4 Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerindeki dağılımı (2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Öğrenci sayısı beş yüzden az olan Sivas Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, bu grafiğe ve hesaplamalara dâhil edilmemiştir.

Şekil E.3.5 Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının vakıf üniversitelerindeki dağılımı (2021)

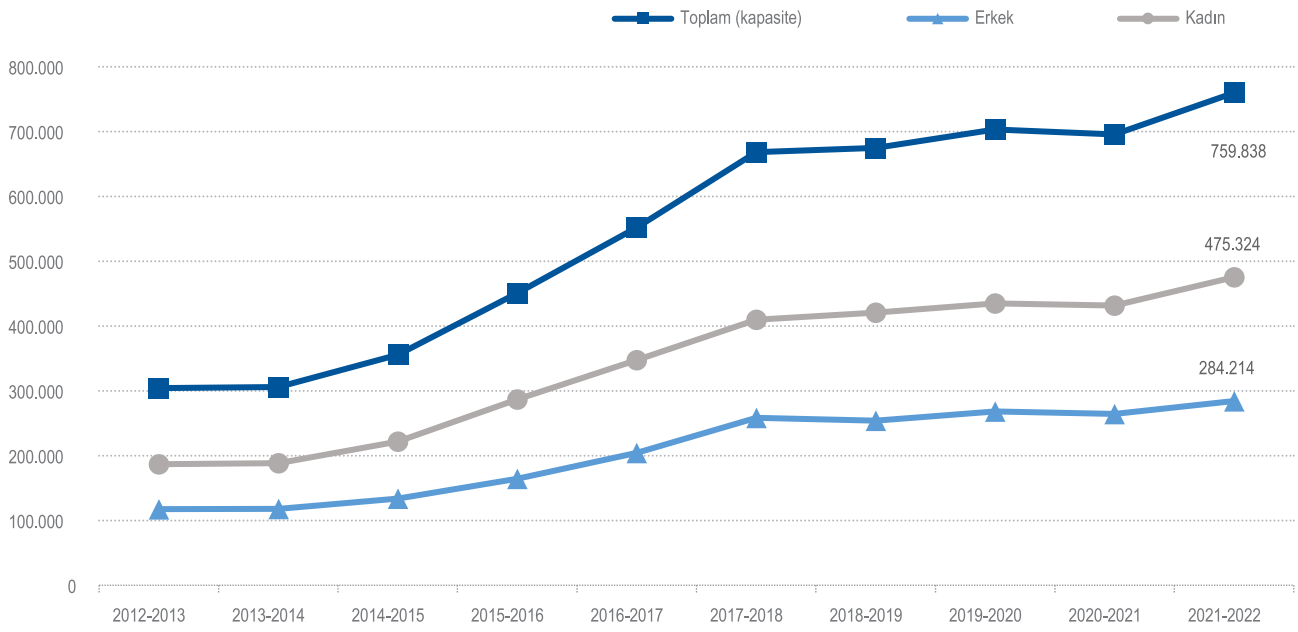

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında ilk önce cinsiyete göre KYK yurt kapasitelerinde yaşana değişim ele alınmıştır. Daha sonra ise KYK yurt sayıları ile yurt başına düşen öğrenci sayı-

larında yaşanan değişime dair veriler ayrıntılı incelenmiştir.

Şekil E.4.1 Cinsiyete göre KYK yurt kapasitelerinde yaşanan değişim (2012-2021)

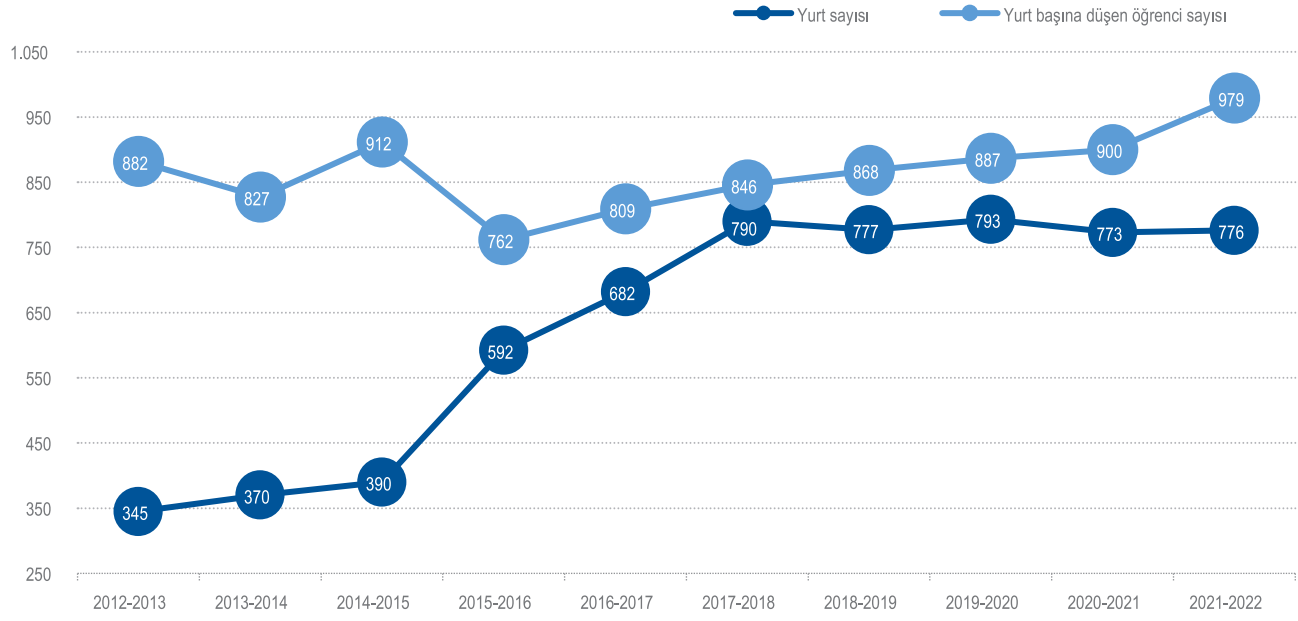

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri, KYK faaliyet raporları ile Gençlik ve Spor Bakanlığı faaliyet raporları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: 12.06.2022 tarihi itibarıyla.

Şekil E.4.1'de 2012/13 ile 2021/22 öğretim yılları arasında cinsiyete göre KYK yurt kapasitelerinde yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre KYK yurtlarında 2012/13 öğretim yılında 117 bin 433 erkek kapasitesi, 186 bin 762 kadın kapasitesi olmak üzere toplamda 304 bin 195 yurt kapasitesi bulunurken 2021/22 öğretim yılında 284 bin 214 erkek kapasitesi, 475 bin 324 kadın kapasitesi olmak üzere toplamda 759 bin 838 yurt kapasitesi bulunmaktadır. Son on yılda KYK yurt kapasitesi %150 artmıştır. Özellikle bir önceki öğretim yılına göre 2021/22 öğretim yılında KYK yurt kapasitesi yaklaşık 64 bin artmıştır.

Şekil E.4.2'de 2012 ile 2021 yılları arası KYK yurt ve yurt başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre yurt sayısına bakıldığında 2012/13 öğretim yılında 882 yurt bulunurken yıllar içerisinde artış ve azalışlarla 2021/22 öğretim yılında yurt sayısı 979'a yükselmiştir. Yurt başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında 2012/13 öğretim yılında yurt başına düşen öğrenci sayısı 345 iken 2021/22 öğretim yılına gelindiğinde ciddi bir artış yaşanmış ve yurt başına düşen öğrenci sayısı 776'ya yükselmiştir.

Şekil E.4.2 KYK yurt ve yurt başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri, KYK faaliyet raporları ile Gençlik ve Spor Bakanlığı faaliyet raporları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: 12.06.2022 tarihi itibarıyla.

Bu gösterge altında 2020 ve 2021 yıllarında GreenMetric Dünya üniversiteleri sıralamasında ilk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye üniversitelerinin sıralaması ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Şekil E.5.1'de GreenMetric Dünya üniversiteleri sıralamasında ilk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye üniversitelerinin sıralaması verilmiştir. Buna göre 2020 ve 2021 yılında yapı ve altyapı, enerji ve iklim değişikliği, atık, su, ulaşım, eğitim ve araştırma gibi değişkenlerin

incelendiği sıralamada birinci Hollanda'da bulunan Wageningen Üniversitesi olmuştur. Bu sırayı Nottingham, Groningen, Nottingham Trent, California, Umwelt-Campus Birkenfeld, Leiden, College Cork üniversiteleri takip etmektedir. Türkiye'den sıralamaya giren ilk beş üniversite İTÜ (57), Özyeğin (91), Erciyes (99), Yıldız Teknik (107), Ege (108)'dir. Buna ilaveten GreenMetric Dünya üniversiteleri sıralaması 2021'e 80 ülkeden 956 üniversite katılmış olup Türkiye'den sıralamaya 71 üniversite dâhil olmuştur (University of Indonesia, 2022).

Tablo E.5.1 GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında ilk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye üniversitelerinin sıralaması (2020 ve 2021)

Sıralama (2021)	Sıralama (2021)	Sıralama (2020)	Üniversite	Ülke	Yapı ve altyapı	Enerji ve iklim değişikliği	Atık	Su	Ulaşım	Eğitim ve araştırma	Toplam puan
1	1	1	Wageningen Üniversitesi	Hollanda	1.325	1.825	1.800	1.000	1.550	1.800	9.300
2	2	3	Nottingham Üniversitesi	Birleşik Krallık	1.375	1.525	1.800	1.000	1.500	1.650	8.850
3	3	7	Groningen Üniversitesi	Hollanda	1.275	1.550	1.800	1.000	1.650	1.525	8.800
4	4	4	Nottingham Trent Üniversitesi	Birleşik Krallık	1.200	1.750	1.800	800	1.450	1.750	8.750
5	5	5	California Üniversitesi, Davis	ABD	1.300	1.650	1.725	950	1.450	1.675	8.750
6	6	6	Umwelt-Campus Birkenfeld	Almanya	1.025	1.950	1.500	1.000	1.650	1.600	8.725
7	7	8	Leiden Üniversitesi	Hollanda	900	1.825	1.800	1.000	1.650	1.525	8.700
8	8	9	College Cork Üniversitesi	İrlanda	1.300	1.650	1.650	850	1.550	1.700	8.700
9	9	11	Connecticut Üniversitesi	ABD	1.250	1.500	1.725	1.000	1.475	1.750	8.700
10	10	13	Sao Paulo Üniversitesi	Brezilya	1.350	1.475	1.650	950	1.675	1.600	8.700
57	57	71	İTÜ	Türkiye	1.225	1.400	1.575	900	1.400	1.650	8.150
91	91	143	Özyeğin Üniversitesi	Türkiye	975	1.525	1.425	800	1.450	1.675	7.850
99	99	142	Erciyes Üniversitesi	Türkiye	1.225	1.400	1.350	800	1.425	1.575	7.775
107	107	244	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye	1.025	1.450	1.275	900	1.575	1.500	7.725
108	108	165	Ege Üniversitesi	Türkiye	1.125	1.300	1.575	800	1.425	1.500	7.725
115	115	273	Yeditepe Üniversitesi	Türkiye	1.025	1.225	1.575	800	1.500	1.575	7.700
125	125	186	Aksaray Üniversitesi	Türkiye	1.200	1.125	1.575	700	1.475	1.575	7.650
127	127	103	ODTÜ	Türkiye	1.325	1.075	1.200	850	1.400	1.800	7.650
189	189	269	Bartın Üniversitesi	Türkiye	1.200	1.150	1.125	800	1.475	1.550	7.300
198	198	217	İzmit YTE	Türkiye	1.125	925	1.425	700	1.500	1.550	7.225
208	208	310	Sakarya Üniversitesi	Türkiye	1.225	1.250	1.050	850	1.450	1.300	7.125
244	244	-	Fırat Üniversitesi	Türkiye	1.175	1.450	975	850	1.225	1.275	6.950
256	256	412	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Türkiye	1.225	1.550	1.050	650	1.250	1.175	6.900
275	275	-	Bilecik Üniversitesi	Türkiye	1.025	1.100	1.275	400	1.450	1.575	6.825
288	288	-	Trakya Üniversitesi	Türkiye	1.200	950	1.425	500	1.375	1.325	6.775
295	295	380	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye	1.125	950	1.050	750	1.525	1.325	6.725
309	309	303	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Türkiye	1.050	1.200	1.275	700	1.450	950	6.625
310	310	340	İnönü Üniversitesi	Türkiye	1.075	1.350	750	750	1.350	1.325	6.600
335	335	-	Bursa Uludağ Üniversitesi	Türkiye	1.250	625	1.200	500	1.225	1.675	6.475
344	344	295	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye	875	925	1.725	400	1.525	975	6.425
345	345	208	Hitit Üniversitesi	Türkiye	1.000	1.275	1.350	550	1.375	850	6.400
360	360	408	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Türkiye	1.025	1.125	1.125	450	1.175	1.400	6.300
367	367	335	Çukurova Üniversitesi	Türkiye	1.350	975	600	500	1.475	1.350	6.250
370	370	504	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye	1.200	700	1.200	500	1.325	1.300	6.225
375	375	-	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Türkiye	1.100	1.125	1.125	550	1.100	1.175	6.175
379	379	405	Başkent Üniversitesi	Türkiye	925	950	1.125	600	1.425	1.125	6.150
393	393	406	Mersin Üniversitesi	Türkiye	1.100	600	1.425	450	1.100	1.400	6.075
404	404	450	Süleyman Demirel Üniversitesi	Türkiye	1.050	900	1.425	500	1.150	975	6.000
407	407	321	Kapadokya Üniversitesi	Türkiye	825	725	1.350	500	1.400	1.175	5.975
412	412	418	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	Türkiye	700	875	1.275	400	1.350	1.350	5.950
423	423	543	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye	1.200	450	975	600	1.050	1.600	5.875
443	443	685	Atatürk Üniversitesi	Türkiye	1.150	750	975	600	1.225	1.100	5.800
451	451	442	Sabancı Üniversitesi	Türkiye	1.050	1.125	1.050	700	825	975	5.725
455	455	-	Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi	Türkiye	925	750	825	700	1.075	1.450	5.725
457	457	786	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Türkiye	1.075	550	675	650	1.375	1.400	5.725
465	465	546	Gaziantep Üniversitesi	Türkiye	900	875	1.350	600	850	1.075	5.650
473	473	-	Piri Reis Üniversitesi	Türkiye	600	1.200	1.350	750	1.075	625	5.600
507	507	645	Düzce Üniversitesi	Türkiye	1.150	850	450	400	1.175	1.350	5.375
518	518	502	TOBB ETÜ	Türkiye	800	400	1.275	700	1.225	950	5.350
519	519	501	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Türkiye	1.150	375	1.275	550	800	1.200	5.350
567	567	714	Adıyaman Üniversitesi	Türkiye	925	1.025	975	400	750	1.050	5.125
583	583	-	Atılım Üniversitesi	Türkiye	925	475	1.350	550	900	875	5.075
589	589	525	Eskişehir Teknik Üniversitesi	Türkiye	750	775	1.425	650	775	650	5.025
598	598	-	Selçuk Üniversitesi	Türkiye	950	500	1.200	350	975	1.000	4.975
621	621	451	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye	825	350	1.275	450	1.100	850	4.850
629	629	559	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Türkiye	825	450	900	550	875	1.225	4.825
631	631	626	KTO Karatay Üniversitesi	Türkiye	475	900	600	550	1.425	850	4.800
634	634	562	İğdır Üniversitesi	Türkiye	750	750	825	400	950	1.125	4.800
643	643	522	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Türkiye	925	750	825	450	975	800	4.725
651	651	723	Bilkent Üniversitesi	Türkiye	875	275	1.050	450	1.325	725	4.700

Kaynak: University of Indonesia (2022).

- Yükseköğretim kurumları içerisinde öğretim üyesi ve elemanı başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında hem devlet hem de vakıf üniversiteleri içerisinde ciddi farklılaşmalar görülmektedir. Özellikle devlet ve vakıf üniversiteleri arasındaki farkın temel nedeni öğretim elemanı ihtiyacıdır. Türkiye yükseköğretim kurumları içerisinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında hem devlet hem de vakıf üniversitelerinde OECD ortalamalarının oldukça üstündedir. Bu nedenle devam eden öğretim elemanı ihtiyacına yönelik çalışmalar yapılmalı ve üniversitelerdeki öğretim elemanı ihtiyacı giderilmelidir.
- Mevcut öğretim elemanı sayılarının yetersiz olması nedeniyle ortaya çıkan yükseköğretimdeki personel ihtiyacına yönelik çözümler ve teşvik politikaları uygulanmalıdır.
- Türkiye’de yurt sayılarına bakıldığında yurt sayısının yıllar içerisinde arttığı görülmektedir. Buna karşın yurt başına düşen öğrenci sayısı da artış göstermektedir. 2012/13 öğretim yılından 2021/22 öğretim yılına yurt sayısı 345’ten 776’ya neredeyse iki katından fazla artmış ancak yurt başına düşen öğrenci sayısı sabit kalmıştır. Bu nedenle öğrenci sayısının her yıl artması göz önüne alınarak ihtiyaca yönelik yurtlar planlanmalı ve yapılmalıdır. Yapılacak olan yurtların arz-talep dengesine bağlı olarak konumları ve büyüklüğü oluşturulmalıdır.

- Gür, B. S., Çelik, Z., & Yurdakul, S. (2018). *Yükseköğretime bakış 2018: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Gür, B. S., & Yurdakul, S. (2020). *Yükseköğretime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- University of Indonesia. (2022). *GreenMetric world university ranking*. <https://greenmetric.ui.ac.id/rankings/overall-rankings-2021>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI

GÖSTERGE F1	Bütçenin ve GSYH'nin ne kadarı yükseköğretim harcamalarına ayrılmaktadır?
GÖSTERGE F2	Öğrenci başına ne kadar harcama yapılmaktadır?
GÖSTERGE F3	Ekonomik sınıflandırmaya göre yükseköğretim bütçe dağılımı nasıldır?
GÖSTERGE F4	Öğrenciler ne tür kamu desteği almaktadır?
BÖLÜM F	Sonuç ve Öneriler

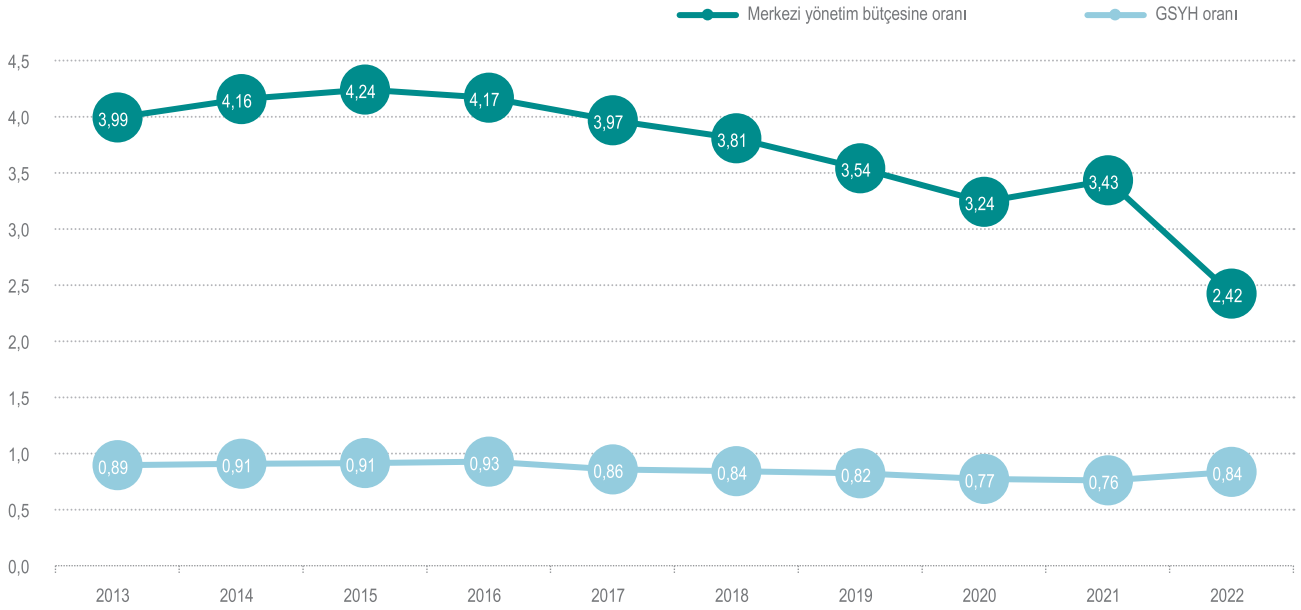
Eğitime yatırım yapmak, üretkenliği artırmak, kişisel ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmak, ekonomik büyümeyi desteklemek ve sosyal eşitsizliği azaltmak anlamına gelmektedir. Bu nedenle, yükseköğretim finansman harcamalarının çeşitli yönleriyle analiz edilmesi, ülkelerin eğitimde gösterdikleri çabaların ve yaptıkları çalışmaların yanı sıra gelecekte uygulanacak politikalarda ulusal ekonomik ve sosyal perspektifler üzerindeki olası etkisini netleştirmeye de yardımcı olur (OECD, 2022). Bu bölümde; gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)'ya ve merkezi yönetim bütçesine oranında yaşanan değişim, kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim, finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişimler araştırılacaktır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'ne üye ülkelerde yükseköğretim harcamalarının GSYH içindeki oranı, devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamalarda yaşanan değişim, OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar, Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü (KYK)'nden öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim güncel veriler ve göstergelerle birlikte ele alınarak detaylı incelenecektir.

BÜTÇENİN VE GSYH'NİN NE KADARI YÜKSEKÖĞRETİM HARCAMALARINA AYRILMAKTADIR?

Bu göstergede, gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranı, kamunun yükseköğretim harcamaları, finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişim Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'ndan alınan veriler ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nun Eğitim Harcamaları İsta-

tistikleri kullanılarak yıllara göre değişimi incelenmiştir. Ayrıca yükseköğretim harcamalarının GSYH içindeki oranı, yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı, kamu, özel ve uluslararası harcamaların oranı OECD ülkelerinin verileri ile karşılaştırılmalı bir şekilde analiz edilmiştir.

Şekil F.1.1 Gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan TÜİK verileri ile Hazine ve Maliye Bakanlığı verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: 2022 yılı verileri gerçekleşmesi öngörülen veriler üzerinden hesaplanmış olup 07.07.2022 tarih ve 31889 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 7414 Sayılı Kanunda yer alan ek bütçe dâhil edilmiştir.

2013 ile 2022 yılları arasında gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında yaşanan değişim Şekil F.1.1'de gösterilmiştir. 2022 yılı verileri hariç diğer yıllara ilişkin tüm veriler, gerçekleşen bütçeler üzerinden hesaplanmıştır. 2022 yılına ilişkin veriler ise gerçekleşmesi öngörülen veriler üzerinden hesaplanmış olup 07.07.2022 tarihli ve 31889 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 7414 Sayılı Kanunda yer alan ek bütçe dâhil edilerek hesaplamalar yapılmıştır. Buna göre, 2013 yılında gerçekleşen yükseköğretim bütçesi-

nin merkezi yönetim bütçesine oranı %3,99 iken 2014 ve 2015 yıllarında artış eğilimi, 2020 yılına kadar ise düşüş eğilimi göstermiş ve %3,24 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise %3,43 olarak gerçekleşirken 2022 yılında gerçekleşmesi öngörülen yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı %2,42 olarak hesaplanmıştır. Yükseköğretim bütçesinin GSYH oranı 2013 yılında %0,89 iken 2016 yılına kadar artış eğilimi göstermiş ve %0,93 olarak gerçekleşmiştir. Daha sonra ise 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve %0,76 olarak gerçekleşmiştir.

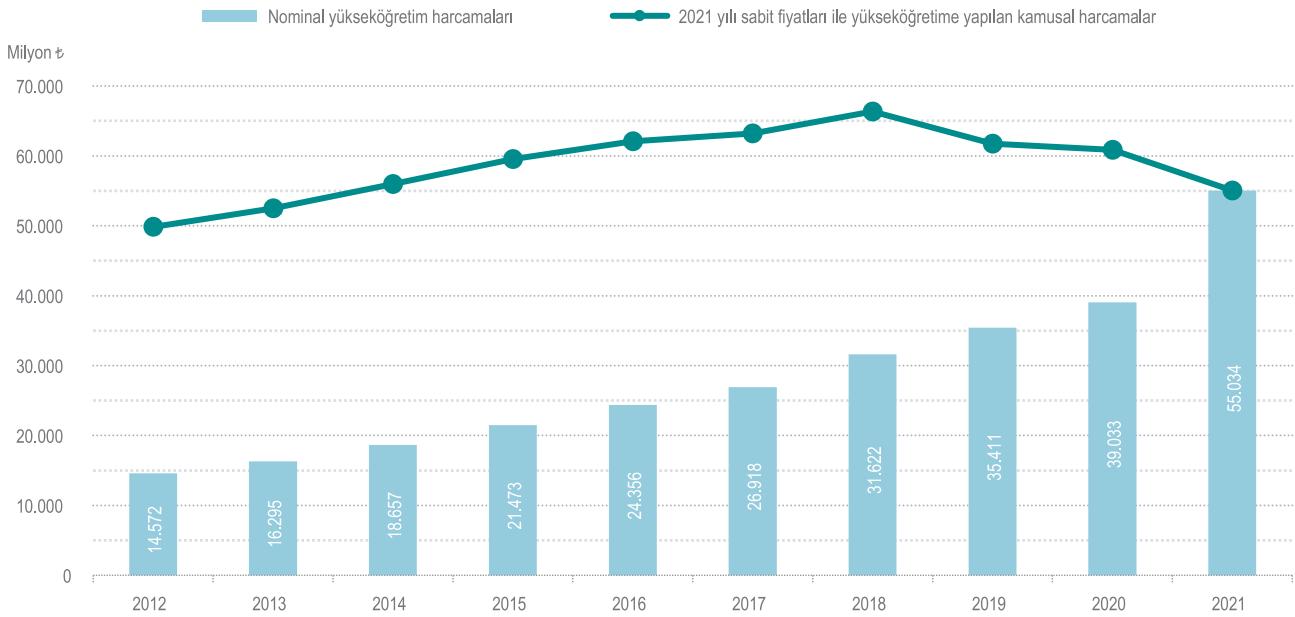
2022 yılında ise ek bütçe dâhil yükseköğretime ayrılan bütçenin GSYH'ye oranının yükselmesi ve %0,84 olması ön görülmektedir. Genel olarak bakıldığında gerçekleşen veriler üzerinden yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında 2015-2020 yılları arasında yaşanan düşüşün, her ne kadar 2022 yılı öngörülen olsa da 2020 yılından sonra artış eğilimine girdiği söylenebilir.

Şekil F.1.2'de 2012 ile 2021 yılları arasında kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim verilmiştir. Kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişimi ifade edebilmek için yapılan hesaplamalarda fiyat sabitlemesi yapılmış olup yorumlarda, fiyat sabitlemesi yapılan yıldan önceki veriler yorumlanmıştır. Buna göre, yükseköğretim harcamaları, 2012 yılından 2021 yılına kadar sürekli olarak artış eğilimi göstermiştir. 2012 yılında 14,57 milyar TL olan nominal yükseköğretim harcamaları, 2021 yılında 55,03 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretime yapılan kamusal harcamalar incelendiğinde ise 2012 yılından 2018 yılına kadar gerçekleşen artışa rağmen, 2019 ve 2020 yıllarında düşüş yaşandığı görülmektedir. 2021 yılı sabit fiyatlarıyla

2012 yılında 49,84 milyar TL olan yükseköğretime yapılan kamusal harcamalar, 2018'de 66,35 milyar TL, 2019 yılında 61,76 milyar TL, 2020 yılında ise 60,87 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

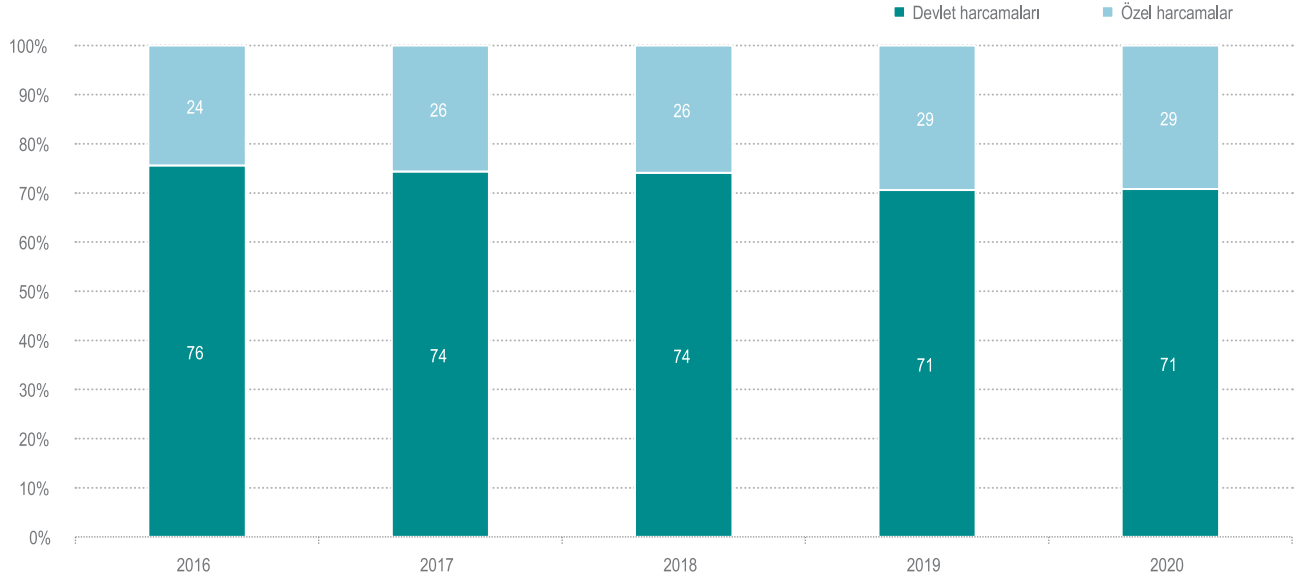
2016 ile 2020 yılları arasında finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişim Şekil F.1.3'te verilmiştir. TÜİK'in Eğitim Harcamaları İstatistiklerine ilişkin veri kaynağını; Hazine ve Maliye Bakanlığı bütçe kesin hesap verisi, vakıf ve dernek giderleri için idari kayıt verisi, TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketi, TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri idari kayıt verisi, TÜİK Ar-Ge Faaliyetleri Araştırması, eğitim ile ilgili kurumların faaliyet raporları, uluslararası kaynaklara ilişkin idari veriler oluşturmaktadır (TÜİK, 2021). Buna göre, 2016 yılında yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının %76'sını devlet harcamaları, %24'ünü ise özel harcamalar oluşturmaktadır. 2020 yılına kadar özel harcamaların oranı artış eğilimi göstermiş olup 2020 yılında yükseköğretime yapılan harcamaların %71'i devlet harcamalarıyken %29'unu ise özel harcamaların oluşturduğu görülmektedir.

Şekil F.1.2 Kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim (milyon ₺) (2012-2021)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri ile TÜİK'in Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil F.1.3 Finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişim (%) (2016-2020)

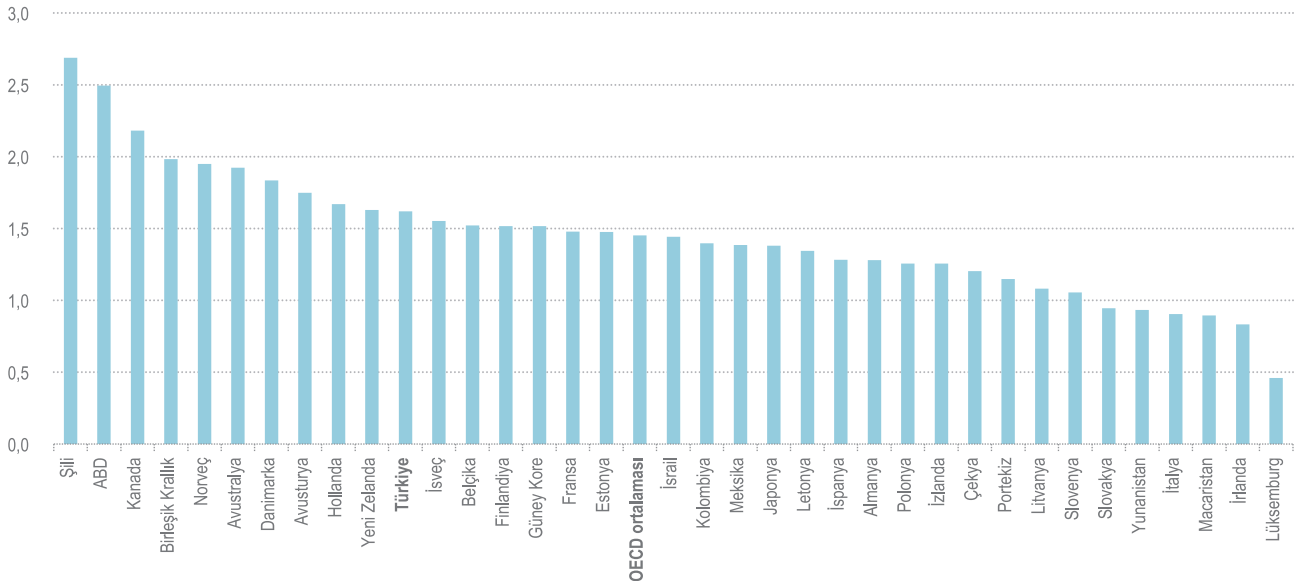
Kaynak: TÜİK (2021) Eğitim Harcamaları İstatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Uluslararası kaynaklardan yapılan harcamalar, çok küçük olduğundan dolayı şekilde gösterilmemiştir.

Şekil F.1.4'te 2019 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamaların GSYH içindeki payı gösterilmiştir. GSYH içinde yükseköğretim harcamalarının payı OECD ülkeleri ortalaması %1,5'tir. Şili %2,7, ABD %2,5, Kanada %2,2 ve Birleşik Krallık %2 ile GSYH'lerinin içinde yükseköğretim harcamalarının payı %2 ve üzerinde olan

ülkelerdir. Lüksemburg %0,5, İrlanda %0,8, Macaristan, İtalya, Yunanistan ve Slovakya %0,9 ile GSYH'lerinin içinden yükseköğretim harcamalarına ayırdıkları pay %1'in altında kalan ülkelerdir. Türkiye ise 2019 yılı için %1,6 ile OECD ortalaması olan %1,5'in üzerinde bir oranda GSYH'si içinden yükseköğretime harcama yapmıştır.

Şekil F.1.4 OECD ülkelerinde yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamaların GSYH içindeki payı (%) (2019)

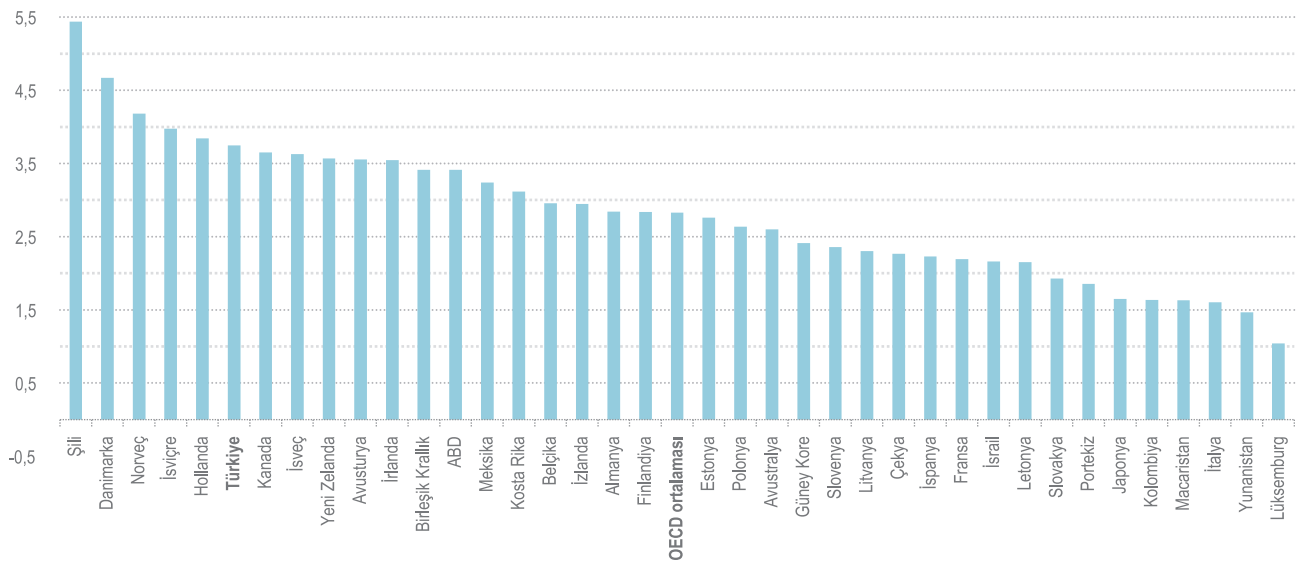
Kaynak: (OECD, 2022).

2019 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı Şekil F.1.5'te verilmiştir. Türkiye'nin toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının payı %3,7 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %2,8'den daha yüksekte ve OECD ülkeleri arasında en yüksek paya sahip 6. ülke konumundadır. Şili %5,4, Danimarka %4,7, Norveç %4,2, İsviçre %4 ve Hollanda %3,8 ile toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının payı en yüksek olan 5 OECD ülkesi iken Lüksemburg %1, Yunanistan %1,5, İtalya, Macaristan, Kolombiya ve Japonya %1,6 ile payı en düşük olan OECD ülkeleridir. Toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının payı bakımından Türkiye hem OECD ülkeleri ortalamasının oldukça üzerinde hem de en yüksek pay ayıran OECD ülkelerin içinde yer almaktadır.

Tablo F.1.6'da 2019 yılı için OECD ülkelerinde toplam yükseköğretim harcamalarının içinde kamu, özel (hanehalkı ve diğer özel harcamalar) ve uluslararası harcamaların oranı gösterilmiştir. Buna göre toplam yükseköğretim harcamaları içerisinde kamu harcamalarının oranı Nor-

veç (%92), Kosta Rika (%91), Lüksemburg (%91), Finlandiya (%90), Avusturya (%89) ve İzlanda'da (%89) %85'in üzerinde iken Birleşik Krallık (%24), Kolombiya (%32), Japonya (%33), Avustralya (%34), ABD (%36), Güney Kore (%38) ve Şili'de (%39) %40'ın altındadır. Yükseköğretim harcamalarına kamu kaynakları tarafından yapılan harcamaların düşük olduğu ülkelerde genel itibarıyla hanehalkı harcamalarının oranları diğer ülkelere kıyasla oldukça yüksek seviyededir. Kolombiya (%68), Şili (%57), Birleşik Krallık (%54), Japonya (%52) ve Avustralya (%51) toplam yükseköğretim harcamaları içerisinde hanehalkı harcamaları oranı %50'nin üzerinde olan ülkelerdir. Türkiye, toplam yükseköğretim harcamaları içerisinde kamu harcamalarının oranı %69 ile OECD ülkeleri ortalamasının (%66) üzerindedir. Buna karşın Türkiye'nin yükseköğretim harcamaları içerisinde hanehalkı harcamalarının payı %14 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %22'nin oldukça altında kalmaktadır. Buna ilaveten Türkiye'de toplam yükseköğretim harcamaları içerisinde diğer özel kuruluşların harcamalarının payı da %16'dır. Dolayısıyla Türkiye'nin toplam yükseköğretim harcamalarının çoğunluğunu kamu kaynakları oluşturmaktadır.

Şekil F.1.5 OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı (%) (2019)

Kaynak: (OECD, 2022).

Tablo F.1.6 OECD ülkelerinde toplam yükseköğretim harcamalarının içinde kamu, özel (hanehalkı ve diğer özel harcamalar) ve uluslararası harcamaların oranı (%) (2019)

	Kamu kaynakları	Özel kaynaklar			Uluslararası kaynaklar
		Hanehalkı harcamaları	Diğer özel kuruluşların harcamaları	Tüm özel kaynaklar	
Norveç	92	4	2	6	2
Kosta Rika	91	4	5	9	0
Lüksemburg	91	2	4	5	4
Finlandiya	90	0	4	4	5
Avusturya	89	3	8	11	-
İzlanda	89	7	1	8	4
Danimarka	85	0	10	11	5
Belçika	84	7	6	13	3
Slovenya	84	7	4	11	5
İsveç	83	1	11	12	5
Almanya	81	-	-	17	2
Polonya	80	13	5	18	2
Çekya	76	7	10	17	7
Fransa	75	12	11	23	2
Yunanistan	75	13	-	13	12
Estonya	71	5	10	15	15
Slovakya	70	13	14	27	2
Macaristan	70	-	-	28	2
Türkiye	69	14	16	31	1
İrlanda	68	24	3	27	5
Hollanda	68	15	13	28	3
Litvanya	67	19	8	28	5
OECD ortalaması	66	22	9	31	3
İspanya	65	30	3	33	2
İtalya	61	32	4	37	2
Portekiz	60	27	4	31	9
Letonya	58	25	10	34	8
Meksika	56	44	0	44	0
Kanada	54	26	20	46	-
Yeni Zelanda	54	32	14	46	0
İsrail	52	25	23	48	0
Şili	39	57	4	61	-
Güney Kore	38	42	19	62	-
ABD	36	44	20	64	-
Avustralya	34	51	15	66	-
Japonya	33	52	16	67	0
Kolombiya	32	68	0	68	0
Birleşik Krallık	24	54	19	73	4

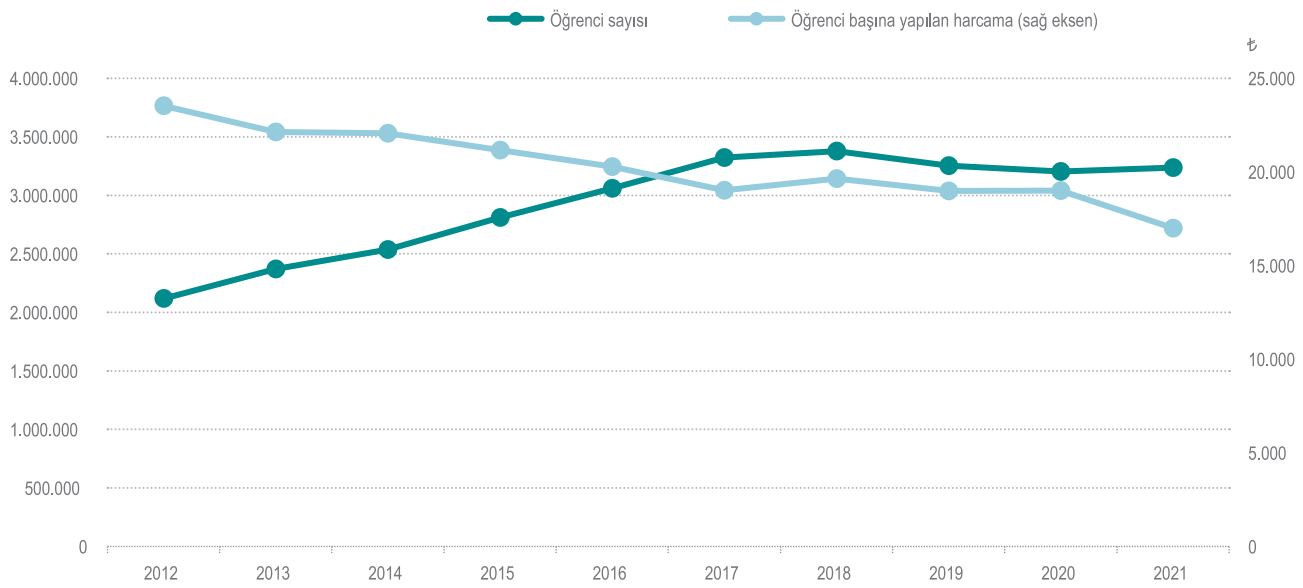
Kaynak: (OECD, 2022).

ÖĞRENCİ BAŞINA NE KADAR HARCAMA YAPILMAKTADIR?

Bu göstergede, devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayılarında ve öğrenci başına yapılan harcamalarda yaşanan değişim verilmiştir. Daha sonra yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar, OECD

ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Ayrıca birinci, ikinci ve üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcamalar gösterilmiştir.

Şekil F.2.1 Devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi ile Hazine ve Maliye Bakanlığı ve TÜİK'in TÜFE verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrenci sayıları olup açıköğretim öğrencileri hesaplama dışında bırakılmıştır. Nominal yükseköğretim harcamaları 2021 yılı sabit fiyatlarıyla hesaplanmıştır.

2012 ile 2021 yılları arasında devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamada yaşanan değişim Şekil F.2.1'de verilmiştir. Nominal yükseköğretim harcamaları 2021 yılı sabit fiyatlarıyla hesaplanmış olup öğrenci sayıları ise öğretim yılının bitişi esas alınarak hesaplamalar yapılmıştır. Buna ilaveten öğrenci sayıları önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerini kapsamaktadır. Buna göre, yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısı 2011-2012 öğretim yılından (2.117.848), 2018 yılına kadar artış eğilimi göstermiş, 2018 (3.377.687) yılından sonra azalarak 2020 yılında 3 milyon 203 bin 751 ve 2021 yılında da 3 milyon 236 bin 884 olmuştur. 2021 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalara bakıldığında ise 2012 yılın-

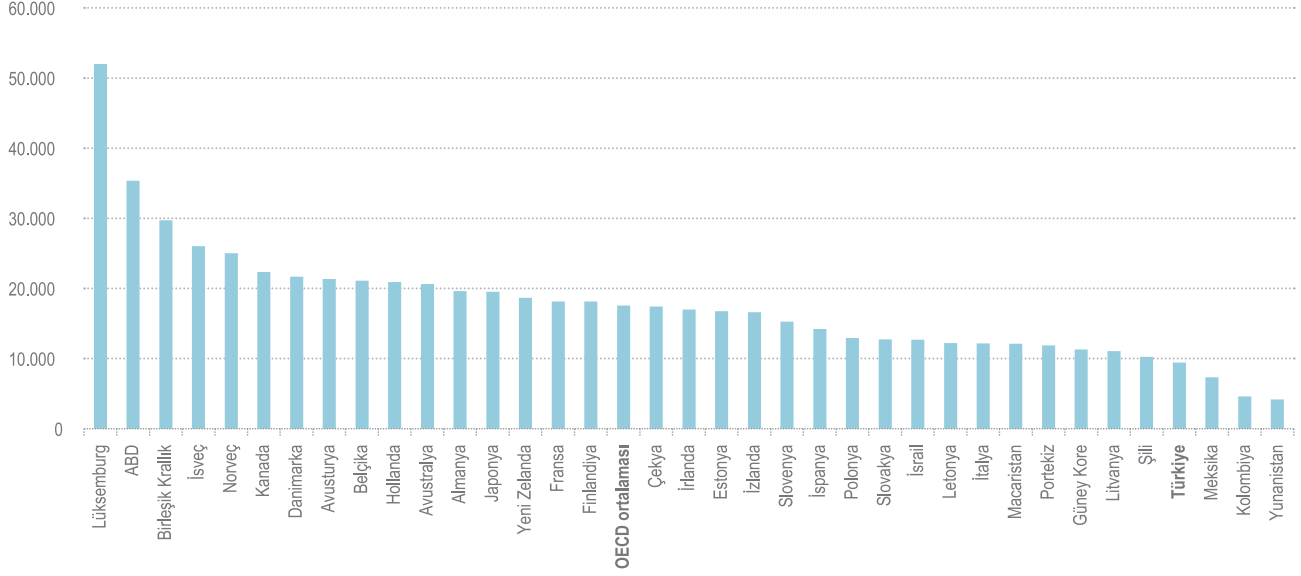
da öğrenci başına 23 bin 532 TL harcama yapılırken yıllar itibarıyla düşüş eğilimi göstermiş ve 2020 yılında 19 bin TL olarak gerçekleşmiştir. Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamaların yıllar itibarıyla öğrenci sayısındaki artışa da bağlı olarak düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir.

2019 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar Şekil F.2.2'de gösterilmiştir. Buna göre, Lüksemburg 52 bin \$, ABD 35 bin \$, Birleşik Krallık 30 bin \$, İsveç 26 bin \$, Norveç 25 bin \$, Kanada ve Danimarka 22 bin \$, Avusturya, Belçika, Hollanda ve Avustralya 21 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların en yüksek olduğu ülkelerdir. Yunanistan 3 bin \$, Kolombiya 5 bin \$,

Meksika 7 bin \$, Türkiye 9 bin \$ ve Şili 10 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların en düşük olduğu ülkelerdir. Yükseköğ

retimde öğrenci başına yapılan harcamaların OECD ülkeleri ortalaması ise 18 bin \$'dır.

Şekil F.2.2 OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama (\$) (2019)

Kaynak: OECD (2022)

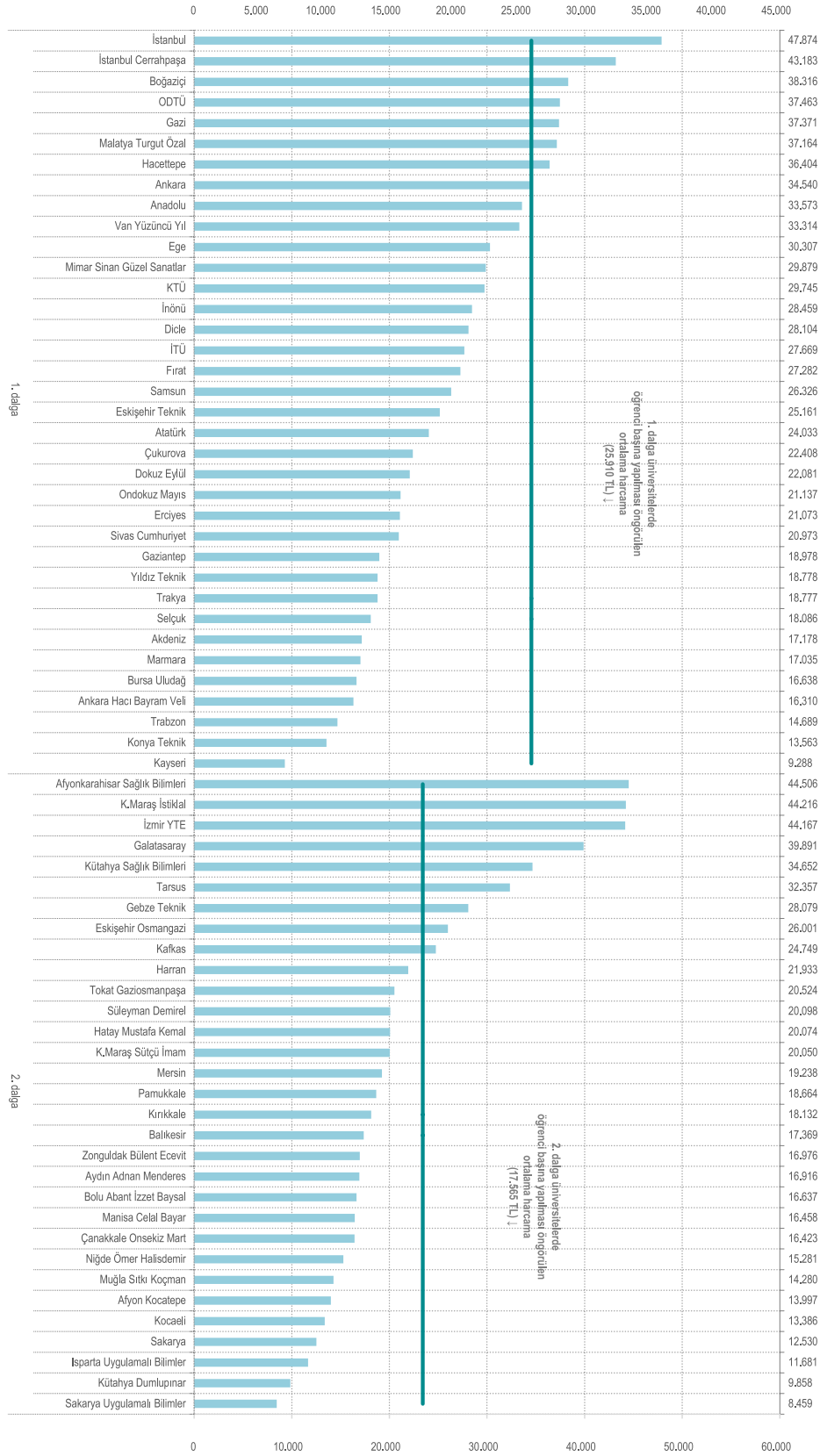
Not: Satın Alma Gücü Paritesine göre dönüştürülmüştür.

Şekil F.2.3'te 2022 yılı için birinci ve ikinci dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcamalar yer almaktadır. Buna göre, birinci dalga üniversitelerde öğrenci başına ortalama 25 bin 910 TL, ikinci dalga üniversitelerde ise öğrenci başına ortalama 17 bin 565 TL harcama yapılması öngörülmektedir. İstanbul (47.874 TL), İstanbul Cerrahpaşa (43.183 TL), Boğaziçi (38.316 TL), ODTÜ (37.463 TL), Gazi (37.371 TL), Malatya Turgut Özal (37.164 TL), Hacettepe (36.404 TL), Ankara (34.540 TL), Anadolu (33.573 TL), Van Yüzcüncü Yıl (33.314 TL) ve Ege (30.307 TL) üniversitesinde öğrenci başına 30 bin TL'nin üzerinde harcama yapılması öngörülmektedir. Kayseri (9.288 TL), Konya Teknik (13.563 TL) ve Trabzon (14.689 TL) üniversitesinde ise öğrenci başına harcama yapılması öngörülen miktar 15 bin TL'nin altında kalmaktadır. İkinci dalgada kurulan Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri (44.506 TL), K.Maraş İstiklal (44.216 TL), İzmir YTE (44.167 TL), Galatasaray (39.891 TL), Kütahya Sağlık Bilimleri (34.652 TL) ve Tarsus (32.357 TL) üniversitesinde öğrenci başına yapılması öngörülen harcama miktarı 30 bin TL'nin üzerinde iken, Sakarya Uygulamalı Bilimler (8.459 TL) Kütahya Dumlupınar (9.858 TL), Isparta Uygulamalı Bilimler (11.681 TL), Sakarya (12.530 TL), Kocaeli (13.386 TL), Afyon Kocatepe (13.997 TL), ve Muğla Sıtkı

Koçman (14.280 TL), üniversitelerinde ise öğrenci başına yapılması öngörülen harcama 15 bin TL'nin altında kalmaktadır.

Şekil F.2.4'te 2022 yılı için üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcamalar verilmiştir. Buna göre üçüncü dalga üniversitelerde öğrenci başına yapılması öngörülen ortalama harcama tutarı 17 bin 710 TL'dir. Buna göre Hakkâri (52.039 TL), Sağlık Bilimleri (46.611 TL), Türk-Alman (44.299 TL), Abdullah Gül (44.048 TL), Ankara Sosyal Bilimler (43.127 TL), Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji (39.773 TL), Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji (35.651 TL), Şırnak (32.987 TL) Erzurum Teknik (31.869 TL) ve Ardahan (30.610 TL) üniversitelerinde 2022 yılı için öğrenci başına 30 bin TL'nin üzerinde harcama yapılması öngörülmektedir. Karabük (8.568 TL), İzmir Demokrasi (9.989 TL), Gümüşhane (11.399 TL), Kırklareli (11.549 TL), Uşak (12.151 TL), İskenderun Teknik (12.670 TL), Nevşehir Hacı Bektaş Veli (13.110 TL), Kastamonu (13.165 TL), Karamanoğlu Mehmetbey (13.191 TL), Bayburt (13.281 TL) ve Bartın (13.790 TL) üniversitelerinde ise öğrenci başına 14 bin TL'nin altında harcama yapılması öngörülmektedir.

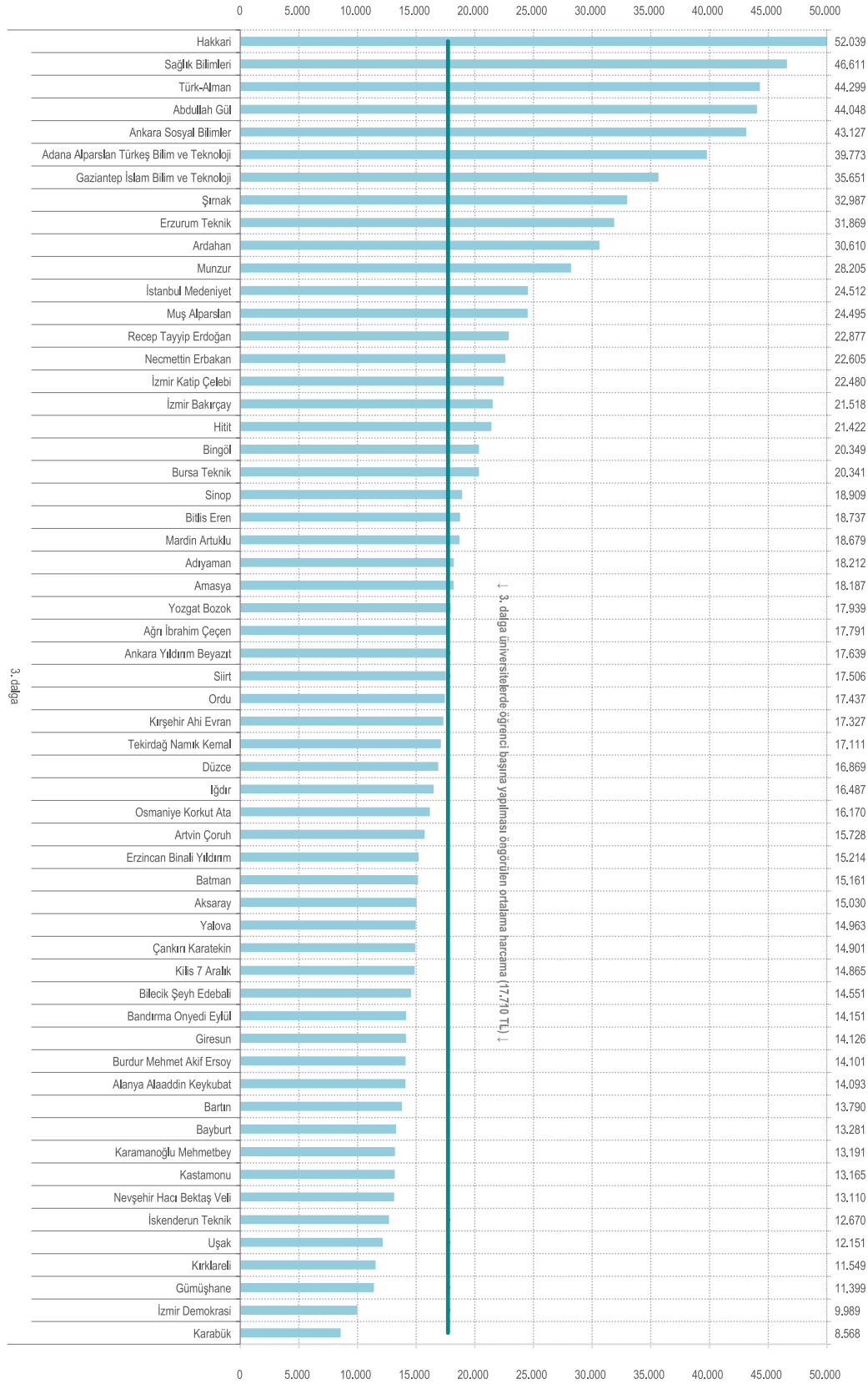
Şekil F.2.3 Birinci ve ikinci dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: 07.07.2022 tarih ve 31889 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 7414 Sayılı Kanunda yer alan ek bütçe dâhil edilmiştir.

Şekil F.2.4 Üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2022)

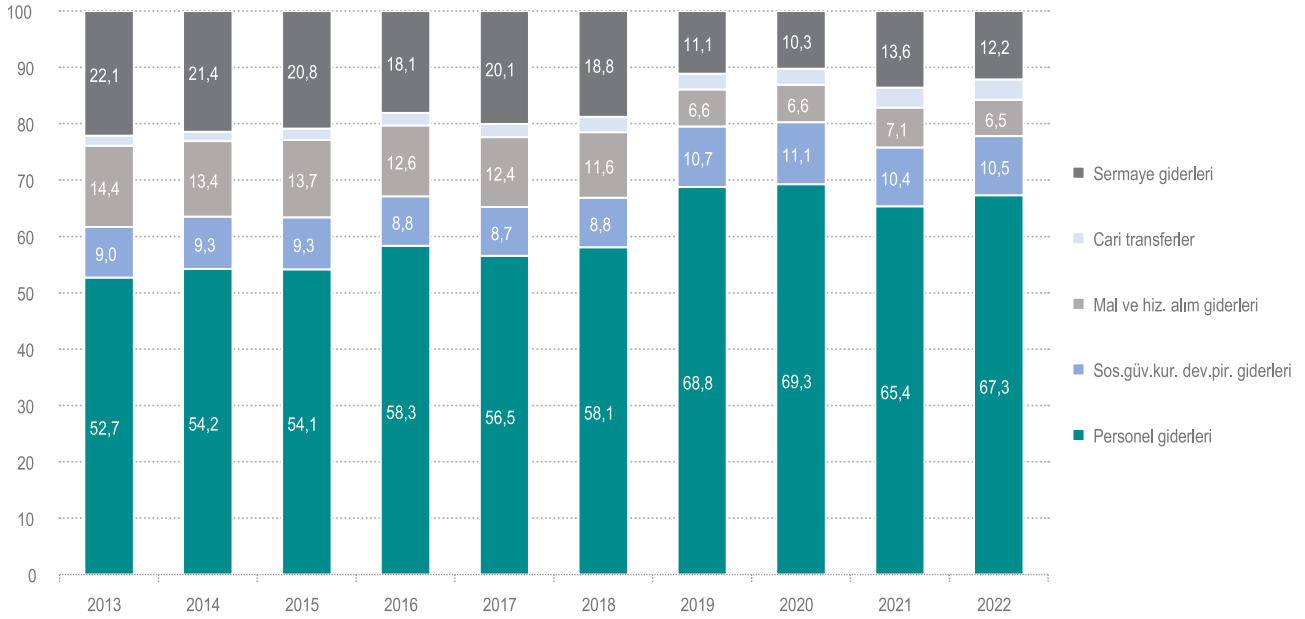
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: 07.07.2022 tarih ve 31889 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 7414 Sayılı Kanunda yer alan ek bütçe dâhil edilmiştir.

EKONOMİK SINIFLANDIRMAYA GÖRE YÜKSEKÖĞRETİM BÜTÇE DAĞILIMI NASILDIR?

Bu göstergede yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında ve merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim ele alınarak ayrıntılı incelenmiştir. Daha

sonra OECD ülkelerinde ve Türkiye'nin yükseköğretim harcamaları içinde cari ve sermaye harcamalarının payı karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Şekil F.3.1 Yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında yaşanan değişim (%) (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

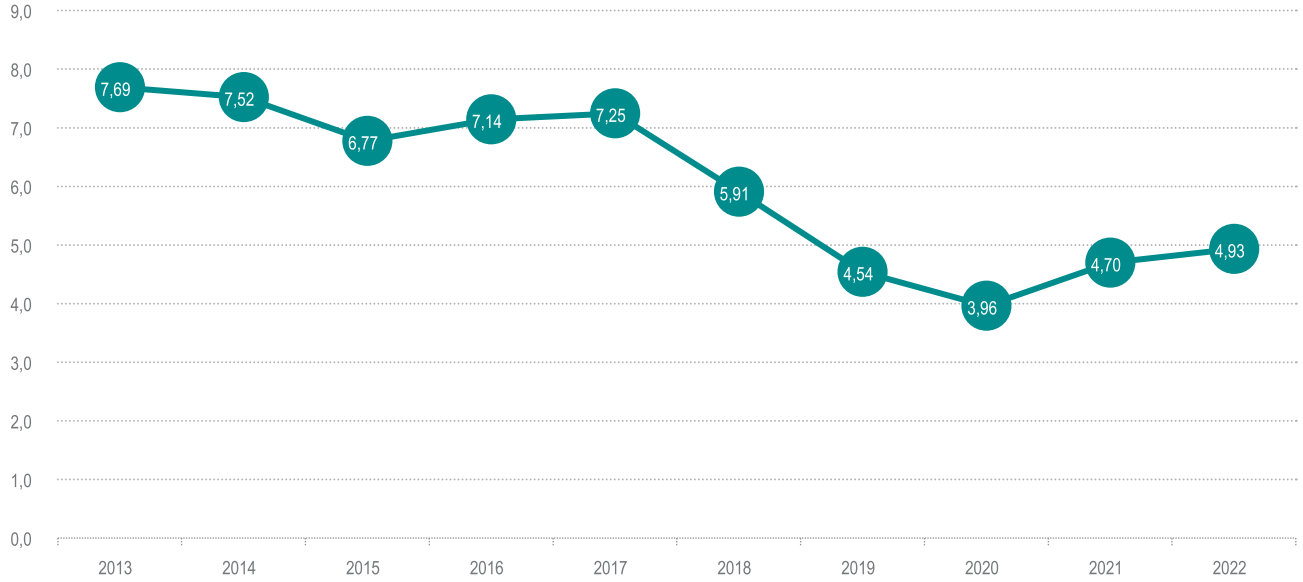
Not: 07.07.2022 tarih ve 31889 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 7414 Sayılı Kanunda yer alan ek bütçe dâhil edilmemiştir.

2013 ile 2022 yılları arasında yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında yaşanan değişim Şekil F.3.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2013 yılında yükseköğretim bütçesi içerisinde sermaye giderleri %22,1, mal ve hizmet alım giderleri %14,4, sosyal güvenlik kurumları devlet primi giderleri %9 ve personel giderleri %52,7 olarak gerçekleşmiştir. Yıllar itibarıyla personel giderleri oranı artarken sermaye giderleri ile mal ve hizmet alım giderlerinin oranları azalmıştır. 2021 yılında %13,6 olan sermaye giderleri 2022 yılında %12,2'ye, %7,1 olan mal ve hizmet alım giderlerinin oranı ise %6,5'e gerilemiştir. Personel giderleri ise 2021 yılında %65,4 iken 2022 yılında %67,3'e yükselmiştir.

Şekil F.3.2'de 2013 ile 2022 yılları arasında merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2013 yılından itibaren merkezi yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payın 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiştir. 2013 yılında %7,69 olan merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay 2020 yılında %3,96 olmuş 2021 yılında %4,7 olarak gerçekleşirken 2022 yılında %4,93 olmuştur.

2019 yılında OECD ülkelerinde yükseköğretim harcamaları içinde cari ve sermaye harcamaların payı Şekil F.3.3'te gösterilmiştir. Buna göre, 2019 yılında Yunanistan (%48),

Şekil F.3.2 Merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda (%) yaşanan değişim (2013-2022)

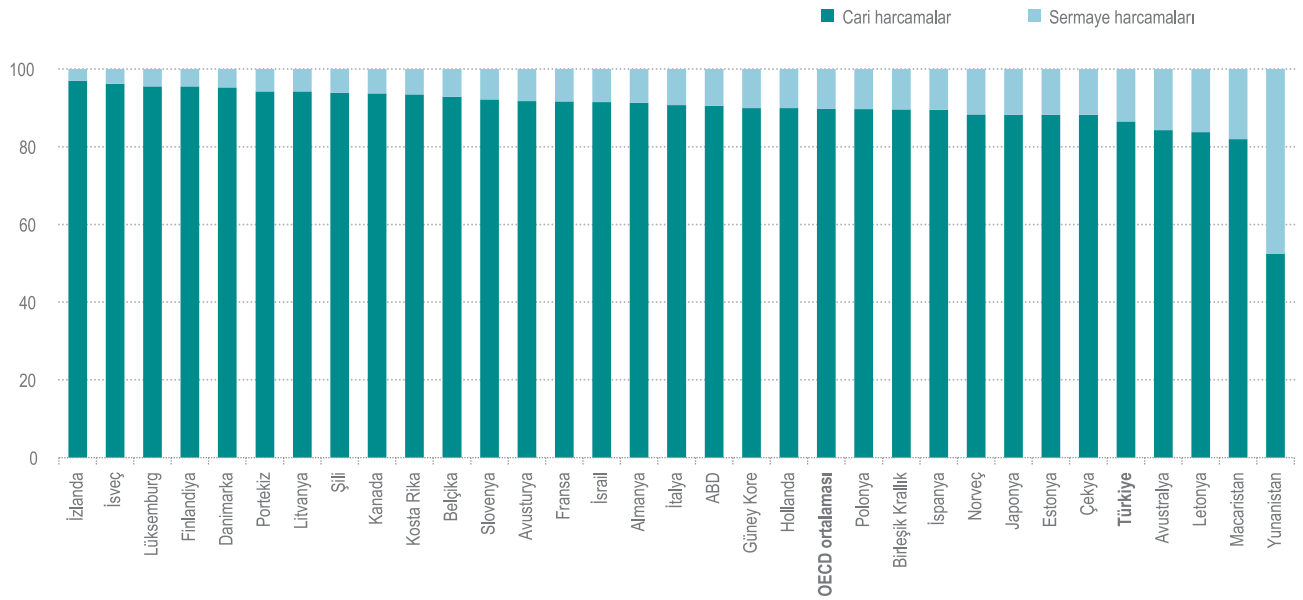
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: 2021 yılı ve öncesi gerçekleşen Merkezi Bütçe yatırımlarından oluşmakta olup, diğerleri ise ayrılan miktar üzerinden hesaplanmıştır. 07.07.2022 tarih ve 31889 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 7414 Sayılı Kanunda yer alan ek bütçe dâhil edilmemiştir.

Macaristan (%18), Letonya (%16), Avustralya (%16), Türkiye (%13), Çekya (%12), Estonya (%12), Japonya (%12) ve Norveç (%12) yükseköğretim harcamaları içinde sermaye harcamaları en yüksek oranda olan ülkelerin başında gelmektedir. Yükseköğretim harcamaları içerisinde cari

harcamaların en yüksek olduğu ülkeler ise İzlanda (%97), İsveç (%96), Lüksemburg (%96), Finlandiya (%95) ve Danimarka (%95)'dir. Yükseköğretim harcamaları içinde sermaye harcamaları oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması %10'dur.

Şekil F.3.3 OECD ülkelerinde yükseköğretim harcamaları içinde cari ve sermaye harcamalarının payı (%) (2019)

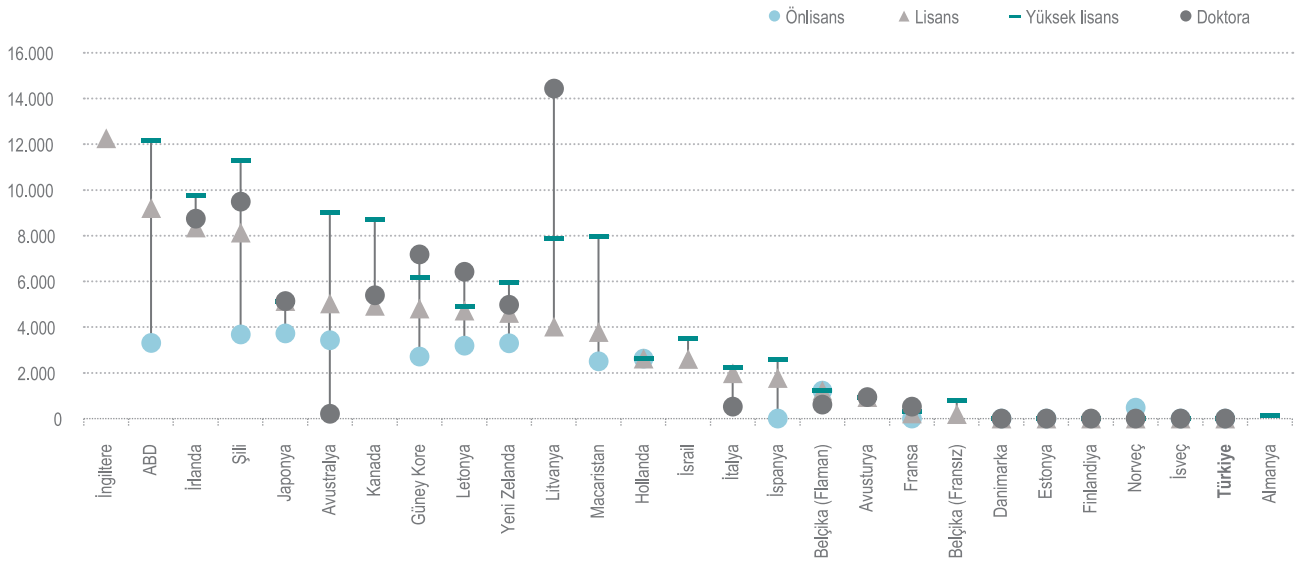

Kaynak: (OECD, 2022).

Bu gösterge altında yükseköğretim öğrencilerinin ne tür kamu desteği aldığı güncel verilerle ele alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle bazı OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre ulusal öğrencilerin kamu üniversitelerinde

yıllık ödedikleri ortalama harç miktarları ayrıntılı incelenmiştir. Daha sonra yıllara göre KYK'dan öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır.

Şekil F.4.1 Bazı OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre ulusal öğrencilerin kamu üniversitelerinde yıllık ödediği ortalama harç miktarları (\$) (2019/20)

Kaynak: (OECD, 2022).

2019/20 öğretim yılında bazı OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre ulusal öğrencilerin kamu üniversitelerinde yıllık ödediği ortalama harç miktarları Şekil F.4.1'de gösterilmiştir. Buna göre, Türkiye başta olmak üzere İsveç, Estonya ve Danimarka'da önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde, Finlandiya'da lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde, İspanya ve Fransa'da ise önlisans düzeyinde ulusal öğrencilerden kamu üniversitelerinde öğrenim harcı alınmamaktadır. Lisans düzeyinde İngiltere (12 bin \$), ABD (9 bin \$), İrlanda (8 bin \$), Şili (8 bin \$), Japonya (5 bin \$) ve Avustralya (5 bin \$)'da 5 bin \$ ve üstünde öğrenim harcı alınırken Belçika (Fr) (190 \$), Fransa (230 \$) ve Avusturya (940 \$)'da bin \$'ın altında öğrenim harcı alınmaktadır. Yüksek lisans düzeyinde ABD (12 bin \$), Şili (11 bin \$), İrlanda (10 bin \$) ve Avustralya (9

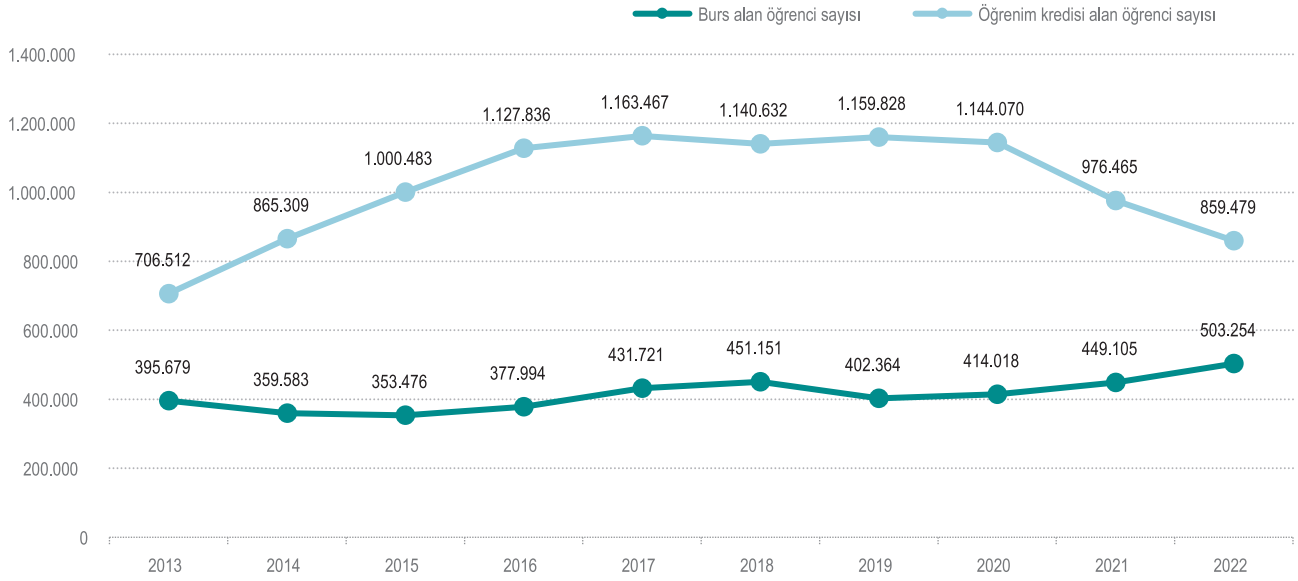
bin \$)'da 9 bin \$'ın üstünde öğrenim harcı alınmaktayken yine Fransa (330 \$), Belçika (Fr) (800 \$) ve Avusturya (940 \$)'da bin \$'ın altında öğrenim harcı alınmaktadır. Doktora düzeyinde ise en yüksek düzeyde öğrenim harcı alan ülke Litvanya (14 bin \$) iken en düşük öğrenim harcı alan ülke Avustralya (210 \$)'dır.

2013 ile 2022 yılları arasında KYK'dan öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil F.4.2'de gösterilmiştir. Buna göre, 2013 yılında 706 bin 512 öğrenci öğrenim kredisi alırken bu sayı 2017 yılına kadar artış eğilimi göstermiş ve 1 milyon 163 bin 467 olarak gerçekleşmiştir. Sonrasında 2020 yılına kadar aynı sayılarda öğrenci öğrenim kredisi almıştır. 2020 yılında öğrenim kredi alan öğrenci sayısı 1 milyon 144 bin 70

iken 2021 yılında 976 bin 465'e, 2022 yılında ise 859 bin 479'a gerilemiştir. 2013 yılında burs alan öğrenci sayısı 395 bin 679 iken yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir izlese de artış göstermiş ve 2022 yılında 503 bin 254'e yükselmiştir. Öğrenim kredisi alan öğrenci sayısında son yıllarda gözle görülür bir düşüş söz konusudur. Bunun temel nedeni ise bu alınan öğrenim kredisinin geri ödemesinde uygulanan enflasyon oranlarının son yıllarda yüksek olması olabilir. Ödeme güçlüğü çekeceğini düşünenlerin

bu krediye başvuramamalarından dolayı sayı düşmektedir. Dolayısıyla öğrenim kredisinin geri ödemesinde mevcut uygulanan politika gözden geçirilmeli ve mezunları mağdur etmeyecek farklı geri ödeme mekanizmaları bulunmalıdır. Buna ilaveten 2022 yılında KYK tarafından önlisans ve lisans düzeyindeki öğrencilere 850 TL, yüksek lisans düzeyindeki öğrencilere 1.700 TL ve doktora düzeyindeki öğrencilere 2.550 TL aylık burs ya da öğrenim kredisi verilmektedir.

Şekil F.4.2 KYK'dan öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB İstatistikleri ve Gençlik ve Spor Bakanlığının faaliyet raporu kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

- Gerçekleşen veriler üzerinden yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında 2015-2020 yılları arasında yaşanan düşüş, her ne kadar 2022 yılı öngörülen olsa da 2020 yılından sonra artış eğilimine girmiştir. 2021 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretim yapılan kamusal harcamalar 2012 yılından 2018 yılına kadar artmış, 2019 ve 2020 yıllarında düşmüştür. Buna rağmen 2019 yılında Türkiye GSYH'si içinden yükseköğretime %1,6 oranında yaptığı harcama ile OECD ülkeleri ortalaması olan %1,5'in biraz üzerinde harcama yapmıştır. Buna ilaveten toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının payı bakımından Türkiye hem OECD ülkeleri ortalamasının oldukça üzerinde hem de en yüksek pay ayıran ülkelerin içinde yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye yükseköğretim sisteminde yakaladığı performansı devam ettirmesi ve daha iyi performans göstermesi için yükseköğretime ayırdığı bütçeyi daha da artırmalıdır.
- Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalar, yıllar itibarıyla öğrenci sayısındaki artışa da bağlı olarak düşüş eğilimindedir. Satın alma Gücü Paritesine göre Türkiye 9 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına en az harcama yapan ülkeler arasında iken OECD ülkeleri ortalamasının da yarısı kadar harcama yapmaktadır. Yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar, OECD ülkeleri ortalamasına yükseltilmelidir.
- 2013 yılından itibaren merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş 2021 ve 2022 yıllarında artmıştır. Önceki yıllara göre bu artış yeterli olmayıp merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay daha da artırılmalıdır.

OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>

TÜİK. (2021). *Eğitim harcamaları istatistikleri, 2020* (Haber Bülteni Sy 37199). Türkiye İstatistik Kurumu.

BÖLÜM

ÜNİVERSİTELERİN AKADEMİK VE YENİLİKÇİLİK PERFORMANSI

GÖSTERGE G1	Türkiye'nin uluslararası akademik yayın performansı ne durumdadır?
GÖSTERGE G2	Türkiye adresli bilimsel dergilerin uluslararası sıralaması ne durumdadır?
GÖSTERGE G3	Türkiye'nin dünya üniversiteleri sıralamalarındaki durumu nasıldır?
GÖSTERGE G4	Türkiye'nin AR-GE insan kaynağı ne durumdadır?
GÖSTERGE G5	Türkiye'nin yenilikçi ekonomiler arasındaki performansı ne durumdadır?
GÖSTERGE G6	Türkiye'nin patent performansı ne durumdadır?
BÖLÜM G	Sonuç ve Öneriler

Bu bölüm altında ilk önce Türkiye'nin akademik yayın performansına ilişkin veriler yıllara göre incelenecek ve diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Daha sonra, Türkiye adresli bilimsel dergilerin uluslararası performansları ayrıntılı olarak incelenecektir. Ardından Türkiye'deki üniversitelerin dünya üniversiteleri sıralamalarındaki durumları ayrıntılı olarak incelenecektir. Sonrasında, Türkiye'nin Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) insan kaynağı durumu ayrıntılı değerlendirilecektir. Ardından Türkiye'nin yenilikçi ekonomiler arasındaki performansı incelenecektir. Son olarak ise Türkiye'nin ve üniversitelerin patent başvuru sayıları ülkelerle karşılaştırmalı olarak ortaya konacaktır.

Bu gösterge adı altında, uluslararası akademik dergileri indeksleyen Scopus veri tabanından elde edilen verilerle; Türkiye'nin yıllara göre uluslararası yayın performansı

ve toplam uluslararası yayın sayıları ülkelerle karşılaştırmalı olarak ayrıntılı incelenmiştir.

Tablo G.1.1 Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları (2012-2021)

Yıl	Doküman sayısı	Atıf sayısı	Öz atıf	Doküman başına atıf	Uluslararası işbirliği payı (%)	Dünya payı (%)
2012	36.941	544.642	108.915	13,30	19,04	1,34
2013	40.481	531.495	110.619	11,61	19,25	1,41
2014	41.330	519.592	102.700	10,91	19,36	1,42
2015	45.086	544.665	99.925	10,18	20,20	1,54
2016	48.077	525.597	97.661	8,80	21,43	1,59
2017	45.462	427.867	83.701	6,94	23,88	1,46
2018	46.706	373.780	76.607	5,19	23,96	1,44
2019	50.830	294.241	67.472	2,90	24,42	1,49
2020	56.487	226.017	51.554	0,88	27,00	1,59
2021	67.150	62.890	16.963	0,94	27,81	1,77

Kaynak: Eylül 2022 SCIMAGO (2022) verileri esas alınmıştır.

2012 ile 2021 yılları arasında Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları Tablo G.1.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2017 ve 2018 yılları hariç 2012 ile 2021 yılları arasında Türkiye'nin yayın sayıları sürekli artış eğilimi göstermiştir. Türkiye'nin 2012 yılında toplam 36 bin 941 yayını bulunmakta olup bu yayınlarda uluslararası işbirliği payı %19,04 iken dünya içerisindeki payı ise %1,34'tür. 2021 yılında ise toplam yayın sayısı 67 bin 150'ye, bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payı %27,81'e, ve bu yayınların dünya içerisindeki payı ise %1,77'ye yükselmiştir. Türkiye uluslararası yayın sayısını artırırken hem bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payını hem de bu yayınların dünya içerisindeki payını artırmıştır.

Tablo G.1.2'de 2011-2020 yılları arasında Web of Science verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları verilmiştir. Buna göre 2011 yılından 2016 yılına kadar Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları sürekli artış eğilimi göstermiş 31 bin 780'den 45 bin 353'e yükselmiştir. 2017 ve 2018 yıllarında yayın sayılarında düşüş yaşanmış ve 2018 yılında 42 bin 165 olmuştur. 2019 ve 2020

yıllarında ise artış eğilimi sürmüştü ve 2020 yılı itibarıyla Türkiye adresli uluslararası yayın sayısı 50 bin 280 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo G.1.2 Web of Science verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları (2011- 2020)

Yıl	Doküman sayısı	Makale sayısı
2011	31.780	23.916
2012	34.549	25.497
2013	37.516	26.713
2014	38.973	27.464
2015	42.728	29.067
2016	45.353	31.440
2017	42.383	29.934
2018	42.165	30.420
2019	47.076	36.305
2020	50.280	41.794

Kaynak: Kasım 2021 CABIM (2022) verileri esas alınmıştır.

Tablo G.1.3'te 2020 ve 2021 yıllarına ilişkin Scopus verilerine göre ülkelerin toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları verilmiştir. Buna göre Türkiye 2021 yılında bir önceki yıla göre ülke sıralamasındaki yerini bir sıra yukarı taşımış ve 17. sıraya yükselmiştir. Buna ilaveten uluslararası yayın sayısını da 59 bin 27'den 67 bin 150'ye yükseltmiştir. Dahası Türkiye, 2021 yılında bir önceki yıla göre uluslararası yayın sayısını Çin, Hindistan ve Suudi Arabistan'dan sonra en fazla artıran ülke iken oransal artış bakımından ise Suudi Arabistan (%24,8) ve Mısır (%19,6)'dan sonra %13,8 ile en fazla oransal artış sağlayan ülke konumundadır. Dünyanın ilk on büyük

ekonomisine sahip ülkeler içinde yer alan ABD, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve Rusya gibi ülkeler başta olmak üzere çoğu ülke bir önceki yıla göre 2021 yılında uluslararası yayın sayılarında ciddi düşüşler yaşamıştır. ABD 2019 yılından önce uluslararası yayın sayısı bakımından bu sıralamada hep birinci konumda yer alırken 2019 ve 2020 yıllarında Çin uluslararası yayın sayılarını hızlı bir şekilde artırmış ve birinci sıraya yerleşmiştir (Yurdakul vd., 2021). 2021 yılında ise geçen yıla göre uluslararası yayın sayısını 71 bin 725 artırmış ve 860 bin uluslararası yayın sayısı ile ilk sıradaki konumunu korumuştur.

Tablo G.1.3 Scopus verilerine göre ülkelerin toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları (2020 ve 2021)

2020			2021		
Sıra	Ülke	Doküman sayısı	Sıra	Ülke	Doküman sayısı
1	Çin	788.287	1	Çin	860.012
2	ABD	766.789	2	ABD	726.552
3	Birleşik Krallık	249.408	3	Birleşik Krallık	243.792
4	Hindistan	217.771	4	Hindistan	237.429
5	Almanya	216.474	5	Almanya	208.210
6	İtalya	155.135	6	İtalya	154.304
7	Japonya	147.341	7	Japonya	144.778
8	Fransa	139.661	8	Kanada	130.786
9	Kanada	131.684	9	Fransa	128.210
10	Rusya	129.270	10	Avustralya	125.211
11	Avustralya	126.177	11	Rusya	123.849
12	İspanya	121.331	12	İspanya	122.688
13	Brezilya	100.006	13	Güney Kore	101.692
14	Güney Kore	98.796	14	Brezilya	100.085
15	Hollanda	75.399	15	İran	77.346
16	İran	74.440	16	Hollanda	74.317
17	İsviçre	60.415	17	Türkiye	67.150
18	Türkiye	59.027	18	Polonya	60.788
19	Polonya	58.460	19	İsviçre	57.331
20	İsveç	51.510	20	İsveç	50.270
21	Endonezya	50.145	21	Endonezya	49.350
22	Tayvan	43.317	22	Suudi Arabistan	48.307
23	Belçika	41.066	23	Tayvan	46.201
24	Malezya	39.166	24	Malezya	41.938
25	Suudi Arabistan	38.718	25	Belçika	41.378
26	Danimarka	35.503	26	Mısır	38.651
27	Avusturya	33.506	27	Pakistan	36.661
28	Portekiz	33.502	28	Portekiz	35.544
29	Meksika	33.120	29	Danimarka	34.960
30	Mısır	32.323	30	Meksika	33.664

Kaynak: SCIMAGO (2022).

Bu gösterge altında, ilk önce Türkiye adresli bilimsel dergilerin yayın ve atıf sayıları ile etki değeri ortalamasına göre Clarivate Analytics Web of Science veri tabanındaki sıralamaları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Daha sonra Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilerin dünya sıralamaları incelenmiştir.

Şubat 2022 itibarıyla yayın ve atıf sayıları ile etki değeri ortalamasına göre Clarivate Analytics Web of Science atıf veri tabanlarında (SCI, SSCI, AHCI) indekslenmekte olan Türkiye adresli bilimsel dergiler Tablo G.2.1'de verilmiştir. Etki değeri ortalaması, yayın başına düşen ortalama atıf sayısını ifade etmekte olup tablodaki sıralama buna göre yapılmıştır. Buna ilaveten Clarivate Analytics Web of Science atıf veri tabanlarında 61 adet Türkiye adresli bilimsel dergi indekslenmektedir. Buna göre, etki değeri ortalaması 10'un üzerinde olan dört dergi yer almaktadır. Etki değeri ortalaması 5 ile 10 arasında olan 13 dergi sıralamada yer alırken diğer 44 derginin ise etki değeri

ortalaması 5'in altındadır. Türkiye adresli bu bilimsel dergilerin etki değeri ortalamalarını geçen yıla göre artırdığı görülse de (Yurdakul vd., 2021), dünya sıralamalarındaki yerlerinden bu etki değeri ortalamalarının bir çoğunun düşük olduğu ortaya çıkmaktadır (bk. Tablo G.2.2).

Tablo G.2.2'de 2021 yılında Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilere ait veriler ve dünya sıralamaları verilmiştir. SCIMAGO'da bilimsel dergilerin dünya sıralamasına esas olan SJR puanı olup sıralamada ilk 100'deki bilimsel dergilerin SJR puanı 8'in üzerindedir (SCIMAGO, 2022). Buna göre Türkiye adresli bilimsel dergilerin SJR puanları 0,301 ile 0,951 arasında değişmektedir. 2019 yılında en iyi sıralamadaki Türkiye adresli bilimsel dergi 3881. sırada iken (Gür vd., 2019), 2020 yılında 5901. sıraya gerilemiş (Yurdakul vd., 2021) ve 2021 yılında ise 4406. sıraya yükselmiştir. Buna ilaveten ilk 5 binin içerisinde yer alan Türkiye adresli bilimsel dergi sayısı ise ikidir.

Tablo G.2.1 Yayın ve atıf sayıları ile etki değeri ortalamasına göre Clarivate Analytics Web of Science atıf veri tabanlarında (SCI, SSCI, AHCI) indekslenmekte olan Türkiye adresli bilimsel dergiler (2022)

Sıra	Dergi adı	Yayın sayısı	Atıf sayısı	Etki değeri ortalaması
1	Journal of Sports Science and Medicine	1.727	30.635	17,74
2	Turkish Journal of Earth Sciences	649	8.513	13,12
3	Atmospheric Pollution Research	1.577	18.903	11,99
4	Diagnostic and Interventional Radiology	1.183	12.243	10,35
5	Turkish Journal of Agriculture and Forestry	1.042	10.143	9,73
6	Turkish Journal of Chemistry	2.338	21.305	9,11
7	Journal of Clinical Research in Pediatric Endocrinology	701	6.381	9,10
8	Turkish Journal of Botany	976	8.108	8,31
9	Turkish Journal of Biology	1.052	8.689	8,26
10	Records of Natural Products	867	7.052	8,13
11	Türk Psikoloji Dergisi	345	2.678	7,76
12	Türk Psikiyatri Dergisi	701	5.396	7,70
13	Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences	1.378	8.614	6,25
14	Turkish Journal of Field Crops	445	2.503	5,62
15	Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica	1.425	7.708	5,41
16	Turkish Journal of Veterinary & Animal Sciences	3.070	16.120	5,25
17	Turkish Neurosurgery	2.042	10.611	5,20
18	Eklem Hastalıkları ve Cerrahisi - Joint Diseases and Related Surgery	484	2.363	4,88
19	Mikrobiyoloji Bülteni	1.088	5.056	4,65
20	Turkish Journal of Pediatrics	3.105	13.888	4,47
21	Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi - Turkish Journal of Trauma & Emergency Surgery	1.581	6.847	4,33
22	Eğitim ve Bilim-Education and Science	1.251	5.103	4,08
23	Turkish Journal of Gastroenterology	2.135	8.509	3,99
24	Experimental and Clinical Transplantation	2.054	8.104	3,95
25	Balkan Medical Journal	1.084	4.268	3,94
26	Turkish Journal of Zoology	1.195	4.703	3,94
27	Turkish Journal of Medical Sciences	3.105	11.975	3,86
28	Hacettepe Journal of Mathematics and Statistics	1.424	5.432	3,81
29	Turkish Journal of Electrical Engineering and Computer Sciences	2.574	9.446	3,67
30	Anatolian Journal Of Cardiology	2.501	8.667	3,47
31	New Perspectives on Turkey	395	1.300	3,29
32	Journal Of Agricultural Sciences - Tarım Bilimleri Dergisi	753	2.452	3,26
33	Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi	2.271	7.295	3,21
34	Nöropsikiyatri Arşivi - Archives of Neuropsychiatry	953	3.040	3,19
35	Turkish Journal of Mathematics	1.703	5.115	3,00
36	Türkiye Entomoloji Dergisi - Turkish Journal of Entomology	542	1.621	2,99
37	Journal of the Entomological Research Society	405	1.180	2,91
38	Tekstil ve Konfeksiyon	739	2.102	2,84
39	Journal of the Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University	1.589	4.319	2,72
40	Journal of International Advanced Otolaryngology	1.034	2.805	2,71
41	Isı Bilimi ve Tekniği Dergisi - Journal of Thermal Science and Technology	374	1.000	2,67
42	Turkish Journal of Hematology	1.173	2.914	2,48
43	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi	825	1.887	2,29
44	Psychiatry and Clinical Psychopharmacology	422	852	2,02
45	METU Journal of the Faculty of Architecture	432	840	1,94
46	Archives of Rheumatology	606	1.165	1,92
47	Turkish Journal of Biochemistry - Türk Biyokimya Dergisi	1.154	2.168	1,88
48	Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation	323	484	1,50
49	Turkish Journal of Geriatrics - Türk Geriatri Dergisi	780	1.109	1,42
50	UHOD - Uluslararası Hematoloji - Onkoloji Dergisi	582	751	1,29
51	Teknik Dergi	390	481	1,23
52	Adalya	255	298	1,17
53	Türk Göğüs Kalp Damar Cerrahisi Dergisi	1.867	1.915	1,03
54	Uluslararası İlişkiler - International Relations	486	482	0,99
55	Amme İdaresi Dergisi	372	306	0,82
56	OLBA	222	174	0,78
57	Bilgi	694	460	0,66
58	Osmanlı Araştırmaları - The Journal of Ottoman Studies	365	228	0,62
59	Neurological Sciences and Neurophysiology	151	73	0,48
60	Milli Folklor	1.081	455	0,42
61	Belleten	471	131	0,28

Kaynak: CABIM (2022) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Şubat 2022 itibarıyla Clarivate Analytics WOS'da indekslenmekte olan Türkiye adresli dergi listesidir.

Tablo G.2.2 Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilere ait veriler ve dünya sıralamaları (2021)

Sıra	Dergi adı	SJR	h endeksi	Doküman sayısı (2021)	Doküman sayısı (3 yıl)	Atıf sayısı (3 yıllık)	Atıf yapılan doküman (3 yıllık)	Doküman başına atıf (2 yıllık)
4406	Journal of Sports Science and Medicine	0,951	72	90	269	1083	257	4,05
4793	Turkish Journal of Emergency Medicine	0,902	13	36	120	668	118	0,86
5613	Constructive Mathematical Analysis	0,811	11	19	48	131	48	1,95
6524	Results in Nonlinear Analysis	0,728	6	14	41	89	40	2,17
6595	Contemporary Educational Technology	0,721	10	40	81	260	81	3,68
6614	Diagnostic and Interventional Radiology	0,719	47	128	243	763	216	2,95
6630	Journal of Positive Psychology and Wellbeing	0,718	9	0	37	145	37	4,81
6739	Borsa Istanbul Review	0,709	27	81	107	542	107	4,22
7679	Journal of Positive School Psychology	0,639	5	13	5	40	4	8,00
7928	European Journal of Dentistry	0,622	37	183	332	1085	325	3,11
8759	Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education	0,569	44	130	602	1320	596	2,59
9507	Turkish Journal of Biology	0,527	41	59	143	402	142	3,47
9964	Journal of Turkish Science Education	0,503	19	56	123	242	123	1,91
10017	International Journal of Instruction	0,500	26	186	730	1423	721	1,74
10547	Journal of International Advanced Otolaryngology	0,472	16	104	280	364	265	1,27
10729	Turkish Journal of Mathematics	0,463	29	181	649	613	649	0,95
11163	Balkan Medical Journal	0,441	20	80	266	432	179	1,74
11181	Türk Tarım ve Ormancılık Dergisi	0,441	46	72	169	397	169	2,70
11202	Turkish Journal of Medical Sciences	0,440	32	414	718	1.668	697	2,75
11425	Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica	0,429	30	108	297	502	282	1,50
11518	Turkish Journal of Ophthalmology	0,426	9	77	232	272	207	1,06
11736	Journal of Fish Taxonomy	0,415	2	3	17	20	17	1,18
11808	Turkish Online Journal of Distance Education	0,412	24	77	173	345	168	2,01
12127	JCRPE Journal of Clinical Research in Pediatric Endocrinology	0,398	40	65	199	394	186	1,87
12167	Turkish Journal of Gastroenterology	0,397	30	129	504	666	364	1,13
12406	Journal of Social Studies Education Research	0,386	16	61	213	314	212	1,65
12509	Turkish Journal of Earth Sciences	0,382	47	70	128	186	128	1,41
12544	International Journal of Energy Economics and Policy	0,380	39	275	956	1880	956	1,95
12550	Records of Natural Products	0,380	33	58	182	390	182	1,95
12728	European Endodontic Journal	0,373	8	42	103	138	98	1,36
12823	Haceteppe Journal of Mathematics and Statistics	0,369	29	136	454	503	454	0,94
12918	Turkish Journal of Botany	0,366	39	42	192	303	190	1,49
12985	Journal of Algebra Combinatorics Discrete Structures and Applications	0,363	2	17	39	17	39	0,48
13033	International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology	0,361	7	40	69	142	69	1,51
13204	Anatolian Journal of Cardiology	0,354	32	232	590	559	370	0,83
13350	International Journal of Optimization and Control: Theories and Applications	0,349	7	30	91	139	91	1,21
13481	Joint Diseases and Related Surgery	0,344	18	121	197	296	187	1,51
13557	Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences	0,342	32	60	331	524	329	1,46
13875	Turkish Journal of Haematology	0,331	18	82	238	212	119	0,94
13949	Eurasian Journal of Soil Science	0,328	8	40	118	170	118	1,36
13994	Agri Dergisi	0,326	21	46	120	113	106	0,77
14019	Noropsikiyatri Arsivi	0,326	18	76	207	307	191	1,02
14097	Turkish Neurosurgery	0,324	29	147	455	481	436	0,90
14146	International Electronic Journal of Elementary Education	0,322	22	21	186	154	173	0,73
14161	Turkish Journal of Urology	0,322	11	89	320	397	302	1,15
14283	Advances in Hospitality and Tourism Research	0,317	6	20	36	65	36	1,28
14619	Türk Pediatri Arsivi	0,306	15	80	216	279	188	1,01
14719	Archives of Rheumatology	0,302	15	84	238	287	207	0,89
14730	Eurasian Journal of Medicine	0,302	16	54	186	292	165	1,37
14777	Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation	0,301	8	95	167	215	150	1,20

Kaynak: SCIMAGO (2022).

Not: Veri tabanında yer alan 232 dergiden ilk 50'si tabloda gösterilmiştir.

Uluslararası birçok kuruluş, üniversiteleri uluslararası yayın sayılarına, yayınlara yapılan atıf sayılarına, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısına, kadın/erkek öğrenci oranına, uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı oranına, proje sayısına ve sanayi gelirlerine göre çeşitli kriterlere göre sıralamaktadır. Bu sıralamalar neticesinde, üniversitelerin hem ulusal ve uluslararası görünürlüğü hem prestiji hem de ulusal veya uluslararası öğrenciler tarafından tercih edilebilirliğini daha da artırmaktadır. Bu göstergede, Times Higher Education (THE)

tarafından yapılan dünya üniversiteleri sıralaması, Shanghai Sıralama Danışmanlığı tarafından yapılan Dünya Üniversiteleri Akademik Sıralaması (Academic Ranking of World Universities, ARWU), Quacquarelli Symonds (QS) şirketi tarafından yapılan QS Dünya Üniversiteleri Sıralaması ile ODTÜ Enformatik Enstitüsü University Ranking by Academic Performance (URAP) Laboratuvarı tarafından yapılan dünya üniversiteleri sıralaması ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Tablo G.3.1 Time Higher Education dünya üniversiteleri sıralaması (2022)

Sıra 2022	Sıra 2021	İsim	Öğrenci sayısı	Öğrenci/öğretim elemanı	Uluslararası öğrenci oranı (%)	Kadın:erkek	Öğretim	Araştırma	Atıflar	Sanayi geliri	Uluslararası görünüm	Toplam Puan
1	1	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	20.835	10,7	42	47:53	91,0	99,6	98,0	74,4	96,3	95,7
2	4	Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü (ABD)	2.233	6,3	34	36:64	93,6	96,9	97,8	90,4	83,8	95,0
2	3	Harvard Üniversitesi (ABD)	21.574	9,5	24	50:50	94,5	98,9	99,2	48,9	79,8	95,0
4	2	Stanford Üniversitesi (ABD)	16.319	7,3	23	46:54	92,3	96,8	99,9	91,0	79,7	94,9
5	6	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	19.681	11,1	39	47:53	90,9	99,5	96,2	56,7	95,8	94,6
5	5	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (ABD)	11.459	8,4	33	40:60	90,9	94,4	99,7	93,7	89,9	94,6
7	9	Princeton Üniversitesi (ABD)	7.753	7,5	23	47:53	89,5	96,0	99,0	88,8	80,7	93,6
8	7	Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley (ABD)	40.306	18,9	23	51:49	85,7	96,0	99,1	84,7	77,6	92,2
9	8	Yale Üniversitesi (ABD)	13.317	5,9	21	51:49	90,7	93,0	97,0	56,2	69,9	90,8
10	10	Chicago Üniversitesi (ABD)	14.895	6,1	33	46:54	87,2	90,6	98,3	56,3	74,4	89,8
401-500	401-500	Çankaya Üniversitesi	7.716	26,5	1	44:56	17	13,6	100	36	46	40,9-44,0
501-600	401-500	Koç Üniversitesi	5.521	15,4	7	50:50	30,2	36,1	50,5	70,6	51,0	38,1-40,8
501-600	501-600	Sabancı Üniversitesi	44.745	20,9	9	38:62	26,3	37,1	42,8	99,1	57,5	38,1-40,8
601-800	601-800	Bilkent Üniversitesi	9.961	14,3	9	46:54	22,6	20,7	45,2	48,1	63,1	32,0-37,9
601-800	501-600	Hacettepe Üniversitesi	49.026	21,3	3	54:46	26,8	13,5	61,1	37,0	24,3	32,0-37,9
601-800	801-1000	İTÜ	25.64	21,0	12	35:65	28,3	34,8	27,6	100,0	36,9	32,0-37,9
601-800	801-1000	ODTÜ	18.346	23,9	9	52:48	32,9	32,5	32,9	99,8	41,1	32,0-37,9
801-1000	1001+	Bahçeşehir Üniversitesi	17.859	46,3	17	52:48	19,3	18,6	45,0	51,6	47,1	27,2-31,9
801-1000	601-800	Boğaziçi Üniversitesi	13.108	23,6	3	46:54	24,3	24,2	34,7	60,8	39,1	27,2-31,9
801-1000	-	İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	26.68	24,1	5	40:60	20,9	11,7	51,7	51,4	22,3	27,2-31,9
801-1000	-	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	8.661	11,0	2	54:46	17,0	9,2	66,0	34,8	21,0	27,2-31,9

Kaynak: Times Higher Education (2022) World University Rankings verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Türkiye'den toplamda 66 üniversite katılmıştır.

2022 yılında Time Higher Education tarafından yapılan dünya üniversiteleri sıralaması Tablo G.3.1'de verilmiştir. THE 2022 dünya üniversiteleri sıralamasında 99 ülke ve bölgeden 1662 üniversite yer almakta olup, THE dünya üniversiteleri sıralaması, bir kurumun öğretim, araştırma, bilgi transferi ve uluslararası görünüm olmak üzere

re dört temel alandaki performansını dikkatle ölçen 13 performans göstergesinden oluşmaktadır (Times Higher Education, 2022).THE 2022 sıralamasında ilk 10'a bakıldığında İngiltere'den 2 (Oxford ve Cambridge) üniversite ve ABD'den 8 üniversite bulunmaktadır. Sıralamada ilk 401-500 arasında Türkiye'den Çankaya Üniversitesi

yer almaktadır. 501-600 arasında Koç ve Sabancı, 601-800 arasında Bilkent, Hacettepe, İTÜ ve ODTÜ, 801-1000 arasında ise Bahçeşehir, Boğaziçi, İstanbul Cerrahpaşa ve İstanbul Medeniyet üniversiteleri bulunmaktadır. Türkiye’den toplamda 66 üniversite bu sıralamaya katılmış olup diğer üniversiteler 1000 ve üzerinde bir sıralamada yer almaktadır. THE 2022 sıralamasında ilk 10’a giren üniversitelerle Türkiye’den ilk 1000 arasına giren üniversiteler sıralama kriterlerine göre karşılaştırıldığında; Türkiye’deki üniversitelerin öğrenci-öğretim elemanı oranlarının nispeten yüksek olduğu, uluslararası öğrenci oranının daha düşük olduğu, atıf performansı -Çankaya Üniversitesi hariç-, araştırma ve uluslararası görünümünün nispeten daha düşük olduğu ve bazı üniversiteler hariç sanayi gelirlerinin nispeten iyi olduğu görülmektedir.

Tablo G.3.2 ARWU dünya üniversiteleri sıralaması (2022)

Sıra	Üniversite	Puan
1	Harvard Üniversitesi (ABD)	100,0
2	Stanford Üniversitesi (ABD)	76,8
3	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (ABD)	70,1
4	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	69,6
5	Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley (ABD)	65,3
6	Princeton Üniversitesi (ABD)	60,0
7	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	58,7
8	Columbia Üniversitesi (ABD)	57,2
9	Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü (ABD)	56,1
10	Chicago Üniversitesi (ABD)	55,1
401-500	İstanbul Üniversitesi	-
601-700	Hacettepe Üniversitesi	-
601-700	Sağlık Bilimleri Üniversitesi	-
801-900	Ankara Üniversitesi	-
801-900	Dokuz Eylül Üniversitesi	-
901-1000	Ege Üniversitesi	-
901-1000	Erciyes Üniversitesi	-
901-1000	Fırat Üniversitesi	-
901-1000	Gazi Üniversitesi	-
901-1000	İTÜ	-
901-1000	ODTÜ	-

Kaynak: Academic Ranking of World Universities (2022) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Türkiye’den 11 üniversite bu sıralamada yer almaktadır.

Tablo G.3.2’de 2022 yılında ARWU dünya üniversiteleri sıralaması gösterilmiştir. ARWU 2022 sıralamasına göre ilk 10 üniversite incelendiğinde, üniversitelerin iki tanesinin İngiltere’den (Cambridge ve Oxford) ve sekiz tanesinin ise ABD’den olduğu görülmektedir. Türkiye’den 11 üniversite bu sıralamada yer almakta olup İstanbul Üniversitesi sıralamada 401-500 arasında iken Hacettepe ve Sağlık Bilimleri 601-700, Ankara ve Dokuz Eylül 801-900, Ege, Erciyes, Fırat ve Gazi üniversiteleri ile İTÜ ve ODTÜ 901-1000 arasında yer almaktadır.

Tablo G.3.3’te 2023 yılında QS dünya üniversiteleri sıralaması verilmiştir. QS dünya üniversiteleri sıralaması 2023’e göre ilk 10 üniversite incelendiğinde ABD’den 5, İngiltere’den 4 ve İsviçre’den 1 üniversitenin yer aldığı görülmektedir. Türkiye’den 24 üniversite bu sıralamada

Tablo G.3.3 QS dünya üniversiteleri sıralaması (2023)

Sıra	Üniversite	Puan
1	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (ABD)	100,0
2	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	98,8
3	Stanford Üniversitesi (ABD)	98,5
4	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	98,4
5	Harvard Üniversitesi (ABD)	97,6
6	Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü (ABD)	97,0
7	Londra Imperial Koleji (İngiltere)	97,0
8	Londra Koleji Üniversitesi (İngiltere)	95,0
9	Zürich Federal Teknoloji Enstitüsü (İsviçre)	93,6
10	Chicago Üniversitesi (ABD)	93,2
477	Koç Üniversitesi	24,9
501-510	ODTÜ	-
531-540	Sabancı Üniversitesi	-
561-570	Bilkent Üniversitesi	-
601-650	İTÜ	-
701-750	Boğaziçi Üniversitesi	-
801-1000	Hacettepe Üniversitesi	-
801-1000	İstanbul Üniversitesi	-
1001-1200	Ankara Üniversitesi	-
1001-1200	Gazi Üniversitesi	-
1001-1200	İstanbul Aydın Üniversitesi	-
1001-1200	Yıldız Teknik Üniversitesi	-

Kaynak: QS World Universities Rankings (2022) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Türkiye’den toplamda 24 üniversite bu sıralamada yer almaktadır.

yer almakta olup Koç Üniversitesi 477. olmuştur. Daha sonra sırasıyla ODTÜ 501-510 arasında, Sabancı 531-540 arasında, Bilkent 561-570 arasında, İTÜ 601-650 arasında, Boğaziçi 701-750 arasında, Hacettepe ve İstanbul 801-1000 arasında, Ankara, Gazi, İstanbul Aydın ve Yıldız Teknik üniversiteleri ise 1001-1200 arasında yer almıştır.

Tablo G.3.4'te 2021 ve 2022 yıllarında URAP dünya üniversiteleri sıralaması verilmiştir. URAP dünya üniver-

siteleri sıralamasında ilk 15 incelendiğinde; ABD'den 6, İngiltere'den 4, Çin'den 3, Kanada ve Fransa'dan 1'er üniversite sıralamada yer almıştır. URAP 2021-2022 sıralamasında Türkiye'den Hacettepe Üniversitesi'nin 524. sırada, İstanbul Üniversitesinin 626. sırada, İTÜ'nün 753. sırada, Ankara Üniversitesinin 788. sırada ve ODTÜ'nün 788. sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye'deki üniversitelerin sıralamaları bir önceki dönemle karşılaştırıldığında genel olarak yükseliş yaşandığı görülmektedir.

Tablo G.3.4 URAP dünya üniversiteleri sıralaması (2021 ve 2022)

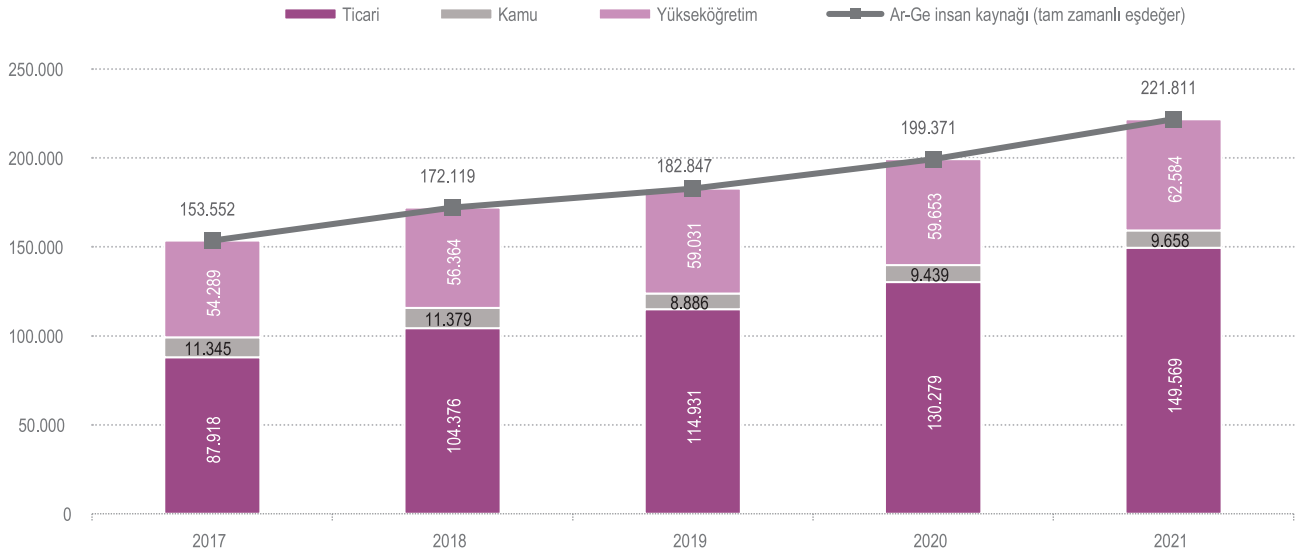
Sıra 2021-2022	Sıra 2020-2021	Üniversite	Puan
1	1	Harvard Üniversitesi (ABD)	600,00
2	2	Toronto Üniversitesi (Kanada)	586,23
3	4	University College London (İngiltere)	579,50
4	3	Stanford Üniversitesi (ABD)	572,61
5	5	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	568,75
6	6	Johns Hopkins Üniversitesi (ABD)	565,69
7	7	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	553,25
8	8	Michigan Üniversitesi (ABD)	552,87
9	10	Washington Seattle Üniversitesi (ABD)	549,87
10	12	Tsinghua Üniversitesi (Çin)	547,46
11	18	Shanghai Jiao Tong Üniversitesi (Çin)	547,45
12	13	Imperial College London (İngiltere)	546,20
13	9	Paris Saclay Üniversitesi (Fransa)	544,90
14	15	Pennsylvania Üniversitesi (ABD)	544,88
15	20	Zhejiang Üniversitesi (Çin)	540,48
524	500	Hacettepe Üniversitesi	337,38
626	632	İstanbul Üniversitesi	314,69
753	725	İTÜ	293,31
770	824	Ankara Üniversitesi	291,45
788	751	ODTÜ	288,97
883	915	Ege Üniversitesi	274,37
902	924	Gazi Üniversitesi	271,16
962	971	Dokuz Eylül Üniversitesi	263,00
990	1021	Koç Üniversitesi	259,35
996	1070	Marmara Üniversitesi	258,97
1044	1052	Atatürk Üniversitesi	255,11
1045	1215	İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	254,99
1075	1090	Yıldız Teknik Üniversitesi	252,20
1122	960	İ.D. Bilkent Üniversitesi	247,66
1147	1200	Firat Üniversitesi	244,60

Kaynak: University Ranking by Academic Performance (2022) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Ülkeler için Ar-Ge çalışmaları; verimlilik, inovasyon, katma değeri yüksek üretim, teknolojik gelişme, ekonomik büyüme ve uluslararası rekabet gücünün artması açısından hayati öneme sahiptir. Dolayısıyla ülkeler Ar-Ge insan kaynağı kapasitelerini artırmak için mevcut politikaları teşvik etme ve yeni politikalar geliştirme çabası içerisinde. Bu göstergede, ilk önce Türkiye İstatistik

Kurumu (TÜİK) Araştırma-Geliştirme Faaliyetleri Araştırması verileri kullanılarak Türkiye'nin sektöre ve cinsiyete göre Ar-Ge personeli sayıları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Daha sonra ise nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısına göre ülke sıralamaları ele alınmıştır.

Şekil G.4.1 Türkiye'de sektöre göre Ar-Ge personeli sayılarında yaşanan değişim (2017-2021)

Kaynak: TÜİK (2022) Araştırma-Geliştirme Faaliyetleri Araştırması verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

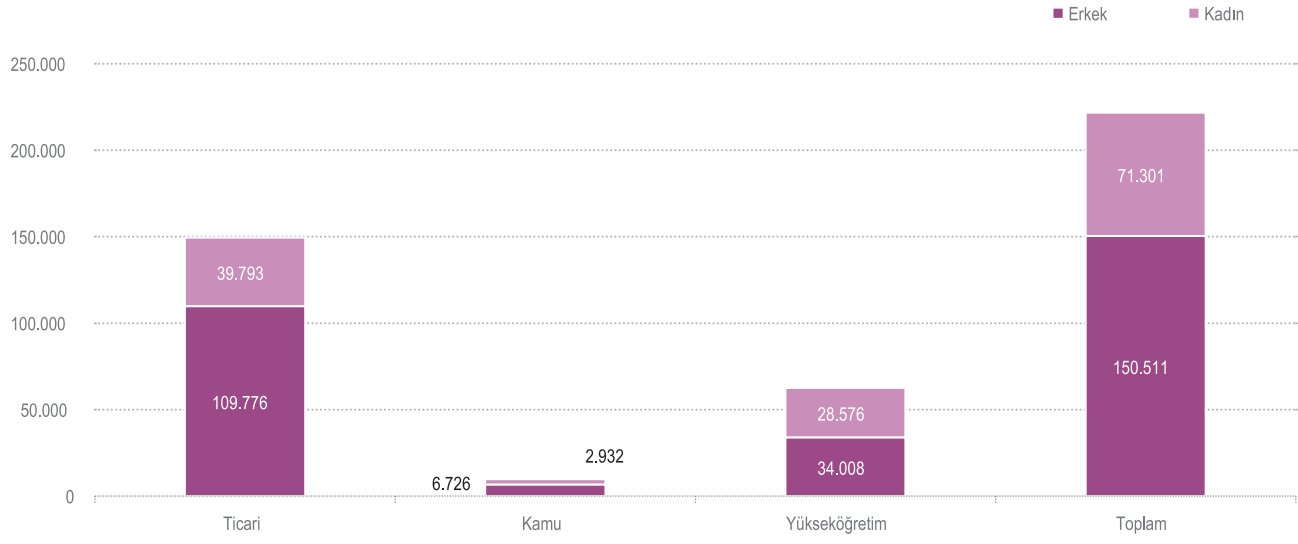
Not: Ar-Ge personel verileri, tam zamanlı eşdeğeri (TZE) cinsinden hesaplanmıştır.

2017 ile 2021 yılları arasında Türkiye'de sektöre göre Ar-Ge personeli sayılarında yaşanan değişim Şekil G.4.1'de verilmiştir. Buna göre 2017 yılında ticari kuruluşlarda 87 bin 918, kamu kurumlarında 11 bin 345 ve yükseköğretim kurumlarında 54 bin 289 tam zamanlı Ar-Ge personeli bulunurken 2021 yılında bu Ar-Ge personeli sayıları ticari kuruluşlarda 149 bin 569'a, kamu kurumlarında 9 bin 658'e, yükseköğretim kurumlarında ise 62 bin 584'e yükselmiştir. Türkiye'de Toplam Ar-Ge personelinin % 67,4'ü ticari kuruluşlarda, %4,4'ü kamu kurumlarında, %28,2'si ise yükseköğretim kurumlarındadır. Türkiye'nin Ar-Ge personeli sayılarında artış sözü olmasına

rağmen nüfusuna oranla yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir (bk. Tablo G.4.3).

Şekil G.4.2'de 2021 yılında sektöre ve cinsiyete göre Ar-Ge personeli sayıları gösterilmiştir. Buna göre Türkiye'deki toplam Ar-Ge personelinin %32'sini (71.301) kadınlar oluşturmaktadır. Sektöre göre incelendiğinde ise ticari kuruluşlarda Ar-Ge personelinin %27'si, kamu kurumlarında %30'u ve yükseköğretim kurumlarında %46'sı kadındır. Yükseköğretim kurumlarındaki toplam 62 bin 584 Ar-Ge personelinin 34 bin 8'i erkek, 28 bin 576'sı ise kadındır.

Şekil G.4.2 Sektöre ve cinsiyete göre Ar-Ge personeli sayıları (2021)

Kaynak: TÜİK (2022) Araştırma-Geliştirme Faaliyetleri Araştırması verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Ar-Ge personel verileri, tam zamanlı eşdeğeri (TZE) cinsinden hesaplanmıştır.

Tablo G.4.3'te 2020 yılında nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısına göre ülke sıralamaları yer almaktadır. Buna göre nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli 8 bin 714 kişi ile en fazla olan ülke Güney Kore'dir. daha sonra sırasıyla İsveç (7.930), Danimarka (7.692), Finlandiya (7.527), Singapur (8.287), Norveç (6.699) ve İzlanda (6.088) gelmektedir. Nüfusta

bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı 5 bin ve üzeri olan 14 ülke, 4 bin ile 5 bin arası olan 10 ülke, 3 bin ile 4 bin arası olan 5 ülke, 2 bin ile 3 bin arası olan 9 ülke ve bin ile 2 bin arası olan 9 ülke bulunmaktadır. Türkiye'de 2020 yılı verisine göre nüfusta bir milyon kişi başına bin 775 Ar-Ge personeli düşmekte olup ülkeler arasında 39. sırada yer almaktadır.

Tablo G.4.3 Nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısına göre ülke sıralamaları (2020)

Sıra	Ülke	Nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı	Sıra	Ülke	Nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı
1	Güney Kore	8.714	25	Estonya	3.846
2	İsveç	7.930	26	Litvanya	3.728
3	Danimarka	7.692	27	Polonya	3.288
4	Finlandiya	7.527	28	Slovakya	3.164
5	Singapur	7.287	29	İspanya	3.109
6	Norveç	6.699	30	Rusya	2.722
7	İzlanda	6.088	31	İtalya	2.672
8	Hollanda	5.912	32	BAE	2.443
9	Yeni Zelanda	5.854	33	Bulgaristan	2.402
10	Avusturya	5.751	34	Malta	2.296
11	Belçika	5.750	35	Hırvatistan	2.220
12	Japonya	5.455	36	Malezya	2.185
13	Almanya	5.393	37	Sırbistan	2.167
14	Portekiz	5.215	38	Letonya	2.159
15	Slovenya	4.932	39	Türkiye	1.775
16	Fransa	4.926	40	Azerbaycan	1.735
17	Lüksemburg	4.920	41	Gürcistan	1.712
18	ABD	4.821	42	Güney Kıbrıs	1.691
19	İrlanda	4.769	43	Tunus	1.660
20	Birleşik Krallık	4.684	44	İran	1.659
21	Kanada	4.516	45	Çin	1.585
22	Macaristan	4.358	46	Belarus	1.466
23	Çekya	4.128	47	Arjantin	1.231
24	Yunanistan	4.010			

Kaynak: UNESCO (2022) veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Nüfusta bir milyon kişi başına düşen Ar-Ge personeli sayısı bin ve üzeri olan ülkeler alınmıştır. Ar-Ge personel verileri, tam zamanlı eşdeğeri (TZE) cinsinden hesaplanmıştır.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization, WIPO) dünyanın en yenilikçi ekonomilerini ortaya çıkarmak için 132 ülke ve ekonomiyi çeşitli göstergelere göre inovasyon performansını sıraladığı, güçlü ve zayıf yönlerini vurguladığı Küresel İnovasyon Endeksi (Global Innovation Index, GII)'ni 2011 yılından bu yana her yıl yayımlamaktadır. Küresel İnovasyon Endeksi siyasi ortam, eğitim, altyapı ve her ekonominin bilgi üretimi-ne ilişkin önlemler de dahil olmak üzere yaklaşık 80 gös-

tergeden oluşmakta olup ülkeler yenilik ekosistemlerini değerlendirmek ve geliştirmek için GII'yi kullanmakta ve GII'yi ekonomik planlarda ve/veya politikalarda referans olarak kullanmaktadır (WIPO, 2022a). Bu göstergede, ilk önce Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Daha sonra ise Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre yıllar içindeki sıralaması ele alınmıştır.

Tablo G.5.1 Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları (2022)

Sıra	Ülke / Ekonomi	Puan	Sıra	Ülke / Ekonomi	Puan
1	İsviçre	64,6	26	Belçika	46,9
2	ABD	61,8	27	Güney Kıbrıs	46,2
3	İsveç	61,6	28	İtalya	46,1
4	Birleşik Krallık	59,7	29	İspanya	44,6
5	Hollanda	58,0	30	Çekya	42,8
6	Güney Kore	57,8	31	BAE	42,1
7	Singapur	57,3	32	Portekiz	42,1
8	Almanya	57,2	33	Slovenya	40,6
9	Finlandiya	56,9	34	Macaristan	39,8
10	Danimarka	55,9	35	Bulgaristan	39,5
11	Çin	55,3	36	Malezya	38,7
12	Fransa	55,0	37	Türkiye	38,1
13	Japonya	53,6	38	Polonya	37,5
14	Hong Kong	51,8	39	Letonya	37,3
15	Kanada	50,8	40	Hindistan	36,6
16	İsrail	50,2	41	Litvanya	36,5
17	Avusturya	50,2	42	Hırvatistan	35,6
18	Estonya	50,2	43	Tayland	34,9
19	Lüksemburg	49,8	44	Yunanistan	34,5
20	İzlanda	49,5	45	Mauritius	34,4
21	Malta	49,2	46	Slovakya	34,3
22	Norveç	48,8	47	Rusya	34,3
23	İrlanda	48,5	48	Vietnam	34,2
24	Yeni Zelanda	47,2	49	Romanya	34,1
25	Avustralya	47,1	50	Şili	34,0

Kaynak: WIPO (2022a) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo G.5.1'de 2022 yılında Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları verilmiştir. Küresel İnovasyon Endeksine göre İsviçre birinci sırada yer alırken ABD 2., İsveç 3., Birleşik Krallık 4., Hollanda 5., Güney Kore 6., Singapur 7., Almanya 8., Finlandiya 9. ve Danimarka 10. Sırada yer almaktadır. Türkiye, Küresel İnovasyon Endeksi 2022'de yer alan 132 ekonomi arasında 37. sıradadır.

2022 yılında Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre yıllar içindeki (2011-2022) sıralaması Tablo G.5.2'de gösterilmiştir. Küresel İnovasyon Endeksi, dünya ekonomilerini inovasyon yeteneklerine göre sıralarken, inovasyon girdileri ve çıktıları olarak gruplandırılmış yaklaşık 80 göstergeden oluşmakta ve inovasyonun çok boyutlu yönlerini yakalamayı amaçlamaktadır (WIPO, 2022a). Buna göre 2011 yılında Türkiye Küresel İnovasyon Endeksine göre 65. sırada yer alırken inovasyon girdileri bakımından 80. ve inovasyon çıktıları bakımından ise 53. sırada yer almıştır. Her yıl WIPO tarafından yayımlanan Küresel İnovasyon Endeksinde Türkiye'nin sıralaması bazı yıllarda düşmüş, bazı yıllarda ise yükselmiştir. 2022 yılında bir önceki yıla göre Küresel İnovasyon Endeksinde Türkiye sıralamasını yükseltmiş ve 37. sırada yer almıştır. Dahası Türkiye, 2022'de inovasyon çıktılarındaki inovasyon girdilerinden daha iyi performans göstermiştir. Bu ise yenilik

Tablo G.5.2 Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre yıllar içindeki sıralaması (2011-2022)

Yıl	Sıra	İnovasyon girdileri sıralaması	İnovasyon çıktıları sıralaması
2011	65	80	53
2012	74	81	61
2013	68	81	53
2014	54	78	39
2015	58	71	46
2016	42	59	37
2017	43	68	36
2018	50	62	43
2019	49	56	49
2020	51	52	53
2021	41	45	41
2022	37	49	33

Kaynak: WIPO (2022a) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

yatırımlarının yenilik çıktılarına etkili bir şekilde çevrildiği dolayısıyla Türkiye'nin inovasyon yatırımlarının düzeyine göre daha fazla inovasyon çıktısı ürettiği anlamına gelmektedir. Türkiye inovasyon girdilerinde 49. sırada; geçen yıla göre daha düşük, ancak 2020'den daha yüksek performans gösterirken, inovasyon çıktılarındaki ise 33. sırada yer almıştır. İnovasyon çıktılarındaki bu sırası hem 2021 hem de 2020'den daha yüksektir.

Ülkelerin ve yükseköğretim kurumlarının patent başvuru sayıları, Ar-Ge ve inovasyon performanslarının da önemli bir göstergesidir. Buluşların piyasada katma değeri yüksek ürünlere dönüşmesi, buluşun patenti alınarak koruma altına alınmasıyla olmaktadır. Bu göstergede patent başvuru sayıları açısından Türkiye'nin mevcut duru-

mu ülkelerle karşılaştırmalı olarak ayrıntılı ele alınmıştır. Bu kapsamda, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının yenilikçilik performansı, patent ve Patent İşbirliği Antlaşması (Patent Cooperation Treaty, PCT) başvuru sayıları açısından incelenmiştir.

Tablo G.6.1 Toplam patent başvuru sayısına göre ülke sıralamaları (2017-2020)

Sıra	Ülke	Patent başvurusu (doğrudan) 2017	Patent başvurusu (doğrudan) 2018	Patent başvurusu (doğrudan) 2019	Patent başvurusu (doğrudan) 2020
1	Çin	1.301.293	1.457.705	1.311.412	1.409.205
2	ABD	452.553	441.819	457.232	435.607
3	Japonya	255.951	249.554	241.001	220.838
4	Güney Kore	167.527	171.753	179.954	188.681
5	Almanya	61.474	60.871	59.927	54.580
6	Hindistan	20.209	22.367	25.472	29.815
7	Rusya	26.045	27.798	25.629	25.905
8	Birleşik Krallık	19.199	18.368	16.959	18.320
9	Fransa	16.247	16.222	15.869	14.313
10	İran	16.259	12.823	12.147	12.030
11	İtalya	9.674	9.821	10.127	11.008
12	Avustralya	9.008	9.057	8.850	8.169
13	Türkiye	8.196	7.251	7.814	7.893
14	Kanada	7.672	7.765	7.911	6.985
15	Kuzey Kore	8.095	7.848	7.379	6.937
16	Brezilya	7.390	6.846	7.126	6.359
17	Singapur	3.667	4.105	5.222	4.102
18	Polonya	3.998	4.269	3.946	4.058
19	Arjantin	3.443	3.667	3.702	3.492
20	Hollanda	2.606	2.505	2.677	3.023

Kaynak: WIPO (2022b) istatistik veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: PCT ulusal faz girişleri hariçtir.

2017 ile 2020 yılları arasında toplam patent başvuru sayısına göre ülke sıralamaları Tablo G.6.1'de gösterilmiştir. 2019 yılında dünya genelindeki doğrudan patent başvuru sayısı 2 milyon 55 bin iken 2020 yılında bu sayı 2 milyon 612 bin olarak gerçekleşmiş (WIPO, 2022b) ve bu başvuruların %54'ü Çin tarafından yapılmıştır. Çin'den

sonra dünyada en çok patent başvurusu yapan ülkeler sırasıyla ABD, Japonya, Güney Kore ve Almanya olup Türkiye 7 bin 893 başvuru ile dünyada 13. sırada yer almaktadır. 2018 ve 2019 yıllarında patent başvuru sayısı bakımından 15. sırada yer alan Türkiye, 2020 yılında 13. sıraya yükselmiştir.

Tablo G.6.2'de 2018 ile 2021 yılları arasında menşeiine göre PCT uluslararası patent başvuru sayıları gösterilmiştir. PCT, buluş sahibinin buluşunu başka ülke veya ülkelerde de koruma altına alması için patent başvurularında istenen ortak bir araştırma raporunu hazırlatma imkanı sunmaktadır. Bu sayede başvuru sahibi hem zamandan hem de ayrı ayrı araştırma raporu düzenleme ücretinden tasarruf etmiş olmaktadır. Dolayısıyla PCT başvurusu, katma değeri yüksek ürünlerin uluslararası

ticaretinin yapılacağına bir göstergesidir. 2021 yılında en çok PCT başvurusunu yapanlar 2019 ve 2020 yılında olduğu gibi Çin menşelidir. Daha sonra menşeiine göre en çok PCT başvurusu yapan ülkeler sırasıyla ABD, Japonya, Güney Kore, Almanya ve Fransa'dır. 2021'deki toplam 277 bin 116 PCT başvurusunun %78,4'ünü ilk 5 ülke oluşturmaktadır. Türkiye menşeli PCT başvuruları, 2021 yılında bin 744 olarak gerçekleşirken en çok PCT başvurusu yapanlar arasında 17. sırada yer almaktadır.

Tablo G.6.2 Menşeiine göre PCT uluslararası patent başvuru sayıları (2018-2021)

Sıra	Menşei	2018	2019	2020	2021
1	Çin	53.349	59.181	68.942	69.562
2	ABD	56.252	57.453	58.437	59.440
3	Japonya	49.706	52.702	50.584	50.262
4	Güney Kore	17.014	19.074	20.044	20.676
5	Almanya	19.883	19.343	18.497	17.320
6	Fransa	7.914	7.924	7.786	7.337
7	Birleşik Krallık	5.641	5.775	5.886	5.830
8	İsviçre	4.568	4.653	5.140	5.408
9	İsveç	4.162	4.201	4.335	4.451
10	Hollanda	4.138	4.035	3.996	4.114
11	İtalya	3.337	3.385	3.397	3.578
12	Kanada	2.422	2.724	2.605	2.632
13	İsrail	1.898	2.001	1.929	2.124
14	Hindistan	2.013	2.044	1.907	2.093
15	Finlandiya	1.836	1.661	1.679	1.907
16	Avustralya	1.825	1.767	1.721	1.777
17	Türkiye	1.578	1.688	1.616	1.744
18	Singapur	900	1.161	1.314	1.638
19	Avusturya	1.475	1.432	1.515	1.585
20	İspanya	1.409	1.495	1.461	1.562
-	Diğer ülkeler	10.912	11.402	11.834	12.076
-	Toplam	252.775	265.383	274.889	277.116

Kaynak: WIPO (2022b) istatistik veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo G.6.3'te 2020 ve 2021 yılları için PCT uluslararası patent başvuru sayısına göre seçilmiş kurumların dünya sıralaması gösterilmiştir. 2021 yılında en çok PCT başvurusu yapan ilk 10 kuruma bakıldığında en büyük on ekonomi arasında yer alan Çin, Japonya, ABD, Güney Kore ve İsveç ülkelerinde olduğu görülmektedir. En çok PCT başvurusu 6 bin 952 ile Çin'de Huawei kurumuna aittir. Türkiye'deki kurumların 2021'de PCT başvuru sayılarına

bakıldığında Sanovel İlaç Sanayi (20), Aselsan, Turkcell ve Tusaş (18), Femas Metal Sanayi (16), Roketsan (15) ve Vestel (13) firmaları göze çarpmaktadır. Üniversitelere göre PCT başvuru sayıları ele alındığında Çin ve ABD'deki üniversiteler ön plana çıkarken, Türkiye'de ise Çukurova, Medipol, Erciyes, Bahçeşehir, Atatürk, Yıldız Teknik ve Ankara üniversiteleri ile İzmir YTE ve ODTÜ'nün 10 ve üzeri PCT başvurusu bulunmaktadır.

Tablo G.6.3 PCT uluslararası patent başvuru sayısına göre seçilmiş kurumların dünya sıralaması (2020 ve 2021)

Sıra	Başvuran kurum	Ülke	PCT başvurusu (2020)	PCT başvurusu (2021)
1	Huawei	Çin	5.464	6.952
2	Qualcomm	ABD	2.173	3.931
3	Samsung	Güney Kore	3.093	3.041
4	LG	Güney Kore	2.759	2.885
5	Mitsubishi	Japonya	2.810	2.673
6	Oppo	Çin	1.801	2.208
7	BOE	Çin	1.892	1.980
8	Ericsson	İsveç	1.989	1.877
9	Sony	Japonya	1.793	1.789
10	Panasonic	Japonya	1.611	1.741
39	Kaliforniya Üniversitesi	ABD	559	551
53	Shenzhen İleri Teknoloji Enstitüsü	Çin	362	396
72	Zhejiang Üniversitesi	Çin	209	306
103	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü	ABD	269	227
125	Tsinghua Üniversitesi	Çin	231	201
151	Texas Üniversitesi	ABD	184	177
161	Güney Çin Teknoloji Üniversitesi	Çin	157	169
170	Singapur Ulusal Üniversitesi	Singapur	96	163
185	Suzhou Üniversitesi	Çin	-	153
187	Tokyo Üniversitesi	Japonya	149	150
1180	Çukurova Üniversitesi	Türkiye	-	24
1284	Medipol Üniversitesi	Türkiye	28	22
1350	Erciyes Üniversitesi	Türkiye	-	21
1421	Sanovel İlaç Sanayi	Türkiye	22	20
1557	Aselsan	Türkiye	15	18
1558	Turkcell	Türkiye	31	18
1559	Tusaş	Türkiye	11	18
1650	Bahçeşehir Üniversitesi	Türkiye	-	17
1741	Femas Metal Sanayi	Türkiye	-	16
1742	Atatürk Üniversitesi	Türkiye	14	16
1849	İzmir YTE	Türkiye	-	15
1850	Roketsan	Türkiye	-	15
2057	Vestel	Türkiye	27	13
2099	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye	12	13
2300	Ankara Üniversitesi	Türkiye	-	12
2515	ODTÜ	Türkiye	11	11

Kaynak: WIPO (2022b) istatistik veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Tabloda Türkiye için sadece 10 ve üzerinde başvuruya sahip kurumlara yer verilmiştir.

- Türkiye'nin uluslararası yayın sayıları son 4-5 yıldır hızlı bir artış ivmesi kazanmıştır. Dahası ilgili yıllarda hem uluslararası işbirliği payını hem de dünya içerisindeki payını artırmıştır. Bu artış Türkiye'nin toplam uluslararası yayın sayısı bakımından ülkeler arasında 17. sıraya yükselmesini neden olmuştur. Buna rağmen, Türkiye adresli bilimsel dergilerin dünya sıralamasında ilk 4 bin içerisinde yer almaması, nitelikli yayın üretme noktasında yeteri kadar performans gösteremediğini ortaya çıkarmaktadır. Buna ilaveten üniversitelere ilişkin dünya sıralamaları incelendiğinde, ilk 500 arasında Türkiye'den bazen bir ya da iki üniversite yer alırken bazen de hiçbir üniversite yer almamaktadır. Türkiye'nin artış ivmesinde olan bilimsel yayın sayısını daha da artırmak ve daha nitelikli uluslararası yayınlar çıkarmasını sağlamak için mevcut teşvik mekanizmaları gözden geçirilmeli ve yeni teşvik politikaları geliştirilmelidir.
- Bir ülkenin ve yükseköğretim kurumlarının akademik ve yenilikçilik performansı, patent sayılarıyla da doğrudan bağlantılıdır. Türkiye'nin son yıllarda hem patent hem de PCT başvuru sayıları artış eğilimindedir. Türkiye menşeli patent ve PCT başvuru sayılarını daha da artırmak için hem yükseköğretime hem de özel kurumlara uygulanan mevcut teşvik mekanizmalarının gözden geçirilmesi ve yeni teşvik mekanizmalarının oluşturulması gerekir.
- Türkiye'nin dünyadaki en büyük on ekonomiye sahip ülkeler arasına girme hedefine ulaşabilmesi için akademik ve yenilikçilik performansını daha da artırması ve güçlendirmesi gerekmektedir. Bunun da temelinde nitelikli insan kaynağı yatmaktadır. Türkiye'nin son yıllarda uluslararası alanda akademik ve yenilikçilik performansını artırdığı görülmektedir. Bu performansını daha da artırması için mevcut insan kaynakları politikalarının geliştirilmesi ve etkinliğinin desteklenmesi gerekirken mevcut akademik araştırmanın yeniden yapılandırılmasına ve daha fazla desteklenmesine de ihtiyaç vardır.
- Üretilen bilginin katma değeri yüksek ürüne veya teknolojiye dönüşmesinin en önemli aktörü olan nitelikli insan kaynağına yatırım yapmak, ülkelerin uluslararası alanda rekabet edebilmesinin en önemli faktörlerinden birisidir. Bu bağlamda Ar-Ge personeli ve çalışmaları ekonomik büyüme ve uluslararası rekabet gücünün artması açısından ülkeler için hayati öneme sahiptir. Dahası Türkiye'deki her beş Ar-Ge personelinin yalnızca biri doktora derecesine sahiptir (Yurdakul vd., 2021). Türkiye'nin Ar-Ge kapasitesini daha da geliştirmesi için doktoralı araştırmacı ve akademisyen sayısını artırmaya yönelik mevcut politikalarını gözden geçirmesi ve yeni teşvik mekanizmaları üretmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de nitelikli Ar-Ge personelinin artması, Ar-Ge faaliyetleri ile nitelikli yayın ve patent performansının artmasına neden olacağı gibi Türkiye'nin ve üniversitelerinin uluslararası alanda rekabet gücünün artmasına da katkıda bulunacaktır.

- 2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu İle Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2022). *T.C. Resmi Gazete* (31889, 7 Temmuz 2022).
- ARWU. (2022). *Academic Ranking of World Universities 2022*. <https://www.shanghairanking.com/rankings/arwu/2022>
- CABİM. (2022). *WOS Türkiye adresli yayın verileri*. <https://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/wos-turkiye-adresli-veriler/>
- Gür, B. S., Çelik, Z., & Yurdakul, S. (2019). *Yükseköğretime bakış 2019: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- QS. (2022). *QS world universities rankings 2023*. <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2022>
- SCIMAGO. (2022). *Scimago journal & country rank*. <http://www.scimagojr.com/>
- TimesHigherEducation.(2022). *World universityrankings2022*. <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2022>
- TÜİK. (2022). *Araştırma-geliştirme faaliyetleri araştırması, 2021* (Haber Bülteni Sy 45501). Türkiye İstatistik Kurumu.
- UNESCO. (2022). *UNESCO Institute for Statistics*. <http://data.uis.unesco.org/>
- URAP. (2022). *University ranking by academic performance*. <https://www.urapcenter.org>
- WIPO. (2022a). *Global innovation index 2022: What is the future of innovation-driven growth?* WIPO Publishing. <https://doi.org/10.34667/tind.46596>
- WIPO. (2022b). *Intellectual property statistics*. <https://www.wipo.int/ipstats/en/index.html>
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., & Şahin, S.A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Yükseköğretime Bakış 2022

İZLEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi
Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28
www.ebs.org.tr facebook.com/egitimbirsen twitter.com/egitimbirsen